ANUL IX. - SERIA II-a. - No. 481

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 6 Aprilie 1930

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Reflecţiuni despre războiu

In jurul luptei dela Robăneşti

Foarte de mult, acum aproape o jumătate de veac, Bernard Shaw scria o piesă intitulată „Arms and the man", în care subiectul e psihologia războiului („Arms and the man" înseamnă „armatele şi omul" după cuvintele „arma virumque" cu care începe Eneida). In această piesă — cred cea mai bună a lui Shaw — ni se descriu două soiuri de oameni: *eroul* şi *soldatul*. (In franţuzeşte piesa are chiar titlul „Le héros et le Soldat").

E vorba de un ofiţer elveţian, foarte brav dar foarte realist, care preferă să aibă în sac mai bine ciocolată de cât gloanţe, şi care are oroare de tot ce este primejdie inutilă şi chiar primejdie în general. Şi mai este vorba de un ofiţer bulgar, cu o mentalitate exact inversă, care comite enorma greşeală să şarjeze cu cavaleria o baterie de mitraliere.

Piesa lui Shaw este convingătoare, dar nu este adevărată. Căci adevăratul războinic nu e pozitivistul, ci omul cu panaş, omul mânat de acea inconştienţă sublimă, de acea nobilă absurditate care caracterizează războiul.

Războiul nu va fi niciodată o metodică operaţie comercială. Judecat din punctul de vedere al foloaselor şi câştigurilor materiale pe care le poate trage o naţie — un războiu e totdeauna o fără-de-lege, un atentat adus economiei naţionale. Şi asta indiferent dacă rezultatul e victoria ori înfrângerea. Invingător sau biruit — un popor totdeauna *pierde*, economiceşte, dintr'un războiu.

Dar aspectul economic nu epuizează realitatea. Din punctul de vedere estetic şi moral războiul are o semnificaţie profundă. Este, cum spuneam, cea mai absurdă —deci cea mai autentică — manifestare a acelui sentiment de generozitate care distinge pe om de animale.

„Omul e singurul animal absurd", spunea un esseist. Singurul care îşi contrazice din când în când biologia. Singurul care cunoaşte acea conduită ilogică şi enorm de curagioasă ce se numeşte sinucidere. Psihologia comparată a dovedit că nu există sinucidere la animale, că faptele care seamănă cu acestea trebuesc interpretate altfel.

Or, printre diferitele soiuri de sinucideri nu-i niciuna mai grandioasă ca războiul, şi, pe dealtă parte, războiul n'are haz, nu-şi merită cu adevărat numele decât în măsura în care este o vastă sinucidere.

Iată de ce şarja de cavalerie e azi cel mai tipic fapt de războiu, pentrucă este exemplul cel mai nebunesc de derâdere a primejdiei de moarte.

Iată însfârşit de ce poate nici un episod din războiul nostru n'are un mai tare parfum de eroism ca faimoasa luptă dela Robăneşti, unde regimentele 4 şi 9 roşiori, regimentele cu garnizoana la Bucureşti, regimentele comandate de ofiţeri care ar fi putut fi nişte simpli filfisoni cu pistoane, — au săvârşit cea mai cavalerească luptă din câte a purtat vreodată cavaleria română. „Acţiunea celor două regimente de roşiori ale noastre — scrie căpitanul Emanoil Hagi-Mosco din 4 roşiori — aminteşte pe aceea a reg. 14 husari francez dela începutul marelui războiu. Aceiaşi hecatombă. Acel frumos regiment din Alençon, având în cap pe colonelul de Hantecloque (camarad de clasă şi de armă cu Weigand), a fost literalmente măcinat la Ethe în Belgia. Din falnicul regiment n'au mai rămas decât 10 ofiţeri şi 180 de soldaţi".

In ultimul războiu s'a exaltat foarte mult rolul aviaţiei şi s'a înconjurat pilotul cu o admiraţie desigur justificată, dar poate puţin exagerată, dacă ne gândim la uitarea care învălueşte de o bucată de vreme meritele morale şi estetice ale cavaleriei: calul, sabia şi pintenul au fost şi vor rămâne simbolul eroismului militar. E contradictoriu să-l înlocuim cu o pompiţă de ulei şi o pereche de ochelari.

Apoi o şarjă de cavalerie este ceva colectiv, o comunicare dela om la om a acelui entuziasm antibiologic care ne aruncă în braţele morţii. Pe când în aviaţie meritele luptătorilor sunt mai individualizate. In cavalerie nu există *vedete*. Cavaleriştii n'au *aşi*. Există desigur mai buni sau mai puţin buni călăreţi sau duelişti. Dar în luptă rolurile tuturora se împletesc unele într'altele.

Desigur, şi aci există putinţa de a distinge acte de bravură individuale. De pildă, ca să revenim la lupta de la Robăneşti, ce poate fi mai patetic ca figura acelui bătrân boer Donici, angajat voluntar cu gradul de sergent, sau aceia a căpitanului Filitti, care se poate zice că a condus, benevol, şarja şi a căzut, după multe peripeţii, cel din urmă.

Eu, personal, detest războiul. L-am făcut şi-l voi face totdeauna „à contre coeur". Nu sunt erou.

Sunt ceeace militarii numesc puţin cu dispreţ un: „civil". Imi dau însă seama că există oameni care nu înghit războiul ca o doctorie greţoasă, ci îl iubesc ca pe o aventură încântătoare. Dacă aş fi dintre aceşti oameni, dacă aş iubi războiul în el însuşi, aşi prefera, din toate formele sale, pe aceia care îl oglindeşte cel mai bine: şarja absurdă a cavaleriei, în felul celei dela Robăneşti, pentru care generalul Kühne felicită călduros pe căpitanul Filitti, adăogând totuşi că această şarjă o socoate ca o curată nebunie.

Decât — fără acest soiu de nebunie, războiul nu mai are nici o raţiune de a fi. Iată de ce are dreptate căpitanul Moscu, să scrie:

„Dacă, în războiul modern, orice şarjă este considerată cu drept cuvânt ca un drum sigur şi scurt la moarte, nu înseamnă că rolul cavaleriei este redus la nimic. Aceste rare clipe pe care cavaleria modernă le mai trăeşte, îi fac ceiace se chiamă „panaşul" şi legătura cu trecutul glorios, când o şarjă pornită la momentul prielnic decidea de soarta unei bătălii. Cu toată modernizarea mijloacelor tehnice de luptă, cavaleria este şi va fi necesară. Ultimele mari manevre franceze ale diviziei 3 de cavalerie au învederat încă odată că nici o maşină din lume nu face cât calul. Este suficient să reproduc calificarea ce i-o dă mareşalul Pétain: posibilitatea de a transporta repede, pe orice teren, mijloace de foc puternice, îmbinate cu o mare capacitate de luptă".

Cetiţi încă odată descrierea documentată şi literară a luptei dela Robăneşti, publicată în „Analele Olteniei" de căpitanul Mosco. Vă veţi convinge că singurul adevărat războiu e acesta. Intre cele două personagii ale lui Shaw, eroul şi soldatul, n'avem de ales; căci un soldat dacă nu e erou, nu mai este absolut nimic. Războiul conţine atâta absurditate economică şi atâta inutilă mizerie materială că numai vântul nebunesc al epopeii îi mai poate da un început de bun simţ şi o raţiune omenească de a fi.

Iată de ce, repet: din toate faptele de războiu, nici unul nu m'a mişcat atât ca lupta dela Robăneşti, unde ni se vorbeşte de eroismul sublim al sergentului Donici şi al „căpitanului său" Filitti, pe care le-am regăsit frumos descrise în povestirea d-lui Mosco, împreună cu atâtea alte nume de eroi.

D. I. SUCHIANU

Domniţa a plecat

Balada celor care au rămas

S'a pogorât adâncă noapte
Când ai plecat de lângă noi;
Ne-a fost cuprins teama de moarte,
Sosit-a freamăt aspru de răsboi,
Ne-am risipit purtând în ochii goi
Sinistrul şir al dragilor defuncte,
Ca'n miez de noapte şiruri de strigoi,
Când luna scoate capul chel de după munte.

Cu toţi te-am căutat, în şoapte
Sau chiote cumplite de răsboi;
Era atâta plâns, atâta noapte,
Aveam cu toţii gândul înapoi.
In faţă numai marea de noroi
Şi nici un gând în noi care să'nfrunte,
In miez de noapte şirul de strigoi,
Când luna scoate capul chel de după munte.

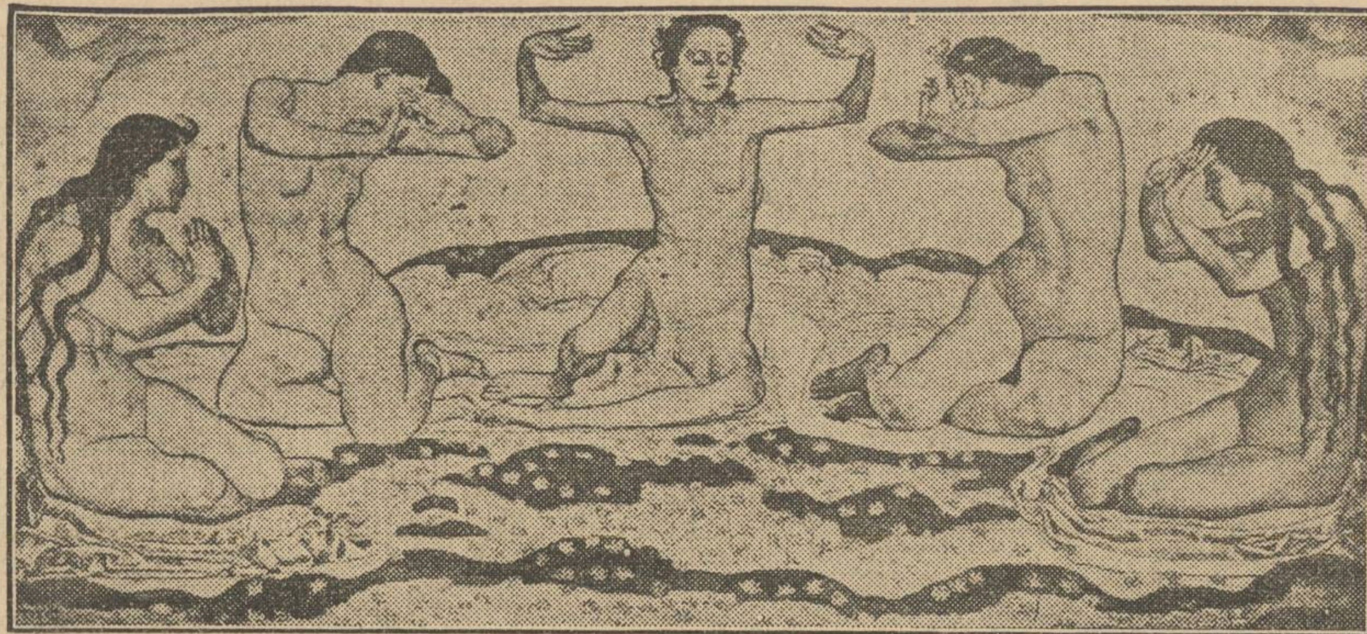
Ne-apasă mâna crudei soarte
Şi moartea ne atrage în şuvoi.
Ni-e cântul scrâşnet de chitare sparte
Iar plânsul ţipăt de oboi.
De când plecat-ai tu de lângă noi
Purtăm pe umeri aripile frânte
Şi'n suflet şir sinistru de strigoi,
Când luna scoate capul chel de după munte.

Domniţă, părăseşte norii goi,
Asvârle giulgiul alb de peste frunte
Şi'ntoarce-te voioasă printre noi,
Când luna scoate capul chel de după munte.

EDUARD MEZINCESCU

O. Briese — Desen

Dr. PAUL FEDERN

Sinuciderea din amor şi doctrina lui Freud

Incă din anul 1910, cercul celor câţiva adepţi ai lui Freud alcătuise o ligă internaţională, care ţinea congrese şi avea un organ anual de publicitate.

Nouile cunoştinţe însă ridicau neîncetat noui probleme. De multe ori chestiuni de pedagogie şi sociologie mai erau discutate pe dibuite. Fură date publicităţii două din aceste discuţii, asupra „Onaniei" şi asupra „Sinuciderii elevilor". Ele serviră în urmă doar ca punct de bază general cu toată diversitatea de mai târziu a lucrărilor.

Dacă citeşti aceste discuţii, te miri ce repede uimitoarele descoperiri au ajuns elemente de bază ale psihanalizei şi câte cunoştinţe dobândite între timp erau pe atunci abea indicate. Desigur ele devenіră bun obştesc abea după magistrala lor expunere din partea maestrului. Dimpotrivă însă uimeşte distanţa parcursă de atunci până azi în ce priveşte părerea generală asupra şcolilor publice şi asupra celor ce li se poate pretinde. Deasemenea, mulţumită descoperirii că dezvoltarea copilului are loc foarte de timpuriu, nici nu mai intră în discuţie faptul că şcoala poate provoca sinuciderea, nu e însă nici pe departe singura vinovată.

Adesea Freud s'a amestecat şi el în discuţie; dar din aceste discuţii nu s'au dat publicităţii decât două discursuri mici:

„Nu-i destul că şcoala secundară nu-i împinge pe tineri la sinucidere; ea trebue să le insufle dor de viaţă să le fie sprijin şi reazăm la o epocă a existenţei, când din pricina condiţiilor desvoltării lor, slăbeşte legătura dintre ei şi casa părintească. Şcoala nu trebue să uite că are de-aface cu adolescenţi încă cruzi, care au de luptat cu perioade de evoluţie penibile. Nu trebue să-şi ia asupra răspunderea unei asprimi neînduplecate; să nu vrea să fie mai mult decât un joc în viaţă".

A doua observaţie a lui Freud este în încheierea: „Am impresia că, în ciuda materialului atât de bogat... n'am ajuns încă la un răspuns mulţumitor. Voiam să ştim înainte de toate cum poate fi învins puternicul instinct vital, dacă aceasta se întâmplă doar cu ajutorul decepţionatului Libido sau e o renunţare a eului tot dintr'un instinct al eului. N'am putut găsi răspuns la această chestiune psicohlogică poate din pricină că n'am putut-o trata pe de-a'ntregul. Vreau să spun că se poate vorbi aci numai de starea de melancolie cunoscută clinic şi de compararea ei cu afectivitatea mâhnirii adânci. Ne rămân însă absolut necunoscute împrejurările în care s'a desvoltat melancolia, soarta lui Libido în diferite cazuri şi chiar afectivitatea mâhnirii nu e cunoscută psihanalitic. Să ne ferim de a ajunge la o concluzie grăbită înainte de rezolvarea acestei probleme prin noui cercetări".

Doi ani mai târziu, Freud a publicat cunoştinţele psihanalitice dobândite, pe care le anunţase, în „Doliul şi melancolia". Deoarece aparţin, organic, discuţiei noastre, le voi adăoga aci pe cele privind sinuciderea.

Din lucrarea plină de noui descoperiri, care însă ridică noui probleme fără a le deslega pe deplin, vom expune înainte de toate pe cele mai importante, privind sinuciderea. In acest fel poate mulţi cititori vor fi îndemnaţi să citească singuri tratatul.

Se ştie din lucrările anterioare ale lui Freud că alegerea persoanei iubite se face în diferite feluri şi în anumite condiţiuni. Foarte adesea, deşi nu poate fi totdeauna socotit normal, este precumpănitor, narcisismul. Câteodată se alege o persoană, deoarece în acest fel se mulţumeşte iubirea propriului eu, narcisismul. Cel mai simplu caz este acela când persoana aleasă iubea dinainte pe aceea, care a ales-o. Eul iubeşte în acest caz pe cel care prin iubirea sa i-a întărit şi desvoltat iubirea proprie. După ce această iubire trece de perioada narcisismului, vine şi iubirea pentru obiectul dragostei. Motivul alegerii însă este şi rămâne necunoscut.

La melancolici mâhnirea este de neînţeles, deoarece nu este cunoscută vre-o pierdere sau adevărata nenorocire care, dată ca motiv al boalei, nu are atâta importanţă încât să îndreptăţească o atât de gravă tristeţe. La melancolici este ca şi cum principiul veseliei ar fi anihilat: sufletul nu poate scăpa de un sentiment dureros nici prin deplasări, nici prin variaţie, nici prin întâmplări reale socotite de obicei ca fericite.

La mai multe cazuri de melancolie, Freud a constatat psihanalitic că acuzaţiile şi plângerile bolnavilor contra lor înşişi capătă abea atunci un înţeles, când ne dăm seama că, de fapt, sunt îndreptate contra unei alte persoane. Deci această persoană, iubită înainte de bolnav, s'a identificat cu sufletul bolnavului după ce acesta a suferit de la ea o mare desamăgire. Iubirea pentru altul s'a transformat în iubire proprie, narcisism; decepţia nu mai priveşte pe celalt, ci propria persoană. La melancolici iubirea este totdeauna ambivalentă, adică legată de ură; ura se întoarce prin urmare de la obiectul dragostei, care a desamăgit-o, spre propria persoană. Deasemenea e caracteristic la cei mai mulţi melancolici un sadism foarte pronunţat.

Freud descrie, mai întâi, caracterul sinucigaşilor. Trăsăturile de caracter, însuşirile bune sau rele şi felul imaginaţiei lui îl caracterizează pe sinucigaş. Dinamica consistă în rolul dublu, între slăbiciune şi între grandomanie, între ascultare şi între îndărătnicie, între nevoia de sprijin şi între încăpăţânare. „Isvorul acestor contraste al trăsăturilor de caracter zace în contrazicerea interioară dintre nevoia de supunere şi tendinţa de a mulţumi instinctele. Din această frază se poate vedea de exemplu că nu e vorba de o descoperire nouă, ci de un rezumat al mecanismelor psihanalitice cunoscute, bineînţeles lăsând la o parte punctul de vedere topic, privind Libido şi determinarea genezică.

Freud a constatat de mult că dorinţele instinctului, care nu pot fi mulţumite, sunt refulate. Prin aceasta se înţelege clar că între „Tendinţele instinctive" şi între „supunere" trebue să existe o contrazicere. Deci dacă rezumăm aceste contraziceri şi reacţiunile lor, avem trăsăturile de carater tipice, care par să influenţeze purtarea eului.

Dacă toţi oamenii chinuiţi de ideea sinuciderii, ar fi urmat acest îndemn, atunci... toată cultura ar fi nimicită, deoarece purtătorii culturii s'ar fi omorît toţi, iar restul omenirii s'ar compune din turma indivizilor destrăbălaţi, fără distincţie, lipsiţi de scrupule, necunoscând conflictele sufleteşti. Foarte mulţi împărtăşesc această opinie a lui Reitler. Raportorul congresului însă afirmă că observaţiile adunate, ar contrazice această părere. Multor oameni, distinşi luptători, de o cultură aleasă, viziunea sinuciderii le e ceva cu totul străin şi necunoscut. Trebue însă făcută o deosebire între dorinţa întâmplătoare de pace şi linişte şi ideea sinuciderii.

Deasemenea nu trebue uitată homosexualitatea, mai ales în conflictele pubertăţii. Şi acest autor vede motivul principal al sinuciderilor în împotrivirea sexuală cu toată dorinţa aprinsă de iubire. Impotrivirea devine adesea scârbă de sexualitate şi aduce o tăcută rezervă în raporturile cu părinţii. „Din zi în zi, copiii se înstrăinează mai mult de părinţi după ce li se deschid ochii asupra adevărului". Sadger critică neputinţa tatălui şi a profesorului de a recâştiga încrederea sinceră. Trebue să se fi convins între timp că nu numai lipsa de bunătate şi pricepere sunt de vină, ci tocmai legăturile celui mai apropiat de copil îngreuiază problema. Doctorul sufletesc, până aci necunoscut, psihanalistul, este mai în măsură să o deslege, — după cum adaogă Sadger, — întrucât chiar dragostea pentru profesor pare să fie un motiv de stingherire.

Lipsa de silinţă venită brusc, mai ales în vremea pubertăţii trebue pusă în seama unor grele lupte sexuale. Conflictele erotice sunt foarte rar cunoscute, mai rar recunoscute şi elevul devenit leneş, găseşte prea rar pricepere şi răbdare, mai rar căldură. „Dar dacă el trebue să renunţe şi la dragostea profesorului, aceasta îl face foarte adesea să desnădăjduiască de tot... Hotărâtoare rămâne deci numai dragostea neîmpărtăşită... Când profesorii noştri vor fi mai plini de iubire, deoarece vor cunoaşte mai bine sufletul adolescenţilor, atunci vom avea de deplâns mult mai puţine sinucideri de elevi". Această cerere, după cum s'a spus, e mai bine îndeplinită decât cu douăzeci de ani înainte.

In privinţa sinuciderii copiilor, se poate afirma acelaş lucru ca despre adulţi. Principiul talionului pare să joace aci rolul principal. Nimeni nu se omoară pe el

(Continuare în pag. II-a)

singur, dacă n'a vrut să omoare pe alţii sau cel puţin n'a dorit moartea cuiva. Raportorul congresului remarcă în această privinţă că, prin scoaterea în relief de către Freud a ubicuităţii dorinţelor de moarte, nu se lămureşte îndeajuns de ce unii „sinucigaşi" merg atât de departe, încât se condamnă la moarte pentru dorinţele lor de omucidere (se graţiază alteori), când alţii se mulţumesc doar cu imaginarea represiunii, alţii urăsc omenirea cu bucurie şi cruzime, alţii devin delicvenţi, iar majoritatea (?) îşi formează din milă şi din dragoste de oameni un reactiv.

Un alt motiv mai e răzbunarea în contra părinţilor. Cu prilejul vre-unei îmbolnăviri sau a unei primejdii, fiecare copil a făcut experienţa cât de scumpă e viaţa lui părinţilor. In cazuri de conflicte sau jignire, „copiii vor să răpească părinţilor bunul lor cel mai preţios, viaţa copiilor lor"... Prin urmare pedeapsa ce-şi dau e, în acelaş timp şi pedepsirea presupuşilor autori ai durerilor lor.

In ceeace priveşte motivul principal, Stekel împărtăşeşte părerea lui Sadger că numai acei oameni se omoară, care nu mai au de aşteptat dragoste, deoarece adesea conflictul între teama de iubire şi dorinţa de dragoste, între morală şi între nevoia de iubire, adică între abţinere şi între instinct nu permit altă cale. „Sinuciderile sunt adesea legate de gânduri incestuoase, care sunt isvorul celor mai adânci remuşcări. (Freud)". După descrierea a patru cazuri, Sadger arată că sinuciderea poate deveni fapt în urma renunţării la onanie, adică după renunţarea la imagini incestuoase, conştiente sau inconştiente. Se cunoaşte foarte bine cazul unei femei frigide. Ea se satisfăcea singură, fără a-şi pricinui vre-un rău şi s'a sinucis numai în urma renunţării la onanie după citirea unui tratat medical. Havelock Ellis a descris încă de mult cazuri asemănătoare. Deci remuşcările inconştiente sunt motivele principale ale sinuciderilor.

Adesea, în contrazicere cu pricinele cunoscute ale sinuciderilor, care sunt trecute în statistici, psihanaliza a găsit că motivele conştiente sunt cele într'adevăr hotărîtoare. Nu sunt totdeauna în contrazicere cu cele conştiente, dar sunt totdeauna acoperite de acestea. Ca complectare a discuţiei voi extrage din alte lucrări ale lui Freud câteva pasagii referitoare la această chestiune.

In lucrarea asupra Psychogenezei homosexualităţii feminine (Ges. Schriften, V. 330), se analizează o încercare de sinucidere. Ca motiv conştient pacienta spusese că îi era teamă că n'o va mai putea vedea pe iubita sa. Analiza însă a descoperit un alt înţeles mai adânc şi a putut fi complectată prin interpretarea unor visuri. Pacienta încercase să se sinucidă după cum era de aşteptat, din două motive: ca să se pedepsească (auto-pedeapsă) şi ca să-şi îndeplinească o dorinţă. Era vorba de îndeplinirea acelei dorinţe, care o împinsese la homosexualitate, deoarece din vina tatălui apucase această cale. Purtarea fetei arăta că voia să se pedepsească singură, deoarece în subconştientul ei dorea cu aprindere moartea unuia din părinţi. Poate din răzbunare împotriva tatălui, care îi stingherea iubirea, dar mai probabil din ură contra mamei decând aceasta rămăsese însărcinată, deoarece analiza psihanalitică a adus următoarea explicaţie în enigma sinuciderii: Poate nimeni nu găseşte energia psihică să se sinucidă dacă nu omoară în acelaş timp o fiinţă cu care s'a identificat şi care, în al doilea rând, nu întoarce împotriva sa dorinţa de ucidere, care la început era îndreptată împotriva altei persoane. Descoperirea regulată a unor asemenea dorinţe la sinucigaşi nu trebue nici să surprindă, nici confirmarea deducţiei noastre să insufle mirarea, deoarece subconştientul tuturor oamenilor este arhi-plin de asemenea dorinţe de moarte a unor persoane iubite dealtfel". Freud relevă apoi contrazicerea dintre motivele conştiente şi inconştiente. Fata nici nu vorbea de tatăl său, totuşi în inconştient frica de el juca rolul principal.

In lucrarea „Das Ich und das Es" (Ges. Schriften VI. 399) Freud discută din nou, în baza nouilor descoperiri asupra regresiunii şi structurii lui, agresiunea împotriva eului. Dacă ne întoarcem spre melancolici, vedem că prea puternicul supra-eu, care a uzurpat conştientul, se năpusteşte contra eului cu o violenţă fără margini ca şi cum ar fi stăpânit de tot sadismul individului. Potrivit concepţiei noastre, am putea spune că toţi componenţii destructivi s'au strâns în supra-eu, îndreptându-se împotriva eului. In supra-eu domneşte într'adevăr instinctul distrugerii şi el izbuteşte adesea să-l împingă pe eu în ghiarele morţii, dacă eul nu se apără de tiranul său, refugiându-se într'o manie oarecare.

Spaima de moarte a melancolicilor se explică prin faptul că eul renunţă la orice nădejde, deoarece, în loc să fie iubit, se simte urât şi persecutat de supra-eu... Viaţa deci este egală cu a fi iubit, a fi iubit de supra-eu... Supra-eului îi revine acelaş rol protector şi mântuitor, pe care îl avea tatăl, mai târziu providenţa sau soarta. Eul însă trebue să tragă aceeaş concluzie când se află într'o foarte mare primejdie reală din care nu crede să poată scăpa prin propriile lui forţe. Se vede părăsit din toate părţile şi moare.

In această frază e enunţată problema sinuciderilor. Discuţia putea găsi acum douăzeci de ani argumente, dar nici nu putea descrie, nici nu putea pricepe cele ce se petrec în sufletul sinucigaşului. Dar nu numai argumentele psihanalitice, ci chiar doctrina lui Freud în privinţa structurii eului trebue luată ca punct de plecare atât în cercetarea pricinilor, în interpretarea lor, cât şi în terapeutica sinuciderii.

Din limba germană de OLGA MONTA

CITIŢI

ALMANAHUL „REALITATEA ILUSTRATA"

Progresele ştiinţifice din 1929.
101 artişti de cinema cu adresele lor.
Toate candidatele la concursul de frumuseţe al „Realităţii Ilustrate".
Cum se cunoaşte caracterul omului după scris.
Cum se ghiceşte în palmă.
Cum se ghiceşte în cărţi.
Cheea visurilor.
Sfaturi pentru frumuseţe şi sfaturi medicale.
Bucăţi umoristice şi literare de Victor Eftimiu, George Silviu, Gh. Brăescu, Otilia Ghibu, Ion Pas, N. Pora, etc.
Jocuri intelectuale.
O adevărată enciclopedie.
Materie aleasă, atractivă şi instructivă.
Sute de ilustraţii.

PREŢUL 60 LEI

Caleidoscop intelectual

Cazul Dossena

Un sculptor, cu o foarte proastă reputaţie la Roma, Dossena, a deschis o expoziţie la Berlin cu vreo treizeci de bucăţi în faţa cărora se perindează cei mai de seamă cumpărători de opere de artă, marii pictori şi sculptori în viaţă, ziariştii şi fotografii, directorii muzeelor, profesorii de istoria artelor, specialiştii Renaşterii, esteticianii, metafizicianii şi psihologii.

Cine e acest Dossena?...

Sculptor mediocru, foarte puţin preţuit pentru lucrările-i proprii, Dossena, ca să trăiască, s'a văzut silit să imite sculptura Renaşterii, reproducând în piatră şi ghips, toate stilurile tuturor sculptorilor epocei. Bucăţile unui Michel-Angelo, unui Rosselino, unui Donatello, pe care orice vizitator al muzeelor italiene ar fi fost prea fericit să le aibă, le putea cumpăra în perfecta reproducere a lui Dossena.

Admirabila îndemânare imitativă a lui Dossena s'a întrecut şi sculptorul, fără a mai copia exemplarele precise ale maeştrilor, s'a apucat să făurească opere noui, „originale" dacă putem spune astfel, în stilul marilor sculptori ai Renaşterii. Michel-Angelo, Rosselino, Donatello, dacă ar fi trăit, n'ar fi lucrat mai bine decât lucra, în numele lor, maestrul contemporan Dossena.

Astfel de virtuozităţi nu plac însă prea mult vizitatorilor Romei, care preferă *còpii autentice* nu „creaţii" în stil copiat. Negustorii de artă, mai practici, au cumpărat cu preţuri destul de scăzute lucrările lui Dossena şi au vândut aceloraşi vizitatori sculpturile „autentice" ale maeştrilor Renaşterii, descoperite ca prin minune, nu se ştie cum, de curând. Specialiştii, în cele mai multe cazuri, au garantat autenticitatea. Muzeul oraşului Berlin ar fi posedat şi el o capodoperă a maestrului Donatello-Dossena, dacă nu i-ar fi lipsit o parte însemnată din preţul cerut de un anticar din Roma.

Conştiincios şi cinstit, Dossena a ţinut să se ştie că operile din urmă ale lui Da Vinci nu sunt ale lui Da Vinci ci ale lui Dossena, şi curajos, îşi prezintă la Berlin, pe faţă, arta lui de autentice stiluri imitate.

Intre public şi Dossena, pe acest temei de adevăr, înţelegerea s'a făcut repede şi cordială. Tânărul sculptor din Roma e gata să creeze oricâte sculpturi din timpul Renaşterii, cu o perfecţie de stil pe care ar fi admirat-o desigur toţi sculptorii veacului al 15-lea, şi să le vândă în veacul al 20-lea pe un preţ convenabil.

Confuzia şi iritarea domnesc însă între intelectuali. E cu putinţă o atare şarlatanie?... Dar nu e şarlatanie câtuşi de puţin! Găseşti că are vre-un talent personal!... La ce i-ar folosi, când poate să aibă, la alegere, geniul oricărei şcoli de sculptură!... Membrii familiei de Medicis, l'ar pune pe rug!... E mai de crezut că i-ar comanda câteva lucrări!...

Istoricii artei, în faţa cazului Dossena, se mulţumesc să afirme că bietul sculptor s'a născut într'o vreme ingrată pentru extraordinarul lui talent. Azi critica de artă cere sculptorilor un stil de şcoală nouă; dacă ar fi lucrat acum două sute de ani, când adevăratul talent se recunoştea după adevărata imitaţie a stilurilor anterioare, Dossena ar fi fost un maestru necontestat.

Psihologii caută o deosebire, oricât de mică, între fenomenul creaţiei la un sculptor din timpul Renaşterii şi procedeul lui Dossena — şi ajung la încheierea uluitoare că Dossena lucrează cu datele precise ale unei intuiţii către care sculptorii „imitaţi", abia dibuiau.

Cazul Dossena este însă foarte bine venit pentru Estetică. El confirmă adevărul că ceiace caracterizează valoarea unei opere de artă este *absoluta ei unicitate*, pe care o alterează uneori însuşi artistul creând opere similare sau prea puţin diferenţiate. O marmură în stilul lui Michel-Angelo, mai desăvârşită decât a realizat vreodată Michel-Angelo — nu mai e Michel-Angelo, ci Dossena. „Stilul" timpului artistic nu se deosebeşte ca valoare principial estetică, de stilul rochiei pe care o poartă cucoana epocei; vie a fost însă numai inima ei, care a bătut atunci, cu simţiri care nu se mai repetă niciodată, pentru o singură viaţă...

Cine e Sherriff?

Un caz interesant s'a petrecut în ultimul timp la Londra. După milioanele de „jurnale de campanie" de romane, de rapoarte şi referate, de memorii şi documente, de nuvele, poeme şi piese de teatru cu subiect de război, s'a mai putut scrie un roman original şi puternic. „Nimic nou pe frontul apusean" de germanul Remarque. S'a mai scris o carte de istorie impresionantă „14 Iulie" de Emil Ludwig. Şi, desigur, se poate spune că amintirea războiului e un subiect istoric, pe care n'ar mai fi în stare să-l reîmprospăteze nimeni... Nu ţinem seama, gândind astfel, de miracolul talentului care e de origină dumnezeiască. Scânteia sfântului duh al creaţiei scapără însă în creerul torturat de cifre al unui modest funcţionar la o societate de asigurare din Londra, *R. C. Sherriff*. Amintirea războiului, mai turburătoare pentru anumite suflete ca însăşi realitatea lui, s'a ridicat dinaintea ochilor sfiosului funcţionar cu atâta violenţă şi culoare, încât s'a scuturat de tortura viziunii lui, însemnând-o pe câteva petece de hârtie. Se pomeni autorul câtova tablouri teatrale. Directorii de teatre, ca pretutindeni, preferă să joace pe Shakespeare cel cunoscut şi asupra căruia nu încape nicio îndoială, decât să caute şi să ofere mlădiţa unui viitor Shakespeare. Nici n'au voit să citească paginile necunoscutului individ. Sherriff şi-a prezentat drama „Journey's End" — un teatru românesc a anunţat reprezentarea ei în Bucureşti — uneia din numeroasele societăţi culturale londoneze care au bunul obicei să dea spectacole pentru membrii lor, în fiecare Duminică după amiază. Comitetul, alcătuit din şase membri care au citit piesa şi-au divizat părerea: trei pentru, trei împotrivă. Era deci hotărâtor votul preşedintelui care neavând timp să citească piesa şi nevoind să ia asupră-şi răspunderea înlăturării unui mare talent — cine ştie? — a decis ca lucrarea lui Sherriff să fie reprezentată. In caz de cădere — nu se putea întâmpla nici un rău: cădea şi nu se mai ridica. Piesa n'a căzut. Succesul ei a fost atât de complect iar emoţia publicului atât de puternică, încât Sherriff s'a văzut reprezentat şi pe o scenă mare din Londra, la Teatrul Prinţul de Walles. Numărul spectatorilor e atât de ridicat, încât piesa trebue reprezentată pe câteva scene deodată. In străinătate, şi în special în America, succesul piesei lui Sherriff e tot atât de uriaş. Societăţile de radio retransmit piesa, cu toată vulgaritatea unora dintre expresiile soldăţeşti, şi copleşit de nenumărate cereri de reprezentare şi de nebănuitele reprezentări fără cerere, ale piesei, autorul e silit să întemeieze Societatea *A. C. Sherriff & Co.*, pentru exploatarea succesului. Suveranii Angliei vin să vadă piesa, cheamă pe autor în loja lor, interesându-se de viitoarele lucrări şi acordându-i un titlu nobiliar.

Noroc? Talent?... Poate amândouă — talent în orice caz, care se dovedeşte tot atât de rentabil cât o sondă petroliferă.

Technica celebrităţii

Pentrucă întâiul semn al talentului este, în opinia majorităţii, succesul, s'au ivit în ultimul timp numeroase lucrări de tehnică a celebrităţii şi succesului.

Domnul *Roger des Alées* publică o „Initiation à la vie littéraire" în care, neputând da sfaturi sigure pentru dobândirea unui talent puternic şi original, găseşte şi recomandă cele mai temeinice şi încercate mijloace pentru cucerirea succesului. Talentul e azi şi mâine nu e. Sau nu e azi şi poate să fie mâine, după ce nu mai eşti în viaţă. Succesul de azi nu suferă de nici una din aceste îndoeli. După d. Roger des Alées, reclama editorului nu face două parale. Singura bună reclamă e aceia pe care o pune la cale autorul. El va întrebuinţa următoarea scară, pe măsură ce succesul întârzie: inserarea la loc potrivit în ziare a unor notiţe foarte elogioase, utilizarea bunăvoinţei unui d. ziarist plătit gras, pentru o convorbire cu portret. Vizite repetate şi măgulitoare criticilor cu autoritate, care sunt totdeauna miopi. Declaraţii de acest fel: „Detest literatura. N'am cetit în viaţa mea nici o carte". Sau: „Am verificat, făcând ocolul pământului în acest scop, însuşirile particulare ale femeilor din toate rasele şi toate clasele sociale. Recomand negresele din Abisinia de Sud". „Un proces de plagiat, provocat în bună înţelegere cu acuzatorul", a dat totdeauna rezultate bune, întrecute de punerea la cale şi răpirea autorului înainte de lansarea cărţii, metodă care nu poate fi întrebuinţată însă decât o singură dată.

In Germania, ţară metodică, funcţionează la München un Institut de educaţie literară, pe specialităţi — roman, nuvelă, piesă de teatru — care pentru 150 de mărci te face scriitor desăvârşit. Prospectele gratuite la cerere. Ţinând seama că pentru o singură nuvelă revistele plătesc autorilor 200 de mărci, numai cu venitul a trei sferturi dintr'o nuvelă oricine poate deveni literat. Institutul nu-şi ia nici un angajament în ce priveşte celebritatea... Pentru a veni însă în ajutorul foştilor elevi, îşi ia angajamentul să plaseze, contra unei sume foarte mici, opiniile cele mai favorabile asupra creaţiilor lor, în toate ziarele şi revistele din Germania, publicitate care, în orice caz, dă foştilor elevi ai Institutului toate plăcerile celebrităţii, în cercul familiei şi prietenilor apropiaţi.

In România, ţară de cultură tânără, metodele de mai sus nu prind. Din nenorocire, celebritatea în România se dobândeşte mult mai greu: scriind o operă într'adevăr puternică şi originală — şi uneori nici atunci. — *F. A.*

Ultimele noutăţi apărute în vitrina

Librăriei „UNIVERSALA" Alcalay & Co.

Lawrence D. H.: Ile, mon Ile (trad. de l'anglais)	Lei 78.—
Barres M.: Les diverses Familles spirituelles de la France	„ 98.—
Wasserman: L'Affaire Maurizius trad. de l'Allemand	„ 195.—
Le Fèvré: Un bourgeois au Pays des Soviets	„ 78.—
Bain: La Science de l'Education	„ 130.—
Durkheim: Le Suicide	„ 292.—
Herbillon: Du Général en Chef au Gouvernement	„ 162.—
Roz Firmin: Histoire des Etats-Unis	„ 107.—
Rosny-ainé: Le Fauve et sa proie (roman)	„ 78.—
Lefebre: La Revolution Française (Col. Peuples et Civilisation	„ 390.—
Durand M.: O mon Yid (roman)	„ 78.—
Coblentz: Le silence de Sarrail	„ 98.—
Guzman M.: L'aigle et le Serpent	„ 98.—
Kochko General: Souvenirs d'un Détective Russe	„ 98.—
Elias E. L.: Les Explorations Polaires	„ 162.—
Colonel House: Papiers Intimes	„ 162.—
Lacour-Gayvet: Talleyrand	„ 260.—
Frank W.: Nouvelle decouverte de l'Amerique	„ 98.—

Comenzile din provincie se trimit contra ramburs.
Se primesc abonamente la toate revistele şi ziarele străine.

COPII!

Citiţi minunatul volum: despre păsări şi animale

minunat ilustrat în culori ***Lei 30.***

— De vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare —

Edit. „Adeverul" S. A., Bucureşti

Alte opere de succes

din Editura „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

Bulev. Academiei No. 3, Bucureşti, I.

„LICURICI" de *Otilia Cazimir*
(1 vol. de 92 pag. Lei 48)

„Cronicele fanteziste şi umoristice din acest volum, plin de străluciri fugare, de scânteeri şi migăloase mărunţişuri de suflet feminin, au ceva din eleganţa versurilor acelui „Caleidoscop al lui A. Mirea", *cuprinzând, în plus şi mărturiile unei rare sensibilităţi şi delicateţi feminine.*

„De aceea volumul „Licurici" *se citeşte cu plăcerea poeziei ştrengăreşti şi autentice".*

(„Patria", Cluj)

*

„SFANTUL PARERE", roman de *Mihail Drumeş*
(1 vol. de peste 300 pag. Lei 90)

„D-l Mihail Drumeş părăsind temele învechite, ne-a dat un roman original ca subiect şi tratare. „Sfântul Părere" *rămâne una din cele mai bune lucrări de literatură psihologică şi o frumoasă încercare de aplicare a teoriilor lui Freud.*

„Fără descrieri inutile, fără episoade lăturalnice, romanul d-lui Drumeş pasionează pe cititor şi-l prinde în angrenajul unei interesante probleme."

(„Rampa")

*

„LA PARADIS GENERAL", roman de *Cezar Petrescu*
(1 vol. de 292 pag. Lei 96)

„D-l Cezar Petrescu este un autor fericit. Pe lângă o bună reputaţie literară, câştigată pe drept cuvânt îşi are statornicită şi o frumoasă pătură de cititori credincioşi cari, se pare, îl şi împintenesc la scris, nu numai îl cumpără.

„Scriitor consacrat, d-sa este unul din puţinii scriitori iubiţi atât de public cât şi de critică. Frumoasele succese morale şi materiale pe care literatura d-sale le-a repurtat în altimii ani, o dovedesc în mod neîndoios".

(„Patria")

*

„LEAGAN DE CANTECE", poezii de *N. Davidescu*
(1 vol. de 126 pag. Lei 60)

„Leagăn de cântece" continuă într'un fel poezia de biblice peisagii din „Cântecul omului" pe care d-l N. Davidescu l-a înălţat până acum, sub cerurile de arşiţă ale Iudeei."

(Perpessicius)

*

„DOMNUL PREŞEDINTE", Nuvele şi schiţe umoristice de *Al. Lascarov-Moldovanu*
(1 vol. de 196 pag. Lei 60)

Schiţele şi nuvelele din „Domnul Preşedinte", un fel de „còpii de pe natură" nu sunt nici muşcătoare, nici descurajatoare şi nici răutăcioase în spirit. Mai mult zâmbet sănătos, sau râs şiret de om bun, decât acid corosiv şi atitudine biciuitoare.

Căci d-l Lascarov-Moldovanu îşi iubeşte eroii, şi atunci când e satiric cu ei; iar cartea i se citeşte în simplicitatea şi modestia ei, cu aceeaşi plăcere, ca şi cele anterioare.

Cărţile amintite mai sus, cum şi multe alte opere capitale ale fruntaşilor literaturii noastre, editate de „Cartea Românească", se află de vânzare la toate librăriile din ţară şi se pot cere direct dela „Cartea Românească" Bulev. Academiei, 3, Bucureşti, trimiţând costul prin mandat poştal.

Eşti plictisită, dudue

N'ai cetit desigur cea mai frumoasă carte

Regină un an

MISS ROMANIA — MISS UNIVERSE

In pagini admirabile se descrie viaţa minunată a unei fete de ţară, care câştigă premiul cel mare al frumuseţii.

E o carte de lirism şi de duioşie, care se citeşte cu plăcere şi cu interes.

De vânzare la toate librăriile şi depozitarii din ţară. Preţul unui volum elegant ilustrat în culori, 50 lei.

Citiţi toţi astăzi
Lectura
Floarea literaturilor străine
Cel mai nou număr apărut:
LECTURA — UN AUTOR — UN ROMAN COMPLECT — CELEBRU

Ziua cumplită din Oviedo

de KURRT HEYNICKE

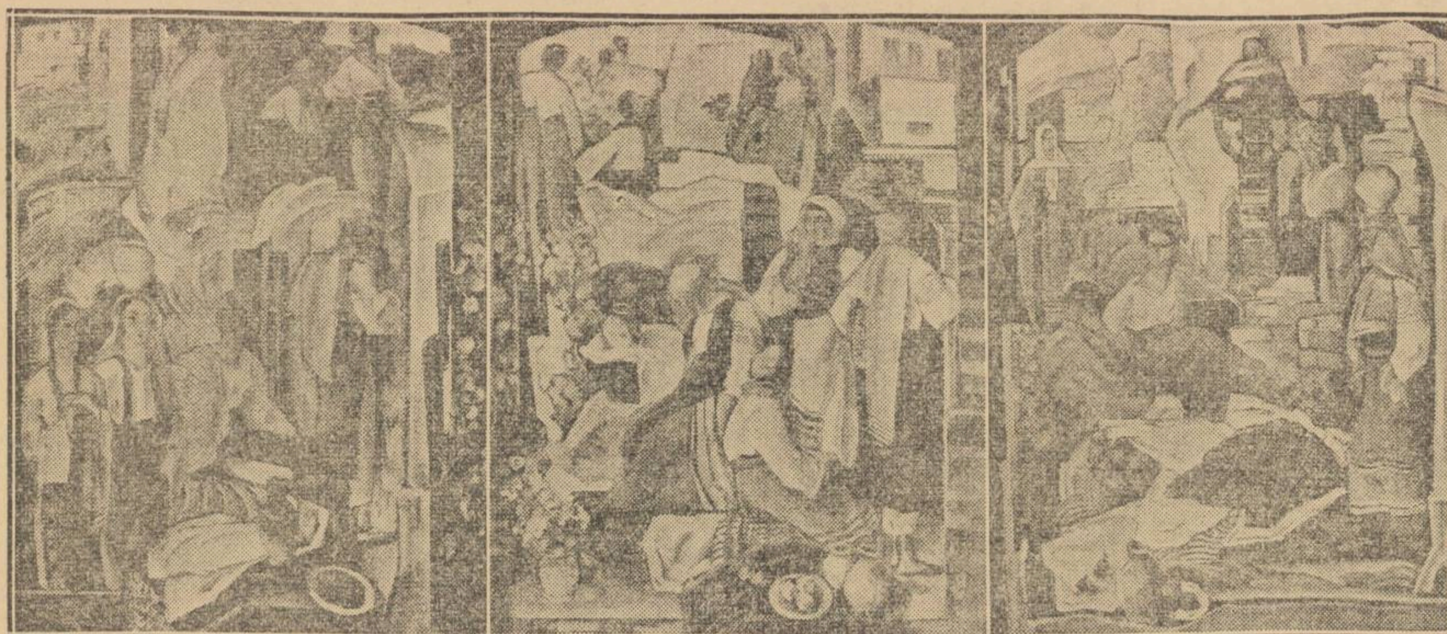
Lei 5. Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

ULTIMUL PAS IN CHESTIUNEA
ATAT DE ACUTĂ A
SEXUALITĂŢI
IL FACE

„Instinctul Sexual"

de Dr. IOSIF WESTFRIED

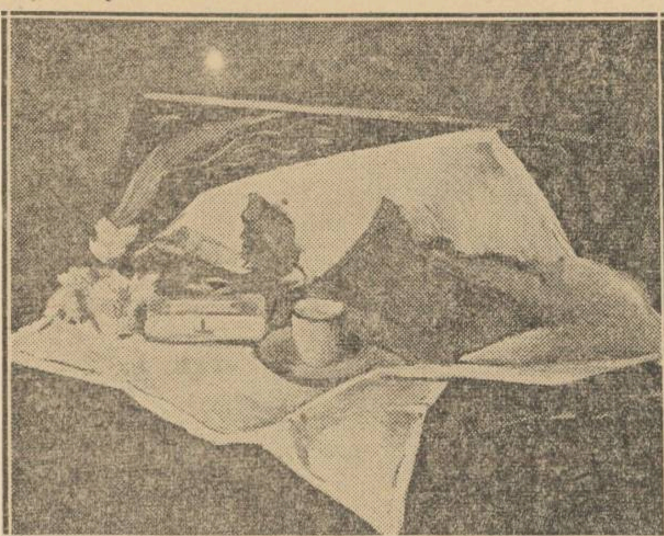
cu o prefaţă de
PROFESOR Dr. S. FREUD

I. Theodorescu-Sion Triptic

PLASTICA

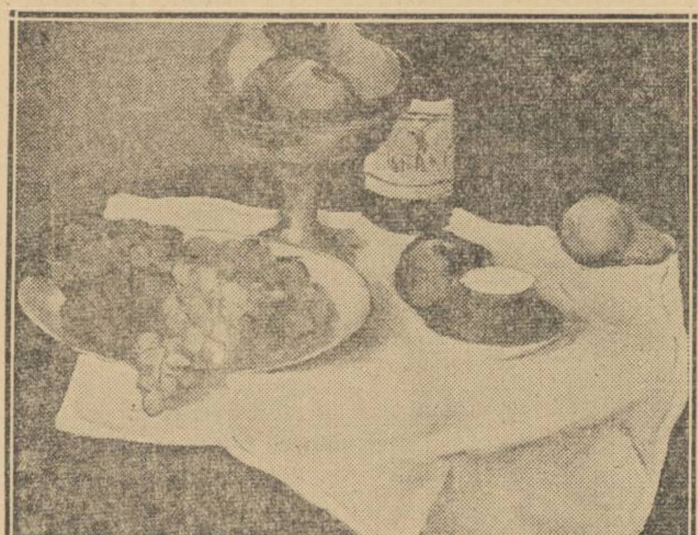
— I. THEODORESCU-SION —

Apărătorii artei banale şi ai academismului îmbâcsit, care vor vizita expoziţia pictorului Theodorescu-Sion, deschisă în atelierul său din strada Atena, vor găsi desigur în această manifestare un nou prilej de lamentări şi de proteste.

I. Theodorescu-Sion Natură statică

Artistul va fi socotit iar ca un falsificator de valori, ca un rafinat al decorativului confuz.

Artele plastice nu se mărginesc însă numai la reproducerea unor combinaţiuni de forme, linii şi culori întâlnite aidoma în natură, ci construesc o natură nouă, întemeiată pe un complex de sentimente personale şi desprinsă liber din cunoştinţele proprii ale meşteşugului.

I. Theodorescu-Sion Natură statică

Din acest punct de vedere, pictorul Theodorescu-Sion este cel mai divers şi mai frământat artist al nostru. Diversitatea lui merge adesea până la contrazicere. Dar această inconsecvenţă, echivalentă cu o nouă eliberare, izvorăşte şi ea din acea disciplină lucidă care impune sbuciumului lăuntric o cât mai desăvârşită realizare plastică.

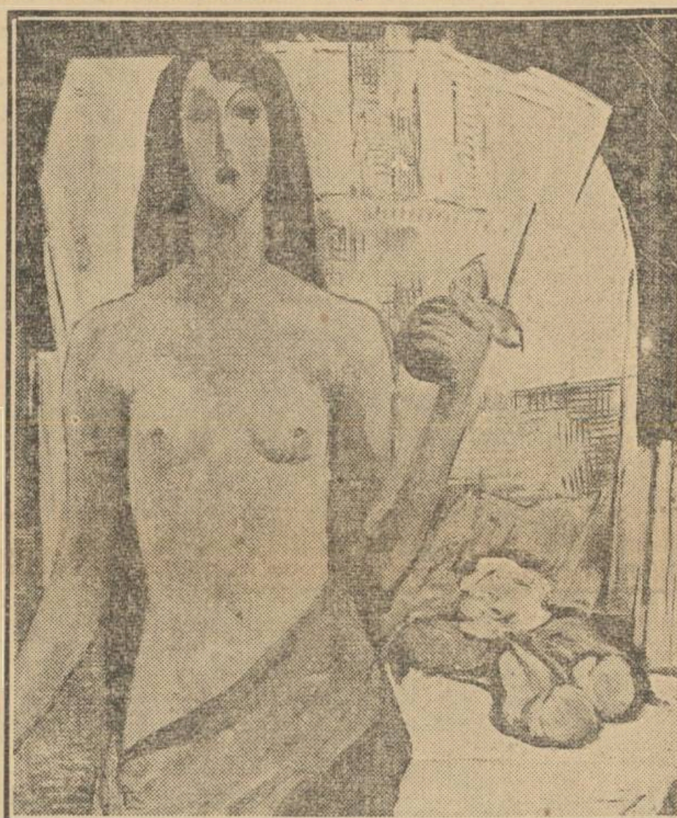
De aceia, în fiecare an domnul Theodorescu-Sion va atrage atenţia cercetătorilor prin noui izbânzi artistice.

I. Theodorescu-Sion Compoziţie

Epoca tabloului cu repetiţie s'a încheiat. Arta adevărată şi de unică creaţie are astăzi încă un exemplu preţios în plastica românească.

Dispreţul pentru statornicia rău înţeleasă, pentru păstrarea slugarnică a unei singure direcţii, se precizează în expoziţia domnului Theodorescu-Sion nu atât în tematică, cât mai ales în tratare.

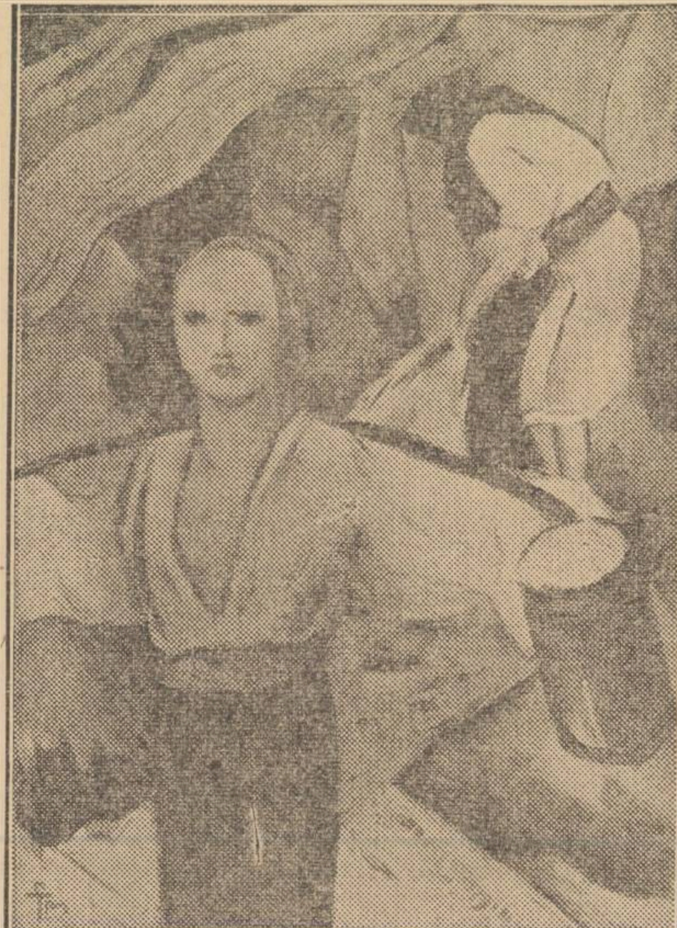
Aproape nu există lucrare în care pictorul acesta să menţină compoziţia într'o singură gamă de culoare sau într'o uniformă echilibrare geometrică.

I. Theodorescu-Sion Panou decorativ

Şi fiecare tablou conţine un ritm deosebit, o emoţie nouă, o circulare de materie *altfel* ordonată.

Formele se clădesc şi se împlinesc între ele prin suprapuneri şi şlefuiri alese de pastă.

Sunt viziuni ale unor armonii rămase parcă până azi netălmăcite, şi pentru care domnul Theodorescu-Sion găseşte singur expresia potrivită.

I. Theodorescu-Sion Compoziţie

Expoziţia de anul acesta a domnului Theodorescu-Sion înfăţişează câteva din cele mai interesante aspecte ale artei sale: preludii cromatice, în care floarea găseşte un delicat echivalent în rafinamentul coloristic, — compoziţii de natură, sugestive icoane dela ţară — între acestea *Tripticul* se relevă cu deosebire — a căror armonie de mişcare şi de grup evocă întreaga poezie a vieţii noastre rurale, — naturi statice, în care obiectul e construit din contraste de nuanţe abil urmărite, — portrete interesante, şi originale schiţe decorative.

Intr'un cuvânt, o galerie preţioasă, în care fiecare tablou însemnează o nouă biruinţă.

H. BLAZIAN

Ore particulare

— Am dat de dracu'", mă întâmpină într'o zi de Octombre colegul şi prietenul meu Pintea Ion, cu care, în clasa a cincea de liceu, nu mai locuiam la aceeaşi gazdă, — ne povesteşte notarul pensionat Damian.

— „Ei, ce ţi s'a întâmplat", îl întrebai neliniştit, de şi simţiam că primejdia nu-l paşte numai pe el.

— Tu nu ştii nimic?

— Ce să ştiu ?

— Legea asta nouă pentru limba ungurească. E straşnică pentru liceul superior. Se cere mult.

— Vom face ce vom putea !

— Vom face pe dracu' ! Nouă nici limba'n gură nu ni se învârteşte, şi va trebui să resumăm în ungureşte, în scris şi vorbire, bucăţile de citit, şi chiar istorii întregi.

— Dar, Pinteo, noi doi am avut tot „eminenţă" la limba ungurească. Ce ne pasă nouă?

— Am avut, după legea veche, în liceul inferior şi cu un profesor ca domnul Marin, care nici el nu ştia te miri ce din limba asta. Dar'cu cel de azi, cu dl. Băcilă? Nu-l vezi câtu-i de încruntat? Şi nu ne pune de pe acum să-i răspundem în ungureşte?

— Ba ne pune, că-i legea aşa, dar şi el e rumân, paremi-se.

După un răstimp de gândire, Pintea Ion îmi spuse:

— Eu m'am hotărât! Dacă nu-i în cotro, ce să fac? O să-i cer şi eu să mă primească la ore „private". Trebue să învăţ mai bine.

Eu auziam de-o vreme zvonuri în legătură cu orele particulare ale domnului Băcilă.

— Mai sunt şi alţii?

— Doi până acum.

— Şi cât plătiţi?

— Un zlot la lună.

— Mult, măi Pinteo, de unde-l va plăti tatăl tău? De ce te-ai grăbit? Poate nu-i nici o primejdie. Ne scăriţează nota şi atât.

— Ba ne lasă repetenţi", zise el cu desnădejde.

— Aş vrea să văd! Pe nişte studenţi „eminenţi"! Cine ţi-a băgat în cap aşa prostie?

El stătu o clipă la îndoială.

— Chiar dumnealui?

— Chiar! Şi mi-a spus că-ţi pot comunica şi ţie că te aşteaptă aceeaşi soartă.

Mă indignai şi începui să înjur urât, căci pe vremea aceea noi elevii înjuram ca şi după boi.

— Cum se poate? A cutezat? Nu i-e ruşine? Râvneşte la un zlot dela tata? Nu-l va avea.

Pintea Ion se cuibări mai bine în scaun şi-mi zise:

— Să nu te aprinzi că nu-i de nici un folos.

— Dar numai măgarii iau ore private, măi Ioane! Când spui de unul că e „un privat", ca şi când i-ai spune că-i mutalăul clasei. Cum să intri tu la aşa ruşine? Ce va zice tatăl tău, dascălul?

Colegul meu părea foarte nenorocit.

— N'am ce face, altfel mă trânteşte. Mi-a spus. Şi nici tu nu vei păţi altfel. Să-mi spui ce note ai avut tu pe ultimele teze la maghiară?

Simţii că mi se înroşesc obrajii; am avut pe patru teze în şir doi „nesuficienţi" şi doui „suficienţi" cu fracţiunea spre nesuficient.

— Slabe, trebue să recunosc, zic eu, dar de tradus la „verbal", am tradus bine.

— Iată ce mi-a spus domnul Băcilă: cei cu notele tale la teze — le ştiu şi eu — rămân repetenţi. Zice că legea asta nouă e straşnică.

Nu m'am dat bătut şi nu am luat ore particulare la domnul Băcilă, ore „private", sau, pe scurt, „privat", cum se spunea atunci.

Dar la încheerea întâiului semestru, de Crăciun, m'am trezit în atestat cu „nesuficiente" la maghiară, pe când Pintea Ion avea numai „admoniţiune". Incolo notele cele mai bune, „eminţie" şi „lăudabil".

Era să-mi crape obrazul de ruşine.

Nu i-am spus tatii nimic, am cruţat la cină zlotul şi am trecut la orele particulare ale domnului Băcilă.

Mă convinsesem, de altfel, că ştiinţa mea din ungureşte, nu putea dovedi cu legea cea nouă. Dar afară de trei colegi care erau veniţi de prin Sălaj, şi vorbeau de-acasă limba statului nici unul nu era mai bun. Toţi ceilalţi ar fi avut nevoe de ore particulare.

Dar când am intrat eu, nu eram decât opt, şi mă simţii destul de umilit.

Orele ne erau fixate seara dela şase la şapte, la locuinţa domnului Băcilă. Când m'am dus mai întâi m'am oprit la poartă, mai luptându-mă odată cu gândul să intru, să nu intru? Drept spunând n'am băgat de seamă nici un spor în ungureşte la colegul meu Pintea Ion nici la ceilalţi care luau de prin Octombrie ore particulare. Şi nu-mi puteam tâlcui nici cum faptul că între „privaţişti" eram vr'o trei dintre cei mai buni elevi, iar restul amestecaţi. Dintre codaşii clasei nu era nici unul.

„O să încerc o lună, să văd", mi-am zis la poartă, şi intrai.

O slujnică ce eşi când sună clopoţelul dela poartă, mă conduse, spre marea mea mirare, în bucătărie. Şezând pe scăunaşe mici, cu trei picioare, trei dintre colegii mei între care şi Pintea Ion, sfărâmau porumb într'o albie.

Ei se bucurară şi de apariţia, şi de surpriza mea.

— Să ne treacă vremea până vine domnul profesor, zise Pintea Ion, zâmbind.

Eram mare meşter, din copilărie, la sfărâmatul porumbului, şi-mi plăceau grozav boabele proaspete, desghiocate din ciocan.

Şezui pe al patrulea scăunel, şi mă apucai de lucru.

Afară, dintr'un coteţ din fundul ogrăzii largi, guiţau porci.

— Are economie domnul profesor? întreb eu într'un târziu, când începură să mă usture palmele, nedeprinse încă.

— Are, da; ţine şi boi şi vaci. Astăvară a adunat douăzeci de care de fân", răspunse Precup, un coleg voinic şi sănătos, îmbrăcat ca şi noi în strae dela ţară.

Incepură poveşti şi glume. Precup, care împlinise şaptesprezece ani, pişca uneori pe slujnica ce îşi făcea drum pe lângă el. Fata chicotea şi noi râdeam în gura mare. Nici nu-mi mai dădeam seama pentru ce venisem: am măsurat în sac trei „ferdele", măsură de douăzeci de litri, şi încă tot mai aveam de sfărâmat porumb.

De-odată auzim glasul gros al domnului Băcilă:

— Ei, băeţi, pentru azi e destul. Puteţi merge acasă. Văd, Damiane, că te pricepi. Am gândit eu că te pricepi. Dar la fân, la sapă, la tăiatul lemnelor? Păi dacă eşti băiat de plugar şi tânăr voinic, nici nu se poate să nu te pricepi, adause el la răspunsul meu afirmativ, şi plin de mândrie.

Profesorul ne părăsi, noi mai rămăserăm puţin, apoi ne ridicarăm de pe scăunaşe.

In curte îl întreb pe colegul Pintea Ion:

— In care odae intrăm?

— Pentru ce?

— La orele particulare.

— Dar tu nu vezi că-s opt ceasuri trecute? Ce, eşti nebun? Acum, mergem acasă.

— Dar bine, orele?

— O să le facem altădată când va veni domnul Băcilă mai de vreme. De altfel rândul nostru nu mai vine până în săptămâna viitoare. Venim în serie, câte patru.

A doua oară am făcut mestecături la vite şi am tăiat lemne cu ferăstrăul. Profesorul veni şi atunci târziu, şi nu mai era vreme pentru limba ungurească.

— Mişcarea-i sănătate, băeţi, ne zise el atunci bătându-ne pe umăr.

A treia zi se găsi altceva de lucru, ca la o economie mare.

— „De-ar veni primăvara, să vă văd la grădină ce plătiţi", ne zise cu bucurie dascălul.

Incepui să mă dumiresc: într'o lună să fi tot învăţat un ceas cu domnul Băcilă.

— Bine, măi Pinteo, aşa o duceţi dela început?

— Dar, ce nu-ţi place? Nu-i bine aşa?

— Ba-mi place, dar cum să-i mai plătim şi zlotu?

— Aş! par'că dumnealui cere zlotu! Asta-i aşa o vorbă! Ba să vezi, că ne mai omeneşte el cu creiţari şi cu câte-o mâncare. Are omu' economie mare, şi „privat" de ăsta a dat el de mulţi ani, până ce nu venise legea asta nouă. Alege însă pe sprânceană: pe cei despre care crede că se pricep la economie. Pe care-l înşală, nu-l ţine.

Şi aşa am rămas „în privat" la domnu Băcilă până în clasa a şaptea când am tras sorţii. Dela „insuficiente" am ajuns la sfârşitul anului la „bun". Iar de când i-am încărcat un car de fân, ca pe scrisoare, m'am ridicat la „eminenţie".

Adevărat că legea cea nouă încă se muiase binişor. Pe hârtie rămăsese tot aspră, dar profesorii, la cea dintâi inspecţie, au declarat că „nu pot să ne ia pielea". Şi, Dumnezeu să-i hodinească: nici nu ne-au luat-o!

I. AGARBICEANU

Cronica rimată

Fetele nu se mărită

Toată iarna ceaiuri, ceaiuri,
Veselie nesfârşită...
Rom, *four-sec*-uri... Rezultatul
Fetele nu se mărită...

Casa lor, o, e deschisă,
Cum te vede, te invită.
Sânt gentile... Rezultatul —
Fetele nu se mărită.

Se vorbeşte, se dansează,
Atmosferă 'nsufleţită.
Tot ce vreţi; dar rezultatul –
Fetele nu se mărită.

Mese lungi... O sumă mare
Şi cu greu agonisită.
Mese lungi; şi rezultatul —
Fetele nu se mărită.

N'a fost bal, n'a fost serată
De prezenţa lor lipsită.
Şi-au dansat... dar rezultatul -
Fetele nu se mărită.

Cu ferestrele deschise
La pian se exercită.
Toţi aud... dar rezultatul —
Fetele nu se mărită.

La grădină fiecare
Este întovărăşită...
Fiecare... rezultatul —
Fetele nu se mărită.

Stau pe bancă ore-ore
Una de-alta 'nghesuită.
Stau pe bancă... rezultatul -
Fetele nu se mărită.

Când târziu, fanfara cântă
Marşul... lumea e gonită...
Ele stau... dar rezultatul —
Fetele nu se mărită.

Că la tenis e un mijloc,
E opinie greşită.
Merg şi ele... rezultatul —
Fetele nu se mărită.

Şi se'ntreabă-atunci părinţii
Cu figura lor mâhnită:
Ce ne facem, ce ne facem?
Fetele nu se mărită...

I. M.

Toată lumea trebue să citească Biblioteca DIMINEAŢA
DIN VIAŢA ANIMALELOR
de GEORGE PANU
No. 120-121 Preţul 20 lei

LEONID ANDREEV

ALARMA

In acea vară fierbinte şi sinistră totul ardea. Ardeau oraşe întregi, sate şi cătune: pădurea şi câmpul încetară să le mai fie apărători: chiar pădurea se învăpăia cu smerenie şi ca un cearşaf roşu se întindea focul pe câmpiile uscate. Ziua soarele, tulbure şi împurpurat, se ascundea în fumul înecăcios, iar nopţile în diferite colţuri ale cerului, apăreau înflăcărate fâşii roşii, care tremurau într'un dans tăcut şi fantastic şi umbre stranii, confuze de oameni şi sate se târau pe pământ, ca şerpi nemai văzuţi. Câinii încetară să se gudure cu lătrat prietenos, la chemarea din depărtare a călătorului, care le făgăduia hrană şi mângâeri, ci văitându-se jalnic urlau sau tăceau posomorâţi, ascunzându-se prin gropi. Şi oamenii ca şi câinii priveau unul la altul cu ochi răi şi speriaţi şi în gura mare vorbeau că pretutindeni focul e pus de tainici făcători de rele. Intr'un sat pierdut fu ucis un bătrân, care nu putuse spune unde se duce, şi apoi femeile plânseră pe cel ucis şi se înduioşară de barba lui albă, lipită cu sânge întunecat.

In acea vară fierbinte şi sinistră eu trăiam într'o casă boerească, unde erau multe femei bătrâne şi tinere. Ziua lucram, vorbeam şi puţin ne păsa de focuri dar când se lăsa noaptea, ne apuca groaza. Proprietarul conacului adesea pleca în oraş; atunci nu dormeam nopţi întregi şi cu privirea înfricoşată înconjuram conacul, căutând pe incendiatori. Ne înghesuiam unul în altul şi vorbeam în şoapte. Noaptea era întunecoasă şi tăcută. Clădirile se ridicau ca lucruri stranii în faţa noastră. Ni se păreau necunoscute, ca şi când nu le mai văzusem, şi le vedeam ca nişte vedenii, ca şi când aşteptau focul şi se pregăteau pentru el. O dată, prin crăpătura unui zid, luci de o dată ceva luminos. Era cerul, dar noi crezurăm că e foc şi femeile se aruncară spre mine — pe atunci eram abia un copil — şi cerură apărare.

... Iar eu din sperietură încetai să respir şi nu putui să mă mişc din loc.

Câte o dată noaptea târziu mă sculam din aşternutul cald, şi eşeam prin fereastră în grădină. Aceasta era o grădină măreaţă şi posomorâtă, care răspundea la cea mai furioasă furtună doar cu un muget reţinut; partea ei de jos era întunecată şi tăcută, ca în ziua de apoi, iar pe sus un freamăt şi zgomot nelămurit, asemănător unei convorbiri în stepă, departe. Ascunzându-mă de nu ştiu cine, care se furişa în vârful picioarelor după mine şi mă privea peste umăr, m'am dus până'n capătul grădinii, unde pe o ridicătură înaltă era un gard, iar la spatele gardului departe în jos se resfirau câmpurile, pădurile şi cătunele ascunse în întuneric. Tei înalţi, întunecaţi şi tăcuţi se înşirau în faţa mea — şi printre trunchiurile lor groase şi negre, prin crăpăturile lor, prin locurile goale dintre frunze, văzui ceva straniu şi neobişnuit, care îmi umplu inima de nelinişte şi îmi furnică prin picioare ca o ploaie măruntă. Văzui cerul, dar ı cerul întunecat şi liniştit al nopţilor, ci un cer roz, care nu există nici o dată nici ziua nici noaptea. Teii puternici stăteau serioşi şi tăcuţi, ca oamenii, aşteptau ceva, iar cerul în chip nefiresc se înroşea, şi în convulsii alergau pe cer reflexe de jos purpurii, ale pământului înflăcărat. Incet înotau şi se ridicau în sus stâlpi de vârtej şi faptul că ei erau atât de tăcuţi, pe când jos totul scrăşnea, atât de negrăbiţi şi măreţi — faptul acesta era o enigmă şi ceva supranatural, ca şi culoarea roză a cerului.

Revenindu-şi în fire, teii înalţi începură toţi de o dată să vorbească între ei prin vârfuri, apoi de o dată tăcură, rămânând într'o aşteptare posomorâtă. Se făcu tăcere ca'n ziua de apoi. Departe în urma mea simţeam casa care sta de veghe, plină de oameni speriaţi, în jurul meu se îngrămădeau teii iar în faţă se întindea cerul roz, aşa cum nu existase nici o dată, nici ziua, nici noaptea.

Şi cum nu vedeam cerul întreg, ci numai părţi prin luminişurile dintre arbori, — îmi părea încă mai grozav şi mai de neînţeles.

II

Se făcuse noapte, şi eu aţipeam neliniştit când în urechea mea intră un sunet piţigăiat şi întretăiat, ca şi cum ar fi venit de sub pământ, intră şi se stinse în creer, ca o piatră. După el veni un al doilea sunet, tot aşa de scurt şi greu, şi capul începu să mă doară, ca şi cum ar fi căzut pe el picături dese de plumb topit. Picăturile străpungeau şi ardeau creerul; ele ajungeau tot mai dese, şi curând umplură capul meu cu o ploae deasă de sunete tropăitoare, neîncetate.

— Bam! Bam! Bam! — nu ştiu ce om înalt, puternic şi nerăbdător arunca sunetele de departe.

Deschisei ochii şi dintr'odată înţelesei, că aceasta e alarma, şi că arde satul cel mai apropiat — Slobodişte. In odae era întuneric şi fereastra era închisă, dar din cauza zgomotului odaia întreagă, cu mobilele, tablourile şi florile ei, ca şi cum eşea în stradă şi nu se mai observau nici pereţii, nici tavanurile.

Nu mi-amintesc, cum m'am îmbrăcat, şi nu ştiu pentru ce am alergat singur şi nu cu alţii. Ori ei mă uitaseră, ori eu nu-mi aminteam de existenţa lor. Alarma suna surdă şi stăruitoare, par'că sunetele nu cădeau din aerul transparent ci din nemăsurata grosime a pământului — şi o luai la fugă.

In strălucirea roză a cerului se stingeau stelele de-asupra capului, şi în grădină era ciudat de luminos, cum nu se întâmplă nici ziua, nici în nopţile împărăteşti cu lună, iar pe când fugeam, se reflecta asupra mea ceva roşu-deschis, şi furtunos. Teii înalţi, par'că stropiţi de sânge, tremurau din frunzele rotunde, dar vuetul lor nu se auzea de loviturile, scurte şi puternice, ale clopotului. Acum sunetele deveniră desluşite şi precise şi sburau cu o iuţeală nebunească, ca un stol de pietre împrăştiate. Ele nu se învârteau în aer, ca porumbeii în timpul serii, ele nu se împrăştiau ca un val pornit din o cascadă — ele sburară de-a dreptul, ca fiare, care n'au vreme să privească înapoi, cu ochii măriţi de spaimă.

— Bam! Bam! Bam! — sunetele clopotului sburau cu o stăruinţă de neînvins, cele tari întreceau pe cele slabe, şi toate împreună se înfigeau par'că în pământ.

Tot aşa de drept, ca şi ele, fugeam eu pe câmpul larg, arat, scânteind cu reflexe sângeroase, murdare, ca scheletul unei bestii negre. Deasupra capului meu, la o înălţime grozavă, se iveau scântei izolate, şi în faţă ardea un sat în flăcări straşnice, în care piereau case, animale şi oameni. Acolo, la spatele liniei capricioase a pomilor, văpăi orbitoare, când rotunde, când ascuţite, se repezeau spre cer, îşi curbau gâturile mândre, ca nişte cai înebuniţi, săreau, aruncau în cerul cel negru bucăţi de foc şi cu lăcomie se lăsau în jos peste noi jertfe. Urechile îmi vâjâiau din cauza repedei fugi, inima bătea iute şi zgomotos şi, întrecând bătăile ei, sunetele neregulate ale alarmei mă băteau de a dreptul în cap şi în piept. Şi era în ele atâta desnădejde, ca şi cum nu erau sunetele unui clopot, ci în convulsii premergătoare morţii se zbuciuma inima multrăbdătorului pământ.

— Bam! bam! bam! — se ridica din vâltoarea flăcărilor, şi era greu să crezi, că aceste sunete puternice şi deznădăjduite erau scoase de un clopot bisericesc, aşa de mic şi fin, aşa de liniştit şi de tăcut, ca o fată în o rochie roză.

Căzui, sprijinindu-mă cu mânile pe bucăţi din pământul săpat, şi ele se fărămiţară sub mânile mele; mă ridicai şi fugii din nou, iar în întâmpinarea mea înainta focul şi soseau sunetele de alarmă. Deja se auzea trosnetul pomilor mistuiţi de foc, şi strigăte omeneşti de diferite voci pline de deznădejde şi de groază. Şi când s'a liniştit şueratul de şarpe al focului, în mod lămurit, se desluşea un gemăt prelungit: femeile urlau şi vitele mugeau cuprinse de groază.

Balta m'a oprit. O baltă lată se întindea departe, la dreapta şi la stânga. Intrai în apă până la genunchi, apoi până la piept şi m'am întors la mal. Dincolo, aproape de tot, răsbufnia focul şi arunca pe cer nori de scântei de aur, semănând cu frunzele învăpăiate ale unui copac imens — şi alarma suna, desnădăjduit, în chinuri de moarte:

— Du-te! Hai, du-te!

III

Umblam zăpăcit pe mal, şi la spatele meu umbla umbra mea neagră, şi când m'am aplecat spre apă încercându-i fundul, din bezna neagră a bolţii mă privi fantoma unui om de foc şi în trăsăturile schimbate de groază ale feţii lui, în părul zbârlit, râdicat pe cap de nu ştiu ce putere stranie — eu nu mă putui recunoaşte.

— Dar ce-i asta? Doamne! — mă rugai întinzând mânile.

Iar alarma sună. Clopotul nu se mai ruga — el ţipa, ca un om, gemea şi se îneca. Sunetele îşi pierdură cursul lor drept şi se îngrămădiră unul peste altul, iute, fără ecou, murind, înviind şi din nou murind. Şi din nou mă aplecai spre apă şi în rând cu imaginea mea văzui o a doua fantomă de foc, care semăna şi ea cu un om.

— Cine e ăsta? — strigai eu, aţintind privirea. Lângă umărul meu stătea un om care tăcând se uita la foc. Faţa lui era palidă, şi sângele neuscat încă îi acoperea obrajii şi strălucea, răsfrângând focul. Era simplu îmbrăcat, ţărăneşte. Poate că el se aflase aci — atunci când eu alergam — reţinut ca şi mine de baltă; poate că venise în urmă — dar eu nu auzisem sosirea lui şi nu ştiam cine e.

— Arde, — zise el, cu ochii aţintiţi la foc. In ochii mari şi sticloşi jucau şi se oglindeau jocurile focului.

— Cine eşti? De unde vii? — întrebai eu. — Eşti plin de sânge.

Cu degete lungi, uscate, şi-a şters obrajii şi s'a uitat la ele.

— Arde — repetă el, neluându-mă în seamă. — Totul arde.

— Nu ştii cum să treci într'acolo? — îl întrebai eu dându-mă la o parte; m'am dumerit că acesta e unul dintre nebunii produşi de vara aceia blestemată.

— Arde! — răspunse el. — Oho-ho! arde — strigă el şi începu să râdă, uitându-se mângâios la mine şi dând din cap. Alarma înteţită tăcu de o dată şi flacăra vui mai zgomotos. Ea se mişca, parcă era vie şi istovită îşi întindea lacomă, braţele ei lungi, în spre clopotul amuţit. Acum, de aproape, văpaia focului păru înaltă şi în locul hainei roze avea haina roşie. Pe vârful deschizăturii întunecoase, unde erau clopotele, se ivi acum un focşor liniştit şi şovăitor, şi cu raze palide se reflectă pe arama lor. Şi din nou se cutremură clopotul, trimiţând cele din urmă strigăte ,sfâşietor de desnădăjduite, şi eu din nou pornii zăpăcit pe mal, şi după mine mergea umbra mea neagră.

— Eu vin! Vin! — răspunsei eu nu ştiu cui, care mă chema. Iar omul înalt şedea liniştit la spatele meu, ţinându-şi cu mânile genunchii, şi cânta tare, îngânând clopotul.

— Bam!... Bam!... Bam!...

— Ai înebunit! — îi strigai eu, dar el cânta tot mai tare şi mai vesel.

— Bam!... Bam!... Bam!...

— Taci o dată! — îl implorai eu.

Dar el surâse şi cântă, dând din cap, şi în ochii lui sticloşi se înflăcăra focul. Nebunul acesta era mai groaznic ca văpăile, şi întorcându-mă începui să fug dealungul malului. Dar abia făcui câţi-va paşi, şi alături de mine crescu fără zgomot trupul lui lung. El alerga tăcând, ca şi mine, cu paşi mari, neobosiţi, şi tăcând alergau şi umbrele noastre negre pe câmpul desfundat.

In chinurile agoniei se înăbuşea clopotul, şi striga, ca un om, care nu mai aşteaptă mântuire şi nu mai are nădejde. Şi tăcând alergarăm nu ştiu unde în întunerec şi alături de noi săreau batjocoritoare umbrele noastre negre.

Trad. din ruseşte de SOFIA DOBROGEANU-GHEREA

G. IBRĂILEANU: Studii Literare

Editura Cartea Românească

Acest nou volum al domnului G. Ibrăileanu îngăduie autorului a-şi preciza unele atitudini intelectuale indicate în scrierile precedente şi a face cunoscute unele puncte din cugetarea sa care nu au ajuns până acum la cunoştinţa cititorilor.

Stilul domnului G. Ibrăileanu este, ca să zicem astfel, încorporat în cugetarea sa, atât este de propriu, de aderent, ca să mă exprim cu un termen al criticului însuşi, gândirii şi reflexiunilor sale.

Apoi distinsul critic cunoaşte limbile şi literatura antică şi modernă, filozofia sub toate feţele, posedă cheia tuturor stilurilor. Având deci toate elementele culturii se regăseşte pe domeniul propriu în ori ce explorare şi se reveleazã cititorului în trăsăturile puternice ale unei deosebite organizări intelectuale şi cu un strălucitor relief.

Personalitatea sa este tot atât de bine caracterizată prin felul său de a face critica după cum e caracterizată şi opera pe care o critică.

Cu toată formidabila sa cultură şi informaţiune, el întâmpină problemele ca şi când le-ar întâlni pentru prima oară. Le cercetează „cu ochiul lumii cel dintâi", căutând a se lămuri asupra lor sub ochii cititorului. E ca un străin veşnic într'o ţară necunoscută, care ignorează limba, moravurile, legile şi convenţiunile tărâmului pe care se găseşte şi caută să le prindă, sub înfăţişările diverse ale vieţii, numai prin jocul propriilor sale hipoteze.

Vechea deprindere de a se întoarce asupra sa însuşi, despre care vorbeşte în notele relative la d. Brătescu-Voineşti, este însăşi metoda cercetărilor sale critice. El realizează prin această atitudine, „ideala psichologie solilocă", pe care o preţueşte ca pe o adevărată şi admirabilă nobleţă a omului, semnul supremei forţe creatoare a artistului şi, adăugăm noi, atitudinea adevăratului gânditor.

„Creaţiune şi analiză" este tema notelor şi reflexiunilor cu care d. Ibrăileanu intră în cercetările critice din acest ultim volum. Domnia-sa se postează în faţa punctului de întrebare, care în decurs de îndelungată vreme, a provocat atâtea discuţii filosofice şi a dat naştere la atâtea studii ştiinţifice cu propriile sale mijloace de profund şi sagace cercetător, procurându-ne una din cele mai pure satisfacţii intelectuale, prin justa şi îndemânatica mânuire a precisului său aparat de gândire.

Plecând de la concepţia *creaţiune* ca formă concretă, realizare exterioară a personagiilor dintr'o operă de artă şi *analiză* ca parte emotivă, intenţiune, conştient sau inconştient, vizată de autor şi fără posibilitate de a se exprima prin graiul şi gesturile acestor personagii, distinsul gânditor, face o serie de reflexiuni originale şi subtile asupra celor mai complexe şi mai controversate probleme din literatura de azi.

Creaţia şi analiza condiţionează deopotrivă existenţa operei de artă, preponderenţa uneia sau a alteia dă caracterul specific acestei opere, dar dacă analiza fără creaţiune se poate concepe până la un oarecare punct, creaţiunea fără analiză este imposibilă.

Romanul modern pierde din ce în ce caracterul de specie a poeziei epice, sub semnul căreia s'a născut. Elementul creaţie se reduce la minimum în „romanul problemei" care e romanul actual.

Urmează apoi caracterizarea creaţiunii şi a analizei în opera lui Proust, o caracterizare din cele mai subtile şi mai interesante a chipului cu totul nou în care această problemă se pune în *„A la recherche du temps perdu"*, constituind aportul real şi original al lui Marcel Proust în literatura actuală. „Proust, zice d. G. Ibrăileanu, creează *realităţi sufleteşti de sine stătătoare*, el „încheagă" rând cu rând, pasagiu cu pasagiu „o monografie" a Geloziei, Amorului, o exteriorizare complectă, detaşată de subiect, cu o existenţă independentă. Deci Proust a creiat realităţi nouă, nu observaţii, ci piese întregi cu structura lor intimă, elementară şi funcţionarea lor.

Mai mult decât atât. „Sonata lui Vinteuil, acea bucată muzicală, cu un rol atât de mare în amorul lui Iwan, circulă prin cameră ca o realitate detaşată de executor, ca o fiinţă — ca o fantomă, dacă voiţi, — dar bine înţeles în economia ei organică este *şi ea* şi *impresia produsă de ea*".

După cum se vede în această analiză a lui Proust, d. Ibrăileanu aduce nota sa personală. Pătrunzându-se de arta lui Proust, o aprofundează, orientându-se cu acea „întoarcere spre sine" sagace, ascuţită şi stăruitoare, care este caracterul spiritului său critic.

Cu felul acesta al său de a intra profund, insinuându-se cu uşurinţă în toate cutele şi întorsăturile subiectului ce îl preocupă, d. Ibrăileanu împlântă jaloane de orientare, le leagă între ele şi aruncă lumini vii şi neaşteptate asupra multora din problemele cele mai pasionante ale criticii literare.

In reţeaua din ce în ce mai strânsă a reflexiunilor sale prinde distincţiuni subtile şi pline de ascuţită preciziune ca acele dintre *psichologism* şi *poezism*, insistând asupra cerinţelor analizei, care condamnă comparaţia poetică şi înflorită, expansiunea lirică şi exploziunea sentimentală şi impune stilul direct, impregnat de „fapte", adică hrănit cu senzaţii, idei şi impresii reale.

Adesea numai din felul cum pune o problemă răsfrânge o claritate nediscutabilă asupra concluziunii ce se impune:

„Moralismul ajută creaţia, luminând'o, explicând tipurile prin clasificare psichologică. Analiza o ajută contribuind direct, complectând fizionomia tipului prin relevarea mecanismului vieţii lui interioare".

Avem aci principiul de bază în lunga şi nesfârşita discuţie a raportului dintre artă şi morală, o orientare în cercetările, în profunzime ca şi în coprinderea consecinţelor în extenziune: o formulă de o densitate extraordinară, plină de substanţă şi de posibilităţi, sub simplicitatea ei aparentă.

Remarcabile şi pline de ingeniozitate sunt de asemenea reflexiunile sale asupra tipurilor şi explicaţiunea faptului că în multe romane *tipurile secondare* sunt acele care ni se întipăresc în amintire şi rămân.

Forma aforistică a acestor reflexiuni nu este decât exterioară. Este un procedeu care îngăduie autorului să-şi clarifice o lentă construcţie a gândirii, creată de un spirit ce aspiră la libertate şi exprimată de un adevărat animator, dezlănţuitor de forţe. Căci ceiace caracterizează pe d-l Ibrăileanu, este mai ales meritul de a pune problemele, indicând amploarea lor, fără a impune nicăiri dogma şi nici măcar impresiunea sa. De aci vine acea putere de influenţă de care vorbeşte d-l Aderca, în volumul său, subliniind atitudinea de anachoret modern, de intelectual solitar a distinsului conducător al vieţii literare dela noi din ultimile decenii.

„Adevăratul critic, zice Kerr, minunatul *„essaist"* german, trebue să rămână poet şi creator". D-l G. Ibrăileanu se dovedeşte un adevărat artist şi creator în diferite părţi din studiile sale literare, ca de pildă în paginile unice în care încearcă să determine, cu acea metodă, pe care i-o cunoaştem, de a strânge analiza pentru a pătrunde în miezul chestiunii şi a-l scoate la lumină, în paginile care caută să determine specificul personalităţii artistului, a personalităţii lui Turghenev.

„Ce este Turghenev? Mister... Simţi dar nu poţi să-ţi lămureşti.

Sentimentul acesta de neputinţă îl ai mai ales faţă de scriitorii pe care-i cunoşti mai bine, îi simţi mai bine, şi-i înţelegi mai bine. Sentimentul acesta l'am avut faţă de Eminescu. Şi cu cât te apropii de punctul cel secret, cu atât simţi mai mult existenţa acestui secret şi — neputinţa de a-l surprinde odată".

Ca de obiceiu atinge şi aci, fără să aibă aerul, una din formidabilele probleme ale gândirii: trecerea dela nelămurirea intuiţiei la inteligibil. Analiza lui delicată şi precisă ajută la reconstruirea artei şi personalităţii lui Turghenev în sufletul cititorului, subliniind cu fineţă calităţile ce constituiesc farmecul şi seducţiunea acestui mare scriitor, făcându-ne aproape senzibil acel „nu ştiu ce" atât de greu de prins şi de formulat în „sunetul" Turghenev.

Consideraţiile asupra tipurilor şi a caracterizărilor lor în arta dramatică, aplicarea şi verificarea acestor consideraţiuni la teatrul lui Caragiale sunt pline de sugestii şi fac dovada unui talent excepţional de ascuţit. Apoi raportul dintre atitudinea artistului, concepţia sa de lume şi redarea realului îşi găseşte o ilustraţie din cele mai strălucitoare în paginile măestre asupra lui Tolstoi.

„Romanul lui Tolstoi *merge* amplu, măreţ, purtând cu el sute de fiinţe — ca o mică planetă — cu viaţa diversă cu trecutul şi viitorul lor...

„Există oare dealungul vremurilor un poet mai mare ca Lev Nicolaevici?

„Aspiraţia către cer a lui Dante, poezia vremelniciei lucrurilor omeneşti a lui Shakespeare, înfrăţirea, prin geniu, cu toată existenţa, a lui Goethe, valorează oare mai mult decât această creaţie superbă, imensă, bogată şi calmă ca germinaţia grânelor în ogoare şi ca eternitatea, şi mai vie decât viaţa?" Iată o formulă care cuprinde şi exprimă tot ceiace au simţit cei ce l'au admirat pe Tolstoi şi pe care am căutat-o în zădar: „creaţia imensă, bogată şi calmă ca germinaţia grânelor în ogoare!".

Tot ce exprimă părerile, consideraţiile şi reflexiunile d-lui Ibrăileanu, poartă autenticitatea cugetării sale, chiar dacă au mai fost gândite şi spuse de alţii. Vorbind despre Thomas Hardy, d-l Ibrăileanu zice: „Sarcina romancierului este grea, căci el trebue să redea viaţa cu adevăr şi cu poezie sub toate formele ei". In adevăr nici un romancier nu ar fi putut provoca mai cu dreptate o asemenea reflecţie decât Thomas Hardy, deşi ea este formulată aforistic şi general. Exprimarea ei creează o atmosferă, care ne predispune a înţelege aceia ce nelămurit gândeam despre opera acestui romancier care este gravă; iar justeţa cu care este apoi caracterizată semnificaţia sentimentului de înfiorare tragică prin care este „filtrată" realitatea lui Thomas Hardy: „Viaţa intră liberă şi deadreptul în el — şi intră în valuri — căpătând, prin izolare de banal, tot senzul ei tragic", adică cu adevărul şi cu poezia ei. In câteva pagini d-l Ibrăileanu redă concepţia, atitudinea sufletească a lui Shakespeare, Thomas Hardy şi Galsworthy în ceiace au aceşti reprezentanţi ai sufletului anglo-saxon mai caracteristic: dragostea şi preţuirea acestei minuni care este viaţa şi grozăvia cu care o ameninţă distrucţia fără înţeles şi fără margini în cruzimea ei, destinul în toată puterea tragediei lui.

Dar nicăiri nu ni se pare d-l Ibrăileanu mai artist decât în notele pe care le-a scris asupra Otiliei Cazimir. E o înţelegere atât de fină, o ascuţime atât de pătrunzătoare a caracterului artei acesteia „care se suprapune atât de exact poeziei", încât nu lasă nici „o defecţiune pe unde sensibilitatea să se difuzeze" care dă cititorului acea satisfacţie rară şi distinsă a inteligenţii, pentru orice cugetare care atinge ce trebuie şi tocmai unde trebuie şi cât trebuie, în tratarea unui subiect. O plăcere intelectuală care seamănă foarte bine cu plăcerea intelectuală resimţită, alăturea de plăcerea estetică, în opera Otiliei Cazimir. De altfel satisfacţia aceasta supremă a inteligenţii este sentimentul cu care se citeşte întotdeauna cele ce scrie d-l Ibrăileanu, fie că vorbeşte de ţăranii lui Mihail Sadoveanu, de arta d-lui Brătescu-Voineşti, de numele personagiilor lui I. Caragiale, de Mihail Eminescu, de Creangă sau de Hogaş. Publicul cititor a căpătat de mult încredere în judecata sa de cunoscător desăvârşit, care nu se lasă ademenit, nici de strălucirea podoabei, nici de pretenţia falsului material poetic. D-l Ibrăileanu a ştiut cu fermitate să zică *nu*, la o mulţime de pretenţii absurde, într'o epocă în care toată lumea nu îndrăzneşte să zică decât *da!*

Să ne fie îngăduit să exprimăm aci pe lângă preţuirea operii de critic cugetător şi artist pe care a realizat-o d-l Ibrăileanu şi gratitudinea pentru satisfacţiunea pe care o dă sufletului nostru, în situaţia tulbure de azi, fina intuiţie a valorilor, fermitatea unei atitudini şi „acea perfectă aderenţă între operă şi scriitor" despre care pomenea domnia-sa în scrisoarea pentru jubileul d-lui Brătescu-Voineşti.

IZABELA SADOVEANU

CITIŢI Romanul celor 4

Stafiile Dragostei

de *Alexis Nour, Doctorul Ygrec, Sărmanul Klopştok* şi *Alexandru Biciurescu*

PREŢUL 60 LEI

Cexo, Bexo

Tătuțu. Vrei să nu mai fii băiat ?
Baruțu. Cu nochie ?
Măicuța. Cu rochie, ca toate fetele. Cu dantelă, cu fustă pe dedesubt roză.
Baruțu. Așa noză și notundă... cu fori?...
Măicuța. Și cu o brățară subțire de aur la mână...
Baruțu. De aun și cu mânțișoh?... Veau...
Măicuța. Insă trebuie să fii cuminte, dacă nu mai vrei să fii băiat. Altfel nu se poate.
Baruțu. Miciu e fată și nu e cuminte. M'a bătut...
Măicuța. Cine ți-a spus că Mițu e fată? De unde știi?
Baruțu (se gândește uitându-se la tătuțu. Adevărat, de unde să știe. Ridică din umeri și se buzează). Nu tiu... Miciu zice.
Măicuța. Mițule, tu i-ai spus lui Baruțu că ești fată?
Mițu (corectă și adultă). Nu-mi aduc aminte să-i fi spus.
Tătuțu. Bravo, Mițu! am început să vorbim ca domnișoarele mari. Ce-ați mai citit azi?
Mițu (rîzând). S'a turtit mingea de tot.
Măicuța. Răsuflă. Las-o nițel că se umflă singură.
Mițu. S'a făcut ca o băleguță.
Baruțu (a cui e mingea cea mică. Vexat). Nu e ca băleguță. Mingea lui Miciu e ca o băleguță.
Mițu. E ca o băleguță turtită.
Baruțu. Zice că e ca o băleguță tuntită.
Măicuța. Și dacă zice ! Ea zice ea aude....
Baruțu. Am auzit și eu.
Tătuțu. Ascultă Mițule, să nu mai turburi auzul băiatului.
Măicuța. El nu mai e băiat. S'a făcut fată.
Baruțu. Nu mai veau.
Măicuța. Nu mai vrei să te faci fată... cu dantelă?...
Baruțu. Nu.
Mițu. Eu nu-i dau rochiile mele...
Baruțu. Zice că nu-mi dă nochiile...
Măicuța. Lasă că-ți face ție măicuța alte rochii (se apleacă la urechia lui Baruțu:)... mai frumoase.
Baruțu (iluminat). Mai sumoase?
Mițu (către tătuțu). Ai auzit ?
Tătuțu (la urechia lui Mițu). Nimeni n'o să aibă niciodată rochii mai frumoase ca Mițu.
Mițu (la urechia lui tătuțu). Nu-i așa, că nu-i adevărat ?
Tătuțu (la urechia lui Mițu). Cum o să fie adevărat? Și cum o să se facă Baruțu fetiță, gras cum e el și cu capul mare ?
Baruțu (întunecat de gelozie, către Măicuța). Vezi?..
Mițu (discretă). Mie mi-a spus Tătuțu ceva.
Baruțu. Zice că i-a spus tătuțu ceva.
Tătuțu. Dacă i-ar fi spus numai ceva, n'ar fi nimic, dar tătuțu i-a spus multe....
Baruțu. Zice că i-a spus munte...
Măicuța. Ia, vă rog, să nu mai vorbiți pe șoptite...
Baruțu. Tătuțu! nu-mi spui și mie ceva?
Tătuțu. Vino încoace să-ți spui și ție ceva.
Mițu (dă fuga la stânga lui tătuțu. La ureche). I-ai zis numai așa : lui nu-i spui nimic.
Tătuțu (la urechia lui Mițu). O să-i spui oxo, roxo; mixo, pixo; cexo, bexo; zurna, burna.
Mițu râde cu pumnul la gură.
Baruțu (din dreapta lui tătuțu). Pune guna na uneche.
Tătuțu (în urechea lui Baruțu). Băeții nu se fac fete, nici fetele băeți.
Mițu. Ce i-ai spus ?
Baruțu. Mai zi.
Tătuțu (în urechia lui Mițu). Tătuțu când se gândește la tine pe stradă te pupă 'n gând și-ți zice Pițuca. (In urechia lui Baruțu). Ar tătuțu un băiat cu carne de caise. (In urechia lui Mițu) S'a întâlnit tătuțu cu niște vrăbii, care au întrebat: ce mai face Mițu și tătuțu le-a spus că Mițu râde toată ziua.
Mițu. Tătuțule !
Tătuțu. Ce e?
Mițu. Te iubesc!
Baruțu. Tătuțule! Te iubec.
Mițu (personagiu). Mă imită...
Tătuțu. Pe Mițu o iubești? că Mițu te iubește.
Baruțu (nesigur). Dacă mă iubete Miciu, o iubec...
Mițu. Pupă-mă, ca să te iubesc.
Pupătura mare, ca o ștampilă, a lui Baruțu, dată bine, cu un oftat. Mițu îl pupă din greșeală pe un ochi. Țipă Baruțu.
Măicuța. Da ce s'a întâmplat de țipi ? Mițule ce i-ai făcut ?
Baruțu (căscând ochiul și gura odată cu ochiul). Chedeam că m'a chionât.
Tătuțu, Măicuța și Mițu râd. Sosește Bebi, cârnul, și se oprește în crăpătura ușii, uitându-se cu capul curmeziș. A simțit că e de joacă și a venit să participe.
Bebi. Hau, Hauau... (Așteaptă).
Tătuțu. Vrea să se lupte cu Baruțu. Uite-l cum stă. Haide, Bebi, șau pe Baruțu!...
Bebi îl apucă pe Baruțu de un picior și-l dă jos și năvălește pe el, ciupindu-l de burtă, dându-se înapoi și iar ciupindu-l de burtă.
Baruțu (leșinat de râs). Mă gâdână !...
Tătuțu. Bebi !
Bebi. Mrrr !.... Bau !...
Tătuțu. Hai să facem fată pe Bebi. Adu pălăria...
Mițu. Bebi e fată, tătuțule...
Tătuțu. E băiat...
Măicuța. Zău că e băiat!
Baruțu. Ba e fată.
Mițu. Sigur că e fată.
Baruțu (la urechia măicuței). Nu-i așa că Bebi e fată?
Mițu (la urechia lui tătuțu). Nu-i așa că e fată ?
Măicuța (la urechia lui tătuțu). Le-ai spus tu că e cățea ?
Tătuțu (la urechia măicuții). Nu le-am spus nici așa nici așa.
Măicuța (la ureche). De unde-or fi știind ?
Tătuțu (la ureche). Tu când erai mică, de unde știai că cocoșul nu e găină și că găina nu-i cocoș?
Măicuța (la ureche). Nu mă face să râd... Ia uită-te la ei cum examinează cățeaua.
Mițu. Ce ți-a spus ?
Baruțu. Ce i-ai spus ?
Tătuțu (joacă și se strâmbă și declamă ca un actor). Oxo, roxo; mixo, pixo; cexo, bexo; zurna, burna...
Măicuța (diversiune). Hai, mergeți la plimbare?
Mițu și Baruțu (cu entuziasm). Oxo, roxo, Oxo noxo. Zurna, burna. Zuna buna...
Tătuțu. O să vă spui, pe stradă, povestea umbrelei care se deschide pe dos...

T. ARGHEZI

Suferințele unui demnitar

SCHIȚĂ

De-ar fi știut prietenul meu câte blesteme și ocări i'am tras în ziua când am primit numirea, cred că ar fi renunțat și pentru viața viitoare de a mă mai servi cu ceva...

Imi încredințase un post. Și ce post? „Post de încredere", cum îi zicea el. La ultima întrevedere mi-a spus:

— Mon cher, eu ca ministru am trebuință de un om al meu și acela nu poți să fii decât tu. Te rog, dar primește, căci îmi faci cu aceasta un real serviciu.

Fără să mai aștepte obiecțiile mele — și Doamne, câte aveam pe buze — mi-a strâns mâna cu efuziune și s'a urcat în vagonul ministerial.

Trenul a plecat și cu el s'au dus și ultimele mele iluzii de rămânere la Iași.

— Bre, bre, mi-am zis cu obidă, să primești „un post de încredere" la minister, tocmai la începutul vacanței mari!... Toată lumea se duce la odihnă și eu să mă duc la chin.

Am măsurat de câteva ori peronul gării și în urmă am purces spre casă. Ca să fiu singur cu gândurile mele, am pornit-o pe jos.

Pe străzi, în noaptea de vară, răsunau cântecele lăutarilor de prin grădini și râsetele celor care petreceau.

— Poftim, toți erau veseli, toți se odihneau, numai eu, ca nelumea, trebuia să plec la București, ca să mă înham la o muncă de birou anostă și insipidă. Oftând, mângâiam cu duioșie dealurile Galatei și aleea care duce spre Copou.

Ce bine era la Iași și ce program chibzuit de trândăvie îmi orânduisem pentru vară!... Sculare la 11, aperitive la 12, mâncare la 2, somn până la 6, desmeticire în grădină până pe la 7, aperitive pe la 7½, masă la 9, digestie iar în grădină până pe la 10½, citire în pat până la 2 noaptea și pe urmă iarăș somn. Pentru mine era ceva ideal. Bodega lui Vlădescu și Elyseul lui Manasse îmi surâdeau ca doi prieteni vechi.

Și acum să-i las pe ei, să las și cârâielile din piața Unirii, să las și traiul liniștit de-acasă, pentruce? Pentru un „post de încredere" care avea să mă înăbușe într'un noian de timbre, de temeiuri și de rezoluții care de care mai prozaice!... Cum pășeam spre casă, mi se încrucișau mereu prin minte, ca într'un delir al reginei Macbeth: „La contabilitate spre a referi". „La arhivă". „Domnului inspector cutare, spre a cerceta și raporta de urgență". ...Uf, ce oribilă îndeletnicire m'aștepta! In minister mai fusesem eu și țineam minte că, de-ar fi fost să rămân mai mult, riscam să mă transform într'o enormă petiție cu sau fără timbru. Nu invidiasem de altfel niciodată viața slujbașilor din ministere, sortiți în mare parte la o identificare completă cu hârțoagele pe care le rezolvă zilnic. Și acum să reiau un trai pe care îl detestam?!... Ca un Ungur al timpurilor actuale, am exclamat și eu: nem, nem, soha! Eram ferm decis așa dar să renunț, dar când am spus aceasta soției mele, ea m'a privit supărată.

— E fantastic, cât ești de prost! Când ai prilej să te ridici și tu, te dai la o parte! Ah, ce blanc-bec, ce blanc-bec !...

Aceste vorbe au căzut ca un duș rece peste toate iluziile mele de odihnă și de lene binecuvântată. Cu durerea în suflet, am renunțat la ele și peste două zile, mahmur și amărât, am pornit spre București.

Cine m'ar fi văzut, cum stam ursuz și trist în vagon, ar fi crezut că mă duc să-mi îngrop vreo rudă apropiată, sau să ascult vreo conferință de sociologie. Toate le-ar fi putut bănui afară de faptul că mă duceam — cine ar crede — să iau în primire un post înalt și încă... „un post de încredere"!...

Din tren, am mai privit cu jale panorama splendidă a Iașilor și am aruncat iarăș câteva blesteme împotriva ministeriabilului meu prieten. Când am trecut pe lângă Cetățue, m'am închinat cu evlavie și am exclamat:

— Dă, Doamne, să cădem mai repede de la putere !...

II

Sosind în București, m'am spilcuit cu grijă la hotel și la 8½ am pornit spre minister. In mersul lin al birjii care mă apropia din ce în ce mai mult de „postul de încredere", mă schimbasem deodată. In locul personajului timid și dornic de ședere de la Iași, apăruse fără de veste un demnitar grav și plin de hotărîri geniale.

Când am ajuns la minister, am urcat serios și sombru treptele care duceau spre cabinetul meu. Aci mă așteptau funcționarii subalterni în frunte cu subdirectorul.

Mi-au urat bună venire, iar eu cu un aer marțial de Ludovic al XIV-lea, le-am strâns mâna la toți, începând cu cei mai bătrâni și sfârșind cu dactilografele. Citeam în ochii tutulor un amestec de curiozitate și de ironie resemnată.

— Cât va mai sta și ăsta? parcă zicea unul.

— Hei, apa trece, pietrele rămân, parcă răspundea altul.

După plecarea lor, m'am așezat comod în scaunul de piele și am privit biroul si camera. Niste călimări învechite, o statuetă, un calendar american și un cuțit de tăiat foi. Pe peretele din față două tablouri înfățișând peisagii șterse și o oglindă. De jur împrejurul pereților câteva scaune și o canapea. Aceștia erau tovarășii care aveau să-mi țină de urât de-acum înainte.

In cameră era răcoare și din casa de vis-à-vis veneau acordurile armonioase ale unui pian. Fără de voe m'am gândit la cei rămași acasă și m'a apucat un dor cumplit de ei. Ce liniștit aș fi stat și eu acolo! Sau, mai bine zis, ce liniștit aș fi dormit la ora aceasta...

O bătae discretă în ușă m'a trezit însă din cugetările mele. Ușierul a intrat sfios înăuntru, șoptind:

— Domnule Director general, o rudă a dv. dorește să vă vorbească.

— O rudă a mea? Să poftească.

Ușa s'a deschis mare și în cadrul ei a apărut un fel de arătare negricioasă. Avea un cap de câine și dacă ar fi trăit în Egiptul vechi, cu siguranță ar fi fost adorat sub forma zeiței Annubis cea cu cap de șacal. Am recunoscut în cel care-mi inaugura fastul audiențelor de înalt demnitar o a zecea spiță din neamul meu. Era un nenorocit de băiat pe care în zadar cercasem pe vremuri să-l fac să treacă Seminarul. Bleg și cu ochii în pământ stetea acum înaintea mea, învârtind în mâini o șepcuță soioasă. Venea să-mi ceară reprimirea lui în seminar.

— Poftim, mi-am zis furios, ce debut frumos pentru „postul meu de încredere"!

— Ce vrei, mă? m'am răstit la el, uitând un moment de calitatea mea oficială.

— Păi, domnule Iancu, te-aș ruga să stărui să mă primească la seminarul din „Kijnău".

— Ce „Kijnău", măi omule, când tu ai fost eliminat pentru totdeauna din seminarul din Craiova?

— Păi, eu gândeam, domnule Iancu, că dacă vrei dumneata, se poate.

— Nu se poate, pleacă!

M'am ridicat apoi depe scaun și am început să mă plimb nervos de colo până colo.

Intre timp ușa s'a deschis și a apărut subdirectorul cu un maldăr de hârtii.

— Sunt lucrările curente de rezolvat, mi-a șoptit, făcând o ploconeală adâncă.

— Dă-le încoace, te rog, și instinctiv am măsurat din ochi vraful cel voluminos de hârtii.

Mi s'a părut nalt cât Ceahlăul și o clipă m'am înfricoșat. Am luat totuș tocul în mână și inima în dinți, am poftit pe subdirector lângă mine și în mod mecanic am început să pun rezoluțiile: La contabilitate. La arhivă. Domnului Inspector cutare, spre a referi... Penița scârția grăbită, rezoluțiile curgeau ca dintr'o mitralieră, pe când gândurile mele sburau din nou spre dealurile Galatei și spre Manase Sternberg.

— Ce bun Cotnar avea Manase și ce fripturi!

Mâna-mi scria în minister, pe când stomacul mi se desfăta la Iași...

Când am terminat, a apărut ușierul.

— Domnule Director general, un domn bătrân dorește să vă vorbească grabnic.

— Să poftească!

In ușă și-a făcut apariția un moșicuț mărunțel. Era îmbrăcat într'o redingotă neagră cu pantaloni vărgați și de guler i-atârna un plastron, cum se purta acum 20 de ani. Privindu-i costumul acesta străvechi, mi-am zis că trebue să fie cu siguranță un profesor. După ce a moțăit adânc înaintea mea și mai puțin adânc înaintea subdirectorului, s'a așezat nepoftit pe un scaun.

— Cu ce vă pot servi? — i-am zis, pe când subdirectorul, surâzând sarcastic, își cerea voe să se retragă.

Moșneguțul nu a răspuns nimic. M'a privit grav și încet a început să-și scoată mănușile. S'a descheiat nasture cu nasture la redingotă și, ajungând în dreptul vestei, a scos din buzunar un ceas mare cât un reveilmatin. S'a uitat la el o clipă și l'a mutat în celălalt buzunar. Ridicându-se apoi depe scaun, a băgat mâna până la cot în buzunarul din spate al redingotei, de unde a scos o basma vărgată care nu se mai sfârșea. A pus-o tacticos pe biroul meu și s'a așezat din nou pe scaun, băgând de astădată mâna în buzunarul din față al redingotei. De-aci a scos o pereche de ochelari enormi, pe care și i'a pus încet pe nas. Pe urmă s'a ridicat iarăși de pe scaun, și-a descheiat vesta și dintr'un buzunar ascuns a scos câteva hârtii îngălbenite.

Eu îl priveam cu răbdarea unui zeu olimpic.

— Vorbiți, vă rog, i-am spus din nou.

Bătrânul m'a măsurat o clipă de sus până jos.

— Sunteți profesor de limba latină? — m'a întrebat însfârșit.

La răspunsul meu afirmativ, fața bătrânului se ilumină.

— Imi pare bine, căci ceiace v'am adus aici, vă interesează, cred.

Fără să-l mai poftesc eu, începu să-mi explice.

— Ați auzit de inscripțiile de pe piramide. Câteva ni le raportează, cum știți, Herodot. Eu le-am descifrat și în ele am găsit urmele limbii latine arhaice. Iată, aici, am un memoriu asupra cercetărilor mele.

Eram edificat.

— Foarte interesant, — i-am spus, — dar nu-i de competința ministerului și v'aș sfătui să-l înaintați Academiei.

Bătrânul mă privi cu milă.

— Asta am făcut-o de mult, domnul meu, și rezultatul a fost că m'au trimis aici la minister.

Ca să scap, am recurs la mijlocul obișnuit.

— Faceți o petiție, i-am zis și veniți peste câteva zile.

Bătrânul s'a sculat atunci depe scaun, a luat basmaua și hârtiile și a pornit spre ușă. De-acolo, fulgerându-mă cu privirea, a strigat:

— Nu voi mai veni niciodată.

Supărat, am chemat pe subdirector.

— Cine-i domnul acesta care a fost la mine?

— E un biet nebun. Predecesorul Dv. îl chema adesea și-i plăcea să se distreze cu el.

— Important „post de încredere" în care găsești să te distrezi cu nebuni de felul acesta!... mi-am zis oftând.

Când a venit ministrul eram ursuz și țâpos ca statuia comandantului din Don Juan, iar când mi-a strâns mâna vesel și mi-a urat spor în noul post, era să-i răspund :

— Dă-l la naiba și lasă-mă să plec îndărăt la Iași.

Am tăcut însă și, fiindcă îl știam om simpatic și drăguț, m'am resemnat.

In pragul cabinetului meu, ușierul emoționat mi-a șoptit:

— Vrea să vă vorbească o doamnă.

— O doamnă? Să poftească, am grăit vesel.

Insfârșit cerul cel sumbru al debutului meu directorial începea să se însenineze. După un cretin și un nebun, primeam în fine pe o reprezentantă a sexului frumos!... Nu am fost niciodată adoratorul femeilor, ca unul ce nu aveam nici mutra lui Adonis, nici calitățile cuceritoare ale unui june căpitan de cavalerie. Ca orice jivină de sex masculin însă, vederea unei femei îmi făcea plăcere. Am luat o poză mai dispusă și am așteptat. Mă făceam a contempla unul din peisagele din perete, când niște pași ușori m'au trezit. O clipă am rămas uimit: în fața mea stetea o babă slabă și naltă ca o antenă de telegrafie fără fir.

Pe trupu-i firav spânzura o rochie de doliu și de sub pălăria, al cărui voal îl dase la o parte ieșeau câteva șuvițe de păr cenușiu-murdar.

— Nu mă mai cunoști? — îmi zise cu un glas behăit și tremurător. Sunt fosta d-tale colegă de facultate, C...

— D-ta? Și o măsurai fără de voe, cum ai măsura o ruină despre care citisei că a fost cândva un palat strălucit.

Imi amintii atunci de timpurile fericite, când, ca student, avusesem cu ea clipe de dulce flirt. Fără voe mă privii în oglinda din față. Mă văzui scurt și gros și ea naltă și nesfârșită. Ce mai idilă ar fi fost acum! Pat și Patachon de sexuri diferite! Așa de mult m'am amărât, încât n'am mai dat aproape nici o atenție vorbelor ei.

Și ele curgeau repezi și dese ca ploaia unui ciclon tropical :

Măritiș nefericit, văduvie precoce, cădere la examen de capacitate, persecuția unei directoare rele și așa mai departe. Amețit și plictisit, i-am făgăduit totul, deși știam că nu puteam să-i fac nimic.

— Veniți peste două săptămâni, i-am zis și totul va fi făcut.

— Ah, mulțumesc, mulțumesc.

Ieșind, avu un zâmbet tandru.

— Vă mai amintiți din zilele din trecut?

— Asta mai lipsea! — era să răcnesc ca un tigru din arenele lui Uero. Mă reținui însă și răspunsei repede și agasat:

— Da, da.

Furios, începui să măsor din nou cabinetul în sus și în jos.

— Frumoase perspective pentru începuturile unui „post de încredere"!

Involuntar făcui bilanțul audiențelor și îl găsii splendid: un cretin, un smintit și o babă.

Când a sunat ora unu și am părăsit ministerul mă simțeam umilit și descurajat.

— De-mi va merge tot așa, gândeam mă voi „înălța" în adevăr.

Când am ajuns pe calea Victoriei, soarele de vară și lumea veselă m'au înfiripat din nou. De pe trotuarul vecin doi domni m'au salutat până la pământ, iar dintr'un automobil care trecea în fugă, un general mi-a făcut cu mâna semne de caldă prietenie. Ceva mai departe, un prieten pe care-l cunoscusem de mult și se făcea de mult că nu mă mai cunoaște, s'a oprit de-odată în fața mea.

— Ce mai faci, dragă? Felicitările mele! Știi cât m'am bucurat când am auzit de numirea ta? Sigur că meritai un astfel de post înalt!

Meritam desigur. O clipă am crezut în sinceritatea lui și m'am umflat ca un mongolfier. Vai, am avut totteauna naivitatea să cred ce nu cred de fapt!

Imbucurat, m'am oprit la o vitrină și am privit voios pe când un cârd de fete tinere treceau chicotind pe lângă mine. M'am întors surâzând spre ele, dar toate au întors capul în altă parte și am fost rechemat astfel la trista realitate.

In față mi-a apărut deodată un birou la care stetea un om burtos și chel. Cu un toc ruginit scria pe o petiție îngălbenită rezoluția: „La Dosar"...

I. M. MARINESCU

Din carnetul unui muncitor

Lună pe câmp

Mirezme amare de iarbă. Desene răzlețe de clăi.
Concert de gângănii'n surdină. Corăbii de neguri pe văi.
Surâs de cristaluri prin aer, din sfere senine căzut.
Tăcere profundă și albă pe drumuri, — curele de lut.

...Câmpia e parcă o apă sub zâmbetul lunii, curat, —
Un taler de cretă lucioasă pe zări de safir spânzurat.
Și vag prin văzduhuri albastre, din ceruri și până'n pământ,
Se-aude un foșnet de roze, ușor tremurate de vânt.

Deasupra fânețelor crude, ce mișcă sclipiri de stilet,
Dansează pe valuri de umbră un puf de argint violet,
Și'n fund, două sălcii sonore de sticlă cu vârful pletos
De-aseară aruncă într'una bănuți de lumină pe jos.

Pe-un singur picior sprijinită, cu ciutura 'n vânt — un brotac —
O cumpănă pare o barză ce șade la pândă pe-un lac.
Și-o casă pustie, departe, ai crede că este mijind
Un bac încărcat cu'ntuneric pe apele lunii plutind.

CRISTIAN SARBU

ANECDOTE

Doi copii ascultaseră la ușă conversația prin care părinții angajau o nouă bonă.

Puțin după aceasta, apare și bona.

— Dumneata ești noua guvernantă?

— Da, eu.

— Ei bine, noi suntem copiii, știi, pe care trebue să-i iei cu binișorul...

* * *

O nevastă care pe lângă o talie de jandarm mai are și un bărbat minuscul, îi spunea odată acestuia:

— Nu vreau să te acuz. Dar să știi că de acum înainte vei avea o altă zi de ieșire decât jupâneasa...

* * *

Un june automobilist neexperimentat are o ciocnire cu un enorm auto-camion. Din fericire, nu s'a întâmplat nici o stricăciune pentru nimeni.

— Pot să mă laud că am avut noroc, — zise tânărul.

— Da, până acum, — răspunse șoferul camionului, coborând tacticos din autocamion.

Cameră mobilată

Pe fereastra dela stradă a unei case mari, înconjurată din trei părţi cu grădină, a răsărit un afiş galben care anunţă trecătorilor că o cameră mobilată e „de închiriat".

Iarna e în toi. După o perioadă de geruri şi viscole frigul pare a mai ceda, dar drumurile se înşiră albe sub povere de zăpadă şi aerul tare înfloreşte gulerele la paltoane. Se înserează. Copacii lipsiţi de frunziş întind pe cerul fumuriu un buchet de ramuri trase cu cărbune. Un zgomot de zurgălăi se aude din depărtare şi de după colţul străzii apare o sanie joasă de lemn roşcat, trasă de un cal şchiop şi costeliv, cu gâtul întins spre pământ. Ea se opreşte în faţa unei case ce poartă afişul şi lasă să coboare o doamnă scurtă, cu părul blond tăiat băieţeşte sub o pălărie de fetru trasă bine pe frunte. Cu ochi cercetători doamna priveşte întâi casa şi zărind afişul, împinge portiţa de fer cu o mişcare hotărîtă de veche cunoştinţă.

După o aşteptare de câteva clipe înaintea uşii unde a sunat, o femee tânără îi deschide lăsând-o să intre.

— Dumneavoastră aveţi o cameră de închiriat? Aşi dori s'o văd.

— Poftiţi, doamnă.

Şi proprietara, cu figura prietenoasă, deschide o uşă la capătul unui antret.

Camera e curată şi cochetă. Din mijlocul peretelui din fund un dulap cu oglindă ce ascunde o fereastră, reflectează siluetele vizitatorilor. Deoparte şi de alta a dulapului, în cele două colţuri, sunt aşezate simetric un lavoar pe care străluceşte un serviciu de porţelan cu chenare şi o etajeră înaltă de lemn pirogravat, cu un vas de sticlă colorată deasupra. Peretele din dreapta este ocupat de un divan acoperit cu o scoarţă românească şi complectat cu un covor de perete ce reprezintă o scenă de vânătoare cu un urs în două labe şi cu un câine însângerat. Din stânga o fereastră mare lasă să intre lumina din belşug. Sub geam o masă de lucru acoperită cu un postav roşu brodat, aşteaptă cărţile şi accesoriile de scris ale viitorului stăpân.

Doamna cercetează camera cu deamănuntul. Se apropie de fereastră, priveşte cercevelele, apoi lipeşte mâna de soba de teracotă dela picioarele divanului.

— Camera îmi place. Aşi vrea să ştiu însă dacă e călduroasă, căci de unde stau acum, numai asta mă alungă. E un curent care mă trage toată noaptea de-mi înghiaţă oasele.

— Să n'aveţi nici o grijă, protestează gazda. Camera e mică şi soba nouă. Incălzeşte foarte bine.

— Atunci, dacă ne împăcăm cu preţul, peste trei zile vin cu bagajele.

Stăpâna casei e tare bucuroasă. De două săptămâni camera stă deschiriată, căci la vreme de iarnă cu greu se mai schimbă locuinţa şi apoi noua locatară are un aer ce inspiră încredere şi e mai mult dusă de acasă, având toată ziua ore de serviciu la farmacia unde e casieră.

Socotelile s'au încheiat uşor. In după amiaza hotărîtă o sanie aduce un cufăr mare şi o boccea cu aşternut. Doamna se închide în cameră cu ele şi nu mai iese până seara. Când o vede, gazda o întreabă cu politeţe:

— Aţi găsit cald în cameră? Focul a ars mereu de eri.

— Da, e foarte bine, mulţumesc.

A doua zi însă, doamna se scoală nemulţumită.

— Mi-a fost frig astă noapte, spune ea servitoarei care îi aducea cafeaua cu lapte. Este un curent în cameră, dar nu ştiu de unde vine.

— Poate fiindcă nu s'au încălzit încă bine pereţii, răspunse fata ieşind.

Seara ea aduce un braţ de lemne, dar chiriaşa o opreşte.

— Nu, nu, lasă soba închisă. Focul să mi-l faci numai când nu sunt acasă, căci mi's urîte flăcările. Oh! Lumina aceia care pâlpâie! Nu pot s'o sufăr! Par'că îmi face în ciudă.

In dimineaţa următoare soneria zbârnâe violent.

— Roagă pe cucoana să vie până la mine.

In capot alb, cu pletele în papiote, propietara soseşte în grabă.

— Vai, madam Nicorescu, ce frig mi-a fost! Şi eri noapte am simţit curentul, dar nu ştiam de unde adie. Astă noapte însă nici n'am putut dormi şi am simţit bine cum trage dela fereastră. Pătrunde frigul printre cercevele.

— Dar fereastra e departe de pat şi are pernă.

— Da, însă e chiar în faţa divanului. Aşi vrea să te rog, dacă eşti drăguţă, să mutăm dulapul în locul mesei şi să astupăm cu el fereastra.

— Rămâne însă celălalt geam liber pe care îl ascunde acum garderoba.

— Acela poate n'o să mă tragă aşa de tare. Te rog, salvează-mă. Ţi-aşi rămâne foarte recunoscătoare.

Doamna pleacă la serviciu şi proprietara face în urmă schimbarea dorită. Ea mută masa în locul dulapului, pe care servitoarea şi cu un om din curte îl târîseră în mijlocul odăii şi condamnă cu el fereastra buclucaşă. Pune apoi fata să spele şi să feţuiască geamurile prăfuite, scoase acum la lumină şi într'un ceas totul e gata.

A doua zi însă, înainte de plecare, chiriaşa caută iarăşi pe „madam Nicorescu". E palidă şi împrejurul ochilor are cearcăne vinete.

— Madam Nicorescu, eram să mor. Ce-am păţit cu geamul! Dela cap căldura sobei, dela picioare curentul! Nu ştiu cum am mai ajuns până astăzi. Fii gentilă, să facem altă schimbare: să punem divanul în dreptul uşei. Aşa voiu fi departe de geamuri şi cu soba alături. Nu te supăra, te rog, ştiu că eşti bună.

Madam Nicorescu se încruntă, dar răspunde cu linişte:

— Voiu aşeza şi aşa, doamnă, ca să vă fac plăcere.

— Merci, merci, eram sigură că ai să fii drăguţă şi îndatoritoare.

La întoarcerea locatarei schimbarea e făcută în dauna esteticii odăii. Divanul împins în dreptul uşei a lăsat o bucată de perete alb, deasupra căreia spânzură fără rost covorul cu scena de vânătoare. Uşa se izbeşte de câte ori se deschide, de marginea divanului prea apropiat, dar doamna e foarte mulţumită. La noapte va putea dormi bine... Şi aşa trec două zile liniştite.

A treia însă, iar furtună. Clopoţelul răsună de dimineaţă prelung, cu o notă de jale. Proprietara soseşte somnoroasă şi se loveşte cu genunchiul de marginea patului.

— Madam Nicorescu, trage! Uşa trage teribil. Astă noapte am pus pe prag şi un pled, dar degeaba. Nu mai merge nici aşa. M'am gândit să punem divanul în mijlocul odăii, iar geamul să-l înfundăm cu o saltea. Poate aşa o să fie bine.

Fruntea proprietarei se încreţeşte ameninţătoare şi cu ochii îşi fulgeră chiriaşa. O vede abătută, cu faţa suptă, tremură toată.

— Bine, doamnă, voiu face şi aşa cum vrei dumneata.

Spre seară a început să bată un vânt aspru. Copacii se mişcau greoi, cu ramurile ţepene. Din casă se aude prin hornuri un şuerat întretăiat, vijelios, sinistru. Chiriaşa se întoarce degerată şi se ghemueşte lângă sobă. Odaia are un aspect de cameră mortuară. In mijloc tronează divanul ca un catafalc pe picioare joase, deasupra căruia o imaginaţie barbară ar fi aşezat un linţoliu cu desene colorate. Etajera a fost scoasă ca să facă loc mesei ce stă într'o rînă, iar prin sticla lucitoare de la geam se zăreşte o saltea ghemuită din care iese lâna.

Locatarei i-i frig şi i-i somn. Ea îşi aşterne patul încălzind pe rând cerşaful, plapoma şi pernele. Se dezbracă apoi cu grabă punând pe sub cămaşa de noapte o flanea şi pe deasupra un capot lung ca un halat. Pe cap înfundă până peste urechi o bonetă de lână şi se strecoară sub plapomă peste care trage scoarţa şi paltonul. In odae e cald şi linişte mare.

O toropeală plăcută îi îngreue gândurile şi legănată de trilurile vântului din sobă, chiriaşa adoarme cu o expresie de seninătate copilărească.

E miezul nopţii. O scândură luată de pe vreun acoperiş, pocneşte tare căzând pe caldarâmul din faţa casei. Doamna tresare din somn speriată. După primul moment de zăpăceală, se reculege şi încearcă să adoarmă iară. Dar somnul a fugit. Tăcerea e mereu întreruptă de sunete nedesluşite: crengile copacilor trosnesc, tablele de pe casă freamătă în zgomote metalice. Şi întunericul e profund ca o massă opacă de aer. Simte că se înnăbuşă. Respiraţia i se împiedecă de un nod care-i apasă tot pieptul. Inima câteodată stă, câteodată bate mai cu putere. Prin spate îi trec fiori reci şi picioarele îi sunt îngheţate. O ploaie de ace îi înţeapă tot trupul.

— Am răcit, gândeşte ea învârtindu-se cu violenţă în pat. M'a tras iar curentul.

Dintr'o ogradă vecină un câne porneşte să latre. Glasul lui răguşit răsună rar, monoton, neîntrerupt. Un moment el acopere concertul haotic de afară şi atenţia doamnei se aţinteşte asupra-i. Dar în curând lătratul acesta devine intolerabil. El se repetă la infinit, sfredelitor, exasperant, lovind de creer ca o bătae de ciocane şi crivăţul vâjâe cu ele. Acum parcă şi pe la gât îi suflă vântul şi prin urechi şi peste şale. A cuprins-o toată. Şueratul din sobă se aude în cadenţă: fşşş... şşşş... phiii... Mânile trag înfrigurate plapoma peste cap, dar până la ziuă chinul sporeşte de nesuferit.

Când prin casă începe a se auzi mişcare, soneria zbârnie nervos.

— Pofteşte pe cucoana.

— Vai, Madam Nicorescu, sunt nenorocită! Sărmana de mine, ce zile am ajuns.

Lacrimi mari izbucnesc din ochii chiriaşei.

— Nu ştiu cum de mai trăesc astăzi. In noaptea asta m'a suflat din toate părţile. A fost mai grozav ca totdeauna. Un curent teribil care-mi îngheţa şalele şi capul şi auziam cum şueră prin geamuri... phii... phiii... Cu lucrurile am încercat în toate felurile şi cred că tot cum erau puse la început era mai bine. Dacă ai vrea, să le aşezăm din nou aşa cum au fost întâi...

— Nu, doamnă. Eu am avut toată bunăvoinţa să-ţi fac pe plac, dar dumneata vezi că de camera asta nu te poţi folosi. Oricum am pune lucrurile, curentul tot are să sufle. De aceia ar fi mai bine ca să-ţi cauţi altă cameră.

— Dar eu sunt mulţumită aici şi de n'ar fi curentul...

— Nu, nu, te rog să te muţi. E numai spre binele dumitale.

. . . .

Peste câteva zile, un afiş galben lipit pe fereastra dela stradă a casei cu grădina vastă, anunţă trecătorilor „de închiriat".

EL. ALEXANDRESCU

Colţul librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din strada Eugen Carada 7, (Karagheorghevici) recomandă următoarele cărţi interesante:

Studii — Esscuri — Filozofie — Istorie — Memorii.

Norton Cru: Témoins (Essai d'analyse et de critique des souvenirs de combattants édités en français de 1915—1928). *Léo Chestow:* Sur les confins de la vie (l'apothéose de dépaysement). La philosophie de la tragédie (Dostoiewski et Nietzsche). Le pouvoir des Clefs (Potestas Clavium). *Léon Daudet:* Clémenceau qui sauva la Patrie. *René Benjamin:* Clémenceau dans la retraite. *Suarez:* La vie orgueilleuse de Clémenceau. *Alma Soederjelm:* Fersen et Marie Antoinette (Correspondance et journal intime). *Henri Robert:* Les grands procès de l'Histoirè: septième série et les précédentes. *Géo London:* Les grands procès de 1929. *Bywatter:* Marines de guerre. *Albert Mousset:* L'attentat de Sarajéwo (un drame historique). *Jules Poirier:* Les bombardements de Paris 1914—1918, (avions-Gothas-Zeppelins-Berthas). *Henri Elson:* Histoire des Etats-Unis. *Valeriu Marcu:* Lénine (de curând tradusă din limba germană, această lucrare are şi în Franţa cel mai desăvârşit succes) *Solberg et Cros:* Le droit et la doctrine de la justice. *Du Potet:* Traité complet de magnétisme animal. *Nicolas de Cusa:* De la docte ignorance. *Paul Choisnard:* Méthode statistique et bon sens en astrologie scientifique. *Albert Bayet:* La morale des Gaulois. *René Damien:* Le monde intérieur. *F. Cambo:* Les dictatures. *F. Grandjean:* Une revolution dans la philosophie (la doctrine de M. Bergson). *Jacques Maritain:* Bergsonnisme et méthaphysique.

Succesele zilei: romane:

Edmond Fleg: Salomon (un conte des mille et une nuit juives). *Jean Giono:* Un de Beaumugnes. *Knut Hamsun:* Benoni. *Johan Bojer:* Le visage du monde. *Rosamond Lehmann:* Poussière. *Arnold Zweig:* Le cas du sergent Grischa, precum şi minunatele două volume ale lui *André Maurois:* Byron şi romanul al cărui succes continuă să crească: David Golder scris de *Irène Némirowski. André Gide:* Robert;

Librăria „Hasefer" trimite orice reviste şi cărţi în provincie socotind francul la cursul zilei, numai în urma unui acont (restul ramburs).

A APĂRUT

Filozofia lui Spinoza

de I. BRUCĂR
Doctor în Filozofie

Un volum elegant de 200 pagini, hârtie velină foramt mare PREŢUL 200 LEI

Cronica Şahului

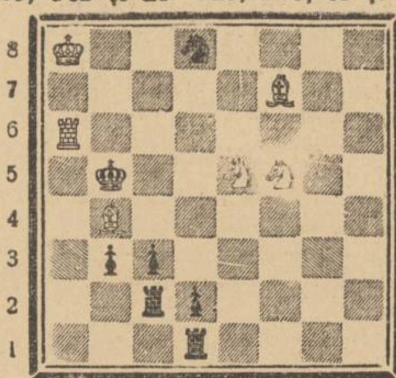
PROBLEMA No. 279

de **P. I. Cumpe**, Praga.

(„Prager Presse" 1930)

Negru (7 figuri)

Rb5, Tc2 şi d1. Cd8, Pb3, c3 şi d2.

Alb (6 figuri)

Ra8, Ta6, Cé5 şi f5, Nb4 şi f7.

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

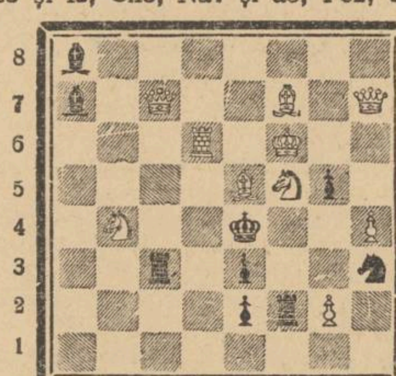
PROBLEMA No. 280

de **M. Wrobel**, Varşovia.

(„Revista Română de Şah" 1930)

Negru (9 figuri)

Ré4, Tc3 şi f2, Ch3, Na7 şi a8, Pé2, é3 şi g5.

Alb (4 figuri)

Rf6, Dh7, Td6, Cb4 şi f5, Né5 şi f7, Pg2 şi h4.

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 124

Jucată la Viena în concursul pentru comemorarea lui L. Trebitsch în ziua de 17 Decembrie 1929.

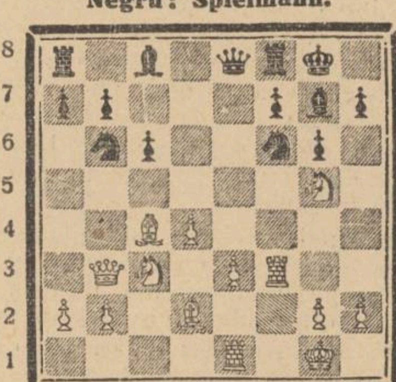
Alb: Koenig. **Negru: R. Spielmann.**

Gambitul damei

1. d2—d4, d7—d5; 2. Cg1—f3, Cg8—f6; 3. c2—c4, c7—c6; 4. é2—é3, g7—g6; 5. Cb1—c3, Nf8—g7; 6. Dd1—b3, O—O; 7. Nc1—d2, d5×c4; dărueşte adversarului fără folos un tempo de desvoltare. Putea să egaleze partida prin Db6, căci la D×b6 ar fi urmat: a×b6; c×d5, C×d5; C×d5, c×d5 şi negru are în adevăr un pion dublu pe linia b, dar o compensaţie suficientă prin linia turnului deschisă şi prin libera posibiltate de desvoltare, se pare însă că expermentatul maestru Spielmann, n'a voit să ofere tânărului său adversar schimbul damelor. 8. Nf1×c4, Cb8—d7; ispititoarea continuare b5; Nd3; Dc2, h6 (necesar spre a împiedica pe alb să mute calul la g5); a4!, b4; Cé4 ar avea ca rezultat numai o distanţă pe aripa damei negre. 9. Cf3—g5, Db8—é8; 10. O—O, é7—é5? pre îndrăzneţ jucat. Ar fi trebuit să înlăture mai întâi piesele ameninţătoare ale adversarului; de exemplu: Cb6; Nd3, h6; Cf3 respectiv Cé4, Né6. 11. Ta1—é1, é5 — é4? După această a două greşeală, partida neagră devine surprinzător de repede periclitată, căci alb are posibilitatea să-şi deschidă prin f3!, linia turnului asupra punctului slab f7. Spielmann ar fi trebuit să încerce Cb6. Koenig spune că în acest caz ar fi urmat N×f7+, T×f7; d×é5, Cd5; é4, Cc7; C×f7, D×f7 cu avantaj pentru alb. Aceasta însă nu e tocmai exact, căci bilanţul material de două figuri contra unui turn şi doi pioni s'a dovedit aproape totdeauna ca egal. 12. f2—f3!, é4×f3; 13. Tf1×f3, Cd7—b6; această mutare vine prea târziu, dar decisivul sacrificiu pe f7 nu mai putea fi evitat: la h6, alb ar fi jucat C×f7! urmat de é4 cu situaţie de câştig pentru alb.

Situaţia partidei după a 13-a mutare a negrului

Negru: Spielmann.

Alb: Koenig.

14. Nc4×f7+!, Tf8×f7; 15. é3—é4, Nc8—g4; 16. Tf3—f2, h7—h6; 17. Db3×f7+! natural nu C×f7, căci ar fi urmat Né6; Cd6, N×b3; C×é8, a×b3, N×d4 şi negru are faţă de reaua situaţie a pionilor adverşi mari şanse de remisă. 17...., Dé8×f7; 18. Cg5×f7, Rg8×f7; 19. é4—é5, Ng4—f5; 20. é5×f6, Ng7×f6; 21. Cc3—é2, h6—h5; 22. Nd2—c3, Ta8—é8; 23. Té1—f1, Cb6—d5; 24. Cé2—g3!, Cd5—é3; la Nh4 ar fi urmat T×f5+!, g×f5; C×f5, etc. 25. Tf1—é1, Nf6—h4? încă o greşeală într'o situaţie pierdută. 26. Tf2—é2 şi negru abandonează.

ING. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Citiţi azi **Realitatea No. 166**

:: Cu numeroase ilustraţiuni şi un bogat sumar ::

5 culori — 10 lei

„Aş vrea să ştiu"

M. T.-Buhuşi

Există în ţara noastră medici, care aplică metoda lui Freud?

Da. Intre alţii, Doctorul Vlad, din Bucureşti, autorul a două broşuri asupra psichanalizei s'a specializat în această direcţie şi utilizează în tratamentul unor nevroze şi afecţiuni nervoase, procedeele preconizate şi folosite cu succes de medicul vienez.

RAYMOND SEOCRINEANU-Oradea Mare:

Ce cărţi mai de seamă s'au scris asupra hipnotismului în limba română?

Ca lucrare teoretică vă recomandăm **„Hipnotism şi sugestiune"** de filozoful german Wundt (Edit. Biblioteca pentru toţi), cuprinzând o analiză profundă psicho-fiziologică a problemei. In ceiace priveşte aplicaţiile practice şi procedeele de hipnotizare, se poate citi cu folos broşura medicului francez Dr. Bernheim, părintele faimoasei şcoale din Nancy, **„Ce este hipnotismul"?** (Biblioteca de popularizare „Lumea"), rezumat interesant relativ la posibilităţile de aplicare a hipnotismului în terapeutica medicală.

In sfârşit, o lucrare practică, fără nici un fel de pretenţie ştiinţifică sau de sistematizare critică-filosofică este broşura intitulată **„Cum poţi deveni hipnotizator"** (Biblioteca pentru toţi), conţinând o colecţie de procedee şi reţete necesare persoanelor, care vor să exercite această metodă.

ACHILE ROIBAN Ramna-Caraş.

Ce este psichotechnica?

Psichotechnica este acea ramură din psihologia aplicată, care utilizând legile ştiinţei sufletului caută să dea individului o orientare profesională şi o conducere în viaţă cât mai conformă cu aptitudinile lui. Analizând sistematic însuşirile caracteristice şi fundamentale ale subiectului, pe baza metodelor moderne ale psichologiei aplicate, psichotechnica determină direcţia în care acesta se poate desvolta în condiţiunile optime şi în care dă un maximum de randament. Aplicată copilului, în perioada de formaţie, psichotechnica urmăreşte consolidarea unor însuşiri de adaptare la viaţa practică şi reprimarea tendinţelor antisociale, devenind astfel un instrument preţios al pedagogiei. Pe de altă parte, la persoanele adulte cu psichologia complect formată, rolul psichotechnicei se reduce la a studia direcţia practică şi profesională cea mai adecvată pentru structura sufletească, şi ca atare poate fi socotită ca un factor de selecţiune socială şi profesională, întrucât îndreaptă pe fiecare spre locul cel mai potrivit.

UN CURIOS-Roman.

a) **Care sunt principiile de bază ale radiofoniei?**

Radiofonia sau telefonia fără fir, întocmai ca şi telegrafia fără fir, utilizează ca vehicul de transmisiune între două staţiuni, îndepărtate, undele electrice denumite şi unde **hertziene,** după numele fizicianului german care le-a descoperit.

Propagarea sferică în toate direcţiile văzduhului a acestor unde, cu o viteză fantastică, propagare analoagă cu aceea a razelor luminoase, cu care sunt de altfel strâns înrudite, este unul din elementele fundamentale, care au făcut posibilă transmisiunea la distanţă, a unor semnale electrice.

Al doilea element esenţial al telegrafiei şi telefoniei fără fir este proprietatea piliturilor metalice de a-şi schimba conductibilitatea lor electrică sub acţiunea undelor hertziene, ceeace a condus la realizarea **radioconductorului,** instrument sensibil pentru pus în evidenţă la distanţă acţiunea undelor electrice. Aceste două elemente, unda hertziană şi radioconductorul, combinate cu organele bine cunoscute ale telegrafiei şi telefoniei cu fir, reprezintă principiile de bază ale radiotechnicei.

b) **Ce este spiritismul şi care este valoarea lui ştiinţifică?**

Spiritismul este acea ramură a doctrinelor zise „oculte", care admite existenţa unor comunicaţii, în anumite condiţiuni între unele persoane vii si spiritele celor morţi.

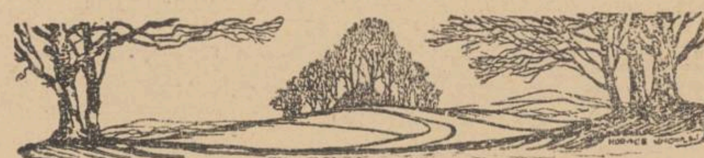
Manifestările sufletelor celor dispăruţi s'ar face prin unele apariţiuni ciudate, bizare, care desfid legile naturale cunoscute şi dau loc la fenomene extrem de paradoxale, cum ar fi de ex. ridicarea de la sine a unor mese, deplasarea unor obiecte, fără nici o intervenţie naturală etc.

In această privinţă părerile sunt foarte împărţite. După unii, aceste aşa zise manifestări nici nu există, ci sunt simple trucuri ale unor şarlatani abili, sau în cel mai bun caz efectul unor puternice sugestii colective. După alţii, aceste fenomene în aparenţă supranaturale există realmente, însă nu sunt datorite spiritelor celor morţi şi acţiunii unei forţe naturale nepătrunse însă suficient de ştiinţă. Ar fi vorba de acţiunea la distanţă a unor fluide speciale degajate din sistemul nervos al unor persoane cu facultăţi excepţionale (cazul medium-urilor) şi care ar influenţa în genul unor unde electromagnetice.

Insfârşit, o a treia categorie, adevăraţii „spiritişti" atribue fenomenele sus menţionate intervenţiei energiei sufletelor celor morţi, dematerializaţi de corpul lor.

Evident ultima este explicaţia cea mai puţin ştiinţifică.

Interesant este desigur faptul că totuşi foarte mulţi oameni de ştiinţă au adoptat doctrina spiritismului. Citām între alţii, pe astronomul Flammarion, fizicianul Crookes, fiziologul Lombroso; iar la noi în ţară Hajdeu, ale cărui convingeri spiritiste se găsesc exprimate în opera lui „Sic Cogito".

Cărți și Reviste

D. V. BARNOSCHI: Neamul coțofănesc (Roman), Editura „Cultura Românească", București, Prețul 100 lei

D. V. Barnoschi ne-a dat de data aceasta o operă într'adevăr captivantă, primul roman înainte de toate *interesant* și care, tradus în limbile străine, fie germană, engleză sau franceză, ar răsturna unele păreri ale publicului intelectual european despre literatura scrisă în România, de exemplu că această literatură n'a trecut de faza clasicismului descriptiv.

Cine ar fi putut prezice, acum trei ani, că acest psiholog, (în sensul școalei prin care a ajuns să popularizeze ideile lui Marden și Coué în România) va acumula, în psihologia lui proprie, materialul enorm, de înaltă tensiune literară, cu un stil propriu, cu limba adecuată feeriei în care ne va evoca atât de plastic pe „Cărvunarii" din 1820-30? — Și cine ar fi spus că după ce acest ghem puternic de impresii va începe să se depene, d. D. V. Barnoschi va țese, din firul lui auriu, primul înveliș de mătasă, care odată și odată va include în sarcofagul său o crisalidă identificată și confundată cu opera ei în istoria literelor noastre...

D. V. Barnoschi

Ce este arta? — se întreabă undeva A. C. Cuza; și răspunde dealtfel foarte nimerit, dacă nu indiscutabil: — Expresia unei impresii.

Or, impresiile adunate de d. D. V. Barnoschi, inclusiv toată producția societății și a poporului nostru în ceiace privește desfrâul, curățit de noroiul și inconștiența primitivă, și le exteriorizează acuma armonic în „Cărvunarii" și „Neamul Coțofănesc".

Deși acest din urmă neam e zugrăvit în mod deosebit decât la ceilalți cronicari-romancieri care redau primitivele porniri ale societății românești; deși — să spunem direct — în „Neamul Coțofănesc" se exprimă pe jumătate și autocritica națională, și deși sunt și unele exagerări pentru a face câte o scenă mai sensațională — acestea nu fac decât să ne trezească conștiința.

In fabula romanului acesta nu veți găsi scene din războiul 1916-18, deși acțiunea se petrece undeva în dosul frontului, la un spital ai cărui îngrijitori și ale cărui îngrijitoare se dedau celor mai rafinate și desfrânate plăceri, după ce ies dela răniți cu conștiința datoriei îndeplinite.

Limba de hrisoave când atinge tainele și misticismul rămase încă la poporul român după dispariția religiozității lui, apoi moldoveneasca dulce, amestecată cu crâmpee de „argot" bucureștean, alcătuiește astfel limba d-lui D. V. Barnoschi. In „Cărvunarii" am văzut aceleași elemente în precautul lor debut. In „Neamul „Coțofănesc", cum se și cuvine părții spiritului românesc, se desfășură o fidelă generalizare a obișnuințelor „coțofănești" la femei și puțin și la bărbați.

Dialogurile vii și succesive, uneori senzațional de intelectuale, nu abundă în neologisme. D. V. Barnoschi arată cum într'adevăr vorbește „societatea" rafinată în împrejurări obișnuite sau extraordinare. Traduse, aceste dialoguri vor căpăta o savoare nouă, un duh surprinzător de interesant, chiar în limba franceză.

D. V. Barnoschi realizează în „coțofencele" lui românești (Liana, Magda) acelaș chip al zeiței Lilit românizate, după cum a mai creat tot așa de isbutit tipul Domniței Ana Craiovescu în „Cărvunarii". Nu degeaba eroina „Neamului" se numește Liana Craiovescu-Coțofanu. In genere D. V. Barnoschi cam abuzează de nume „simbolice", de altfel bine alese.

Războiul nu se simte nicăeri; însă D. V. Barnoschi toarnă din belșug psihologia catastrofală a societății aflate departe de război.

D. V. Barnoschi, în ce privește forma și capitolele din care se compune opera, aduce în romanul începător românesc multă vigurozitate, fantezie (dealtfel foarte realistă) și construește acțiunea așa cum o construesc autorii moderni străini, adică cu ajutorul manierelor captivante prin excelență.

A. NOUR

MIHAI TICAN RUMANO: Lacul cu Elefanți
OCTAVIAN DESSILA: Zvetlana
Editura „Cartea Românească"
ION DONGOROZI: Monumentul Eroilor
Editura „S. Ciornei"

In cartea d-lui Mihai Tican-Rumano „Lacul cu Elefanți" se justifică succesul său în literatura spaniolă prin bogatul dar al povestirii, calitate absolut trebuincioasă povestirilor de aventuri. Acest dar al povestirii covârșește lipsa de stil, căci după cum mărturisește Don Miguel Rivas, în prefață: e unul din privilegiile acestui ingenios scriitor de a pune stăpânire pe sufletul cititorului de la primele capitole și de a-l ținea până la sfârșit prin vraja unor delicioase exotisme, fără a-l obosi prin îndrăznețe metafore de erudit pedant".

O facilitate extraordinară face plăcută și antrenantă lectura peripețiilor luptei cu caimanii și a vânătorilor elefanților, dar forma literară este moale și fără nici un colorit. Romanul e fără compoziții și pretenții; poate din această cauză are mai multă vioiciune și face să se treacă ușor peste scăderile sale.

Prefața cărții d-lui O. Dessila cuprinde caracterizarea romanului acestui autor. E adevărat că generațiile dinainte de războiu priveau opera lui Lev Nicolaevici ca o creațiune „veșnică, mai vie de cât viața" și nici unul dintre scriitorii de pe acele vremuri nu ar fi avut curajul, ca după o asemenea operă să debuteze în literatură cu un roman care să trateze acelaș subiect și să năzuiască a-l trata în aceleași proporțiuni.

„Pe ce distanțe enorme, spune prefața, se plimbă mintea acestui om care trăește într'o țară ce se revarsă dela Nistru la Wladivostok!" Autorul prefeței spune că l'a copleșit măreția operei lui Tolstoi și i-a dat stranii senzații de descurajare și de pesimism.

In zilele noastre, totul s'a schimbat, granițele au căzut, au năvălit probleme pe ruinele lor. Nu mă pot împiedica de a mai cita ceva din prefață, căci nimic și nimeni nu ar putea caracteriza mai bine opera d-lui Dessila și mentalitatea generațiilor de după războiu:

„De sub dărâmături strigă încă cei îngropați, iar deasupra aleargă o mulțime fără ținte precise, plină de pitoresc și de culoare.

„Nu mă mir de loc că în această lume nouă gândul nostru desrobit primește o amploare necunoscută încă și în intensitatea lui crește în raport direct cu depărtările la care se plimbă".

Și... așteptam și noi să vie și romanul cel mare...

Domnul Ion Dongorozi este un nume cunoscut și apreciat în literatura noastră. Este un vajnic luptător pentru răspândirea culturii, un colaborator asiduu și plin de însuflețire la toate revistele noastre cele mai răspândite: Adevĕrul Literar, Convorbiri Literare, Ramuri, Năzuința al cărei întemeetor este alături de d-na Farago și altele.

Toate problemele mari îl pasionează, toate mișcările culturale îl interesează, iar scrierele sale reflectă acest suflet în veșnică ferbere sub controlul unei judecăți limpezi și ascuțite.

Povestirile sale sunt realiste, viguroase și pline de vioiciune. Forma sa e stilizată cu îngrijire, cuvântul precis și just întrebuințat în caracterizarea tipurilor și colorarea dialogului.

Bucățile sale sunt scurte dar îndemânatec și solid tratate, matur și sigur alcătuite. Monumentele eroilor sunt o „galerie de tipuri" care ar face minunat într'o frescă de moravuri ca fond al unui amplu roman pe care suntem în drept a-l aștepta.

I. S.

GEORGE PANU: Din viața animalelor
Biblioteca „Dimineața", No. 120-121. Prețul 20 lei

Biblioteca „Dimineața", în străduința de a populariza cele mai prețioase opere din literatura universală, publică într'un număr recent, „Din viața animalelor" de George Panu, un mic roman în care predomină instinctele, în care eroii sunt cocoși, găini, curcani și alte păsări domestice, și în care întreaga acțiune se petrece în curtea de păsări a unei moșii de munte. Cu un minunat spirit de observație, autorul studiază toate mișcările, toate atitudinile și întreaga activitate a eroilor săi, și cercetează substratul psihologic al tuturor manifestărilor lor.

Toate slăbiciunile și patimile omenești sunt descoperite în viața sufletească a acestor mici viețăți și asistăm pe rând la atențiuni cavalerești, la idile drăgălașe, la izbucniri de dragoste pătimașă și la conflicte de feroce gelozie.

Cine n'a urmărit cu oarecare curiozitate o luptă între doi cocoși? E o priveliște obișnuită, mai ales pentru locuitorii de la țară. Dar ce minunat însoțește George Panu descrierea amănunțită a luptei cu interpretarea ei psihologică! E oare puțin lucru să fii cocoș voinic și chipeș și să fi reușit să-ți stabilești — prin luptă — autoritate desăvârșită în curtea păsărilor? Și cum să nu reacționeze, când un cocoșel mult mai slab sau vreunul dintr'o curte vecină sau chiar un rățoi pervers încearcă o aventură în haremul lui de găini? Și ambiția, curajul, simțul demnității sunt atâtea elemente care susțin cocoșul în viteaza-i luptă. Dar cocoșul mai are și alte supărări: Un curcan voinic, mare și urîcios, care se repede la pâinea muiată sau la alte bunătăți pe care le aruncă Paraschiva, îngrijitoarea păsărilor. Mai grozavă este însă durerea pricinuită de o slăbiciune. „Ii e dragă o puicuță albă ca zăpada, iar acea puicuță e înamorată de un cocoșel pestriț cu care, vădit că e în relații adulterine".

Și liniștea acestor păsări e de multe ori stânjenită de Lupeiu, „un câne de rasă ciobănească, înalt, mițos, cu părul alb amestecat cu pete negre și cenușii, așa cum sunt câinii din munții Moldovei". Și George Panu povestește cu de-amănuntul întreaga viață a acestui câine, din clipa în care a fost adus la curte de către boier dela una din stânele sale. Bucuria plimbărilor, când însoțește pe fiul boierului la vânătoare, grozăvia lanțului, ce-l împiedecă să se ducă s'o vadă pe drăgălașa Dolca, cățeaua delicată a unui sătean urîcios, care poartă un ciomag gros în mână, luptele cu rivalii din sat sunt minunat îmbinate spre a reda viața lăuntrică a animalului, ale cărui gânduri puțini își dau osteneala să le ghicească.

Humorul povestirilor ne aduce mereu în minte pe neîntrecutul evocator al „Amintirilor de la Junimea".

Se cuvine să felicităm pe conducătorii Bibliotecii „Dimineața" pentru editarea acestei lucrări uitate din opera polemistului și istoricului care a fost George Panu.

C. D.

Teatrul lui Alfred de Musset

In numărul dela 1 Februarie din „Revue des deux mondes" d. André Bellessort publică un articol despre „Teatrul lui Alfred de Musset". Este o punere la punct, interesantă și judicioasă. Atitudinea pe care critica teatrală și literară au avut-o față de teatrul lui Musset a fost, de un secol încoace, capricioasă și schimbătoare. „La nuit vénitienne", prima piesă pe care Musset a reprezentat-o, la Odéon, în 1831, a fost fluerată și a cunoscut un insucces desăvârșit. André Bellessort, analizând-o, este de acord că piesa este slabă, însă conține, totuș, replici minunate și câteva străfulgerări de spirit și fantezie în care un ochi expert poate să întrezărească pe Musset de mai târziu, din „Comedii și proverbe". A fost mare noroc pentru gloria lui Musset, spune Bellessort, că prima lui piesă a fost fluerată. „Dacă ar fi fost aplaudată, Musset ar fi lucrat exclusiv pentru directorii de teatru, pentru actori și actrițe. S'ar fi silit să nu-i nemulțumească; s'ar fi supus pretențiilor lor. N'ar fi scris nici „Lorenzaccio" nici „On ne badine pas avec l'amour". Fluerăturile de la prima lui piesă i-au pus în libertate fantezia".

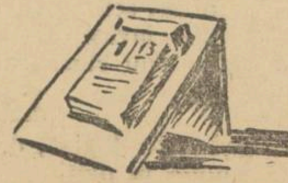
Timp de ani de zile piesele lui Musset au fost crezute că sunt nejucabile. Toată lumea credea acest lucru, începând cu Musset el însuși. Publicate în „Revue des deux mondes" ele erau considerate ca piese de citit, nu de jucat. Astăzi Comedia Franceză are înscrise în repertoriul ei toate piesele lui Musset. Dovadă de capriciile gustului și de inadvertențele câteodată într'adevăr surprinzătoare ale criticei literare.

Bellessort trece în revistă toate piesele lui Musset, scoțând la iveală originalitatea lor și spiritul de care sunt însuflețite. „Cu toate imitațiile și chiar împrumuturile pe care le-a făcut din Shakespeare sau autorii italieni, Musset, în teatru, a creat o lume". „Personagiile teatrului lui sunt însăș primăvara vieții. Musset a fost comparat cu Marivaux. Ce deosebire!

Personagiile lui Marivaux pot fi tinere, dar le lipsește spontaneitatea tinereții, desnădejdile ei, încântările și poezia ei. Primăvara lor este o primăvară de seară și de salon. La Musset, dimpotrivă, poezia e pretutindeni..." Bellessort continuă: „Ni se spunea altădată că romancierul și dramaturgul nu trebue să se pună în opera lor... Totuș, teatrul lui Molière este plin de Molière; teatrul lui Musset este plin de Musset: să nu ne înșelăm, de aici le vine o mare parte din viața și din seducțiunea lor.

Bellessort numără în teatrul lui Musset „două sau trei capodopere" care îi par „incontestabile". Printre acestea, „Fantasio". „Niciodată mai mult ca în „Fantasio", fantezia lui Musset n'a fost mai aeriană și mai profundă".

Ca încheere, Bellessort spune: „Datorim lui Musset cel mai frumos teatru de tinerețe și de iubire pe care îl avem: două comedii de salon care sunt, în acest gen cam searbăd și cam fals, niște fermecătoare reușite; câteva fantezii delicioase și strălucitoare conținând scene vrednice de un mare poet; drama romantică cea mai profundă, putem spune chiar drama romantică cea mai profundă a secolului XIX („Lorenzaccio") și patru capodopere veritabile („Le Chandelier", „Il ne faut jurer de rien", „Les caprices de Marianne" și „On ne badine pas avec l'amour"). — *Ph.*

!! Pasionant Senzațional !!
Misterioasa dispariție
A GENERALULUI
Kutepow
Peripețiile luptelor între detectivi și răpitori
de JAN GOUZI
A apărut în volum frumos ilustrat
PREȚUL 20 LEI

CITIȚI
minunatul roman al lui Valéry Larbaud
FERMINA MARQUEZ
în care e descrisă în modul cel mai sugestiv adolescența și viața de internat.
Romanul, tradus în românește de d-na Ana Canarache a apărut în
Biblioteca DIMINEAȚA No. 122-123.
Prețul 15 lei

RECENZII

JEAN BAYET: „Les origines de l'Hercule romain
(Paris, E. de Boccard)

Studiul d-lui Jean Bayet aduce foarte multe lucruri noui. Ne face să luăm parte la nașterea unui zeu și la metamorfozele care au schimbat pe un erou grec într'o divinitate latină. Autorul nu supune criticei noastre o serie de ipoteze, ci o contribuție cu totul personală, bazată pe o documentare solidă și bogată, punând în lumină un întreg material istoric și arheologic.

Hercules a venit târziu în panteonul latin. Apoi el este un strein, un grec, după cum îl arată numele, — e din Grecia Mare, dela Metapont și Crotona, de unde, încet-încet, el a mers până la Roma, dealungul drumurilor mari pe care obișnuiau să meargă negustorii și soldații. Zeul acesta, la început, fu onorat la Tibur, la Roma în poarta Trigenina și la Ara Maxima. Din această întreită influență, în secolul al III-lea, ieși figura unui Hercules propriu zis roman. Cel mai vechiu din aceste locuri de cult este tot poarta Trigemina, poate întemeiat în secolul al V-lea de către negustorii greci, sub Aventin, unde fură deasemenea onorate pentru prima oară și alte divinități grecești, ca Ceres și Mercur. In anul 399 înainte de Christos îl vedem participând împreună cu Diana la cele dintâi „lectisternes" apoliniene (ospăț oferit zeilor). Era atunci un purificator, ca Heracles din Crotona, un zeu al isvoarelor și al sănătății ca Heraclts din Poseidonia și d. Bayet conchide că Hercules Trigeminul a venit, prin Campania, din acea cetate acheo-trezeniană. Dar era un strein care trăia pe domeniile zeului latin Faunus. Ca să trăiască trebuia să contracteze alianță cu stăpânul locului. Pentru negustorii aceștia, Hercule acesta a fost poate și altceva, un zeu călător, protectorul comerțului, eroul civilizator în luptă cu barbarii neospitalieri. Ba încă la un moment, către secolul al IV-lea, legenda lui ia un caracter ostil, Hercules intră în luptă cu Faunus. Dar aceasta nu fu decât un episod; pe măsură ce Romanii se dedau mai mult comerțului, pe atât zeul câștiga mai mulți devotați.

Mai recent și de un caracter mai particular era sanctuarul (sacelum) lui Hercules din Palatin. Zeul era deasemenea independent față de cel adorat la poarta Trigemina: era un demon chtonian prins în cercul zeilor fecundității din Infern. Ritul lui era pe de-a'ntregul grec. Zeu al unei familii, aceea a Potiților, el nu era deloc exclusivist. Pivanii erau asociați cultului lui și templul său se deschidea și negustorilor de pe câmpul târgului vecin. Inevitabilul conflict dintre acești doi zei Hercules nu întârzie să se producă. Inviase cel de pe Palatin. Către finele secolului al IV-lea sau în primele începuturi ale secolului al III-lea, Hercules se împăcă cu Faunus și legenda lui Evandrus se mută de pe Aventin pe muntele Palatin; tot lui sunt alipite cultul lui Faunus dela Lupercal și al lui Hercules de pe Ara Maxima. Cacus fu apoi exilat din Palatin și isgonit la picioarele Aventinului. Cei doi Hercules vor lua acelaș nume, Invictus sau Victor, și, în epoca clasică, legenda e subordonată povestirii întemeierii Marelui Altar de către Hercules.

Cu toată această naturalizare, sub mantaua romană care-l acoperea, se putea încă recunoaște vechiul Heracles, purificator și salvator al Grecilor, a cărui legendă a suferit dominațiunea realităților topografice, fiecare acționând la timpul ei și într'un fel deosebit asupra legendei.

THEOPHILE GAUTIER: „Souvenirs romantiques"
(Paris, Garnier frères)

In alegerea acestor „Amintiri romantice", lucrare făcută cu grija de a servi cauza literaturii franceze și de a se putea mai bine cunoaște personalitatea bunului Théophile Gautier, d. Adolphe Boschot, sub conducerea directă a căruia a apărut culegerea, s'a silit mai ales să salveze ceiace pare a avea un interes durabil.

Nu trebue uitat că, de fapt, Théophile Gautier a fost ziarist. „Ziarismul, spunea el, m'a acaparat, și m'a înhămat la nevoile lui", de unde necesitatea pentru el de a scrie articole în grabă și asupra unor chestiuni care nu-i plăceau; or, dacă această parte a operei lui poate rămânea necunoscută, din contră e de foarte mare importanță să se caute în numeroasele lui foiletoane (se socotesc aproape la două mii), apărute în „La Presse", în „Le Moniteur" și aiurea, paginile vii, colorate, solide, unde, credincios spiritului lui de observație, Théophile Gautier își dă opiniunile asupra operelor și scriitorilor și asupra calităților lor dominante. Chiar când improvizează, chiar când scrie o cronică în grabă, la un colț de masă în tipografie, atunci când îl prinde, când îl pătrunde subiectul, când vorbește de un prieten de care-l leagă mulțimi de amintiri mai noi sau mai vechi, atunci nimic nu-i poate egala fermitatea judecății și preciziunea stilului.

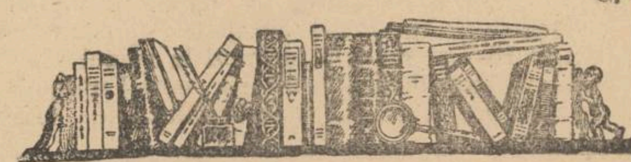
Făcea parte dintr'o epocă în care sentimentul idealului susținea inspirația poetului și-l ajuta să treacă prin multele suferințe ale unei biete existențe. Théophile Gautier avu religiunea artei. Ascultați-l: „Tineretul din acele vremuri (1830) era pătruns de artă, de pasiune și poezie; toți creierii fierbeau, toate inimile palpitau de ambițiuni nemăsurate. Soarta lui Icar nu mai înspăimânta pe nimeni. — Aripi, aripi, aripi! se striga din toate părțile". Și Gautier adăoga cu un fel de surâzătoare melancolie: „La bani nu se gândea nimeni". Iată fraza care face să se înțeleagă entuziasmul lui Théophile Gautier și al tovarășilor săi, iată fraza care explică atmosfera și acțiunea romanticilor!

Se știe admirația lui pentru Victor Hugo din dimineața în care fu prezentat poetului la „Jupiter romantique" de către Gérard și Pétrus Borel. Era cu câteva zile înainte de bătălia Hernani. El deveni discipolul familiar al lui Victor Hugo și, când în 1852 acesta fu constrâns să se exileze și vindea o parte din mobilier, cu riscul de a-și pierde colaborarea la „Moniteur", care-i aducea familiei și lui pâinea zilnică, Théophile Gautier evocă momentele de fermecătoare intimitate petrecute la Victor Hugo în rue dela Tour-d'Avergne și deplânge pe poetul care, după ce avusese triumfuri cu „Hernani", „Lucrèce Borgia", și „Ruy Blas", se vede obligat să-și desmembreze astfel „poema lui domestică".

La moartea lui Gérard de Nerval, prietenul lui din copilărie dela liceul Charlemagne, el găsi accente de o duioșie rară și de o viguroasă exactitate, ca să descrie starea sufletească a acestui vizionar al cărui creer învăluit în visuri „plutea deasupra realității.".

Realitatea! Gautier nu s'a gândit niciodată să evadeze din această atmosferă, pe care o detesta uneori, deoarece artistul acesta desăvârșit era înzestrat cu o sensibilitate prea deschisă ca să nu se aplece asupra desnădejdii omenești

G. B.

INSEMNĂRI

„Literatură" libidinoasă

Intr'o revistă care imită formatul „Biletelor de papagal", o colaboratoare îşi exprimă în public unele porniri cu caracter intim.

Autoarea, „cu pulpele parfumate", oferă „îmbrăţişări calde". „Privirile mele, — urmează ea, — cătau în gol; iar sânii nerăbdători chemau un piept tare să le strivească sfârcurile... Să mă strivească trupul tău, să simt răsuflarea ta, să-ţi muşc buzele arse de sărutările sânilor mei... Eu să fiu Maria-Magdalena şi tu Isus".

Prima parte a dorinţei este mai realizabilă...

Iar în altă revistă de acelaş format, un colaborator spune: „Aveam impresia că te cunosc până în cele mai mici amănunţimi ale sufletului şi corpului tău. Făceai parte din propria-mi fiinţă. Natura înmuguria trupurile noastre unul pe celalt... Intâlnindu-te, mă întâlneam pe mine însumi. Aveam impresia durabilului sublim... Imi era dor de tine. (Ce urât sună aceste şase cuvinte acum, când nu mai sunt transfigurate de imaginea ta!) Şi ţi-am scris. Efuziunea sentimentală din misivă nu-mi potolise accesul cupidonic. (Scuză-mă că-ţi scriu manierat). Şi de aceia m'am hotărît să ţi-o aduc singur".

Faţă de furoarea amoroasă a reprezentanţilor de sex deosebit a celor două reviste, — noi am propune fuzionarea publicaţiilor... cu toate că d-l Virgil P. Popescu, unul din parteneri, nu prea are fason de Hristos.

Descoperire

O revistă care are o rubrică „Cu mâţa'n sac, reminiscenţe, potriveli..." — face o senzaţională descoperire: D. Camil Baltazar a împrumutat ceva poetic dela d-l I. M. Raşcu!

Iată şi dovezile:

...voi dormi frumos.
Cu mânile-a rugăciune pe piept încrucişate.
CAMIL BALTAZAR

Aţi adormit pentru vecie
Cu mânile pe piept încrucişate.
I. M. RAŞCU

Şi noi care, repetând pe derost versurile d-lui Camil Baltazar, nu ne-am dat seamă că ele au obârşia în poezia d-lui I. M. Raşcu — iarăşi foarte cunoscută nouă.

Acum însă lucrurile s'au clarificat.

Tot în grajd?

In revista „Arta şi Arheologia", d. O. Tafrali ne aduce la cunoştinţă „noile achiziţiuni ale Muzeului de Antichităţi din Iaşi".

Muzeul s'a îmbogăţit cu mai multe vase de teracotă, bachice, — apoi cu statui, *stele* găsite la Tomis, icoane din Sec. XVI, etc.

Ne-am bucurat de aceste achiziţiuni.

Avem numai câteva întrebări pentru d. profesor Tafrali: Aceste antichităţi au fost puse tot în grajdul transformat în muzeu din fundul curţii din str. Carol din Iaşi — unde d-sa ocupă la faţă o impozantă clădire a statului?

Din pricina atâtor obiecte de artă, oare n'ar fi timpul ca muzeul şi profesorul să facă schimb de local?

Sau poate schimbul s'a şi făcut. Noi n'am mai văzut de cinci ani grajdul de antichităţi din Iaşi...

Poşta redacţiei

V. R. — Ne trimiteţi o poezie cu taboluri de vară călduroasă şi ne întrebaţi dacă publicăm versuri cu „asonanţa sezonului".

Deşi nu ne-am gândit niciodată să stabilim o „asonanţă" între „sezoane" şi anotimpul din bucăţile literare, — vă facem o concesie în această chestie şi vă rugăm să ne retrimiteţi poezia în Iulie.

A. V. — V'am cetit scrisoarea: „Perspectivele închegării unui volum de poezii îmi permit pasul, cam riscat o recunosc, de a vă solicita un loc, cât de obscur, printre colaboratorii revistei d-voastră. Rugămintile mele insistente şi călduroase de a mi se publica versurile alăturate, nu trebue, bine înţeles, să întreacă valoarea lor".

Reproducem prima strofă din poezia *Resemnare:*

Toamnă! Da! E poate ultima mea toamnă.
E caşi cele ce-au trecut, pustie, goală,
Cu frig, cu vânt şi vreascuri de-amintiri în poală,
Solemnă şi matură'n toate ca o Doamnă

Sânteţi prea minuţios, domnule!

T. L. B. — Subt articolul despre opera unchiului d-voastră, — iscăliţi: „nepot-student".

Nu primim laude în familie decât dela al patrulea grad. — *M. Sevastos.*

Şcoalele literare în Franţa

In legătură cu creiarea şcolii „populismul", d. Fernard Demeure evocă, în *„La Revue Mondiale"* numeroasele şcoli literare care s'au născut cu cincizeci de ani în urmă.

După „romantism" fură „parnasienii" apoi „simboliştii", care fură combătuţi de „naturalişti". Scriitorii îşi revendică independenţa mai ales după 1884. Atunci nasc, se succed şi mor numeroase asemenea şcoli. Cea dintâi în dată, şi care făcu oarecare sgomot, fu aceea imaginată de René Ghil sub numele de „poezie ştiinţifică" sau „instrumentare verbală". „Scientismul" sau „instrumentismul" grupă numaidecât numeroşi scriitori: Jean Carrière, Maurice Beaubourg, Fernand Mazade, Verhaeren, René Arcos, Georges Duhamel, A. Mackel, Jules Romains, Charles Vildrac, Théo Varlet, Robert Randau, Louis le Cardonnel, etc.

Aproape cam în acelaş timp se dădea un alt fel de bătălie. Gustave Kahn ducea campanie pentru versul neregulat. In 1877 el reclamă dreptul la versul liber. Şi aşa se născu „vers-librisme"-ul, pe care-l aplaudară: Henri de Régnier, Francis Vielé-Griffin, Jules Laforgue, A. Mockel, Jean Moréas şi atâţia alţii. In bătae de joc câţiva independenţi întemeiară atunci „decadismul", care sfârşi în „Les Déliquescences" de Adoré Floupette. Apoi poetul Pol Roux se împodobi cu numele de Saint-Pol-Roux le Magnifique pentru a întemeia „magnificismul", care avu printre credincioşi pe Marcel Botilliat, Pierre Devoluy, Arthur Bernède şi alţii. De altă parte Joséphin Peladan inventă „magismul". Jules Guesde, în 1891, publică în L'Evénement un manifest prin care anunţa „socialismul", care număra ca adepţi pe: Rodolphe Darzens, P. N. Roinard, Tabauraud, Marius André, J. H. Rosny, etc. şi căruia Laurent Tailhade, grupând în jurul lui pe: André Gide, Louise Michel, Octave Mirbeau, Jehan Rictus, Paterne Berrichon şi Felix Fénéon, îi răspunse cu „anarhismul".

Iată apoi — aceasta e mai serioasă — cunoscuta „Şcoală romană" întemeiată de admiratorii lui Jean Moréas: Maurice Duplessys, Charles Maurras, Hugues Rebell, Ernest Raynaud şi Raymond de la Tailhède.

In 1893 sosi din Belgia „paroxismul". Apoi fu şcoala esoterică a lui Edouard Schuré şi „naturalismul", al cărui manifest fu publicat în Figaro în 1896.

Mai departe, vom cita numai: „sintetismul" lui Maurice Magre în 1891, „regionalismul" lui Charles Brun, „umanismul" lui Fernand Gregh, „integralismul" lui Adolphe Lacuzon şi Adolphe Boschot, „neo-mallarmismul" lui Jean Royère şi al altor simbolişti rătăciţi, „impulsionismul" lui Florian Parmentier, care avu partizani mai mulţi în străinătate, „unanimismul" lui Jules Romains, „futurismul" (1909) lui Marinetti, „primitivismul" lui Tonny Lérys, „sincerismul" lui Louis Nazzi, „subiectivismul" lui Han Ryner, „intenseismul" lui Charles de Saint-Cyr; apoi impunătoarea mişcare „spiritualismul" cu Maurice Brillant, André Delacour, François Mauriac, Armand Praviel.

Staţi! D-l Fernand Demeure mai citează încă: „efrenismul", „druidismul", „pluralismul", „dinamismul", „maşinismul", „totalismul", patriartismul", „vivantismul", „proletarismul" şi termină cu: „cubismul", „dadaismul" şi „suprarealismul".

Doamne! Ce de — isme, ce de iasme! Bine că s'a isprăvit!

Ce-a rămas din toate acestea? Cuvinte mari, umflate şi răsuflate şi, rar de tot, câte o operă. Pentrucă operele mari şi durabile nu se nasc dintr'o şcoală literară, ci dintr'un cap organizat.

Slavă Domnului că ne-a ferit Dumnezeu, în biata noastră literatură, de atâtea iasme! Altfel strănepoţii noştri sau răstrănepoţii noştri ar fi declamat papagalizând: efrenism, vivantism, totalism, dadaism..., ca prepoziţiile latineşti: ante, apud, ad, adversus...

Wenceslas Sieroszewski

Scriitorul polonez Wenceslas Sieroszewski a fost sărbătorit zilele trecute în marele amfiteatru al Sorbonei. Viaţa lui Sieroszewski este în rară armonie cu opera lui şi cu idealul lui de tinereţe. Ea se desfăşoară ca un roman de aventuri extraordinare şi cu multe feţe, pe care a ştiut să le realizeze mai înainte de a le scrie.

Născut dintr'o familie veche şi nobilă, el uneşte focul sacru al patriotismului care răsculă spiritele la 1863 cu tendinţele democratice ale epocei lui. Părăseşte de bună voe liceul ca să intre ucenic la un lăcătuş; urmează apoi, ca lucrător la căile ferate, o excelentă şcoală tehnică. Fiind închis pentru propagandă patriotică şi socialistă, el este amestecat în revolta prizonierilor din cetatea Varşoviei .Numai tinereţea lui, singură, l-a scăpat. La vârsta de optsprezece ani este condamnat la exil pe viaţă în Siberia.

Deportat la Verkhoyansk, aproape de cercul polar, Sieroszewski evadează de două ori. Prins şi trimis încă mai la nord, el petrece doisprezece ani în ţara Yakouţilor. Acolo schiţă el, pe margini de ziare vechi, primul lui roman şi prepară lucrarea lui asupra acestui trib însemnat. Societatea rusă de geografie îi decernă o medalie de aur şi-i obţinu eliberarea. Sieroszewski explorează regiunile Crimeei şi Caucasului, este apoi iarăşi arestat şi eliberat, cu condiţiunea ca să plece în călătorie de studii dealungul Mandciuriei, Coreei, Chinei Septentrionale şi Japoniei.

Intors în ţară, ia parte la acţiunea revoluţionară a socialiştilor polonezi în contra guvernului rus. Obligat să se exileze, el stă un timp la Cracovia, apoi la Paris. Războiul îl surprinde în Polonia. Angajat la vârsta de 54 ani în legiunile lui Pilsudski, ca simplu lăncier, el îşi câştigă pe front galoanele de sublocotenent. Ia apoi parte activă la organizarea militară poloneză, creiată de Pilsudski contra ocupanţilor austro-germani. După ce mai îndeplini unele misiuni de încredere — între altele aceea de legătură cu comitetul interaliat dela Moscova — şi după ce fu ministru al propagandei în guvernul Lublin, el revine definitiv la literatură.

Imprejurările şi temperamentul vagabond al lui Sieroszewski fac din el un mare romancier exotic. Opera lui — spune d. Edouard Voroniecki, într'un articol din „Figaro", de unde luăm datele asupra scriitorului polonez — glorifică energia omului în luptă cu natura sălbatică, în luptă cu loviturile soartei şi în luptă cu propriile lui slăbiciuni. Faţă de Kipling sau Jack London, care aduc imn de laudă omului alb cuceritor, învingător al climatului şi al semenilor lui, personagiile lui Sieroszewski vor lupta încă contra persecuţiunilor regimului, dezarmaţi şi supraveghiaţi la fiecare pas. Toţi sunt inspiraţi de o vehementă pasiune a libertăţii şi dreptăţii sociale. Pe deasupra romanele lui mai cuprind acea splendoare dramatică a peisagiului septentrional, pe care o evoacă tumultos. Alteori atinge înnălţimi de tragedie antică, în „In adâncul mizeriei" sau „In holocaustul zeilor".

Idealismul sincer al lui Sieroszewski nu cade niciodată în sensiblerie, nici în idealizarea retorică. Opera lui rămâne profund adevărată şi umană. Realist viguros, plin de credinţă în om şi destinul lui, el n'are nimic comun cu naturalismul şi cu visiunea lui pesimistă a lumii materializate la exces. Printr'un contrast plăcut cu atâţia dintre scriitorii contemporani, care nu se interesează decât de fiinţele bolnave, neliniştite, slabe, Sieroszewski creiază o galerie remarcabilă de tipuri robuste şi de caractere tari. Stilul lui cu sonorităţi largi, cu imagini clare, cu coloritul intens şi plastic, răspunde foarte bine cu robusta lui virilitate frescei epice pe care o descrie sau o zugrăveşte cu multă artă.

Pe un fond vast de tristeţi şi mizerii omeneşti, Sieroszewski a înălţat o falangă de oameni animaţi de iubirea de aproapele, de libertate şi dreptate, sentimente care sunt onoarea vechilor civilizaţii. O astfel de bogăţie de umanitate nobilă măreşte valoarea operei acestui mare romancier, care este în acelaş timp un bun patriot şi un bun european. — *G. B.*

Mărunte

— A apărut în Editura „Scrisul Românesc" Craiova: *Flori de câmp,* 15 melodii româneşti aranjate pentru voce şi piano de Al. I. Zirra. Preţul 100 lei.

— Duminecă 6 Aprilie 1930, va avea loc, în Galeriile „Regina Maria", Calea Victoriei 83, vernisajul expoziţiilor N. N. Tonitza, O. Briese şi R. Hette.

— Miercuri 9 Aprilie 1930 se va juca pentru prima oară, la Cernăuţi, *„Ifigenia în Taurida"* de *Goethe,* traducere în versuri de d-l V. Tempeanu.

Rolul Ifigeniei va fi jucat de d-ra Margareta Cărăuşu, o eminentă elevă a d-nei Agata Bârsescu.

Spectacolul va fi acompaniat de muzică de harfă, cu concursul d-lui Zorello Perovici.

Piesa va fi montată în genul marilor spectacole din Apus. Direcţia de scenă d-l Nello Bucevschi.

— La Teatrul *„Fantome şi Paiaţe"* de sub direcţiunea d-lui Mielu Constantinescu se reprezintă în fiecare seară la orele 9 jum. marele succes *„Ceka",* dramă de André de Lorde şi spirituala farsă *„Minunea Sfântului Anton"* de M. Maeterlinck.

In fruntea distribuţiei d-nii Mielu Constantinescu, Sireteanu, E. Obreja, I. Georgescu, Gh. Stănescu-Trestian, Tr. Rădulescu, d-nele Ana M. Constantinescu, Nelly Iliescu, Virginia Stoicescu, etc.

MARILE PREMII ALE REVISTEI „REALITATEA ILUSTRATA"

Incepând cu numărul apărut, revista „Realitatea Ilustrată" oferă tuturor cititorilor şi abonaţilor săi cari vor detaşa cupoanele de premii din revistă, următoarele premii:

Iată premiile oferite:

O garnitură de salon, din lemn curbat de mahon lustruit, tapisată cu velour albastru şi compusă din: o canapea, două fotoliuri şi patru scaune furnizate de **Industriile unite de mobile „Mercur",** Bucureşti calea Victoriei 178.

Un pullover „Monica" şi o **duzină de ciorapi „Monica"** împreună cu cele 12 bonuri de participare la tragerea premiilor **„Monica"** (constând din voiajuri gratuite pentru două persoane, Bucureşti-Hamburg, Fiordurile Norvegiei şi înapoi).

O perdea superbă, de valoare artistică, executată în renumitele ateliere de broderie şi lucru de mână ale d-nei **Ing. Erdèsz,** Bucureşti, calea Victoriei 168.

Un aparat de radio cu trei lămpi, permiţând audiţia principalelor posturi europene în vorbitor, în completă stare de funcţiune, cu: vorbitor, acumulator, baterie şi material pentru antenă, furnizat de vechea casă de încredere **J. Wappner,** centrala: calea Victoriei 49, sucursala: str. Lipscani 85. (Secţiune specială de aparate şi piese detaşate pentru radio).

Un ceas elveţian de aur marca de precizie **„Cortébert",** care a obţinut grand-prixul la expoziţia din Barcelona.

5.000 lei în numerar.

O lampă electrică din bronz antic, cu trei braţe, ornată cu abatjoururi mate, şlefuite, furnizată de cunoscuta firmă **Ingineri I. Popescu & G. Creţu,** birou technic pentru întreprinderi electro-mecanice şi depozite de materiale electrice, str. Regală 16, Tel. 337/64.

Un gramofon elegant, model de voiaj, complet cu toate accesoriile şi cu două plăci (patru arii) furnizat de marele magazin de muzică **„Ipcar",** calea Victoriei 34.

Una măsuţă cu un serviciu de lichieur, compus din 6 cupe şi una carafă, totul veritabil argintat, furnizate de cunoscuta casă de încredere **„Argintăria Pforzheim"** cel mai mare depozit de argintărie şi obiecte de cadouri. Furnizor al Curţei Regale, Bucureşti, str. Colţei No. 6.

10 butelii şampanie RHEIN.

Una bucată de 30 metri şifon elveţian pentru lingerie, dela pânzăria elveţiană **„La Wilhelm Tell",** vechea casă de încredere str. Colţei No. 8.

Una pereche pantofi eleganţi, de damă sau bărbăteşti, executaţi după măsură, din material fin, de către cunoscuta casă de încredere **C. Gheorghiu,** calea Victoriei 114 şi Sărindar 6, bine asortat şi cu încălţăminte gata.

O cutie montată, conţinând **un frumos serviciu de alpaca fină,** compus din 12 cuţite şi 12 furculiţe pentru fructe, furnizate de vechiul şi marele magazin **„Gospodina",** str. Câmpineanu 20, Bucureşti, complet asortat cu articole de menaj şi cadouri.

Bonul de premii No. 1 îl veţi găsi în *„Realitatea Ilustrată"* apărută azi, număr special de primăvară, în 5 culori. Preţul 10 lei.

A apărut romanul

SFÂNTUL PĂRERE

Sau **Tragedia sufletească a doctorului Ilarie Magheru** de Mihail Drumeş, publicat în foiletonul ziarului „Dimineaţa". E o operă de viguroasă analiză psihologică a unui caz de conştiinţă dintre cele mai ciudate, susţinută de o acţiune vie şi captivantă.

Volumul de cca. 300 pagini costă 90 lei şi se găseşte de vânzare la toate librăriile.

Pentru cititoarele şi cititorii „Adevărului literar", autorul acordă autografe. Doritorii se vor adresa printr'o simplă carte poştală Administraţiei ziarelor noastre (str. Const. Mille 7 — 11) şi vor primi imediat volumul prin poştă, cu autograf şi ramburs de lei 100, în care se cuprinde şi taxa de recomandare.

Dezarmare navală

— Poţi trimite jucăria asta la muzeu... nu mai serveşte la nimic.

Ingratitudine

Soţia medicului. — De ce nu-l mai saluţi?

Medicul. — E un ingrat. L'am invitat deunăzi la un dejun atât de bun încât a avut o indigestie şi... a chemat un alt medic.

Chestiune de onoare

— Când ai aflat că te-a dezonorat, trebuiai să-l ucizi.

— Uşor de zis... să omori un om care 'ţi-e dator o sută de mii lei.

NOUTĂŢI LITERARE

Siluete Literare de H. Eulemberg Lei 50

Alte Siluete Literare de H. Eulemberg Lei 50

Ultime Siluete Literare de H. Eulemberg Lei 50

100 Esseuri despre Scriitorii şi Artiştii mondiali

Povestiri Tragicomice de Şalom Alechem Lei 68

Geniu şi Caracter de Emil Ludwig Lei 68

Scriitori şi Artişti de Dr. A. Korolnic Lei 50

Comenzile la: Tipografia **Albina, Iaşi Str. Săulescu 1**

Citiţi

VIAŢA SBUCIUMATĂ A MARELUI BĂRBAT DE STAT

CLEMENCEAU

OMUL-OPERA

de TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

Un elegant volum, bogat ilustrat

Editura „Adeverul" S. A. **Preţul 40 lei**

TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL IX.-SERIA II-a.-No. 488

9 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 13 Aprilie 1930

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Despre arta lui Caragiale*)

Cele dintâi observații fixate de Caragiale, în schițele din *Claponul* din 1877—1878, au înfățișare de păpuși schematice. Și fiindcă aceste scheme au fost reproduse, aproape întocmai, și în *Moftul Român;* fiindcă același procedare, deși sub forme mult mai bogate, revine în două schițe de mai târziu *(La Paști, Triumful talentului);* în sfârșit, pentrucă Lache, Mache, Mitică și Costică sunt nume adesea repetate de Caragiale, se aude nu rare ori generalizarea greșită că, în acest scriitor, primează schema. Nu e greu de probat statistic greșeala acestei judecăți, recitind, în șir, tot materialul narativ al lui Caragiale; sau, mai simplu dar tot atât de sigur, recitind *Momentele.* Pe observatorul Caragiale, din capul locului, l-a impresionat slaba diferențiare a omenirii mahalalelor; și această constatare și-a lămurit-o el energic în schițele dela început. Trebue luat aminte că acei mici burghezi bucureșteni erau creaturi ce se supuneau, prostește imitatoare, unor mode și atitudini fixate a căror tiranie, exagerată de propria vanitate simplistă a imitatorilor, contribuia cu deosebită putere să-i uniformizeze. Iar abundența ticului verbal, care e și ea, un element de schematizare, nu decurgea cumva din vre-o apucătură absurdă a caricaturistului cu orice preț, ci e, în realitate, o apucătură a păturilor populare urbane de aici și, poate, din toate țările dinspre miază-zi. Adesea ticul verbal e, probabil, un simplu efect al vioiciunii și abundenței în expresivitate, un fel de gest lexical; mai în adânc însă se va fi ascunzând sub el și o inocentă vanitate de a-și sublinia debitul cu înțelepciuni, atunci mai ales când cuvintele corespunzătoare se bucură tocmai de prestigiul modei. De aici trebue înțeleasă, cred, valoarea deosebită a formulelor și ticurilor verbale în crearea însăși a figurilor carageliene. Incercărilor din *Claponul* le urmează foarte de aproape *Amintirile din*

I. L. CARAGIALE

Teatre: aici nu mai sunt scheme, ci stofă concretă, relief, culoare. Ochiul omului născut pentru teatru vede neapărat pitoresc: observația inteligentă, care schematizează și definește în spiritul exactității raporturile dintre datele empirice și viziunea pitorească a figurilor, în amănuntul lor irațional ce se impune sensibilității artistice numai prin existența sa viu afirmată, s'au combinat cu misterioasă perfecție a proporțiilor în arta lui Caragiale.

Trei prieteni stau de vorbă, târziu noaptea, într'o berărie. Fără să poată spune de ce, toți trei, deodată, se gândesc la Costică Panaite, un amic al lor din tinerețe, dispărut acum în provincie. „Câtă vreme nu vorbesc, gândurile lor umblă departe pe cărările pe care ei le-au bătut odinioară întovărășiți de Costică; și cu cât mai mult umblă acele gânduri, cu atât le reînviază în față, din ce în ce mai palpabilă, figura vechiului prieten cu toate atributele ei caracteristice. Când figura amicului Costică s'a întrupat întreagă în imaginația lor, toți trei îi zâmbesc cu dragoste, și unul după altul: — Ei! aș! — Parol? — Ce! ești copil!?" — Caragiale pare că dă pe față aici modul în care se formau figurile în fantazia lui însăși. Ticul verbal, în cazul acesta foarte dezvoltat — e din trei formule — dă lumina, pare-se, decisivă chipului. In fond, cele trei exclamări nu sunt decât un semnalment amuzant, și prin aceasta un firesc auxiliar mnemotehnic în mintea amicilor. Pe Costică întreg îl vom vedea de acum încolo. Mai întâiu îl chiamă — Panaite; e, ce mai vorbă? Costică Panaite, care face, de opt ani, „agricultură de fân și prune" la o moșie a unui unchi, sus la munte. Aici m'ași mira foarte de cetitorul român care n'ar simți cel mai delicios fior de adevăr, la cuvintele: „a sosit *astă seară cu un tren întârziat, s'a suit în tramvai, a mers până'n colț la Matache Măcelaru,* acolo *s'a dat jos să ia un mezelic* la o *Băcănie în colț,* a *'ntâlnit niște prieteni* care beau must... *Ai la o mustărie, frate...* Acu e vremea de bere?... *N'au ăștia un mezelic, ceva? niţică pastramă?"* — Sosirea pe seară în Bucureștí, pe vremea culesului, cu un tren întârziat — oprirea în colț la Matache Măcelaru — „Ai la o mustărie, frate" —: se poate pomeni un colț și o clipă de Românie voioasă și tihnită mai adevărate decât întâlnirea asta cu d-l Costică Panaite, prin bunătatea luminată a lui Caragiale?

E lucru însemnat, de sigur, că pe Costică îl chiamă *Panaite.* Dar și pe *Nae,* din *Situațiune,* și pe *Lache* din *O Lacună,* îi știu tot așa de bine: pe Nae, fiindcă îi cunosc vorba, când se pasionează de politică până la ziuă, la deschiderea simigiriilor, și fiindcă așa e el: n'are liniște și e pesimist în privința viitorului țării, de câte ori nevastă-sa e în dureri de facere; iar pe Lache îl știu că, pentru o idee, e în stare să uite și casa, și masa, și tot. Le zic scurt: Nae și Lache, fiind că așa cere dispunerea și punctul de plecare al povestei: sunt prieteni dela cafenea, vorbim cu dânșii și de dânșii în fiecare zi. Iordăchel și Costăchel Gudurău, Raul Gregorașcu și unchiul său generalul, Căpitan Pavlache dela intendență, Antonache Pamfil, advocatul Statului, Edgar Bostandachi, cronicarul high-life și d-l maior Buzdrugovici care-l pălmuiește, sunt, toți, persoane implicate în situații critice foarte speciale, și tocmai din fundul Moldovei. Trebue spus numele lor întreg. Asta nu-i schimbă nici social, nici moral, nici intelectual, și nici nu însemnează că pe Lache, pe Mache și pe Nae, vreau să-i înjosesc, să-i cufund în anonimat umilitor, dacă-i chem numai pe numele de botez. Ajunge că, dacă ți-am vorbit cât și cum trebuie de dânșii — mai drept: i-am lăsat să vorbească și să se poarte — ți-i aduci aminte întocmai cași mine, sau aproape, fiind că ești de aici dela noi, cum îți aduci aminte întâmplările blajinei Coanei Anichii și ale nervosului său ginere Mihalache, la Sinaia, sau dimineața în care madam Caliopi Georgescu te-a luat pe sus în birjă, să te ducă la profesorul de filozofie, ca să-i ceri un 6 la morală pentru fiu-său — fiindcă nu poți uita cu cât temperament ți-a spus cazul: că Ovidiu al ei a luat un 3 la examen, și cât de indiferent e Georgescu tatăl cu copii, și cât de simțitor e băiatul; nu poți uita nici energia umbreluței dumisale, când conduce birjarul: „lovește în dreapta, lovește în stânga, iar în stânga, își înfige cu putere vârful umbreluței în spinarea birjarului".

„Uite-i ce drăguți sunt!" — zicea Caragiale de oamenii lui. Și adevărat: satira propriu zisă e rară, iar schițele respective *(Atmosfera încărcată, Tempora, Mici Economii)* sunt printre cele mai palide; râsul voios, orientat spre bufon, domină. Când conferențiarul se dă jos de pe tribună să arate deaproape cucoanelor din „Societatea protectoare a Muzelor Daco-Romane" ghetele noui de lac, când băeții de prăvălie, în petrecere de Paști, își țin ghetele care-i strâng pe masă, fiindcă la berăria ailaltă câinele dresat al unui ofițer le luase de jos și făcea sluj cu ele în gură, în mijlocul grădinii, — imaginația bufonă uzează de cele din urmă libertăți. Insă, fără greș, observația exactă și din plin nu slăbește, oricare ar fi, pe alocuri, excesele caricaturei. Petrecerea de Paști e stricată de ghetele care strâng, așa cum se strică excursia d-lui Mihalache la Sinaia, fiind că persoanele din familia dumisale, ca atâtea altele din libera Românie, sunt special nedisciplinate și prea greu disciplinabile. In schimb, Coana Luxița, moașa, petrece la Moși strașnic, și spre deosebita bucurie a prietenilor ei. Nu e bine dar să zicem de Caragiale, că se înverșunează asupra unei clase întregi, și că de exemplu, vrea numai, cu ură teribilă pe micul burghez, să ne vâre în cap, ca un punct adică de propagandă, că acei oameni sunt atât de grozav idioți, încât nu știu să pună la cale o petrecere cât de simplă.

Scria Caragiale lui Gherea (Octomvrie 1906): „Dragă Costică, scriu o piesă într'adins să-ți placă ție: artă cu tendență de hatârul tău, și artă pentru artă de hatârul ei".

N'a avut parte, și noi n'am avut noroc, să-și isprăvească piesa Caragiale; rămâne să ne mângâiem cu informația aceasta, dându-i semnificarea generală care i se cuvine. Caragiale dă la o parte totdeauna hatârul tendenței, pentru a face loc hatârului celuilalt.

PAUL ZARIFOPOL

*) Din Introducerea la *Operele* lui Caragiale, în ediția *Culturii Naționale* apărută zilele acestea.

AȘTEPTARE

Aștept sub cerul cătrănit
Și trenuri au trecut mereu
Și'n gara asta, numai eu,
Nici n'am plecat, nici n'am sosit

Și-acum când a semnalizat
Acelaș verde felinar,
Ferestre cu lumini apar
Și încă-un tren m'a fluerat.

Privesc ferestrele cum trec
Scânteetoare, până pier
In fundul drumului de fier...

Și nu știu încotro să plec.

D. N. TEODORESCU

N. N. Tonitza — Peisaj

O. BRIESE — Natură moartă

Amintiri despre Vlahuță

Este primul scriitor român modern, pe care l-am cunoscut, la începutul școalei mele secundare. Un prieten mi-a împrumutat volumul „Din goana Vieții" și prin acest volum am descoperit literatura românească, din anii 1890—93, atmosfera eminesciană de pe atunci și personalitățile și numele sărbătorite ale zilei.

Am citit cartea lui Vlahuță cu adevărată cucernicie. Izolându-mă de colegii mei și gustând-o în taină, mi-am creat mie însumi condițiile sufletești deosebite, pe care le cerea această carte de note intime și de melancolică spovedanie. Chiar de la această întâlnire, din anii adolescenței, Vlahuță mi s'a impus ca autorul prieten, ca scriitorul predilect ceasurilor crepusculare ale inimii, pe care l-am cercetat apoi, ani dearândul.

Al doilea volum care mi-a ajuns în mână a fost volumul lui de nuvele. Chipurile și existențele rechemate în această carte, au învăluit cu persistenta lor tristețe o vară întreagă, din viața mea de elev liceist. Radu Munteanu, Epraxia, Cassian „cei doi mici flașnetari italieni"... m'au făcut, zile întregi, să nu mai înțeleg frumusețea dimineței și a serei și să simt întâia oară, febra reveriilor reformatoare.

Am văzut „Poeziile" lui Vlahuță, în mâinile unui visător, participant la întrunirile socialiste din „Sala Sotir". Autorul trecea, cu drept cuvânt, ca unul dintre profeții fericirilor viitoare, pasionat așteptate de proletariatul și de tineretul anilor 1880-1890. Marele teoretician socialist și critic literar Dobrogeanu-Gherea — Socratele nostru al tuturora — scria despre Vlahuță un studiu cu mare răsunet, pe atunci, în lumea cititoare independentă. L-am văzut pe Vlahuță la Ateneu, în seara conferinței „Artă pentru artă". Intre revista „Viața", proaspăt apărută, și „Adevĕrul Literar", patronat în 1893 de fermecătorul Anton Bacalbașa, existau raporturi mai mult de cât confrățești. Cu atât mai tristă a fost impresiunea noastră a celor din galeria generoasă, când împrejurul conferinței lui Anton Bacalbașa, a început o discuțiune vehementă și păgubitoare, foarte curând lipsită și de artă și de urbanitate.

Neînțelegerea cu prietenii de până aci și alte câteva împrejurări de natură personală l-au scos pe sărbătoritul poet, din arena luptelor zilnice și din lumina actualității, timp de câțiva ani.

Retragerea lui Vlahuță, din ceata profeților socialiști, a fost în felul ei, pentru anii aceia, tot o profeție. Curând, în urmă, partidul social-democrat s'a disolvat. Fruntașii și cărturarii socialiști au trecut, în bună parte, în cadrele unui partid burghez, iar milițiile entusiaste au strâns flamura roșie și au lăsat capul în piept.

Alexandru Vlahuță nu fusese niciodată teoretician sau luptător militant. Era prea răzeș, prea moldovean, ca să poată accepta credința și disciplina sufletească socialistă. Dar melancolia lui cea pătrunzătoare, dar influența lui Eminescu, dar puternicul lui sentiment de dreptate și de filantropie îl asociau, vrând-nevrând, cu cei ce doreau dreptatea socială și predicau, din amvonul roșu, noua iubire de oameni.

In câțiva ani de semi-singurătate, Vlahuță și-a găsit noua și definitiva lui orientare și a început partea a doua a interesantei lui activități. Vlahuță își căutase pacea inimii și a căminului — atât de necesară în intemperiile endemice ale unei vieți de poet — o căutase în două rânduri. Nimerise rău sau mediocru și întâia oară și a doua oară. A încercat a treia oară. De data aceasta, norocul l-a servit cu paharul plin. A găsit o tovarășă deosebit de inteligentă, și capabilă de toate devotamentele, de cari este atât de setoasă o inimă de artist. D-na Alexandrina Vlahuță a despăgubit pe poetul poemului „Iubirei", cu belșug, de toate dezamăgirile și de toate suferințele încercate până aci. Cel ce va întreprinde să descifreze pe îndelete viața acestui cărturar al nostru, va descoperi — în jumătatea a doua a acestei vieți — grija, inima, sfatul, puterea binefăcătoare și ordonatoare, înțelepciunea subtilă și plină de grație a acestei femei fără pereche, în brațele căreia Vlahuță s'a stins ca un copil.

Când m'am întâlnit cu Vlahuță, față către față, el se găsea dincolo de epoca vijeliilor și a nesiguranțelor. Era un om cuminte, și trăit, care-și aduna experiența, lecturile și amintirile, pentru folosul copiilor neamului. Vlahuță a trecut de la poezie și de la atitudinea lirică, la lecție și la atitudinea didactică. Acesta este Vlahuță cel cunoscut de mine.

Mărturisesc că multă vreme n'am voit să pricep și să admit evoluția înțeleptului Alexandru Vlahuță. O dată, într'o conferință — de care poate că își mai aduc aminte unii dintre amicii mei — am regretat cu amărăciune ceeace numiam eu: absenteismul îndelungat al generosului poet de altă dată. Dar se pare că dreptatea rămânea și a rămas de partea lui Vlahuță.

Cu toate că și el și eu eram printre devotații M-rei Agapia, ai codrilor și ai catedralei ei zugrăvite de Grigorescu, ne-am văzut o singură dată la Agapia și numai în treacăt. Ne-am văzut în București, după anul și după poezia intitulată „1907" dar ne-am văzut mai ales la Dragosloveni și la Câmpulung, la începutul războiului a toată lumea.

Poezia „1907" — ori câte obiecțiuni și rezerve a trezit în unii dintre noi — era proba unei mândre independențe sufletești și gajul unei nobile iubiri de țară și de neam. Nimeni niciodată nu ridicase în fața lui Carol Vodă o frunte atât de cutezătoare și de dezinteresată! Câtă dreptate avea sau nu avea Vlahuță, nu putem să spunem noi azi, când roata vremurilor a depășit, cu încă o domnie, ctitoreasca domnie a lui Carol-Vodă.

Dreptate deplină sau mai puțină?... Nu ne mai interesează. Rămâne însă, faptul izolat și eroic! Vlahuță s'a ridicat — stingher, sărac, fără interes și fără frică — în fața apoteozei de patruzeci de ani a unui monarh adulat de o lume întreagă!

Pe cât știu eu, această frumoasă cutezanță a fost cruțată și a rămas fără ispășire. Carol Vodă nu putea să desmintă mai bine și mai nobil pe Juvenalul său de cât interzicând orice prigoană împotrivă-i!

Vlahuță și-a continuat, netulburat și fecund, munca sa de dascăl și de apostol național. La „Casa Școalelor" în coloanele revistelor, în mijlocul tablourilor lui Grigorescu, în mijlocul țesăturilor și al scoarțelor românești, Vlahuță a fost, ani de-a rândul, starostele cărții didactice, soldatul luptei pentru frumusețea românească, pilduitorul vredniciei și al energiilor creatoare.

Avusese parte de priceperea și de iubirea atotprevenientă a unei femei rare. A avut parte și de prietenia unui mare binefăcător al neamului românesc, a unui sfânt din calendarul redeșteptării noastre naționale, a avut parte de prietenia neuitatului Spiru Haret.

Prietenia cu Spiru Haret a complectat norocul lui Alexandru Vlahuță. Vlahuță, — ca și Coșbuc — a găsit în Spiru Haret pe ministrul culturii, pe omul de stat — atât de rar în vremurile democrației noastre — care ocrotea fără surle și trompete, care ajuta fără gelozie și fără răsgândire, care spunea o singură vorbă, dar din această vorbă înflorea o operă.

Câți alții de ai noștri, mai vechi și mai noi ca Vlahuță și Coșbuc — plini de proecte mari și de destoinicii dovedite — au rătăcit și rătăcesc, cu anii, în jurul unor pseudo-personalități culturale și de stat, abondente în promisiuni și în retorică, dar pusilanime și subțiratice în realizări!

Vlahuță n'a făcut niciodată politică. Intr'o țară în care îndeletnicirea principală a cetățenilor este alergătura politică și patima electorală bine recompensată: Vlahuță a rămas necontaminat și complect stăpân pe sine. Pilda aceasta m'a subjugat și m'a călăuzit deapururi! Așa trebue să fie apostolii și profeții unui neam! După cum preoții Mântuitorului nu pot să vază, în ju-

(Continuare în pag. II-a)

rul lor şi în jurul sfintelor altare, decât fraţi şi surori, de cât fii şi fiice, tot aşa preoţii şi inspiraţii templului naţional, n'ar trebui să distingă între concetăţenii lor, nici o categorie politică, nici un partid propriu sau advers!

Importanţa cuvântului lui Vlahuţă şi respectul adânc cu care-l înconjurau şi prietenii şi ucenicii, şi admiratorii şi tăgăduitorii aveau ca explicare atitudinea lui superioară, statornicia lui de conduită, mai presus de ispitele politice, mai presus de ambiţiile de stradă, mai presus de gloriola electorală!

L-am văzut departe în căsuţa lui de la Dragosloveni, lângă tablourile iubite, lângă scoarţele de preţ şi lângă sculurile de borangic ale Doamnei Vlahuţă. Ce ore fericite! ce ore neuitate! Dar tihna şi prosperitatea omenească sunt flori care înfloresc dimineaţa şi seara cad pradă furtunelor neprevăzute!

A venit marele războiu! Cuibul de la Dragosloveni a fost prădat şi profanat. Comoara lui de amintiri — între care masa lui Caragiale — a fost spulberată! Ne-am despărţit unii de alţii. Pe Vlahuţă l-a aflat bejenia la Dragosloveni. Cine putea să-şi mai aducă aminte de sihastrul cărturar! Ar fi trebuit capul şi solicitudinile unui Spiru Haret! Vlahuţă şi-a urcat tovarăşa şi tablourile într'un car cu boi şi a pornit aşa spre Bârlad, în toiul asprei toamne din 1916, în toiul tragicei noastre retrageri militare şi civile!

Când l-am revăzut, după doi ani, era aproape de mormânt. Suferinţele refugiului, durerile obşteşti, uzura unei vieţi întregi de muncă: se adunau acum şi-i umpleau coşul pieptului „ca de plumb topit"!...

Dar Vlahuţă, în ultimul său an de viaţă mi s'a desvăluit, încă o dată, caracter de o rară fermitate şi minte de o nobilă independenţă!

Din greşala mea şi din greşala altora, — mai mari şi mai responsabili de cât mine, — pierdusem, în primăvara anului 1919, pâinea mea şi a copiilor mei. Mi se ceruse să mă las păgubaş de funcţia administrativă pe care o aveam. Vlahuţă, sărăcit de războiu şi strâmtorat ca şi mine, aflase despre trista mea situaţie. La câtva timp după aceea, primeşte în mână nu ştiu ce premiu academic, de câteva mii de lei.

Şi prima lui grijă a fost să rupă o părticică din premiul acesta şi s'o trimită fratelui pe care îl ştia lipsit şi necăjit!...

Nu există, în această tristă lume pământească, merit mai eminent şi nu există elogiu mai mare de cât acela pe care-l proclamă Sfânta Evanghelie:

„Flămând am fost şi mi-aţi dat să mănânc; strein am fost şi m-aţi primit în casele voastre; în temniţă am fost şi m'aţi cercetat"...

„...Pogoare, pogoare elogiul divin, ca roua Hermonului, peste amintirea şi peste sufletul lui Alexandru Vlahuţă!

GALA GALACTION

MARILE PREMII ALE REVISTEI „REALITATEA ILUSTRATA"

Incepând cu numărul apărut, revista „Realitatea Ilustrată" oferă tuturor cititorilor şi abonaţilor săi, cari vor detaşa cupoanele de premii din revistă, următoarele premii:

O GARNITURĂ DE SALON, din lemn curbat de mahon lustruit, tapisată cu velour albastru şi compusă din: o canapea, două fotoliuri şi patru scaune furnizate de INDUSTRIILE UNITE DE MOBILE „MERCUR", Bucureşti, calea Victoriei, 178.

Un pulover „Monica" şi o **duzină de ciorapi „Monica"** împreună cu cele 12 bonuri de participare la tragerea premiilor **„Monica"** (constând din voiajuri gratuite pentru două persoane, Bucureşti-Hamburg, Fiordurile Norvegiei şi înapoi).

O perdea superbă, de valoare artistică, executată în renumitele ateliere de broderie şi lucru de mână ale d-nei **Ing. Erdész,** Bucureşti, calea Victoriei 168.

Un aparat de radio cu trei lămpi, permiţând audiţia principalelor posturi europene în vorbitor, în completă stare de funcţiune, cu: vorbitor, acumulator, baterie şi material pentru antenă, furnizat de vechea casă de încredere **J. Wappner,** centrala: calea Victoriei 49, sucursala: str. Lipscani 85. (Secţiune specială de aparate şi piese detaşate pentru radio).

Un ceas elveţian de aur marca de precizie **„Cortébert",** care a obţinut grand-prixul la expoziţia din Barcelona.

5.000 lei în numerar.

O lampă electrică din bronz antic, cu trei braţe, ornată cu abatjoururi mate, şlefuite, furnizată de cunoscuta firmă **Ingineri I. Popescu & G. Creţu,** birou technic pentru întreprinderi electro-mecanice şi depozite de materiale electrice, str. Regală 16, Tel. 337/64.

Un gramofon elegant, model de voiaj, complet cu toate accesoriile şi cu două plăci (patru arii) furnizat de marele magazin de muzică **„Ipcar",** calea Victoriei 34.

Una măsuţă cu un serviciu de lichieur, compus din 6 cupe şi una carafă, totul veritabil argintat, furnizate de cunoscuta casă de încredere **„Argintăria Pforzheim"** cel mai mare depozit de argintărie şi obiecte de cadouri. Furnizor al Curţei Regale, Bucureşti, str. Colţei No. 6.

10 butelii şampanie RHEIN.

Una bucată de 30 metri şifon elveţian pentru lingerie, dela pânzăria elveţiană **„La Wilhelm Tell",** vechea casă de încredere str. Colţei No. 8.

Una pereche pantofi eleganţi, de damă sau bărbăteşti, executaţi după măsură, din material fin, de către cunoscuta casă de încredere **C. Gheorghiu,** calea Victoriei 114 şi Sărindar 6, bine asortat şi cu încălţăminte gata.

O cutie montată, conţinând **un frumos serviciu de alpaca fină,** compus din 12 cuţite şi 12 furculiţe pentru fructe, furnizate de vechiul şi marele magazin **„Gospodina",** str. Câmpineanu 20, Bucureşti, complet asortat cu articole de menaj şi cadouri.

Bonul de premii No. 1 şi 2 îl veţi găsi în „Realitatea Ilustrată" apărută azi, număr special în 5 culori. Preţul 10 lei

Citiţi toţi astăzi Lectura

Floarea literaturilor străine

Cel mai nou număr apărut:

LECTURA UN AUTOR UN ROMAN COMPLECT CELEBRU

LOVITURA DE TRĂSNET

de JOHN GLASWORTHY

Lei 5. Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

E. C. GRENVILLE-MURRAY

Ochiul de sticlă

Nimeni nu pătrundea mai bine lucrurile încurcate decât omul cu ochiul de sticlă; prietenii care-l pofteau la masă aveau întotdeauna impresia că ei şi cei din jurul lor formează obiectul unei inspecţii din cele mai amănunţite. Dacă-i arătai o poliţă de cinci lire şi-l întrebai cum s'o plăteşti, rare ori stătea mult la gânduri ca să-ţi răspundă:

— N'o plăti.

Cineva, voind să-l încurce, îl întrebă cum ar putea să aducă pe calea virtuţii un băiat cu părul roş. Dar el îi răspunse:

— Apucă dumneata mai întâi pe calea asta, şi poate că tânărul o să te urmeze.

Cel care-i pusese întrebarea era un lăptar, a cărui evlavie consista în a urla cât mai tare *Aleluia* la biserică, dar nu în a-şi scoate varul din garniţe; de aceia nu mai ceru nici odată sfaturi de la omul cu ochiul de sticlă.

Eram trei tineri care ne făcuserăm până atunci de cap şi constataserăm că ocupaţia asta nu e fructuoasă; hotărârăm să ne căsătorim, nu atâta pentru că ne atrăgea faptul în sine, cât pentru că omul nu e făcut să trăiască singur, decât doar dacă-i place liniştea. Ne duserăm la omul cu ochiul de sticlă şi-i plătirăm fiecare câte o liră. După ce-şi încuie banii într'un sertar, se aşeză pe covor, îşi luă pulpanele hainei sub braţe şi zise:

— Aveţi de gând să vă însuraţi şi aţi venit la mine să vă dau aprobarea. Eu nu aprob nici o dată lucruri de-alde astea, şi n'am intenţia să mă abat de la un obiceiu consacrat numai ca să vă fac vouă pe plac. Iar dacă credeţi că o să găsiţi fericirea, nu pot să vă încurajez în credinţa asta nemotivată; chiar acuma am în buzunar o scrisoare de la un negustor de mărunţişuri care s'a însurat anul trecut şi s'a şi săturat. Negustorul ăsta e unul din cei mulţi. Cutiile astea de tinichea de pe poliţe sânt toate pline de scrisori de la oameni care s'au săturat de căsătorie; unii au înnebunit, alţii au vărsat atâtea lacrimi încât, când stai lângă ei, nu mai era chip să rămâi cu hainele uscate; câţiva au fost urmăriţi de băcan pentru datorii şi, de necaz, au lăsat să le năpârlească tot părul de la pălării.

Exemplele astea n'or să vă sperie, căci niciodată nu fac efect. Dar o să vă dau fiecăruia câte un ochiu de sticlă ca al meu, ca să puteţi judeca voi înşivă dacă târgul pe care vreţi să-l faceţi merită cheltuiala pentru acte, preot, şi alte asemenea lucruri, pe cât de oneroase pe atât de ridicole.

Spunând acestea, îşi ridică pulpana stângă şi scoase din ea trei tocuri de marochin purpuriu, ca cele în care-şi ţin bijutierii inelele. Ne dădu fiecăruia câte unul. In aceste tocuri se găsea câte o lentilă subţire de sticlă opacă, de formă concavă, având o pupilă bine desemnată pe ea. Apoi continuă:

— Ce e frumuseţea? O chestie de închipuire, nu de fapt. Dacă ai şti că o fată are de gând să-ţi pună arsenic în supă, ţi-ar mai plăcea oare trăsăturile ei blânde şi feminine? Nu, pentru că frumuseţea e o înşelare a ochilor, o momeală exterioară, care ar dispărea dacă ai putea vedea urâţenia morală din lăuntru.

Ochii aceştia de sticlă vă vor da puterea de a vedea în interior. Dumneata de colo (aici se întoarse spre mine) n'ai mai fi avut nevoie de astfel de ajutor pentru că ai căpătat în dar un câine galben, care urla cu mult curaj, ori de câte ori auzea o minciună. Dar te-ai despărţit de el, fiind-că dumneata şi guralivii dumitale de prieteni îl găseaţi prea naiv; rău ai făcut; dacă l-ai fi ţinut până acuma, i-ai fi putut citi scrisorile de dragoste ale logodnicei dumitale, şi i-ai fi aflat părerile despre ea.

Folosiţi-vă în orice caz de ochii aceştia de sticlă, care vă vor arăta bărbaţii şi femeile întocmai aşa cum ar fi dacă viţiile sau slăbiciunile lor s'ar traduce fiecare printr'un defect fizic. Falşitatea va fi înfăţişată printr'o gură mare, plină de bale; lăcomia şi sensualitatea prin buze monstruoase; curiozitatea şi şiretenia printr'un nas enorm şi ochi urduroşi; lenevia printr'un picior şchiop; rapacitatea prin ghiare; cu un cuvânt, orice gând necinstit îşi va fi lăsat stigmatul printr'o zbârcitură ori printr'un semn, şi toate actele josnice şi meschine se vor fi îngrămădit în cocoaşe mai mari sau mai mici între umeri. Dar ca să isprăvim discuţia, poftim câte un cifru tipărit.

De astă dată sfetnicul nostru scoase din pulpana dreaptă trei broşuri cu învelitoarea neagră, pe care scria: Catalog al diformităţilor umane, revăzut cu îngrijire şi complectat de omul cu ochiul de sticlă.

— Vă dau fiecăruia câte unul, adăugă el, cu politeţă. Şi acuma vă rog să ţineţi minte că, deşi am mai împrumutat astfel de ochi de sticlă la sute de oameni înaintea voastră, nu i-am adus niciunuia foloase reale.

— De ce? întrebă unul din noi, care era mai îndrăzneţ.

— Pentru că n'am pretenţia să micşorez numărul nerozilor, răspunse omul cu ochiul de sticlă, râzând sarcastic. Pot demasca viţiul, dar nu vă pot face să-l urîţi. Incercând aceasta, filosofi mai mari decât mine au dat greş înaintea mea şi vor da greş atâta vreme cât pământul ăsta ciudat va fi populat aşa cum e. S'au împuţinat oare beţivii, de când se ştie că beţia e desgustătoare şi otrăvitoare? Cad bărbaţii mai rar în crimă, femeile în păcat, iar omenirea în general în abisul idiot al meschinăriei, al falsităţii şi al ticăloşiei de când mincinoşii, destrăbălaţii şi criminalii sânt înfieraţi ca ticăloşi şi-şi duc viaţa în ruşine? Nici de cum. Aşa dar, vedeţi-vă de drum; orbirea încăpăţânată e o boală pe care nici un vrăjitor n'o poate lecui.

— Scuză-mă, te rog, întrerupsei eu cu prezenţa de spirit de care sufăr uneori, scuză-mă, dar dacă ochiul de sticlă o să-mi arate că o fată e cocoşată, urduroasă, cu gura largă, cu ghiare în loc de degete, îmi faci, sper onoarea să crezi că o să-mi treacă pofta de a o mai lua de nevastă.

— Ta, ta, ta! răspunse el ridicând din umeri atât de tare că mă aşteptam să-i văd urechile sărind din loc. Uită-te la cutiile astea de tinichea... — dar n'am timp de pierdut cu fleacuri. Iată cum se întrebuinţează ochiul: îl pui sub pleoapa stângă; când te-ai săturat de a vedea lumea sub forma ei adevărată, îţi poţi acoperi ochiul de sticlă cu mâna, sau îl poţi scoate de tot. Acuma plecaţi şi... petrecere bună!

Plecarăm, cum ne spusese; cât despre petrecere... asta-i altă gâscă. In ce mă priveşte, îmi aşezai ochiul de sticlă chiar pe scară. Dar de-abia ajunsei la uşa de jos că fui nevoit să mă apuc cu amândouă mâinile de clanţă, ameţit de priveliştea care mi se oferea. Strada era foarte populată, dar în loc de oameni şi de femei obişnuite, vedeam o grămadă de monştri cum nu mi-aş fi închipuit că ar putea scuipa nici fundul iadului. Cocoşaţi, răsuciţi, saşii ca diavolul, schilozi neisprăviţi, cu limba spânzurând, femei cu gâtlejuri largi de-ar fi putut înghiţi de vii crabii cei mai mari, idioţi bâlbâiţi, femei scârnave, vrăjitoare închircite şi încârligate de nelegiuiri, iată fiinţele ce se înghesuiau pe stradă, alcătuind un spectacol hidos, care ţinea cât vezi cu ochii.

Singure animalele, pe care noi le numim dobitoace mute, scăpaseră de sluţirea generală. Aşa încât, văzând caii călcând mândri de vigoarea lor plină de graţie, câinii tropăind şi dând cuminţi din coadă, păsările drăguţe cântând cu mândria şi voioşia inocenţei, îmi adusei aminte că omul stăpâneşte toate speciile făcute de Dumnezeu şi, la gândul acesta, oftai de ruşine şi de jale.

Apoi mă întorsei şi băgai de seamă că cei doi tovarăşi ai mei se schimbaseră la faţă. Dar ceiace le întrecea pe toate e că şi eu mă schimbasem în ochii lor, căci unul din ei se zmuci îndărăt când voii să-l ating şi începu să ţipe de parcă l-aş fi lovit:

— Dar ce-i cu urechile tale?

— Urechile mele, răcnii eu indignat? mai vorbeşti de urechile mele, când ţie ţi s'a umflat nasul ca un rât de porc, ceiace dovedeşte că, în fond, nu eşti de cât un spion şi un calomniator.

— Poftim! Stai de-l ascultă! vorbeşte de râtul meu, răcni fostul meu prieten, cu vocea sugrumată de furie; uită-te la al tău: e un trunchiu de copac, o trompă de elefant!

Iar celălalt prieten, căruia gura i-ar fi înconjurat tot capul dacă n'ar fi oprit-o gulerul înalt pe care-l purta, dădu la iveală un şir de colţi cât nişte pietre de domino şi chelălăi:

— Un trunchiu, o trompă de elefant!

Ne despărţirăm furioşi, grămădind mormane de sudălmi unul asupra celuilalt. Eu o luai la fugă pe stradă, la vale, îngrozind cu privirile mele distrugătoare schilozii, cocoşaţii şi toată gaşca de neputincioşi din drum. Un birjar mă îmbie salutându-mă, dar faţa-i era găurită ca o sită de gândurile-i hoţeşti; degetul arătător îi era ca o ghiară de vultur. Altul voia să mă momească să mă urc într'un autobus, dar spinarea ticălosului se încovoia sub o cocoaşă cât o boccea de marchitan; tocmai atunci băgă în buzunar o jumătate de liră pe care i-o dăduse cineva din greşală în loc de şase penny. La un colţ mă năpustii în braţele unui gardist, cu buzele umflate de jurăminte false; nevoind să fiu acuzat, după declaraţia lui, că am fost beat şi cu chef de ceartă, mă refugiai într'o prăvălie, unde văzui un băcan care cântărea o livră de muştar falsificat şi un neg care-i răsărea pe vârful nasului în momentul în care declară că marfa e curată.

Cam astea au fost rezultatele experienţelor mele în primele cinci minute. Dar cum să descriu după-amiaza pe care am petrecut-o cercetând toate ungherele Londrei, ca să văd dacă n'o să găsesc cumva un singur om măcar, umblând drept, fără zbârcituri pe faţă şi cu trăsături frumoase şi proporţionate. Dar n'am întâlnit nicăieri aşa mostră, nici ceva care să-i semene, afară doar de un idiot, ale cărui urechi se ridicau deasupra creştetului şi se revărsau apoi peste cap ca nişte cârpe ude. Acesta avea faţa netedă, pentru că n'avea gânduri rele, neavând nici creeri ca să gândească. Dar familia lui îl privia ca pe o pacoste şi părinţii vorbeau de el cu ruşine.

In alte părţi, văzui oameni cu genunchii umflaţi cât nişte dovleci; uitându-mă în catalog, înţelesei că sunt politicieni dubioşi, căţăraţi la putere prin gheşefturi şi ploconeli în faţa gloatei. Apoi indivizi închirciţi, cu degetele noduroase mâncate de cicatrice: erau scriitori care-şi închiriaseră pana cui dădea mai mult şi care, şase zile pe săptămână, dovediseră adevărul pe preţ de cinci sau şase lire coloana. Alţi mari cenzori şi conducători ai omenirii se vedeau şchiopătând şi cu păcatele picurând în urma lor cum curge cleiul de pe un pom.

Cel mai mult mă turbura însă aspectul femeilor. Din când în când îmi acopeream cu mâna ochiul de sticlă, ca să văd dacă strigoaicele care treceau pe lângă mine în goana cailor de la trăsuri şi carete erau cu adevărat femeile radioase în faţa cărora eram obişnuit să mă înclin în societate; regulat îmi reapăreau zâmbetele cunoscute, ochii dulci şi feţele modeste. Dar când îmi luam mâna de pe ochi, ai fi zis că suflase peste ele un vânt otrăvit: trăsăturile li se zbârceau ca nişte coji de nuci, ochii li se scufundau ruşinaţi în orbite, de unde scânteiau ca jarul, iar cocoaşele trădătoare se ridicau ca nişte turnuri între umeri. Atunci eu, tânăr amorezat, văzând aceste lucruri şi amintindu-mi că împrumutasem ochiul de sticlă ca să scrutez sufletul fetei pe care eram gata s'o iau în căsătorie, ca să împart cu ea binele şi răul, eu omul amorezat, începui să tremur de frică. De ce să distrug şi ultima iluzie ce-mi mai rămăsese, când era de-ajuns să arunc ochiul de sticlă într'o curte, ca să-mi păstrez încrederea că această singură femeie cel puţin avea sufletul frumos?

Tocmai ajunsesem lângă o curte, curtea elegantă a unei modiste, unde un tânăr chefliu, strâmb ca o caricatură, intrase să împartă berea şi sărutările cu o servitoare pocită ca dracul. Mă uitam şovăind peste grilajul curţii, când o trăsură trecu uruind şi auzii o voce argintie, bine cunoscută, care-mi strigă:

— Tu eşti, dragă?

Ochiul de sticlă nu se mai rostogoli în curte. Cu iuţeala unei lanterne de poliţist, se îndreptă în plin asupra trăsurii şi — iat-o, naivă şi uimită, dar cuceritoare ca de obiceiu, cu buzele întredeschise, cu trăsăturile curate ca ale Adevărului, fără pată, fără păcat. Aş fi putut crede că ochiul de sticlă mă înşeală, dar credinţa asta nu putea dura mult, căci lângă viitoarea mea soţie şedea viitoarea mea soacră, care avea o mutră... daţi-mi voie să nu insist. Mă mulţumeam că există o singură femeie pe pământ la care ochiul meu nu putea descoperi nici un cusur, şi că femeia aceia era tocmai aceia a cărei perfecţie mă interesa în cel mai înalt grad.

Şi acuma morala! Pusei ochiul de sticlă în buzunar; dar aflând curând după aceia că prietenii mei descoperiseră şi ei că respectivele lor mirese erau impecabile, mă grăbii să controlez dacă aveau dreptate. Constatai, aşa cum mă aşteptam, că lucrul nu era nicidecum adevărat. Tăcui totuşi din gură, căci, văzându-mi prietenii înşelaţi înlănţuind cu dragoste talia dulcineelor lor, care, sub privirea tăioasă a ochiului meu de sticlă, păreau a descinde direct din Eumenide şi Harpii, o lumină mare se făcu în mintea mea. Imi adusei aminte de avertismentul omului cu ochiul de sticlă, mă gândii la şirurile de cutii de tinichea, la scrisoarea negustorului de mărunţişuri, la omul a cărui pălărie chelise de necaz, şi-mi înclinai capul în faţa străvechiului proverb care spune că „Suntem cu toţii orbi la defectele celor pe care-i iubim".

Acuma nu mai am ochiul de sticlă. L-am trimes acum câtăva vreme la primul ministru, care mi-a făgăduit să se servească de el pentru selecţionarea candidaţilor la posturile importante; pot adăuga, fără să trădez nici un secret, că i-a fost de mare folos lui şi publicului în general. Toţi funcţionarii statului sunt astăzi ireproşabili.

Din englezeşte de GH. REVIGA

„Rapsodia Română"

Primul film sonor şi vorbitor românesc

Direcţiunea Casei „OER-FILM", dându-şi seama de posibilităţile ce le oferă ţara noastră, prin minunatele ei peisagii, prin deosebita valoare a elementelor artistice, ce prin grai şi cânt pot fi o revelaţie pentru străinătate, a luat hotărîrea de a realiza primul film sonor şi vorbitor românesc, intitulat: „RAPSODIA ROMANĂ".

In acest scop, începând încă dela 15 Martie a. c. „OER-FILM" a deschis un concurs printre scriitorii noştri, pentru un scenariu (subiect) cu titlul de mai sus.

Revista „REALITATEA ILUSTRATĂ", crede că un asemenea eveniment al Industriei cinematografice naţionale, merită o deosebită atenţie şi, înţelege deci să dea tot concursul Casei „Oerfilm" pentru obţinerea acestui scenariu.

Acţiunea filmului trebue să se petreacă la ţară şi în mediul luxos al Capitalei. Un scenariu pentru efecte sonore, cu scene dialogate, nou ca idee şi acţiune.

Concursul rămâne deschis numai până la 15 Aprilie a. c. când toate manuscrisele vor trebui predate Redacţiei Revistei „REALITATEA ILUSTRATĂ", str. Const. Mille 7.

Scenariul ales va fi premiat cu suma de lei 40.000.

Filmul va fi realizat de regisorul JEAN MIHAIL.

Inregistrarea sonoră se va face prin procedeul KLANG-TOBIS.

Aşteptăm cu toată încrederea această producţie ce va duce peste hotare arta şi pitorescul ţării noastre.

R.

Din operele poeţilor noştri

editaţi de „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

Bulev. Academiei No. 3, Bucureşti, I.

„ZILELE VIEŢII" de *Demostene Botez*
(1 vol. de 176 pag. Lei 60.)

„Cartea lui Demostene Botez, pusă frumos şi cu dragoste pe poliţa bibliotecii, va fi adesea reluată şi recitită, după plac, după ce a fost citită pe deaîntregul la prima dată".

(„Adevĕrul Literar")

„FLUTURI DE NOAPTE" de *Otilia Cazimir*
(1 vol. de 120 pag. Lei 40),

„Iar faptul că amintesc pe Heine, fără să fie de loc Heine, e un merit nu mic al d-şoarei Otilia Cazimir".

(G. Ibrăileanu în „Viaţa Romînească")

„Mai toate temele poeziilor sale se circumscriu în tablouri din natură de o frumuseţe impunătoare".

(„Răsăritul")

„FLORILE INIMII" de *Em. Bucuţa*
(1 vol. de 196 pag. Lei 20)

„Pagini de o discreţie lirică fermecătoare cuprinde acest volumaş, datorit talentatulu i autor al volumului de nuvele „Legăturica roşie".

(„România Nouă")

„FIUL LUI LUCIFER" de *O. D. Blidariu*
(1 vol. de 68 pag. Lei 15)

„In versuri de o tărie neobişnuită, autorul ne dă în acest frumos poem o formă originală a concepţiei despre răsvrătirea lui Lucifer şi a operei lui ne isbutite în lume".

(„Unirea")

„PARGA" de *V. Voiculescu*
(1 vol. de 164 pag. Lei 20)

„Citind-o simţim, peste voia noastră, că acel care a scris-o a înţeles toată savoarea spiritului românesc.

„Cu poezia lui, Voiculescu aduce o îmbogăţire a scrisului nostru tradiţional şi un prisos de înţelegere".

(Al. Lascarov-Moldovanu în „Răsăritul")

Cărţile amintite mai sus, cum şi multe alte opere capitale ale fruntaşilor literaturii noastre, editate de „Cartea Românească", se află de vânzare la toate librăriile din ţară şi se pot cere şi direct dela „Cartea Românească" Bulev. Academiei, 3, Bucureşti, trimiţând costul prin mandat poştal.

Ultimele noutăţi apărute în vitrina

Librăriei „UNIVERSALA" Alcalay & Co.

René-Michel Desergy: Consessions et Récits	Lei 390
Oudard. Gh.: La Polonaise (Coll Elles)	„ 52
Freud. Sig.: Le mot d'Esprit et ses rapports avec l'Inconscient	„ 98
Arland. M.: Où le coeur se partage	„ 78
Paulhan. J.: Le Guerrier appliqué	„ 78
Sramek. F.: Le Soldat etonné (trad. du tchéque)	„ 78
Guillaux L.: Dossier confidentiel (roman)	„ 98
Berger M.: Pourqui je suis sportif	„ 45
Jaworski Dr.: Comment rajeunir	„ 78
Vialleton. L.: Les origines des êtres vivants	„ 130
Alvin G-ral.: La Grande Guerre (ses origines)	„ 560
Salardenne: Un mois chez les nudistes	„ 65
Peyré. I.: Xenia (roman)	„ 78
Cambo. F.: Les Dictatures	„ 98
Vachet Dr.: Connaissance de la Vie Sexuelle	„ 98

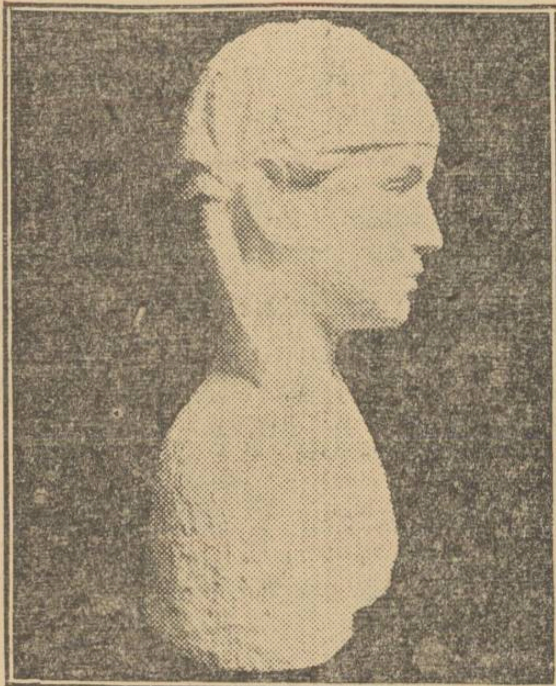
Comenzile pentru provincie se expediază contra-ramburs.

Se fac abonamente la toate ziarele şi revistele străine.

PLASTICA

Artiştii cei mai înzestraţi nu găsesc întotdeauna înţelegerea şi aprecierea cu care sânt întâmpinate de obiceiu realizările dulci şi banale ale celor ce-şi construesc o concepţie de artă numai sub impulsul capricios al publicului.

Au fost vremuri când artiştii nu erau simpli meşteşugari fără credinţă, cunt sânt cei mai mulţi astăzi; —

R. Hette — ***Portret de fetiţă***

vremuri în care Cézanne se întreba — pictând: — *ce e pictura?* El căuta cu pasiune mistică să deslege taina tehnicei şi nici până la sfârşitul vieţii n'a fost încredinţat deplin că izbutise *să picteze.*

Gauguin, urmărind nobleţa liniei şi a figurii, se întreba cu aceiaşi nelinişte: *ce e stilul?*

Van Gogh, metafizician nepotolit, cum îl numea Henry Focillon, căuta şi el cheia tainică a meşteşugului, întrebându-se necontenit: *ce poate exprima pictura?*

O. Briese — ***Natură moartă***

Operele sculptorilor Rodin şi Bourdelle n'au fost decât două mari semne de întrebare puse de artişti, materiei.

Astăzi, se practică arta cu indiferenţa cu care s'ar practica orice altă îndeletnicire.

Artistul nu mai gândeşte: pictează sau sculptează pur şi simplu.

N. N. Tonitza — ***Nud***

Fiindcă, altminteri, e inexplicabil de ce nu sunt în stare să ne convingă, să ne amuze ori să ne comunice un sentiment oarecare, sutele de „opere" ce se expun cu o înduioşătoare stăruinţă în vitrine, pe panourile sălilor de expoziţii şi pe toţi pereţii liberi din localurile publice

* * *

Dintre pictorii a căror activitate artistică o urmărim nu numai pentru realizarea rece a unei aplicaţiuni plastice ci şi pentru sufletul pus în înfăptuirea operei, domnul N. N. Tonitza n'a desminţit niciodată — în evoluţia talentului său atât de complex — încrederea ce i s'a arătat.

Domnul Tonitza izbuteşte să împace adesea exigenţele publicului cu cerinţele cele mai severe ale artei.

D-sa trece cu uşurinţă în regiuni aproape opuse de motive şi expresii, liberându-se din ce în ce mai mult de amănunt.

Observator atent al fiinţelor şi lucrurilor, domnul Tonitza face impresia că se joacă cu culorile. Dar e un joc serios, în care pune graţie şi forţă, vervă şi adâncime.

Continuând studiile sale de nudistică, artistul trece la flori, la naturi moarte şi dela acestea la peisaj, fără oboseală, şi fiecare tablou rezolvă o serie de noui probleme ale culorii, ale compoziţiei, ale liniei expresive.

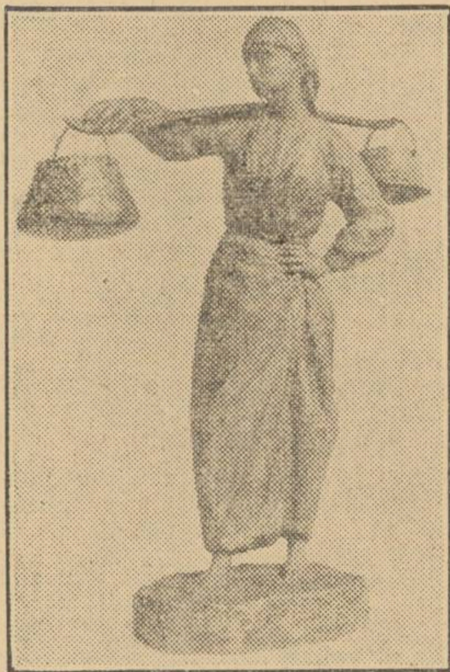
Domnul Tonitza e unul dintre puţinii noştri pictori care, după exemplul marilor înaintaşi, pun gând şi suflet în arta lor.

Artiştii ieşeni Paul Verona, O. Briese şi R. Hette se prezintă publicului bucureştean cu lucrări cinstit şi conştiincios închegate.

Pictura domnului Paul Verona, împotriva tuturor seducţiunilor modei, se păstrează curată, serios meditată şi evocatoare.

Expoziţia d-sale de anul acesta aduce mai multă hotărîre în factură decât cele precedente, o energie şi o ştiinţă ce se vădesc în calitatea viziunii şi în originalitatea tonalităţilor.

Stângăciile de compoziţie şi ţinuta prea convenţio-

R. Hette — ***Statuetă***

nală a unora din lucrări, sânt desigur neajunsuri ce se vor înlătura dela sine, cu timpul.

Mai stăpânit decât domnul Verona, domnul O. Briese străbate o etapă interesantă de evoluţie.

Culorile oarecum învechite se echilibrează la d-sa în mici compoziţii original construite şi iscusit desenate.

R. Hette — ***Hamal în repaus***

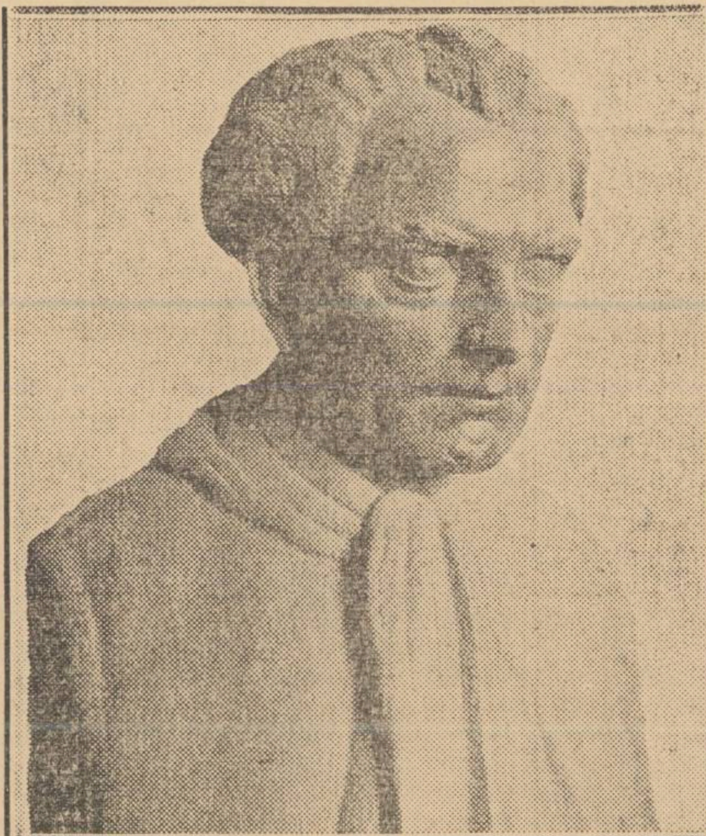
Motivele simple, dar expresive, şi între acestea se remarcă peisajul de atmosferă provincială, sunt dovada talentului sobru şi personal al pictorului.

Temeinice însuşiri tehnice dovedeşte şi sculptorul R. Hette.

D-sa expune lucrări delicate, modelări expresive prin stilul şi execuţia lor.

Sinceritatea tratării materialului şi ţinuta corectă a operei sale ne îndreptăţesc să recunoaştem şi aci o reală afirmare.

H. BLAZIAN

O. Han — **N. N. Tonitza**

„CHIORUL"

Sărmanul Ilie!... A fost una din imaginile imprimate ca într'un aluat proaspăt în sufletul primilor ani ai copilăriei mele.

Era argat în curtea noastră, — om de muncă la treburile grele unde braţele apucă de la una la alta, picioarele aleargă fără astâmpăr şi trupul se încovoaie gemând sub povară — toate treburile acelea pe care stăpânii le uită iar slugile din casă le dispreţuiesc.

Ultima treaptă din ordinea ierarhică a casei, toată lumea avea drept să-i poruncească şi Ilie nu se împotrivea nimănui.

Surâsul de supunere ce flutura ca luminiţa unei continue bucurii lăuntrice pe chipul lui încreţit şi slab, avea pentru mine farmecul unei taine promiţătoare.

Lângă el mă simţeam într'o caldă siguranţă şi nu mă sfiam să-mi odihnesc capul pieptănat în bucle mătăsoase pe îmbrăcămintea lui hărtănită şi murdară.

Ai casei îi ziceau mai mult „chiorul" decât pe numele lui. Eu aş fi jurat însă că porecla nu i se potrivea.

Adânciţi în orbite înguste, ochii mititei păreau că adună în cute îngrămădite toată figura lui surâzătoare împrejurul a două bobiţe verzui deabia licărind prin deschizătura pleoapelor vineţii. Cel din dreapta mai cu seamă te privea parcă din depărtări prin cristalul unei nelipsite lacrimi strivite între genele roase.

Dar tocmai aceste lucruri poate mă apropiau mai mult de Ilie. Il căutam însă tot pe furiş fiindcă — fără să înţeleg lămurit pricina — ceva parcă-mi spunea că prietenia mea cu argatul nu putea fi pe gustul părinţilor.

Ca printr'o înţelegere tăcută între noi, Ilie — simţeam eu bine — se ferea şi el să se apropie prea mult de mine când nu eram singuri. Când ne întâlneam însă prin locuri mai dosnice, unde bănuiesc că-şi făcea înadins de lucru, Ilie lăsa treaba şi, aşezându-se pe o bârnă, în vr'un ungher ferit de arşită, mă chema lângă el, după ce cu pălăria lui prăpădită ştergea bine locul pe care mi-l arăta să stau.

— Vino colea, stăpânelule...

Şi nelipsitu-i surâs se lărgea între cutele obrazului sub mustaţa gălbuie care-i cădea lungă şi rară peste colţurile gurii.

Veneam cuminte lângă el ca să tăinuim îndelung ca doi oameni aşezaţi.

N'aş mai şti să spun ce-mi vorbea Ilie, nu-mi amintesc însă şi nu cred să-mi fi spus vreodată poveşti ca pentru copii. Vorba noastră era sfătoasă ca între oameni deopotrivă chibzuiţi.

Aş putea spune astăzi că fiecare părea că împrumutam ceva dela vârsta şi înţelegerea celuilalt.

Ochii mei căutau în ochii lui care râdeau mereu prin despicătura pleoapelor, ispitindu-mă să aflu pricina lacrimii nepieritoare care-i tremura între gene. Dar, din instinct, mă feream să-i răscolesc vr'o durere tăcută.

Când auzeam zicându-i-se „Chiorule", inima mi se strângea de umilinţă.

Prietenul meu însă, spre marea mea nedumerire, răspundea ca la propriul lui nume, fără ca o clipă cea mai mică umbră de mâhnire să şteargă surâsul fericit de pe chipul lui.

Nici jucării nu-mi făcea Ilie; — dar la despărţire, desfăcând pe furiş nodul unei basmale colorate ce-o scotea din sân, îmi vâra câteodată în palmă, cu un gest sfios, o băncuţă de argint: „Uite, ascunde-o în buzunar... s'o ai de cheltuială"... îmi şoptea el mânându-mă uşor spre casă.

Mai mult ca să nu mă împotrivesc dorinţei lui decât ispitit de valoarea monedei — pe care dealtfel nu prea ştiam s'o preţuiesc — ascundeam băncuţa în fundul buzunarului.

Sărmanul Ilie! Astăzi îmi dau seama că mărunta băncuţă însemna, pe vremea ceia, aproape o zi din munca lui istovitoare.

In ce priveşte întrebuinţarea acestor bani, lucrul nu era tocmai simplu. Un bragagiu trecea de mai multe ori pe zi prin faţa casei noastre. Mă aşezam din vreme la pândă şi printre zăbrelele porţii făceam târguiala. N'aveam timp de multă tocmeală — turcul pricepea şi el cum stau lucrurile: întindeam băncuţa şi în schimbul ei primeam încrezător, printre zăbrele, atâta marfă cât socotea negustorul, lăsând acestuia răspunderea alegerii: caramele, zaharichi, pistil, bomboane şi corăbioare de făină prăjită, veneau deavalma să se îndese pripit în buzunarele mele unde căldura şi rahatul le amesteca curând în conglomerate surprinzătoare ca gust şi ca formă.

N'am stat niciodată să reflectez asupra calităţii acestor preparate care, înainte de toate se împărtăşau din prestigiul băncuţii lui Ilie, în vreme ce bunătăţile ce mi se dădeau în casă, nu odată au întâlnit indiferenţa mea.

Intr'o zi, însă, când mă aşteptam mai puţin, o minusculă sticluţă de zahăr se sparse de înghesuiala celorlalte provizii şi conţinutul ei — o licoare dulce şi aromată — trecând pe nesimţite prin stofa pantalonului, făcuse o pată mare roşiatică în dreptul buzunarului.

Mamă-mea, observase lucrul şi mă invită să mă apropii, cu un gest care nu promitea mare bucurie!...

După o repede cercetare a depozitului meu, înţelesei din privirea mamei, amuţită de indignare, gravitatea situaţiei şi imaginea surâzătoare a lui Ilie îmi trecu pe dinaintea ochilor ca o umbră de melancolie.

— Neruşinatule!, — îmi strigă mama cu mânie... — Să-mi spui numaidecât de unde ai „murdăriile" astea!"...

Atitudinea mea însă fu dintre cele mai eroice. Toate insistenţele, ameninţările şi chiar o serioasă porţie de bătaie, n'au putut scoate dela mine trădarea complicelui.

Incercările la care îmi pusei imaginaţia în căutarea unei explicaţiuni posibile, nu reuşeau decât să sporească neliniştea mamei, prin faptul că pe lângă „viciul lăcomiei" vădeau şi o pronunţată înclinare către minciună... şi poate chiar pentru hoţie.

Fiindcă trebui să suport până şi dureroasa bănuială că banii ce-mi procuraseră „murdăriile", incriminate „trebuia să fi fost de furat".

Cu cât se complicau însă lucrurile, cu atât mai lămurită îmi apărea primejdia de care înţelegeam să-l feresc pe Ilie.

Chiar de a doua zi totuş, când crezui în sfârşit, că isprava mea încetase de a mai preocupa vigilenţa părintească, îmi reluai legăturile cu tovarăşul meu din curte, ca şi când nimic nu s'ar fi întâmplat şi, dintr'un sentiment de orgoliu, nu-i pomenii nici-o vorbă de păţania mea.

Nu trecu însă multă vreme şi o nouă descoperire dădu serios de gândit părinţilor asupra apucăturilor mele.

Neaşteptatul miros de pipă rece pe care-l răspândeam în jurul meu, contrastând isbitor cu toată înfăţişarea mea îngrijită, îmi prilejui o nouă percheziţie a buzunarelor.

Fui prins anume, posesor al unui respectabil ghiomotoc de jurnal în care găsise adăpost o bogată colecţie de mucuri de ţigări din diferite specialităţi, cu şi fără carton, mai mult ori mai puţin consumate, deopotrivă respingătoare la vedere şi mai cu seamă *ucigător* mirositoare.

De astă dată „murdăriile" erau — trebue să recunosc — adevărate murdării şi măsurile părinteşti cu deosebire îndreptăţite.

Ghiciţi, desigur, pentru satisfacţia cui anume era destinată comoara mea de mucuri.

Părinţii n'au ştiut însă niciodată cărei fantezii să atribue această nouă îndeletnicire şi în chip firesc îmi adăugară, la celelalte vicii descoperite şi pasiunea fumatului.

Intre toate consecinţele, aceia pe care o resimţeam mai amarnic fu o imediată îngrădire a libertăţilor.

Mă ţineau mai mult prin casă, interzicându-mi-se contactul cu copiii vecinilor dela care — bine înţeles — căpătasem rele deprinderi.

Au trecut astfel zile grele fără să-l întâlnesc pe Ilie.

Se vede că în cele din urmă, sărmanului prieten i se făcuse tare dor de mine şi îndrăznind să se apropie mai mult de o uşă prin care mă zărise, încercă să mă cheme:

— Titişor, hei Titişor neică! mă strigă argatul cu vorba lui obişnuită.

Dar n'apucai să ajung la el, când pe pragul unei încăperi vecine apăru statura greoaie a tatălui meu care-şi ţinti privirea tăioasă pe figura surâzătoare a bietului Ilie.

Incremenii, presimţind o catastrofă.

Cu un deget tatăl meu îi făcu semn să se apropie:

— Pe cine chemaşi?, — întrebă stăpânul pe argat, cu mânie înăbuşită!

Ilie se uită spre mine cu licăritul ochilor lui mititei:

— Pe... pe... domnişorul!, — îngăimă el încurcat şi mereu surâzător.

— Aşa?, — grăi tata, apăsat, apropiindu-se cu paşi rari şi măsuraţi de Ilie. *Titişor* îi zici tu?...

Şi deodată două palme răsunară pe obrazul argatului, două palme de stăpân bine hrănit, care făcură să se clatine pe picioare făptura şubredă a credinciosului meu tovarăş.

Pentru întâia dată văzui ştergându-se într'o clipă surâsul fericit de pe figura pălmuită, şi durerea acestei noutăţi mă încremeni.

— Chiorule, să nu mai uiţi altădată, — explică vocea autoritară a tatălui meu, — că „domnişorul" (şi arătă spre mine) *e stăpânul tău,* ca şi mine; şi *sluga* nu zice pe nume stăpânului!...

Intre timp, figura lui Ilie se înseninase luând înfăţişarea ei de totdeauna şi în sufletul meu se trezi o lumină nouă, întâlnind căutătura ochilor lui fără semn de cea mai uşoară duşmănie.

Când însfârşit fu lăsat să plece, privirea lui întârzie o clipă pe faţa mea înlăcrimată şi de sub mustaţa boltită veşnicu-i surâs se întinse mai luminos ca 'ntotdeauna peste reţeaua cutelor care-i brăzdau obrazul.

Multă vreme m'a chinuit un şir de gânduri neîmpărtăşite nimănui: De ce eram stăpân? De ce vroiau *ei* să fiu *stăpân* dacă mie nu-mi plăcea să-mi fie *slugă* Ilie? Şi de ce Ilie n'ar fi fost şi el stăpân?

Când l-am regăsit pe Ilie, n'a fost nici pomeneală despre cele întâmplate. Inţelegerea inimilor ne scutea de golul vorbelor.

Multă vreme prietenia noastră, îngrădită de prudenţa câtorva experienţe, nu mai fu turburată.

Intr'o seară însă — era în toiul verii — pe când Ilie îngrija de grădiniţa în care ne adunam la masă, crezu de datoria lui să potrivească o lampă uriaşă care, de pe un soclu înalt ca o coloană arhitectonică, lumina prin transparenţa lăptoasă a globului enorm tot cuprinsul grădiniţei.

Mânile lui deprinse cu treburi greoaie, în ciuda bunelor sale intenţii, loviră globul pe care voiau să-l şteargă şi un ciob cât palma căzu, sfărâmându-se, la piciorul meu.

Vinovatul rămase un moment în nemişcare, privind consternat ciobul; pretenţiosul obiect, atins în marţialitatea lui de o ridicolă ştirbitură, avea parcă ceva glumeţ care mă făcu să râd.

— Râzi? — îmi zise domol Ilie.

Apoi clătină din cap în semn de nelinişte.

— Lasă, nu-i nimic! — îl asigurai eu.

Când veni vremea mesei, deabia după primul fel, maică-mea scoase un strigăt de surprindere, arătând spre globul cu pricina care-şi pâlpâia ironic lumina prin spărtura dantelată.

— Cine l-a spart?, — tună vocea tatălui meu. — Chiorule!, — strigă el...

Ilie tocmai se apropiase cu nişte sticle de vin, dar înainte ca el să deschidă gura, îmi făcui curaj:

— Eu l-am spart, — mă văitai către tată-meu cu un aer speriat.

— Cum se poate!, — se minună mamă-mea. — Cum ai ajuns până acolo, nenorocitule?

Şi se sculă ameninţătoare.

Nu ştiu ce năsbâtie ar mai fi ticluit imaginaţia mea luată iar prin surprindere ca să răspundă la ultima întrebare a mamei, fără intervenţia tatălui meu, care luând încurcătura mea drept spaimă, se aplecă spre mama şi-i şopti ceva din care înţelesei că „nu trebue să sperie copilul"...

In vremea asta Ilie rămăsese cu gura întinsă şi n'aş putea spune lămurit ce exprima de astă dată figura lui. Se trăsese mai în umbră şi nu-i vedeam bine decât ochiul lăcrimat pe care se oprea o pată de lumină tăiată de borul negru al pălăriei. Dar ochiul cela rezuma toată fiinţa lui care-mi era şi mai preţioasă acum pentru primejdia ce înfruntasem ca să-l ocrotesc.

Nu ştiu ce va fi înţeles Ilie în sufletul lui din minciuna mea generoasă. Eu însă eram împăcat într'al meu că mă plătisem de umilinţa celor două palme pe care i le dăduse tata din pricina mea.

(Continuare în pag. IV-a)

Nu bănuiesc nici ce or mai fi gândit părinţii de noua mea nesăbuinţă.

Către sfârşitul toamnei căzui greu bolnav şi o lună de zile friguri grele m'au chinuit în pătuţul meu pe lângă care zi şi noapte doctori şi rude mi se perindau pe sub ochi ca vedenii din alte lumi.

In momentele de conştienţă, cu toată nepregătirea vârstei, reuşisem să înţeleg durerea celor din jurul meu şi noţiunea morţii care mă pândea.

Intr'o noapte, după o zi de cruntă sbuciumare, când speranţele nu îndrăsneau să aştepte ziua următoare, părea că, secătuit de ultima vlagă, mă stingeam.

Lângă mine, într'un fotoliu, adormise poate şi femeia care sta de veghe.

Deodată simţii cum uşa se deschide încetinel. Privii într'acolo şi, în lumina slabă a unei candele zării în cadrul uşii chipul surâzător al lui Ilie.

Vrui să întind mânile către el — dar vizitatorul nocturn duse un deget la gură care însemna să stau liniştit.

Se apropie apoi de pat în vârful picioarelor. Mergea aşa de uşor că paşii lui nu se simţeau şi nici un sgomot nu făceau lucrurile la atingerea lui.

Se plecă peste faţa mea ca o umbră uşoară şi trecându-mi mâna printre buclele părului risipit, îmi şopti cu glasul lui blajin: „Nu te speria puiu neichii.... o să te faci bine"...

Mâna prietenului contină să-mi mângâie fruntea asudată şi o răcoare plăcută mi se aşternu pe obrajii arşi de friguri.

Incet, încet adierea aceia îmi răcori tot corpul, o toropeală alinătoare mă cuprinse şi curând adormii....

A doua zi eram surprinzător înviorat şi medicul declară că — spre uimirea lui — orice primejdie era trecută.

In timpul conversaţiei mele, când mi se făceau toate chefurile, am cerut să văd pe Ilie.

— Ilie?!....

Fata din casă îmi spuse că Ilie nu mai era... nu se mai văzuse de vre-o zece zile.

La stăruinţele mele au încercat să-mi lămurească plecarea aceasta neaşteptată.

Răspunsurile ce mi se dădeau erau destul de încurcate şi cu încetul căpătai impresia că o taină învăluia dispariţia lui Ilie.

Intr'o seară, după cât prinsesem, Ilie — ca niciodată — venise beat acasă şi nemai nimerind în odaia lui se culcase pe cimentul din spălătorie. Peste noapte se lăsase ger. A doua zi l-au găsit aproape înţepenit şi a trebuit să fie trimis la spital. De acolo — mi se spunea — nu mai ştia nimeni ce devenise.

Mi se păru din capul locului ciudată ideea că Ilie s'ar fi putut îmbăta. Pe deasupra aflai cu vremea, din crâmpeie răsleţe de mărturisiri, că un servitor din casă mai spiritual, găsindu-l adormit — beat sau nu — s'a gândit „să-i facă una lui Chioru" şi aducând o găleată cu apă a turnat-o peste el. Se zicea că partea *hazlie* a fost îndeosebi că „Chiorul" a primit această baie rece fără vre-un semn de protestare, atât era de beat, şi a continuat să doarmă. A doua zi hainele lui îmbibate cu apă îngheţată erau ca sticla.

Fără să pot lega firul adevăratei întâmplări în mintea mea frânturile de svonuri ce veneau deavalma, prinseră să desluşască temeiul unui gând neîndoielnic şi inima mea bătea de dureroasă nerăbdare.

Intr'un moment când tata era lângă patul meu, am cerut să mi se aducă servitorul care făcuse acea mizerabilă glumă.

Când acela se înfăţişe, îl privii îndelung şi deodată strigai tremurând din tot corpul:

— Tu ai omorît pe Ilie! — Să pleci numaidecât din casa noastră!

Tatăl meu avu către mine un gest autoritar de protestare.

— Să plece numai decât, continuai să strig şi agitaţia mea anunţa o nouă criză de febră care-mi putea primejdui viaţa.

— „Tu mi-ai spus că sunt *stăpân*" adăogai cu o nebănuită hotărîre privind în ochii tatălui meu.

„Sunt stăpânul lui şi îl dau afară!"... apoi cu vocea stinsă de sforţarea făcută: „Ilie m'a făcut bine, tată"... zisei tărăgănat, recăzând istovit pe perne.

De bună seamă, impresionat de caracterul tainic al ultimelor cuvinte ce rostisem şi violenţa dorinţei mele — tată-meu făcu un semn servitorului care amuţise cu privirea pironită în pământ.

— Ai auzit... băiete?... Să pleci numaidecât!" Şi completă ideea cu un gest care nu admitea nici o replică.

Niciodată n'am putut renunţa la gândul că sufletul nefericitului meu prieten înainte d'a trece 'n veşnicie, în *noaptea aceia*, se oprise o clipă la căpătâiul meu ca să-mi redea viaţa cu ultima lui mângâiere.

C. VLADESCU

Paul Verona **Nud**

Elogiul Omului Uscat

Conferenţiarul îşi luase angajamentul primejdios de a improviza pe temă dată, lipită într'un plic, care trebuia desfăcut pe catedră. Asemenea jocuri ale inteligenţei sunt obicinuite în societăţile studioase străine, unde scânteia interesează mai mult de cât combustibilul intelectual. In definitiv ştiinţă ştie toată lumea dar facultatea de a ieşi din monotoniile ştiinţifice şi de a urmări ideea, ca pisica frunza dusă de vânt, de a jongla cu ea şi de-a-i da o animaţie personală, este un spectacol de artă.

Abia la orele 8 şi un sfert găsirăm tema dificilă, după ce aruncaserăm o sumedenie de propoziţii creionate pe un crâmpei de hârtie şi prăpădiserăm un mare număr de plicuri. Elogiul Omului Uscat fusese titlul cel mai bun de idee, din care trebuia să se inspire brusc simpaticul conferenţiar.

In mintea noastră omul uscat era bărbatul, socotind drept om umed pe adorabilul lui tovarăş, femeea, om ca şi el. Din faptul umezelii, vorbitorul era dator, în concepţia noastră, să tragă concluzii definitive, favorabile bărbatului, construit de natură uscat. Noi făceam parte dintr'o intelectualitate, care nu transfigurase prin filtrare cărturărească absurd teoretică, elementele vieţii în pomadă pentru părul de-asupra creerului, intelectualizând cu un sens de falsificare materia şi mutând-o pe hârtie tipărită. Dat fiind că umezeala provoacă mucegaiul, noi porneam de la umezeala stagnantă, singurul mod de înfăţişare a umidităţii, analogul umezelii active, care nu mai e umezeală, fiind cursul de apă, marea şi izvorul.

Căci, trebue să mărturisim, eram la o vârstă, când împotriva zguduirilor impetuoase ale sângelui aspectul abstract şi metafizicul predomină simţurile şi le apasă. Creştini, atei, imperialişti sau comunişti, acelaş resort se muncea în secret să se desfacă în personalitatea noastră şi îndureraţi de o singură suferinţă, contradicţiile noastre aparente se găseau în principiu de acord. Şi, între alte probleme, ne preocupa şi o problemă de carne feminină; de s'ar fi zis că înainte de a iubi şi de-a ne căsători eram obligaţi să stabilim valuta femeii în psicologia noastră.

Conferenţiarul nu a sezisat ideea, destul de obscură, nici vorbă, enunţată în trei singure cuvinte — şi toată conferinţa lui a dat târcoale unei serii deosebite de realităţi şi sensaţii. Totuş am ascultat-o, luând notele pentru contradictoriu, şi n'am putea să afirmăm că ne-a displăcut. El ne-a vorbit de omul uscat, indiferent de sex, pilduind cu omul umed, indiferent de sex.

Pentru el, oamenii se împărţeau în nişte categorii arbitrare relativ la secreţiune. Pe când unii nu scuipă şi nu-şi suflă nasul niciodată normal, alţii scot dintr'înşii necontenit un produs gomarabic sau amidoneu, o cocă, mai mult sau mai puţin lichidă, după cum se iveşte în buzele gurii sau în gurile nasului. Pentru aceştia, întreprinderile sanitare au fabricat şi un recipient emailat special, care figurează în toate vagoanele, biurourile, ministerele, Băncile şi chiar în biserici, ca un precedent şi ca un reprezintant public permis al cabinetului, indicat de-o literă, două.

Ne-a citat oratori celebri, a cărora încăpere bucală s'a găsit deodată cuprinsă de volumul mucilaginos al unui gălbenuş de ou şi care n'au mai putut să continue o lecţie de mare educaţie sau de civism, decât după ce şi-au degajat înghiţitoarea şi limba de marele inconvenient, lepădând cu spatele întors, un echivalent de găluşcă. Sunt şi oratori mai francamente sinceri, afirma conferenţiarul, care nu-şi opresc efectul unui accent dinaintea unui clăbuc de scuipat ci continuând cugetarea cu fraze înămolite, fac o pauză scurtă subit şi râcâind cu o sforăitură violentă canalizările interioare ale unui nas acvilin, se desfundă cu eleganţă într'o batistă în văzul precis al auditorului şi continuă ca şi cum nu s'ar fi întâmplat nimic.

Conferenţiarul cunoscuse în timpul studiilor lui un mare învăţat, care îşi naturalizase persoana până dincolo de suflet şi mai departe. Savantul se preumbla prin grădina lui cu studenţii preferaţi, desvoltând pentru o edificare mai minuţioasă, un punct de vedere expus la universitate. Din când în când această personalitate ştiinţifică se oprea din mers, întorcea puţin piciorul şi se uşura de ceeace el numea, în faţa naivităţilor mai recente înscrise la cursuri, „ceva natural". Această presupusă scăpare din vedere pentru auzul nemuzical al studenţilor sfioşi, era tonul obicinuit, o a doua voce interioară constantă a marelui învăţat.

Trebuie să fim mai intimidaţi de „flegmă", argumenta conferenţiarul? Nu. In regim umed, nu trebuesc excluse sinceritatea, entuziasmul şi elanul, după cum în regim uscat, pretindea el, nici Universitatea nici Parlamentul şi niciuna din puterile care se scriu cu slovă mare, nu sunt incompatibile cu o laborioasă sondare cu unghia degetului, a narinelor; ca să le numim înflorit cu un cuvânt vocalic franţuzesc. Mă supără, spunea conferenţiarul cuvântul *nări* din pricină că ele aparţin votului universal şi cetăţenilor din culoarea de Verde. Introducerea unui deget în litera *ă* indică şi o stare gânditoare, un interval de generalizare, o urcare peste contingenţe, raporturi şi împrejurări. Ea se rosteşte la toate catedrele şi e constantă şi în ramura ştiinţifică şi în cea literară, până la istorie şi teologie. Evident, în concluzii, că superioritatea degetului cu unghie asupra scuipătorii e incontestabilă — de unde se poate trage şi consecinţa psicologică a superiorităţii omului uscat asupra semenului umed.

Cineva a dat mâna cu mine, adăoga vorbitorul, şi mi s'a părut că mă linge în palmă. Palma lui era, s'ar fi zis, prevăzută cu un organ, pe care natura cuminte l-a depărtat cât se poate mai mult de mână şi de miros. O mâzgă acrişoară mi-a rămas în palma încleită, pe care am ţinut-o atârnată de mine, până ce am putut să mă spăl. Era un sos personal şi n'am întrebat, fără să ştiu că onorata adunare îmi va alege o temă experimentală pentru conferinţa mea, dacă nu trebuie căutată o explicaţie în pervertirile aceleiaş naturi, care organizează pe om cu umezelile la periferii. Căci vedeţi Dumneavoastră, conchidea oratorul, dacă pe de o parte natura strămută în oameni magnifica încredere în sine a cocoşului, superbia morală a struţului şi orgoliul caudal al caprei, creeatoarea primelor mărgele, însă de pur excrement; pe de altă parte unii oameni se îndrăgostesc de mâna lor proprie ca de o fecioară, descoperind instinctiv într'însa daruri transpuse prin perversiunea naturii şi se căsătoresc cu mâna lor şi chiar procreează. Nu mai pomenesc de alte transpuneri variate, cunoscute în patologie, de teama de-a nu provoca roşirea obrazului încă nepudrat, al amabilelor auditoare...

T. ARGHEZI

Poşta Manualului de Morală Practică. — Doamnele care au binevoit să-i adreseze în scris autorului injurii şi élogii pentru articolul Drepturilor Femeii, vor găsi materia unui răspuns, poate că satisfăcător, într'un articol viitor.

M-me E. A. — Paris. Reçu votre intéressante lettre et y répondrai. — T. A.

DIN ISTORIA CINEMATOGRAFULUI

Producţia scandinavă

Un critic francez spunea că Suedia e singura ţară unde producţia cinematografică este absolut omogenă, şi care nu a suferit nici-o evoluţie profundă, nici-o influenţă exterioară. Asistăm aci la un fenomen de creaţie colectivă fără analogie cu vre-un alt fapt istoric. In Germania, America, Rusia, Franţa, opera este condiţionată, mai mult sau mai puţin, de autorul ei. In Suedia, oricât de diferiţi ar fi ca temperament regisorii, spiritul care îi însufleţeşte rămâne identic.

Desigur, puternica personalitate a lui Victor Sjöstrom domină cinematograful suedez. Totuş ar fi greu, să deosebim un film al său de unul al lui Stiller sau al lui Brunius.

Ecranul suedez nu-i la dreptul vorbind *literar*, deşi o puternică înrâurire se observă din partea Selmei Lagerlöff, ale cărei romane fură ades adaptate pe peliculă. Dar acea sobrietate, puritate, aspiraţie mistică, însuşiri caracteristice ale filmului suedez se regăsesc şi în alte realizări.

Cinematograful suedez, unde elementele naturei de aer liber joacă un rol preponderent, formează cel mai absolut contrast cu creaţiile de odaie ale Germanilor. Totuş o trăsătură parcă reuneşte producţia celor două ţări: nevoia de a exprima omul în toată complexitatea lui.

Atmosfera netedă şi senină care scaldă cele mai multe din bandele suedeze nu răpeşte nimic din profunzimea vieţii interioare zugrăvite într'însele.

Primul director de scenă suedez, Mauriciu Stiller, începu a lucra prin 1912. Dar trebue să aşteptăm anul 1916, când Victor Sjöstrom, până atunci numai actor, devine regisor, pentru a vedea cinematograful suedez luându-şi într'adevăr avântul.

Două societăţi îşi împart atunci producţia filmelor: „Svenska Biograftern", dirijată de Sjöstrom, Stiller şi Hedquist, actor şi regisor, autor al deliciosului film: „Căsătoria luii Joujou"; cealaltă societate, „Skandia" e dirijată de Rune Carlstein, Paulina Brunius, şi mai cu samă John Brunius, autorul lui „Vox Populi", „Carol XII", şi al acelui cap de operă care a fost: „Moara în flăcări".

Pe urmă aceste două societăţi fuzionară, subt numele Svenska, şi adăogară noui regisori: Benjamin Christiansen (autorul lui „Vrăjitorie"), Petchler („Oameni din Warmland"), Karl Dreyer şi Gustav Molander.

Şi au stat astfel grupaţi până în 1921. Apoi, unul câte unul, studio-urile se închiseră. Sjöstrom mai întâi, Stiller după aceea, fură chemaţi în America. Mai mulţi dintre actori îi urmară. Cinematograful suedez îşi dedea obştescul sfârşit.

Scurtimea existenţei sale face încă mai preţioasă o producţie bogată în multiple frumuseţi, şi această moarte în plină înforire este desigur mai impresionantă, mai mişcătoare decât simpla decadenţă a cinematografului german.

Din când în când, câte o operă ne mai vine din Suedia. Cele mai multe sunt iscălite Gustav Molander, care tot mai produce filme ca „Blestemaţii", credincioase încă tradiţiilor cinematografului suedez, altele însă, ca „Te vei căsători cu dânsa", care revelează din contră, influenţe exterioare.

* * *

Atât ca actor cât şi ca regisor, *Sjöstrom* personifică puterea. E mai mult viguros decât delicat. De o inteligenţă şi cultură rare, el debutează cu o adaptare după Ibsen: „Torje Vigen". Pe urmă, Selma Lagerlöff: „Fiica minerului"; „Proscrişii" (de Iohan Sigur Jenssen), cap de operă. In doi ani şi cu trei filme ajunge la stăpânirea deplină a talentului său. Urmară pe urmă „Vocea strămoşilor", „Ceasul sfărâmat", „Corabia tragică", „Mânăstirea din Sendomir", „Meşterul Samuel", „Căruţa fantomă". Intenţia cam apologetică jenează puţin în „Căruţa fantomă"; dar alături de asta câtă frumuseţe, câtă originalitate. Pentru întâia dată într'un film dramatic, o lume ireală, ne era zugrăvită, şi pentru prima oară efecte puternic expresive erau obţinute prin procedeul pur-technic al „supraimprimării". In curând germanii ne vor duce desigur mult mai departe pe acest teren, dar nu vor isbuti niciodată să ne dea impresia de grandoare tragică pe care am resimţit-o atunci.

După ce a realizat „Proba focului", Sjöstrom emigrează în America, unde operele lui duc mai departe făclia geniului cinematografic suedez.

* * *

Mauriciu Stiller, mai puţin viguros, mai puţin larg, dar mai rafinat poate decât Sjöstrom, abordează subiecte mai diverse, în tot cazul mai puţin mărginite la cadrul dramatismului. „Comorile Arnului" e poate opera lui mai de seamă; dar nu trebue să uităm nici „Pumnalul" „Printre valuri", „Răzbunarea lui Iacob Vindas".

Mai semnalăm „Erotikon", „Spre fericire", comedie foarte emoţionantă şi plină de prospeţime; apoi „Printre accelerate", „Vechiul castel", însfârşit „Gösta Berling", lucrat cu puţine zile înainte de îmbarcarea autorului pentru Statele-Unite.

* * *

Toate minunatele opere pomenite mai sus şi-au găsit *actori* vrednici de ele. Fără a vorbi de Victor Sjöstrom el însuşi, şi, aproape de el, Ivan Hedquist, trebue să pomenim numele unui Anders von Wahl, Einar Hansen, Lars Hanson, Gösta Eckman, Richard Lund.

Actriţele nu-s nici ele mai puţin remarcabile: astfel putem cita pe Greta Garbo, Lenny Haselquist şi Mary Johnson.

* * *

Producţia cinematografică *daneză* nu se poate compara cu cea suedeză. Ea consistă mai ales din neînsemnate comedii, onest realizate, în vodeviluri în general interpretate de Carl Schenstrom şi Harald Madsen, doi actori care nu-s lipsiţi de fineţe şi pe care publicul francez i-a decorat cu numele stupide de „Pat şi Pataşon". Producţiile lor, dintre care cea mai importantă a fost „Don Quichotte", au fost puse în scenă de Lauritzew.

In sfârşit, filme recente ca „Cei patru Diavoli" al lui Sandberg sunt o mărturie a solidei tradiţii de artă cinematografică din Danemarca.

La aceste opere trebue să adăogăm pe acele ale lui *Dreyer*, ca bunăoară „Stăpânul casei", film sobru, despuiat de poncif-uri teatrale, realizat cu o minunată economie de mijloace.

Opera esenţială a lui Dreyer a fost realizată la Paris. Este „Pasiunea Ioanei d'Arc". Acelaş accent dur şi aspru îl regăsim şi aci, operă care, spune Charensol, se poate compara în noutate cu Doctorul Calligari.

D. I. SUCHIANU

Napoleon şi Geometria

Cu cât cercetezi mai mult istoria lui Napoleon, cu atât te convingi că nu s'a ivit în lume un geniu care să-l întreacă, sau măcar un geniu ca al lui, în stare să îmbrăţişeze totul, să domine totul, geniu într'adevăr universal, în stare să se ridice pe culmea oricărei activităţi intelectuale. Se pare a se fi spus totul asupra geniului său militar, cel mai de seamă din câte genii militare cunoaşte istoria, chiar după declaraţiile adversarilor lui; asupra geniului său legislativ, recunoscut de toţi aceia care au studiat cu luare aminte elaborarea Codului Nopoleon; şi cu toate acestea, cercetări mai noui dovedesc calitatea extraordinară a minţii lui Napoleon, în domeniile cele mai diverse.

Căci forţa acestui creier unic era în măsură să se aplice la un domeniu oarecare şi să birue toate dificultăţile. Geniul lui Napoleon a fost însă solicitat mai mult de acţiune; şi-a cheltuit energia în conducerea oamenilor şi în dominaţie. Şi-ar fi putut dovedi fecunditatea în orice alt domeniu, al ştiinţei bunăoară şi îndeosebi al matematicilor.

Inteligenţa lui Napoleon, din copilărie, s'a exersat asupra matematicilor. Unul din profesorii dela Brienne spunea de elevul lui: „Nu va fi bun, elevul ăsta, decât pentru geometrie". Apreciere care ne face azi să surâdem, dar care arată tendinţele iniţiale ale elevului. Profesorul de limba germană la Şcoala militară din Paris, căruia i-a fost prezentat Bonaparte ca „cel mai bun elev la matematică", a răspuns: „Bănuiam eu că matematicile sunt pentru imbecili!..."

In multe împrejurări Napoleon şi-a exprimat părerea de rău că a fost silit să renunţe la studiile matematice, şi'n prima parte a vieţii cel puţin, când amintirea studiilor nu-şi pierduse toată prospeţimea, revenea câteodată la vechea lui pasiune.

Atras de marile spirite matematice ale timpului său, Monge, Lagrange, Laplace, cu care a ţinut totdeauna să fie pricten, a fost poftit să ia parte la întâia şedinţă a Institutului, unde a fost ales la 5 Nivose anul VI (25 Decembrie 1797). A prezidat chiar o şedinţă în 1799 şi oridecâteori putea lua parte la desbateri, interesându-se de-aproape de mişcarea ştiinţifică.

Numele lui Napoleon rămâne legat, în domeniul geometriei, de un fapt puţin cunoscut şi foarte curios. Prelungindu-şi şederea în Italia după pacea dela Campo-Formio care a încheiat campania glorioasă din 1797, a intrat în relaţii cu cei mai distinşi savanţi ai ţării şi în special cu abatele Mascheroni, profesor de geometrie la Universitatea din Pavia, autorul unei lucrări originale, intitulată *La Geometria del Compasso*. Scrierea avea de scop reducerea tuturor construcţiilor geometriei, la întrebuinţarea unică a compasului, ceiace, *apriori*, în numeroase cazuri părea irealizabil. Dacă e vorba, spre pildă, servindu-ne numai de compas, să găsim punctul comun a două drepte *netrase* şi indicate fiecare numai prin două puncte, soluţia pare — şi nu fără tmemi — foarte grea şi chiar imposibilă, fără soluţia lui Mascheroni. Această problemă, în aparenţă atât de simplă când e enunţată numai şi multe altele analoage sau mai complexe au fost rezolvate de Mascheroni cu o rară ingeniozitate şi multă pricepere. Bonaparte s'a interesat foarte mult de aceste preocupări şi a cerut să fie iniţiat de savant în soluţionarea problemelor. Savantul, peste câţiva ani i-a dedicat cartea cu o inscripţie în care e vorba de „il curvo giro del fidel compasso".

Când s'a înapoiat în Franţa, Bonaparte s'a amuzat punând colegilor dela Institut, problemele rezolvate de Mascheroni şi fireşte, aceştia au fost cam neîncrezători, la început, că unele din acele probleme pot fi rezolvate. Şi le-a arătat el însuşi soluţiile ingeniosului geometru italian, ceiace a provocat următoarea observaţie a lui Laplace: „Aşteptam orice dela d-ta, generale, numai lecţii de matematică nu".

Fapt e că acest capitol special al geometriei, ivit în Italia, a pătruns în Franţa prin Napoleon.

De altfel una din problemele aduse la cunoştinţa amatorilor de matematici, de Napoleon, poartă numele lui şi în 1909 o revistă germană de matematică publica încă un studiu cu acest titlu: *Die Napoleonsaufgabe*. — A.

Citiţi

VIAŢA SBUCIUMATĂ A
MARELUI BĂRBAT DE STAT
CLEMENCEAU
OMUL-OPERA
de TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE
Un elegant volum, bogat ilustrat
Editura „Adevĕrul" S. A. Preţul 40 lei

Vinuri bune

Ce mai vinuri în pivniţa profesorului Muntean, — ne povesteşte notarul pensionat Damian, — şi ce mai prietenii, bunăvoinţe şi îndatoriri în jurul bătrânelului chel! Dela patru după masă, nu era zi lăsată de Dumnezeu să nu aibă oaspeţi, şi tot oameni care sugeau băutura ca viţelul laptele. Şi de zece ori trebuia să mă cobor uneori în pivniţă, până către ceasurile zece, când se spărgea târgul. In clasa a şasea intrasem adică în serviciul domnului Muntean, lăudat pe semne de profesorul meu la care luam „ore particulare" din ungureşte.

Profesorul Muntean atingea pe atunci vrâsta pensionării, care, pe vremea aceea nu prea era legată de ani, ci de neputinţele bătrâneţelor. Unii atingeau şi pragul anilor şaptezeci, şi erau încă la catedră. Gazda mea se apropia cam şchiopătând de acest prag.

Nu fusese însurat, şi un an cât am stat în serviciul dumnealui n'am văzut să-l fi căutat nici o rudă. Avea locuinţa într'acelaşi etaj, de multe zeci de ani, o cameră şi o antişambră, o cămăruţă. Cămăruţa era pentru băiatul de serviciu, care-i diretica şi curăţia odaia, îi aducea mâncarea dela o familie unde plătea cu luna, îi cumpăra ţigările de foi, şi — sluşba de căpetenie, — îi aducea vinul din pivniţă.

Pentru celelalte servicii bun era şi un băiat din liceul inferior, dar la vin trebuia să fie om de încredere, care să ştie umbla cu butoaiele şi cu cănile. De aceea domnia sa n'a ţinut nici odată elevi din cursul inferior. Şi când lua pe unul dintre cei mari, o făcea cu multă chibzuială: îşi culegea cu săptămânile informaţiile.

Şi trebue să spun că cu toată grijea ce-şi dădea, n'a prea stat nici unul mai mult de un an în serviciul dumisale. Băeţii, cu coborâtul des în pivniţă, ajungeau, cei mai mulţi, nişte beţivani care îi răspundeau obraznic gazdei, când acesta venia să controleze butoaiele. Zadarnic se jurau ei pe cer şi pe pământ că butoiul număru unu era de jumătate, număru trei „aproape plin", număru cinci „pe trei sferturi"! Bătrânelul le cunoştea numai după ciocănit.

Ori câţi oaspeţi ar fi avut şi ori câte căni s'ar fi adus din pivniţă, profesorul ţinea catastif cu răboj pe zi, şi ştia ce s'a băut şi ce s'a dus. „pe apa Dunării" cum spunea el.

Apa Dunării nu era numai ce înghiţia elevul de serviciu. Gazda mea bănuia adevărul: se aflară cortelaşi de ai lui care mai îmbiau câte-odată o cană şi prin vecini. Iar alţii mai fără ruşine, când domnu' avea oaspeţi mulţi, şi se aprindeau în discuţii de ceasuri, după ce trăgeau bine cu urechia din cămăruţă, mai adunau şi prieteni care sgăurau pe la portiţă, şi coborau împreună în pivniţă.

Odată domnul surprinse astfel o ceată de şapte cântând în întunerec „Deşteaptă-te române" de se prăbuşau bolţile pivniţei.

Pentru băeţii săraci era o binefacere să ajungă în serviciu la profesorul Muntean. Aveau cartel şi mâncare, şi uneori, când gazda era în toane bune, şi câteva băncuţe de argint de cheltuială.

Intrând în serviciul d-sale am descoperit numai decât că-i un om cu inima bună şi miloasă. Imi purtă, în zilele cele dintâi, multă grije binevoitoare; îmi arătă cum să ţin în rânduială odaia, care hârtii şi care cărţi să nu le mut dela locul lor, şi-mi lăsa în vase mai mult decât jumătate din mâncare. Pe urmă, şi când am ajuns la porţia regulată ce-mi lăsa, era prea de ajuns.

Eu ca şi azi, nu beam nici atunci băutură beţivă. Gazda nu mă crezu multă vreme, mă spiona ca pe-un duşman primejdios, mă urmărea în pivniţă, punea vin de-oparte la îndemână. Nimic!

Când se convinse avui impresia că nu-i păru bine.

— Câte-o înghiţitură poţi bea, că nu se face gaură în cer", îmi zise el.

Nu putea crede că nu-mi place, — altfel cred că nici nu m'ar fi ţinut. Cum să umble cu vinul unul căruia îi face rău? Şi, din calcul, dela o vreme, l-am lăsat să creadă că beau câte-o duşcă.

De altfel, nu să mă laud, ştiam umbla cu butoaele şi cu curcubăta. Tata, acasă, avea vin din viia lui. Stăpânul se încredinţă de vrednicia mea, şi nu scăpa prilejul să mă laude de câte ori avea oaspeţi.

Şi oaspeţi, cum am spus, avea mereu! Hei, ce oameni veseli erau între profesorii de-atunci! Pentrucă trebue să ştiţi că toţi oaspeţii lui erau dintre profesorii liceului. Dintre burghezii oraşului nici unul nu i-a călcat pragul, nici dintre dascălii dela şcoala primară. Gazda mea era pentru o strictă selecţiune.

Veniau profesori tineri cu mustaţa răsucită, veniau profesori bătrâni cu barba neperiată, de matematici şi de fizică, de limbile clasice şi moderne, de ştiinţe naturale. Numai de cel de desen şi de gimnastică nu voia să ştie. Aceia, după dumnealui, erau nişte „cârpaci", cari au pătruns şi ei „între domni".

Unii dela curs, care se isprăvea la ceasurile patru, nici nu mai mergeau acasă, ci veniau de-a dreptul la gazda mea. Alţii făceau după curs o plimbare, şi tot aici se'ntorceau; alţii, cei cu familii, veniau după cină.

Pe lângă băutură gazda mea ţinea totdeauna o bucată de caş, de brânză, de slănină cu ceapă şi pâne moale.

Intrau închinându-i-se adânc, întrebându-l de sănătate, şi tot ei răspundeau că-i mai voinic decât oricând. Incepeau cu veşti din liceu, treceau la cele din oraş, şi, după două-trei căni golite, se înverşunau în discuţii filologice care erau slăbiciunea bătrânului, — mai rar se rătăceau şi în filosofie şi istorie.

Profesorul Muntean avea etimologiile lui la o mulţime de cuvinte, — una mai originală decât alta, şi le susţinea cu foc tineresc. Oaspeţii resistau cât puteau mai mult, făcând obiecţiuni anume ridicole, rar serioase, dar sfârşitul era vecinic acelaşi: proclamau de lucru dovedit etimologia iscodită de gazdă.

D-sa, atunci, îşi lua cu gravitate carnetul şi însemna, lângă etimologia admisă: „primită cu unanimitate la data cutare".

In anul în care îl serviam eu, sosise la liceu un tânăr profesor de gimnastică. Băiat drăguţ, comunicativ, elastic, şi grozav de aprins după petrecere cu vin. Oaspeţii obicinuiţi ai gazdei mele ţineau mult să-l vadă intrat în „cerc".

Se sfătuiră şi hotărâră să i-l presinte ca pe un nou profesor de limba ungurească.

Pentru ungureasca asta gazda mea avea o sfială deosebită decând se înăspriseră legile pentru propunerea ei, şi se zvoni că, de mai multe ori pe an, va inspecta liceul un domn din minister care nu ştie, se'nţelege, o boabă românească. Se spunea că în sala de conferinţe toţi profesorii vor trebui să schimbe o vorbă două pe ungureşte.

Gazda mea îl primi c'un respect deosebit. Nu-l cunoştea încă: domnia-sa nu se interesa de profesorul de gimnastică, şi rar mai intra şi prin sala profesorilor.

Tânărul acesta avea un dar drăcesc de-a aprinde discuţia şi cheful, şi gazda mea era încântată. Făcură o probă cum ar fi când s'ar presenta comisarul acela al guvernului. Tânărul arătă că nu-i lucru mare: rosti vr'o cinci şase cuvinte ungureşti pe care ar trebui să le ştie ori care profesor.

Gazda încreţia din frunte şi-şi făcea notiţe în carnet.

Vinul din pivniţele noastre era însă un vin tare, şi nici odată nu se bea amestecat cu apă, după principiul gazdei că „apa nu-i bună nici în cizmă". Cel neobicinuit cu el, se turtea repede dacă păhărelele dintâi le închina laolaltă.

Aud din cămăruţă că glasul cel strein începe deodată să vorbească cu însufleţire despre saltul peste obstacole, despre săriturile din înălţimi, şi să se laude că pentru el ar fi o jucărie să sară din etaj în curte.

Toţi se mirară, toţi protestară. Gazda declară hotărât că aşa ceva „în casa lui", nu se poate întâmpla.

Dar, se vede, că tânărul era ambiţios. Auzii mişcări de scaune, ţipete şi un „hop!" venind de jos din curte.

— Asta-i dracu gol!" se auzi în cameră.

— Drac să fie, dar la mine să nu mai vie! Şi, dup'un răstimp de linişte, tot glasul gazdei, furios acum:

— M'aţi înşelat! Ştiu pe cine mi-aţi adus în casă! Asta nu poate fi decât cârpaciul dela gimnastică".

Se auziră glasuri de îmbunare.

— Gata! Căraţi-vă şi voi. Iată, duceţi-i şi pălăria".

Bufnind de râs oaspeţii eşiră, izbindu-se în nas cu profesorul de gimnastică.

Ca pedeapsă, gazda mea i-a înţărcat pe toţi pe-o săptămână.

I. AGARBICEANU

Răscoala

Zadarnic se cerca soarele să însenineze ochii şi sufletele locuitorilor ţării româneşti în primăvara anului 1907. Renăscânda natură, veselul anotimp al primăverii n'avea de astă dată farmecul ce aduce cu sine ivirea mugurilor şi a celor dintâi firicele de iarbă... Cui îi mai era aminte să privească vremea? Lumea era posomorîtă şi îngrijorată.

Vântul nebuniei sufla dela un capăt la altul al ţării. Conace distruse, hambare pline ochiu cu grâne erau mistuite de incendiu, fete şi femei batjocorite, butoae desfundate din care se scurgeau băuturile strânse cu trudă şi cheltuială, vite nevinovate ciopârţite, aşa pentru satisfacţia oamenilor prefăcuţi în bestii. Faptele descrise de ziare te înfiorau.

...Şi pe deasupra acestora, în locul cântecelor, veseliei şi râsului care trebuiau să umple codrii, pocneau puştile şi trosneau tunurile care începuseră a-şi spune cuvântul, spre potolirea revoluţiei interne. Gloanţele infanteriei împărţeau cu îmbelşugare pământ, de cea mai bună calitate, celor care-l doreau de atâta amar de timp; oamenii ciuruiţi muşcau din ţărâna pe care o frământaseră veac de veac, ei şi strămoşii lor, şi o răscoliseră cu sapa şi plugul, iar schijele de obuz rădeau din temelii aşezări şi gospodării rămase din tată în fiu, întemeiate cine ştie de când.

Părea că a venit începutul sfârşitului celui mare, scris în cărţile sfinte de prooroci.

In Bucureşti spaima se transformase în groază. Cine vă afirmă că în prima jumătate a lui Martie 1907, n'a simţit frica sau n'a tremurat straşnic de zece ori pe zi de groază, acela se laudă.

* * *

La circumscripţia 11 de poliţie din Bucureşti eram patru ofiţeri de poliţie şi un şef, d. Alecu B. un comisar foarte cunoscut. Actorii — o parte — care au jucat tragicomedia de mai la vale se găsesc încă în poliţie; trei sunt comisari, unul, Iancu Bălăcescu, e decedat şi umilul dv. cel care scrie aceste rânduri. O armonie şi dragoste cum rar se întâlneşte în poliţie, ne unea şi o caldă şi sinceră prietenie mai înmuia viaţa sălbatică şi vitregă pe care o trăiam.

De vreo zece zile, dormeam epureşte, pe mesele care ziua ne serveau de biurouri. Rar de puteam peste zi să ne repezim acasă pentru câteva minute, spre a mai da bună ziua celor ai noştri.

Mâncam ce puteam, umblam neraşi, nespălaţi şi de mai multe ori neprimeniţi de rufe. Se înţelege că guvernul ajuta băneşte pe funcţionari, dar o mărturisesc cu cugetul curat că n'am văzut culoarea leului din fondurile zisc secrete, pentru bunul şi simplul motiv că n'ajungea niciodată până la noi. Abia dacă inspectorii se prelingeau cu câte ceva; ceilalţi erau lăsaţi „la inteligenţa şi mâna lor".

Cele mai fantastice svonuri circulau din oră în oră. La nouă dimineaţa cineva, totdeauna necunoscut, aducea vestea că e perfect informat cum că la noapte Banca Naţională va sări în aer; la 10 un altul povestea că e vorba de poştă sau de Casa de Depuneri; la 11 se descoperea că cutare instituţie este sau a fost subminată, iar până seara se da ca sigură distrugerea cel puţin pe jumătate a Capitalei. Svonurile acestea erau întărite de oarecari măsuri militare ce se luaseră, de străşnicia ce se punea la închiderea localurilor, cât mai de vreme cu putinţă, şi de faptul că se vorbea de o intervenţie militară a Austro-Ungariei.

Fireşte, toate aceste taine se ţineau de cei însărcinaţi cu conducerea ţării, dar asta nu împiedica pe cea din urmă babă de mahala să le repete cu un lux de amănunte ce nu mai lăsa nici o îndoială asupra intenţiilor cinstite ale răsculaţilor deoparte şi ale guvernului de alta.

Mulţi se asigurau de merinde şi locuinţe de adăpost; alţii, de cum se însera, se zăvoreau în case şi stau la pândă cu câte o gioarsă de armă, cât e noaptea de mare. Se cuminţiseră Bucureştenii, nevoie mare. Niciodată nu s'au înregistrat mai puţine beţii, scandaluri şi bătăi ca în acel timp.

Noaptea, afară de sergenţii de oraş şi sub-comisarii însoţiţi de patrule de jandarmi, nici ţipenie de om nu vedeai pe străzi.

Pe la vre-o 3 ceasuri într'o noapte stam la o masă în cancelarie; eu, şeful, Bălăcescu şi d. Tunea. Sorbeam din câte un pahar de ceai, spre a ne mai desmorţi oasele zdrobite de umblet, veghe şi sdruncin sufletesc.

Discuţia se învârtea asupra întâmplărilor din ţară. Nenea Mihalache şi Titu, alţi doi colegi plecaseră acasă ca să-şi odihnească două-trei ore trupurile chinuite. Din una în alta începuserăm a o da în glume.

— Ce ar fi, zic, să le tragem o sperietură mâine lui Titu şi lui Nenea Mihalache.

— Cum?

— Să vedeţi:

Iau o bucată de hârtie şi un toc şi scriu:

PREFECTURA POLIŢIEI !
Circulară foarte urgentă.
No. 84.365

Imediat veţi trimite la Comandamentul sergenţilor spre a lua pentru fiecare ofiţer de poliţie câte un revolver şi cincizeci de cartuşe spre a vă arma. Veţi ascuţi săbiile la Fantini, iar la ora 10, cel mult, să vă aflaţi la bariera Dudescului spre a întâmpina şi lupta cu ţăranii răsculaţi care atacă Capitala.

Sper că vă veţi face cu prisosinţă datoria.

(ss) Prefectul Poliţiei
MORUZI

Bălăcescu era telefonist la inspectorat.

După ce citesc cele de mai sus adaug:

— Cum va ajunge mâine Bălăcescu la Inspectorat, să ne-o comunice prin telefon. Vom susţine că e adevărată, fiindcă n'o să le treacă prin minte colegilor noştri, că am pus gluma la cale acum.

După ce mai discutarăm câtva, ne despărţirăm. Şeful şi cu Bălăcescu merseră acasă la culcare, iar eu şi cu d. Tunea rămaserăm de pază. Plecând şeful ne făcu atenţi că dis de dimineaţă se va duce la Comandamentul Sergenţilor, unde avea ceva afaceri.

Cum se albi de ziuă d. Tunea se repezi până acasă spre a-şi repara toaleta şi a-şi rade barba, care crescuse atât de mare încât nu mai cadra de loc cu demnitatea administrativă al cărui reprezentant era posesorul ei.

Rămăsesem singur. Cuprins de jale, căscam a lene cu mânile în buzunarele mondirului, descheiat la gât, cu părul vâlvoi şi cu nervii încordaţi de neodihnă, priveam focul în sobă, iar gândul sbura la pălălăile ce se întinseseră în tot cuprinsul ţării.

De puţin timp venise în post sergentul de zi, când aud sunând soneria telefonului. Tocmai mă pregăteam să-mi îndrept paşii spre aparat când intră nenea Mihalache.

La telefon aud vocea lui Bălăcescu:

— Luaţi, vă rog, o circulară foarte urgentă.

— Nene Mihalache, zic fii bun şi scrie o telegramă.

Nenea Mihalache îşi dădu chipiul pe ceafă, cu un bobârnac ce-i era familiar, îşi scoase mantaua şi se aşeză la biurou spre a scrie cele ce îmi va dicta Bălăcescu, nu însă înainte de a exclama:

— Măi să fie al dracului! Da de dimineaţă i-a mai luat cu circulările. Ce o fi?

Abia dictai vre-o două rânduri din circulara ticluită peste noapte că, nenea Mihalache, sări în sus ca ars şi zise:

— Ce? Nu se poate, trebue să fie o greşeală.

— Ştiu eu, zic. Văd că aşa îmi dictează telefonistul dela Inspectorat.

— Nu se poate!

— Nu s'o fi putând, dar văd că se poate.

In vremea aceasta Bălăcescu începu a face gălăgie.

— Vă rog, d-lor, nu staţi de vorbă, că nu este vreme de pierdut, circulara este foarte urgentă.

— Face gălăgie telefonistul, nene Mihalache, să dăm repede, grăesc.

— Ia să văd eu, ce e, măi frate.

Luă unul din receptoare şi zise:

— Spune lui Moşu, Iencuşor băete, este adevărat cu circulara, sau îţi baţi joc de noi?

— Cum să-mi bat joc? d-voastră nu ştiţi că de aseară a început bătălia în jurul oraşului?

(Continuare în pag. VI-a)

Papa Duhamel

— Pe marginea cărţii „Les plaisirs et les jeux —

Istoria lumii e istoria conştiinţelor. Conştiinţa sintetizează cristalizat faţetele unor evoluţii sociale. In vultoarea vieţii de afară, în mijlocul oamenilor, omul se vede silit să pozeze. Nu vrea să sufere decepţii şi nici să-şi umple inima de-un profund desgust total. El simte nevoia — turnată în vine de forţa unor atitudini contagios impersonale — de-a se confunda ireproşabil cu lumea dimprejur. Din lene şi din delăsare, din frica de contradicţie şi din sfiala de-a ţintui prejudecata, se nasc aprobările plate şi comune, aprobările grave, dar iresponsabile. Cetatea sufletului însă, — veritabil luminată — îşi deschide porţile larg, numai atunci când ştie bine că va pătrunde 'ntr'însa căldura pătrunzătoare a singurătăţii. Durerea de-a te falsifica afară, e cheia care descuie înlăuntru zăvorul conştiinţei intime, în ceasuri de izolare. Ne interesează omul serilor de toamnă, sfătos şi domol, pornit pe confesiuni fără rezerve, sincer şi naiv ca inima unei fecioare în clipa primei cederi. Pretindem omului să fie gol, sau cel mult *en pantoufles*. Ne place să-l surprindem, dacă nu să-l spionăm...

Papa Duhamel are o slăbiciune pentru singurătate. Dar papa Duhamel nu e mizantrop. Singurătatea lui e cam bizară, e... unanimistă, cum ar spune Jules Romains. In singurătatea lui, el n'a fost niciodată singur. Barnabé sau Edouard, Marguerite sau Jibé, i-au ţinut întotdeauna tovărăşie. Papa Duhamel e una dintre conştiinţele lesnicios distincte: are o lume a lui, — lumea conştiinţei sale. Observă cu ochii, gravează în creer, învaţă sufleteşte şi revarsă artistic. Dar preajma e numai un prilej de descărcare lăuntrică. Papa Duhamel nu-i un izolat, ci un om care se izolează. Care se izolează când vrea şi cum vrea. Nu se privează de dureri şi frământări. Nici n'ar putea s'o facă. Durerile vin de la sine, nechemate. Singurătatea lui nu e dispreţul ieftin al pustnicului stoic pentru „plăcerile lumeşti". Dacă nu ţine să iasă regulat în stradă, asta nu înseamnă că papa Duhamel, la gura sobei, nu gustă îndelung şi voluptos nenumărate perversităţi umane. Imaginaţia înlocueşte fidel şi impecabil realitatea vieţii. E suficient un ecou. Restul se construeşte în piept şi 'n creer.

Dar singurătatea lui Duhamel e singurătatea serilor de toamnă: cea cu nevoia unei largi spovăduiri. Papa Duhamel e sfătos ca un bunic, are ceva de unchiaş întrînsul, e un „papa" bonom care-şi leagănă copiii pe genunchi şi le spune basme fermecate.

Iar aceste basme ale maturei copilării sunt plămada lucrurilor esenţiale dintr'o viaţă agitată. Papa Duhamel se luptă înverşunat cu sine şi cu alţii. Or, lupta presupune, iniţial, dragoste şi încredere. Papa Duhamel e credul şi iubitor. Dar vălmăşagul luptei şi isprăvitul ei, multiplică suma experienţelor crude şi târăşte inevitabil după sine remorca melancoliilor interioare. Cu toate astea, omul nu renunţă. Povestea poate să reînceapă, — şi reîncepe! — Credulitatea e cauza eventualei incredulităţi? Nu-i nimic. Se poate crede din nou, în altceva...

Papa Duhamel ne toarnă 'n suflete credinţa. Credinţa în viaţă. Trăim din plin. Ne simţim pe noi şi simţim lumea în jurul nostru. Alintăm copiii, iubim femeea şi ne 'nşelăm prietenii. Suntem cum suntem, — şi nu altfel. Slabi şi miloşi, buni şi pătimaşi, idealişti şi perverşi. Ne pierdem privirile în depărtări albastre şi facem autofilantropie. Cu elanul semeţelor porniri, încercăm să desprindem de pe coapsă lipitoarea păcatelor fatale ca s'o înlocuim cu centura multicoloră a superbelor idealuri. Şi se 'nţelege: nu facem nimic. Ne înălţăm ca să ne prăbuşim. Prevedem intuitiv prăbuşirea şi totuşi încercăm urcuşul. Ne doare experienţa. Dar ne place să ne doară. Fiindcă ne place să trăim. Şi trăim.

E adevărat, uneori diavolescul spirit de disoluţie îşi vâră la mijloc tăişul lamei sale ascuţite: analiza nemiloasă iscoditoare îşi taie drum cu sârguinţă. Ne aflăm în plină sinceritate cu noi înşine. Nu mai putem deosebi ceeace ne convine de ceeace nu. Ne sfâşiem carnea şi privim la propriile noastre oase, aşa cum privia prinţul Danemarcei hârca bufonului Yorik, în umbra apăsătoare a cimitirului din Elseneur. Ne vârîm degetele în orbite şi 'ntre coaste, apucăm clavicula cu mâna, ne proptim în oasele şoldului, şi ne simţim goi, goi, goi. Ne vine să strigăm, să ne zvârcolim, să ne zgârcim. Simţim grozăvia de-a fi sinceri. Punem fiecare gest al cotidianei noastre neglijenţe la cumpăna efectelor dureroase, şi încheem socoteala cu infinite deficite morale.

Toate acestea se întâmplă simplu. Cu o simplicitate revoltătoare. Papa Duhamel nu face altceva decât să ne povestească. El nu se poate desminţi: rămâne un „papa" ireproşabil. Dar simplicitatea asta clasică e un excitant. Melancolia îşi prelungeşte dâra mohorîtoarei sale chinuiri până 'n adâncul nesfârşit al sufletului. E deajuns un început. Tristeţea constatărilor înfiorătoare, se prăvale singură, pe treptele interiorului, ca o cascadă. Violentează ritmul lăuntric.

Şi cu toate astea — deasupra durerii de-a te cunoaşte pe tine însuţi, de-a-ţi cunoaşte adică slăbiciunea — stăpâneşte suverană voluptatea cunoaşterii în sine. Curiozitatea de-a şti e cea mai invincibilă dintre curiozităţi. Şi faptul că începi să afli constitue fericirea de-a trăi.

Papa Duhamel trăeşte analitic. Işi iscodeşte propriile sale gesturi şi disecă atent, sârguitor, gesturile lumii dimprejur. Analiza însă nu se face niciodată pentru ea însăşi. Analiza e zămislitoare de experienţe. E pragmatică. Nu-i numai o clocotitoare emoragie internă. Trebue să spargă vinele şi să ţâşnească viu afară. Analiza naşte confesiunea. O confesiune ce ştie să descopere — pudic sau îndrăzneţ — suportul unei vieţi inteligente. O filosofie şi-o artă de-a trăi. O atitudine socială. Privirile lui Duhamel-scriitorul în faţa oricărui soiu de manifestări, au aerul privirilor lui papa Duhamel, părintele ingenioşilor minori: Cuib şi Tioub. Experienţele dibuitoare — jucării cu aer grav — ale prizăriţilor săi prunci, sunt privite nu cu tembelă indulgenţă paternă, dar cu sincer şi profund interes. Căci jucăriile celor mici au aceeaş virtute ca jucăriile celor mari: ele comunică magnetic gravitatea lor teatrală. Şi poţi prinde dela cei dintâi aceeaş sumă de învăţăminte ca de la cei din urmă. Papa Duhamel ştie asta, — şi deaceea ţine în toate împrejurările să rămână mereu „papa"....

Dar toate împrejurările faţă de care Duhamel ia fatalmente poziţie, sunt un prilej pentru desvăluirea puterii unei conştiinţe lucide şi calde. Nu-i adevărat că tot ce-i personal nu interesează. Faptul că dăm arbitrar la oparte ceeace ni se pare nouă puţin interesant, strică ansamblul psihologiei umane şi ne face să falsificăm o psihologie. Papa Duhamel însă ne apare întreg, fiindcă ne apare divers, contrazis, multiplu. Fiindcă ne apare uman. E conştiinţă integrală. Şi mai mult: o conştiinţă integră; — asta din punctul de vedere, nu al moralei în precepte, dar al internei morale omeneşti, adică morala consecvenţei cu tine însuţi (consecvenţa şi 'n inconsecvenţă).

Evident, papa Duhamel este înnainte de toate o conştiinţă. Şi prin urmare, papa Duhamel intră în istoria lumii contemporane.

I. SEBASTIAN

Cărţi şi reviste

A apărut în editura „Societăţii Române de Filosofie":

B. SPINOZA

— 250 de ani dela moarte —

Un volum de 450 pagini pe hârtie velină şi se află de vânzare numai la librăriile mari din ţară. In provincie se trimite numai ramburs.

Volumul broşat costă 250 lei, iar legat complect în pânză, lei 300.

Comenzile se primesc la administraţia „Revistei de Filosofie", str. Rozelor No. 9, Bucureşti VI.

— Nu știu nimic.

— O, ho! Sunteți înapoi cu politica. Armata e aproape să fie învinsă. Forturile sunt în mâinile țăranilor. Spitalele sunt pline de răniți căzuți în luptă și camioanele cară mereu la morți și răniți. Pe la toate cimitirele se sapă mereu gropi mari unde se aruncă morții și se toarnă var peste ei. Și să-i vezi săracii, care cu gâtul tăiat, care cu picioarele retezate, alții chiar făcuți în două de coasele care taie ca bricele, ale țăranilor.

N'am mai ascultat că mă prididise un râs de nu-l mai puteam stăpâni.

In vreme ce Bălăcescu dădea explicațiuni, nenea Mihalache schimba mereu picioarele și fața și exclama:

— A! Ooo! Fuii! Taci, măi frate! Atunci s'au dus boii dracului! Maică Isuse Christoase, ce-o mai eși și de aci? Tiii...

Cu multă greutate și cu întreruperi transcriserăm falșa circulară. Intră și d. Tunea pe ușe și-l pusei râzând în cunoștință de modul cum decursese farsa până atunci, căci nenea Mihalache din cauza emoțiunii fusese lovit de o cumplită diaree care-l scoase afară de vre-o 7—8 ori, cât ținu cele ce voiu istorisi mai jos.

Când îi auzirăm pașii pe sală ne prefăcurăm mâlniți.

— Bine de d-ta, domnule Tunea, că rămâi aci, zisei eu.

— Cum să rămâie d. Tunea? Rămân eu că sunt cel mai bătrân, țipă nenea Mihalache.

— Nu se poate căci așa a dat ordin Prefectul, astă noapte, când a venit în inspecție pe aci...

— O fi dat, dar prefectul nu știe că eu am 4 copii și d-l Tunea nici unul.

— Ba știe și cu toate astea n'a vrut să ia în considerație. Crezi că eu nu m'am plâns că am 3 fetițe? Mi-a răspuns că va avea grije de ele Statul, de voi cădea în luptă, zic eu. Despre nevastă a spus că e destul de tânără și frumoasă, și va găsi repede să se mărite...

— Să-l ia dracul!

Și se plimba agitat prin cancelarie, cu chipiul pe ceafă, tunica descheiată, sabia sdrăngănind pe podele, cureaua săbiei peste cămașe în sus de pantaloni și între degete o țigare mare din care trăgea cu nesațiu când nu vorbia.

— Nu mai duceți grije nenișorule de copii, — zise Tunea. Dela d-ta iau o fată și dela nenea Mihalache un băiat și îi adopt de se va întâmpla ceva. Am vorbit și cu nevasta, tot n'am copii.

— Ce? sbieră nenea Mihalache. Să-ți dau copilul meu? Să-ți faci dacă vrei copii. Nu dau copiii mei, să-ți dea el; știi cu câtă greutate se fac copii? Săracu, ar vrea unul crescut d'a gata... și o tuli pe ușă.

Ne stăpâneam pe furiș râsul, cât lipsea. Când reveni, chemai pe Ion camerierul, un individ mărginit și pe sergent și zisei:

— Tu, Barbule, aleargă repede la Comandament, unde vei găsi pe d. șef. Spune-i că a venit o circulară urgentă în care spune așa și așa. Să dea chitanță pentru revolvere și cartușe, să ți le suie într'o birje și să vie să mergem la Fantini spre a ne ascuți săbiile.

— Tu Ioane, auziși ce spusei sergentului; fugi de caută pe Titu pe la Făgădău și adu-l încoa.

Ai înțeles?

— Ințeles.

— Galop și să vă înapoiați cu răspunsul.

Noi cei rămași discutam înainte. Celor care vin să ne facă vre-o reclamație sau să ne ceară lămuriri, îi trimitem la plimbare fiindcă acum ne pregătim de luptă. Vin doui comercianți evrei ca să facă sechestru unui datornic:

— Ce, domnilor, vă mai gândiți la sechestru când un sfert din București e mort?

Ceia fac mutre din cale afară de speriate.

— Nu credeți? urmă nenea Mihalache. Uite ce scrie circulara și le-o citește. Asta e fleac! Să vedeți ce e pe calea Dudești, au început țăranii să prade și să dea foc. Spintecă femei și copii. E prăpăd, ce mai încoace și încolo.

—— Vai de mine, începu să se vaete unul. Și eu care stau cu locuința în calea Văcărești.

— Și mai șezi de vorbă? Aleargă de-ți pune familia la adăpost că peste un ceas ajung acolo țăranii.

— Unde să mă duc?

— Cred, zisei eu, că cel mai bun loc de scăpare e Palatul Cotroceni. N'or să îndrăsnească țăranii să se apropie.

— Dar Prințul ne-o lăsa să intrăm măcar în grădină?

— La un caz ca acesta nici vorbă, răspunsei.

Sosesc, în sfârșit, Titu și șeful. Servitorul îi găsise pe amândoi la Făgădău. Șeful mânca plăcintă la un simigiu și auzind vestea rămase cu o bucată de plăcintă, ce voia să o ducă la gură, în mână. Titu, își făcea ghetele la un văcsuitor. Era cu o gheată ștearsă și una murdară. Se emoționaseră într'atât, că-și pierduseră capul. Pe drum dânșii intraseră la un fierar pe str. Tunari spre a-l întreba dacă le poate ascuți săbiile, dar acela cum auzi pentru ce le trebuesc săbiile ascuțite a închis prăvălia și a dat bir cu fugiții: „atâta mi-ar trebui, să mai știe răsculații că eu am ascuțit săbiile", zise el fugind.

Șeful uitase ce pusesem la cale peste noapte, iar Titu nu luase în mai puțin serios ca nenea Mihalache gluma. De cum intrară pe ușă nenea Mihalache zise:

— Nașule, — era cununat de șef —nașule să nu mă lași; fie-ți milă de finișorii d-tale, dispozează ca eu să rămân în cancelarie ca cel mai bătrân și cu mai mulți copii.

Dar șeful, de colo:

— Ce tot vorbești, Mihalache, dar eu n'am copii? Dar eu nu-s cel mai bătrân, la ce n'ași rămâne eu aci? Ce cusur am?

Titu vorbea de demisiune și înjura de foc, pe când celor ce veneau cu reclamațiuni nu încetam a le spune să-și asigure viața, că răsculații au intrat în București. In curând, vecinii începură a veni după informațiuni. Un grec de alături trase obloanele brutăriei, un cârciumar închise prăvălia. Pe la ferestre începură a se ivi ochi care cercetau lungul străzilor și capete cuprinse de spaimă. Șeful se căsnea mereu să-și aprindă țigara dar din cauza tremuratului de care fusese cuprins, nu isbutea.

De odată Ion camerierul zise:

— Dar eu pot să merg, d-le sub-comisar?

— Firește, zisei. Bravo Ioane! Trebue să fie omul cât de puțin viteaz în asemenea momente.

— Sânt, dom'le sub-comisar, să mă bată D-zeu, dacă nu sânt.

— Iți trebue vre-o armă, n'ai vre-un cuțit mai mare?

— Am un „gealat".

— Aleargă și-l adu.

Ion sta în sub-sol. Se repede și vine cu un hanger de care purtau arnăuții pe vremuri. Cine știe ce palicar l-o fi purtat. Acum era ruginit foc și servea la spartul lemnelor. Ținea arma pe umărul drept și luase o atitudine cum șade bine unui voinic. Abia îmi putui ține râsul. Dându-mi seama însă că a mai prelungi gluma riscăm să ajungă la urechile Prefectului care putea să ne plătească această farsă cu o amendă țeapănă sau revocarea din slujbă, mă apropiai de șef și aprinzând un chibrit îi șoptii de două ori până să mă înțeleagă:

— „Ce te-ai înfricoșat astfel? Nu-ți aduci aminte ce am pus la cale astănoapte?

Il văzui cum își revenea în fire, apoi începu a zâmbi. In acest moment apăru pe ușe și sergentul. Avea obrajii roșii, umflați și o mutră îmbufnată.

— Unde-s revolverele, întreb?

— La dracu! Uite-le pe obrajii mei.

— Ce fel?

— Știu eu? Ajung într'un suflet la comandament și întreb de d. șef. Mi se spune că a fost mai de vreme și a plecat. Mă prezint la d-l comandant Furnică și îi raportez cum stă cazul. Dânsul însă m'a luat la palme până ce m'a smintit, m'a făcut nebun și mi-a dat ordin să mă duc la vizita medicală să mă constate dacă n'am înebunit.

— Și ce-ai făcut?

— Cum am scăpat din palmele d-lui comandant am rupt-o de fugă și am venit să vedem ce e de făcut. Da' mă ustură...

Incepurăm a râde din belșug. Nenea Mihalache și cu Titu holbau ochii.

— Au râs copiii de noi, băeți, zise șeful.

— Da ce are d. comandant Furnică de ține cu răsculații? Să știți că și asta e o comedie, răsări de colo Ion, care nu-și părăsise ținuta marțială.

. . . .

Amintiri ale tinereței. Pe atunci n'aveam capul nins și puteam râde chiar când era de plâns.

Și-am râs multă vreme de farsa ce-am jucat colegilor care nu au păstrat nici o pică, dimpotrivă, am rămas aceiași buni și sinceri prieteni până azi.

G. [illegible]

Cronica muzicală

Opera Română „TRICORNUL" balet de Manuel de Falla

Primul balet pe care-l dă în anul acesta Opera noastră este „Tricornul" de Martinez de Serra, muzica de Manuel de Falla.

Acest balet a fost reprezentat pentru prima dată la Londra, la 1919, cu concursul trupei de balet rus a lui Diaghilev.

Subiectul aparține romanului lui Pedro de Alarcon, care devine balet sub denumirea de „El sombrero de tres picos". Este o farsă burlescă; ea se pretează la pantomimă și rolurile principale sunt ținute de un morar, o morăreasă și de un nobil cu tricorn.

Manuel de Falla a reușit, grație unei orchestrații ritmate și bine întocmite, ca să ne dea o idee despre resursele muzicale ale Spaniei. Nici o țară nu poate avea o muzică mai vie, căci pământul Iberiei respiră muzică, iar câmpurile ei sunt bătute de pașii cadențați ai nemuritoarelor dansuri, ce aparțin unei rase atât de pasionate.

Manuel de Falla este cel mai de seamă reprezentant al Școalei Contemporane spaniole. El s'a inspirat mult de la cei trei mari compozitori francezi: Claude Debussy, Maurice Ravel și Paul Dukas.

Țesătura muzicii sale este franceză, iar motivele și inspirația sunt spaniole.

Intr'un decor frumos, după Picasso, se desfășură acest balet, mișcat de dinamismul unei muzici extraordinare, care animează totul și subliniază orice gest, orice mișcare.

Dansul morarului, executat de d. M. Savitzky, maestrul de balet al Operei, este o creație demnă de orice mare scenă din lume.

D-ra Sternfeld, în rolul morăriței, are o prestanță elegantă și fără a i se putea spune că ar întrupa pe adevărata gitană, dă totuși impresia de o pasionată dansatoare spaniolă.

Restul baletului mai are nevoe de puține retușări.

Din punct de vedere muzical „Tricornul" prezintă acelaș interes ca Petrouchka lui Strawinsky, sau ca Daphnis și Chloe a lui Maurice Ravel, trei balete ce pun în valoare geniul muzical al Spaniei, Rusiei și Franței.

Dificultățile, unele din ele au fost învinse de orchestră sub bagheta d-lui Alfred Alexandrescu, sunt foarte frecvente în partițiunea baletului.

Nici un compozitor nu reușește mai bine ca Falla, ca să distreze auditorul în chipul cel mai delicios posibil, grație muzicei sale atât de seducătoare și captivante.

Cine nu cunoaște, e vorba de melomani, strania impresie a dansului vrăjitoarei de acest compozitor, transcris și pentru pian?

De ce să ne mirăm, nu avem oare a face cu unul dintre cei mai apreciați muzicanți ai generației actuale?

I. PAL.

ULTIMUL PAS IN CHESTIUNEA
ATAT DE ACUTĂ A
SEXUALITĂȚI
IL FACE
„Instinctul Sexual"
de Dr. IOSIF WESTFRIED
cu o prefață de
PROFESOR Dr. S. FREUD

Cronica Șahului

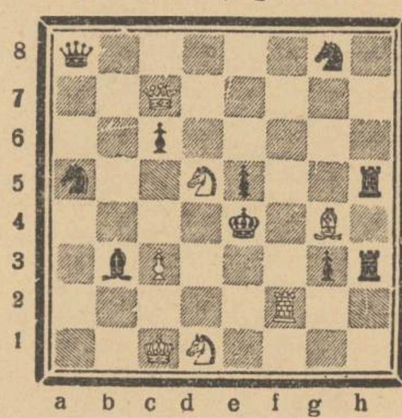
PROBLEMA No. 281

de M. Havel, Praga

(„Prager Presse" 1930)

Negru (10 figuri)

Ré4, Da8, Th3 și h5, Ca5 și g8, Nb3, Pc6, é5 și g3.

Alb (7 figuri)

Rc1, Dc7, Tf2, Cd1 și d5, Ng4, Pc3.

Alb joacă și face mat în 3 mutări.

PARTIDA No. 125

Jucată recent la un concurs local din Berlin în care Koch a obținut premiul I-iu.

Alb: Helling. **Negru: Koch.**

Gambitul damei

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. c2—c4, é7—é6; 3. Cb1—c3, d7—d5; 4. Cg1—f3, c7—c6; 5. Nc1—g5, Cb8—d7; 6 é2—é4, mutare preferată de Alechin și foarte tare. 6...., Dd8—b6; continuarea corectă este d×é; C×é4, Né7; Cc3!, O—O; Dc2!, c5! și negru egalează partida. Mutarea din text e o inovație, a cărei valoare e încă îndoelnică; 7. é4×d5, Db6×b2; 8. d5×é6, slab jucat; mai bine ar fi fost Nd2!, căci la é×d, Tb1; Da3, c5!, drumurile de retragere ale damei albe sunt închise și negru poate profita de pe urma aceasta. 8...., Nf8—b4! mai tare ca imediata luare a calului; negru obține un puternic atac. 9. é6×d7+, Nc8×d7; 10. Ta1—b1, alb nu se gândește suficient la apărarea sa. Ar fi trebuit să joace Nd2, N×c3; Tc1! N×d2+; D×d2, D×d2+; R×d2; cu șanse de a face remis. 10...., Nb4×c3; 11. Cf3—d2, Nc3×d2+; 12. Ng5×d2, Db2×d4; 13. Tb1×b7, O-O-O!; prin această surprinzătoare mutare negru obține un important tempo pentru atac. 14. Tb7—b3, turnul trebue să se retragă, căci la Db3, negru continuă astfel: Thé8+; Né2 (Né3, Da1+; Db1, Dé3+; etc.), T×é2+!; R×é2, Ng4+, Rf1, (f3, D×d2+; Rf1, Dd1+!; Rf2, Cé4+; f×é; Dé2+ etc.) Né2+! R×é2 (Rg1, Da1+; Db1, D×b1+; T×b1, T×d2, etc.), D×d2+; Rf1, Dd1+; D×d1, T×d1+; Ré2, T×h1 și negru rămâne cu o piesă în plus. 14...., Nd7—g4; 15. f2—f3, la Né2, ar fi urmat N×é2; D×é2 (R×é7, Cé4 și câștigă), Da1+; Dd1, Thé8+; Té3, f×é, D×d1+; R×d1, Cé4, etc. 15...., Th—é8+; 16. Nf1—é2, Ng4—f5; 17. Th1—f1, Nf5—d3; 18. Tb3×d3, alb nu are nici o mutare bună: la Tf2 ar fi urmat T×é2+ și alb e mat la g1 sau pierde dama. 18...., Dd4×d3; 19. Tf1—f2, Td8—d7; 20. c4—c5,

Situația partidei după a 20-a mutare a albului

Negru: Koch.

Alb: Helling.

Cf6—d5! împiedică următoarea cursă a albului: Rf1; D×d2; Na6+ și câștigă. 21. Dd1—b3, Dd3—d4; 22. Ré1—f1, Dd4—a1+; 23. Né2—d1, Cd5—é3+; 24. Nd2×é3, Td8×d1+ și alb abandonează.

BIBLIOGRAFIE

In Ianuarie a. c. a început să apară la Viena o publicație lunară intitulată: „Galerie moderner Problem-Komponisten". Ee publică în fiecare număr portretele a 6 compozitori de seamă împreună cu o scurtă biografie a lor și câte 4 probleme frumoase ale fiecăruia. Afară de aceasta mai conține o problemă celebră a unor mari compozitori. In primele două numere au apărut portrete și probleme prin cari cităm numele Palatz, Kiping, Nemo, Kubbel, etc.

Numărul 3 pe Martie conține o frumoasă problemă a celebrilor Kohtz & Kockelkorn, portretele și câte patru compoziții alese ale problemiștilor G. Nietvelt, G. Chocholous, Friedrich Palitzsch, F. Somma, J. Berger și M. Wrobel.

Afară de acesta, revista mai publică în fiecare număr câte patru probleme originale, organizând pentru acestea un concurs între deslegători.

Un premiu original e donat de cunoscutul mecena al șahului A. C. White, care oferă abonaților cari vor găsi cele mai multe dualuri în problemele publicate, lucrarea „The Golden Argosy" (600 probleme de W. A. Shinkman).

ING. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

CITIȚI
minunatul roman al lui Valéry Larbaud
FERMINA MARQUEZ
în care e descrisă în modul cel mai sugestiv adolescența și viața de internat.
Romanul, tradus în românește de d-na Ana Canarache a apărut în
Biblioteca DIMINEAȚA No. 122-123.
Prețul 15 lei

Curiozități

Lumina hrănitoare

Este stabilit experimental că nu putem trăi numai cu aer, chiar dacă am adăoga acestui aliment destul de economic, iubirea și apa. N'ar fi oare cu putință să trăim din lumină și să ne hrănim cu raze?...

Această ideie a fost susținută odinioară de un savant anume Miramond de La Roquette, care a făcut o comunicare senzațională la Academia de Științe, unde a avut o discuție vie cu savantul Lapicque.

Lumina, izvor de energie universală, e însăși condiția vieței. E factorul esențial al germinației și creșterii plantelor cu care se hrănesc animalele. Fără lumină n'ar exista nici pâine, nici carne, nici zahăr, nici vin. Astfel, într'un anumit sens, *lumina ne alimentează.* Miramond de la Roquette nu se punea însă din acest punct de vedere metafizic. El afirma categoric realitatea absorbirii razelor de soare de țesuturile vii, care-i utilizează direct energia plastică și stimulatoare, el afirma cu alte cuvinte „nutriția prin lumină" —*cibus a luce.*

Intr'adevăr, experiențe scupuloase făcute la Alger asupra șoarecilor și urmate metodic luni de zile, au dovedit că printre animalele cu aceiași situație biologică, acele care erau crescute pe o terasă cu soare „profitau" mai mult, *deși se hrăneau mai puțin,* decât animalele ținute la un loc relativ mai întunecos.

Cum ne-am putea explica altfel rezistența uimitoare și sobrietatea de necrezut a Beduinilor și a Tuaregilor din Africa?

Oricât de paradoxale ar fi, aceste concluzii sunt mai puțin ciudate azi, decât acum cincisprezece, douăzeci de ani.

După doctrina fiziologică în vigoare, totalul elementeelor constitutive alimentare, socotit altădată absolut necesar pentru continuarea funcțiilor vitale, nu-și poate împlini rolul fără acel „nu știu ce", pe care-l numim *vitamine.* Nu știm ce sunt aceste „vitamine", dar existența lor e sigură, căci fără ele se produc maladii *sui generis,* numite *avitaminose,* precum scorbutul. Dar vitaminele n'au fost încă identificate. Ceiace n'a împiedecât pe savanți să le discute, să le clasifice după proprietățile respective, creându-se pe temeiul lor o întreagă terapeutică și o întreagă dietetică.

Ceiace nu trebue să ne uimească. Căci nu știm, deasemenea, ce e electricitatea, de care ne folosim în nenumărate feluri. N'am izbutit să izolăm ultra-microbii și ultra-virusul și totuși ne pricepem să le combatem foarte bine.

Se pune, în orice caz, întrebarea dacă substanțele misterioase — vitamina A, vitamina B, vitamina C, vitamina D — n'au nici o legătură *cu lumina.*

★

Sigur e faptul că'n tratamentul unor anumite boli, ca rachitismul, bunăoară, iradiarea ultra-violetă produce absolut aceleași efecte tonice, dinamogene, reconstituante, ca o cură specifică de vitamine selecționate. Nu e deci prea excesiv să vedem în „vitamine" simpli agenți solari, intermediari care-și datoresc puterea magică absorbției de potențial luminos, de o anumită calitate.

Sunt specialiști care au ajuns la aceste presupuneri — și merg și mai departe.

Dacă, așa cum totul ne face să presupunem, „vitamina" D (anti-rachitică) care face atâta de prețioasă untura de pește de morun, provine din „sterolele" plantelor marine *bătute de soare* pe care le mănâncă peștii, s'ar putea ca „vitaminele" să nu fie altceva decât o transsubstanțiare a luminii. De aci până la a „vitamina" artificial alimente sau droguri, încorporând raze ultra-violete, e numai un pas...

Astfel că ideia lui Miramond de la Roquette că lumina este un „aliment" pare să fie foarte fecundă. „Intr'o casă în care intră soarele nu intră doctorul", zice un vechi proverb. In curând nu va mai intra nici brutarul! — *A.*

DACTILOGRAFA

Dactilografele n'au apărut prin birouri decât de vreo douăzeci de ani, odată cu introducerea pe o scară mai largă a mașinei de scris. Dar apariția lor a produs pe alocuri adevărate revoluții. Nu atât prin slujba pe care o îndeplinesc, cât prin persoana lor proprie, prin tinerețea, vioiciunea și farmecul pe care îl aduc în birourile odinioară triste și posomorîte. Au intrat astfel și în literatură, ca un element interesant și vrednic de atenție.

Cea din „Șoarecele de biserică" a făcut chiar senzație.

Tipul de... tippmam'selle a inspirat și distinsului nostru scriitor, d. Ion Agârbiceanu, o povestire plină de haz, pe care *Biblioteca Dimineața* o publică sub titlul „*Dactilografa*" în ultimul ei număr, împreună cu alte povestiri.

Se găsesc în acest volum toate însușirile de observație adâncă, de caracterizare precisă și de povestire antrenantă ale acestui scriitor de rasă care e unul din fruntașii literaturei române.

Un volum de 100 de pagini, prețul 8 lei.

NOUTĂȚI LITERARE

Siluete Literare de H. Eulenberg Lei 50
Alte Siluete Literare de H. Eulenberg Lei 50
Ultime Siluete Literare de H. Eulenberg Lei 50
100 Esseuri despre Scriitorii și Artiștii mondiali

Povestiri Tragicomice de Șalom Alechem Lei 68
Geniu și Caracter de Emil Ludwig Lei 68
Scriitori și Artiști de Dr. A. Koralnic Lei 50

Comenzile la: Tipografia Albina, Iași Str. Săulescu 1

Cărţi şi Reviste

GIB I. MIHĂESCU: Braţul Andromedei (Roman) Editura S. Ciornei; Bucureşti

Romanul modern, „romanul problemei", zice d. G. Ibrăileanu, este o invenţie epică menită să ilustreze o problemă psichologică sau morală. Elementul epic se reduce din ce în ce, plastica este la minimum, iar analiza se face în vederea rezolvării problemei şi nu în vederea redării şi aprofundării fenomenelor sufleteşti, ele însele.

„Braţul Andromedei" romanul d-lui Gib I. Mihăescu este cea mai evidentă demonstrare, a acestei păreri generale, în literatura noastră.

Literatura şi filosofia sunt mult mai strâns legate de cât s'ar părea. Bineînţeles că scriitorul ia poziţie faţă de marile probleme ale gândirii în mod instinctiv, chiar în ţările civilizate. Naturalismul a avut, fără îndoială, printre izvoarele sale de origină Darvinismul şi Marxismul. Chiar simbolismul a fost o mişcare literară sub semnul determinismului. In vremurile mai noi, odată cu prefacerea sistemelor de metafizică, s'a transformat, încet, încet şi creaţiunea artistică literară.

D. G. Ibrăileanu observă că în *„Deux Angoisses", „La Mort", „L'Amour"* a lui Jean Rostand romanul a devenit pur şi simplu o colecţie de maxime despre iubire şi frica de moarte. Aci este însă acelaş proces sufletesc ca şi în filosofia timpului, care a înlăturat marile sisteme şi-a adus filosofia lui Nietzsche, exprimată în aforisme. In locul filosofiei în care aceste mari sisteme se impuneau cugetării prin înlăturarea faptelor, a fenomenelor, s'a introdus stăpânirea faptelor asupra cugetării. Apoi Husserl impune faptelor din nou cugetarea, însă ca „un fapt" ea însăşi, iar literatura răsfrânge această concepţie în „pictura şi istoria" realităţilor sufleteşti, apoi în crearea acestora ca realităţi „de sine stătătoare", cum se vede în literatura lui Proust, pe care atât de bine o caracterizează d-l Ibrăileanu în *Studiile sale literare*. Personalitatea îşi recapătă autonomia, eliberându-se de sub jugul dogmatismului filosofic, ca şi de sub acel al scientismului, pentru a deveni dinamică şi în acelaş timp „o realitate vie în tot conţinutul ei sufletesc şi cu toată puterea ei afectivă" *(G. Ibrăileanu „Studii Literare).*

Filosofia este de aci înainte noţiunea de valoare întrupată în experienţe veşnic schimbătoare şi în mişcare a eului, iar nu, ca până acum, sistemele încremenite şi ne persor ·le ale metafizicii.

Noi nu avem o cultură destul de veche spre a găsi în chiar climatul ei naţional curentele, efluviile unei atmosfere filosofice de la noi „de acasă". Dar talentele adevărate au antene destul de afinate pentru a le prinde şi selecţiona din atmosfera unei Europe internaţionale, care este climatul în care trăesc toţi participanţii la cultura actuală, indiferent de ţara şi naţionalitatea lor.

D-l Gib Mihăescu nu creiază însă după anume reţete, ci numai din năzuinţa pasionată de a proecta adevărul pe care-l presimte în gesturile simple, în ascunsul personalităţii exterioare şi pe care noi credem că-l posedăm atunci când reproducem faptele şi aparenţele exterioare ale omului. Domnia-sa presimte şi trăeşte problemele filosofice ale timpului, ca un artist, fără a şi le formula clar şi precis ca un cugetător.

In „Braţul Andromedei" romanul d-lui Gib Mihăescu, fabulaţia este aproape cu neputinţă de povestit, pentru că, nu în înlănţuirea faptelor este conflictul. Personagiile romanului, în aparenţă, nu trăesc de cât viaţa absolut plată şi banală a micului oraş de provincie, aşa cum ne-a mai fost înfăţişată şi în alte nuvele în „La Grandiflora", de pildă. Meschine frământări de interese şi patimi mărunte în jurul unui personagiu politic, d-l Cornoiu, în ajun de a deveni ministru, apoi după ce a devenit ministru, dar nu pentru a ni se descrie moravurile politicaştrilor de provincie. Faţa, sub care se prezintă această lume, care bea, chefuieşte, face dragoste şi flecăreşte, este numai aparentă. Spiritul cititorului este surprins, ca în tot ce-a produs tânărul scriitor, de contrastul între această aparenţă ştearsă, banală şi între metafizica, metalogica, ce formează fondul larg şi profund al acestor gesturi de toate zilele.

Explicaţia actului celui mai simplu şi mai obişnuit, nu este acea pe care o avem la îndemână în contactul nostru cu lumea în care trăim. Realitatea nu este acea desfăşurată în aparenţele exterioare. Aceasta este *realitatea tuturor,* dar *nu a fiecărui* personagiu în parte.

Fantasticul d-lui Gib Mihăescu începe odată cu încordarea cu care se sileşte să atingă, să realizeze, să facă tangibilă această realitate interioară şi individuală, în contrast pe deoparte cu explicaţiile noastre, care sunt minciună, iar pe de altă parte cu proprietatea de a deveni adevărată numai prin evadarea din realitatea obişnuită. Nimic mai clar şi mai explicabil de cât divorţul profesorului Nedan de nevastă pentru că a surprins-o cu un elev al său. Dar realitatea lui Nedan este alta: Cauza adevărată a divorţului său este că are un ideal de femee înaltă fiziceşte, mândră şi superioară, ideal sugerat de frumuseţea d-nei Cornoiu în contrast violent cu vulgaritatea exuberantă, a femeii de plăcere senzuală, scundă şi durdulie care este Tinel, nevasta sa. Această năzuinţă spre un ideal care să-l ajute a evada din realitatea prozaică şi vulgară a căsniciei obişnuite în provincie, acest dor de un ideal feminin desăvârşit şi pur, care i-a rămas profesorului probabil din cultura lui literară de altă dată, această realitate profundă, ca să străbată prin pătura de banal, convenţional şi prozaic, este deformată până la marginile nebuniei, în platonismul şi idealismul lui Nedan. El adresează d-nei Cornoiu o corespondenţă anonimă în care exaltarea femeii înalte şi măreţe atinge proporţiile unui cult antic al Minervei, iar tuturor celor din jurul său le motivează divorţul de soţie, prin o teorie care atinge marginea obsesiunii şi a divagaţiei.

Domnul Cornoiu, nu este mai puţin fantastic şi ciudat, în exaltarea bovarismului său, atunci când se gândeşte pe sine sub înfăţişarea morală a unui Napoleon şi forţează pe cele două soţii ale sale să intre în pielea celor două soţii ale marelui înfăptuitor. Sultana devine Josefina, iar Tina Maria Luiza!... Dar personagiul ce întrupează şi realizează la maximum, această tendinţă a evadării din real, este fără îndoială profesorul Andrei Lazăr. Nostalgia cunoştinţii absolute devorează cu totul personalitatea plăpândului matematician. Viaţa întreagă şi-o risipeşte pentru a inventa o maşină care să realizeze *„perpetuum mobile"* şi a descifra necunoscutul de dincolo de stele.

In lumea realităţilor mărunte, Andrei Lazăr îşi trăeşte visul într'un fantastic transplantat cu totul în planul psichiatriei. Sufletul preschimbat într'un eu parazitar, care se altoeşte pe adevăratul său „eu" şi-l împiedică de a se realiza, este un monstru interior. Dar eul unitar, care a mai rămas, îşi păstrează încă vitalitatea, căci deşi Andrei Lazăr este cu totul posedat de nostalgia covârşitoare a cunoştinţii absolute, deşi se simte posedat de mii de demoni, el nu şi-a pierdut controlul asupra sa însuşi. Ceeace face tragedia sufletului său este tocmai conştiinţa prezenţii acestui monstru intern, care-l locuieşte şi-l tiranizează şi în acelaş timp conştiinţa că este prisonierul acestuia, că trăeşte într'o reţea sub vraja şi puterea lui, o reţea de a cărei existenţă îşi dă seama, de care face sforţări disperate pentru a scăpa şi din care nu se poate descurca.

Deci fiecare personagiu îşi are luciditatea nebuniei sale şi gradul de nebunie creşte cu atât mai mult cu cât personagiul e mai lucid.

Nedan iubeşte în Doamna Cornoiu întruparea frumuseţii antice, frumuseţea absolută. Dar el nu este atât de lucid de nebunia lui ca Andrei Lazăr. Năzuinţa lui se reduce la dorinţa de a poseda această statuie clasică într'un hotel de provincie. El nu este un nebun, ci numai un obsedat.

Andrei Lazăr, extra lucid însă, analizează dragostea lui până în cele mai îndepărtate urmări şi este adevăratul simbol al nebuniei care creşte în om, cu atât mai mult, cu cât este mai lucid şi cu cât ştie privi mai adânc şi mai departe.

Gib Mihăescu

Fiecare personagiu din volumul d-lui Gib Mihăescu îşi hrăneşte, din propriile lui patimi, nebunia, care tinde să scrintească delicata şurubărie a complexului personalităţii umane. In fiece clipă apare la ferestrele sufletului monstrul interior, născut din puterile misterioase ce locuesc în om, din acele stări afective, din acele impulsii, care-l paralizează, îl fac incapabil de a comunica cu alţii, îl dezbracă de uman, ca pe Andrei Lazăr, perverteşte şi schimbă ceeace numim noi fiinţă normală.

Acţiunile personagiilor d-lui Gib Mihăescu se petrec în decorul cel mai şters, sunt motivate numai din vulgarul vieţii de toate zilele, stilul în care e scris romanul e fără nici un fel de strălucire. Pare că ar vrea să stingă orice deşartă sclipire a imaginaţiei Existenţa acestui oraş de provincie este aceiaşi ca a ori cărui oraş de felul acesta. Dar pe când, de pildă, în „Floare ofilită" sau în „Insemnările lui Niculae Manea" ale lui Mihail Sadoveanu, o simţim amorţită, moartă şi pestilenţială, ca o baltă putrezită, aci pare că planează peste ea ceva extraordinar. Este o prezenţă, prezenţa lui Andrei Lazăr. Detaliile sunt de o plasticitate obsedantă din primele pagini, acele ale prânzului soţilor Cornoiu, de o preciziune în amănunţimi care te-ar face să crezi că intri în technica unui naturalism din cele mai plate.

Dar autorul are o metafizică şi în lumina ei sapă realitatea, cu creaţiunile ei umple golurile dintre evenimente, se presimte adâncimea ei printre crăpăturile descrierii.

Eroul acestui roman nu este numai nebunul posedat de nostalgia absolutului, este „omul" mânat mereu de setea cunoştinţii, e Adam în care se zbate până la desperare dorul de a cunoaşte, de a poseda absolutul.

„E-o sete care-l soarbe" cu atâta putere în cât îl scoate din orbita vieţii sale obişnuite:

„Din trupul rombic al Pegazului, Andromeda se lasă într'o parte, întinsă ca un braţ ocrotitor. E braţul unui alte Andromede a închipuirii lui, ocupând o considerabilă regiune cerească, cu capul pierdut în aureola lactee, cu trup şi membre alcătuite din constelaţiile învecinate.

„Dar tot ce este mai mândru, mai majestos în această întruchipare de stele, e tocmai acel braţ minunat şi rotund întins spre septentrion, în extremitatea căreia el ştie minunea de safir a Secundei din Gama, ca un inel în degetul mic...

. . . .

O, şi acest braţ molatec şi cald de atât de dulce lumină, din cât e ţesut şi totuşi necontenit întins, arătând într'una acelaş neînţeles septentrion, aceiaşi neobosită osie a rostogolului luminelor... Acelaş necunoscut a tot şi a toate"....

Acesta este eroul, mitul şi simbolul romanului d-lui Gib Mihăescu.

Romanul nu e atât de concentrat, de strâns în jurul său însuşi ca minunatele povestiri din celelalte volume. E tratat, nu cu ceeace numim noi „vigoare artistică", dar e nervos şi are o altă nuanţă de vigoare, aproape „o duritate", ceva din duritatea celui ce a petrecut vremuri în tranşee.

Se va zice, poate, că personagiile sale ne apar cam în afară de umanitatea noastră obişnuită. Autorul nu are darul, ca autorii englezi de a ne face să privim în modul cel mai firesc nebunii pe care ni-i prezintă, făcându-ne pe noi să credem că suntem „anormalitatea" printre ei. Dar oare nu e nevoie de această deviare a axei personalităţii omeneşti pentru a ni se sugera sentimentul imensului necunoscut din sufletul omului, posibilităţile infinite ale unor noi valori etice şi estetice?

IZABELA SADOVEANU

J. LUCAS-DUBRETON: „La vie amoureuse de Lamartine" (Flammarion, Paris)

Fizionomia personalităţii lui Lamartine a fost foarte curând, după moartea lui, cuprinsă de o legendă care a schimbat-o în multe aspecte ale ei, încât cei mai mulţi dintre nenumăraţii lui admiratori n'au voit să vadă în el decât un personagiu eterat, străin unora dintre pasiunile noastre, cu fruntea pierdută în nouri, rareori cutezând să-şi coboare privirile pe pământ. Acei care persistă în a-şi reprezenta pe Lamartine sub acest aspect uită că un asemenea visător n'ar fi putut să joace un rol politic atât de covârşitor ca Lamartine, care obişnuia să pună politica deasupra „distracţiilor literare".

Lamartine a fost, cu atât mai bine pentru el, un om ca toată lumea, un om care a trăit, a iubit şi a suferit şi desigur că nimic nu va scădea din gloria lui faţă de încercarea, pe care o face d. J. Lucas-Dubreton, de a povesti viaţa amoroasă a aceluia, care punând la un loc, în cugetarea lui, amintirea Graziellei cu acea a Elvirei, a produs acele capodopere din „Meditations".

Ar fi inutil, şi nici d. Dubreton n'o face, să se insiste prea mult asupra felului de viaţă „risipit", pe care a dus-o Lamartine la Lyon, şi chiar la Mâcon, unde fu sedus de o femee „très jolie et très coquine", pe când la Lyon frecventa domnişoare amabile. Totul este foarte natural: Lamartine avea douăzeci de ani, era frumos ca un zeu şi înzestrat cu un temperament robust. Henriette Pommier, „la sylphide mâconnaise" era aproape gata să schimbe destinul tânărului Lamartine, dacă lipsa de bani a acestuia nu l'ar fi făcut să revină la raţiunile invocate de unchiul său François-Louis, care n'ar fi iertat o mesalianţă: „Ai onoarea să fii nobil; trebue să-ţi păstrezi rangul".

Atunci se puse la cale călătoria în Italia; aci d. Dubreton are o remarcă spirituală: „şi aceasta fu într'un fel o precauţiune inutilă; voind să-şi smulgă fiul din braţele femeii dela Mâcon, d-na de Lamartine îl trimise la Graziella".

Cine a fost Graziella? Nu ştim încă nimic asupra acestei misterioase persoane, imortalizată în micul roman al poetului.

Urmează apoi întoarcerea în Franţa, singurătatea de la Milly, descurajarea, şederile îndelungate, la Pierreclau, la contesa Nina, drumuri la Paris şi datorii. D-na de Lamartine se nelinişteşte: fiul ei n'are situaţie, nici avere prea mare nu are şi refuză toate partidele ce i se propun. De un timp o lâncezeală persistentă îl slăbeşte şi-l irită. Cedând rugăminţilor mamei lui, Lamartine se instalează, la începutul lui Octombrie 1816 la Aix, pe marginea lacului Bourget, în locuinţa liniştită a doctorului Perrier.

In soare, pe o bancă, în faţa munţilor Savoiei scăldaţi în razele purpurii ale unui apus de soare, învăluită în faldurile unui şal alb, cu faţa palidă, cu ochi visători, Elvira îl aştepta, învârtind între degete o garoafă roşie.

Aci se opreşte, în realitate, viaţa amoroasă a lui Lamartine. In urmă, a mai iubit şi a mai fost iubit, dar în fundul inimii lui a păstrat totdeauna memoria celeia care i-a relevat propriul lui geniu şi a inspirat „Lacul" (Le Lac); şi atât de adevărat este aceasta, încât, când muri, el duse la buze crucifixul Elvirei...

AUGUSTE BAILLY: „Neron" (Paris, Fayard et C-ie)

Nu este vorba în lucrarea d-lui Bailly de o biografie romanţată ci de o adevărată carte de istorie. Evocator precis şi puternic, d. Bailly a reconstituit viaţa eroului său până în cele mai mici amănunte. In jurul împăratului, cu o adevărată artă susţinută şi de o adâncă cunoaştere a epocii romane, autorul a grupat pe părinţii lui, pe mama lui, Agrippina, pe rudele lui, pe miniştrii lui, toţi cei apropiaţi existenţei lui de toate zilele. N'au fost uitaţi nici Seneca, nici Burrhus, nici Britannicus şi nici biata Octavia. In ceeace priveşte pe Poppeea, femeia voluptuoasă, crudă dar şi frumoasă, d. Auguste Bailly i-a pus în relief rolul ei important, desenând în acelaş timp şi figura duioasă a delicatei Acteea, iubita despre care s'a vorbit puţin până acum şi pe care Neron n'o iubea ca un Cezar atotstăpânitor, ci numai ca un om care, cu toate crimele şi nebuniile lui, se lăsa sedus de mângâierea privirii ei şi de farmecul vocii ei.

Personagiul Acteei, care era fără îndoială o creştină, este adevărata revelaţie a frumoasei cărţi a d-lui Bailly. In mijlocul dramelor de la curtea imperială, printre ambiţiile deslănţuite şi în timp ce otrava şi pumnalul îşi îndeplineau opera, Acteea singură, retrasă într'o cămăruţă din palat, nu se amesteca deloc în intrigile întunecate care se întreţeseau în toată locuinţa Cezarului. In liniştea cămăruţei ei aştepta ca Neron s'o cheme, gata prin prezenţa ei să îndulcească mâniile Cezarului şi să-i înlăture remuşcările care-l năpădeau. Ea cunoştea toate ordinele lui Neron şi probabil că de multe ori a trebuit să se închidă în sine, ca să nu-i strige în faţă ceeace avea în inimă.

După moartea lui Neron, numai Acteea pătrunse în camera izolată din vila Faon, unde se odihnea cadavrul. „Ea nu plângea, dar întreaga desperare ce putea să cuprindă o inimă omenească se citea pe faţa ei palidă".

G. B.

Autobiografia lui Westermarck

Această biografie este interesantă nu numai pentrucă este istoria vieţii unui genial evoluţionist, dar şi prin farmecul care se răsfrânge dintr'o liberă povestire, ce nu a fost scrisă pentru a fi dată publicităţii, ci pentru plăcerea autorului de a-şi povesti sie însuşi epizoade din viaţa proprie.

Gândiri înalte, veselie, lumină şi poezia naturii — fac o atmosferă simpatică şi de o fermecătoare duioşie, acestei revărsări sufleteşti scrise numai pentru sine însuşi.

Copilăria lui e o luptă înverşunată a unei constituţii delicate împotriva morţii timpurii sau a boalei de o viaţă întreagă. Vacanţiile la ţară în plină natură şi în plin soare, sub îngrijirea unei mame care-l mângâe şi-l îngrijeşte cu aceiaşi tandreţă luminoasă şi caldă ca şi razele soarelui, sunt pagini de o rară frumuseţă literară.

Westermarck s'a născut în Helsingfors, unde şi-a făcut şi studiile universitare. Impotriva proverbului care zice că „nimeni nu e profet în ţara lui", distinsul istoric al ideilor morale şi al căsătoriei nu a fost preţuit nicăeri mai mult decât în patria sa.

Ca un adevărat om al Nordului şi un sociolog de temperament, Westermarck se simţea în largul lui în mijlocul poporului finlandez dela ţară, în care viaţa socială se desfăşoară simplă şi meşteşugită ca în vremurile dela început. Botanica, literatura şi muzica au fost pasiunea anilor săi de tinereţă. Iar aceste împrejurări, în care şi-a trăit el primii ani ai vieţii lui, i-au dat lărgimea de vederi şi independenţa de judecată în cercetările savante de mai târziu şi revolta sa împotriva „sclaviei învăţatului sistematic".

Mai târziu, la Universitate, sub influenţa studiului teoriei lui Darwin asupra descendenţii omului, s'a născut interesul precumpănitor al vieţii sale intelectuale pentru evoluţia căsătoriei. Totuşi el nu se interesa în special de problema darwiniană ori de problema sexuală, ci voia să deslege alături cu sfântul Augustin, enigma pudicităţii, a discreţiunii şi ferelei cu care se învăluiesc aceste manifestări ale sexualităţii în opunere cu alte manifestări ale naturii omeneşti.

In ceeace priveşte căsătoria, memoriile sale sunt pline de vorbe de spirit şi de humor. Astfel vorbind despre aprecierile făcute asupra operei sale „Istoria căsătoriei", Westermarck zice: „S'a zis că mariajul are mulţi spini, dar burlăcia nu are roze". Ei bine căsătoria mi-a adus multe roze, dar în burlăcie n'am avut nici un spin!"

Westermarck nu era credincios, deşi vorbeşte adeseori de adâncul sentiment al unui mister pe care nu şi-l poate reprezinta şi nimicnicia cunoştinţelor omeneşti. Dar acest sentiment îşi găsea la dânsul expresia mai mult în muzică decât în filosofie. Adeseori îşi începea munca zilnică cu Messa lui Beethoven în C. Major sau cu un preludiu de Bach. El găsea că un asemenea sentiment nu poate avea echivalent în vorbe. Iar atitudinea lui faţă de ştiinţă şi de credinţă o accentuiază, în următoarea observaţie din memoriile lui:

„Primul scop al ştiinţei este căutarea adevărului, iar al religiei căpătarea fericirii; dar eu nu pot găsi fericire într'o credinţă întemeiată numai pe amăgitoarea dorinţă de a crede".

In adevăr din această autobiografie se vede clar că Westermarck şi-a căutat şi şi-a găsit fericirea, prin toate ţările pe unde a trecut: Elveţia, Maroc, Helsingfors, Abo şi altele, în tovărăşiile unor oameni aleşi, în legăturile sale sociale şi mai ales în munca şi cercetările sale ştiinţifice. Din memoriile sale ca şi din lectura voluminoaselor sale studii figura lui Westermarck se desemnează ca o figură de savant în genul lui Darwin, dar mai emoţional deşi cu aceiaşi atitudine de om fără grabă şi fără frică. Cartea a fost scrisă în limba suedeză şi a fost tradusă în limba engleză, de către Anna Barwell în editura Allen and Unwin.

Un succes cu totul excepţional: 5000 volume în 5 zile

D. V. BARNOSCHI

MĂRTURISIREA TRUPULUI

***

NEAMUL COŢOFĂNESC

roman

un spital de război
un pojar de pomină

370 de pagini 100 lei
Editura Cultura Românească

INSEMNĂRI

Săptămâna poeziei

Zilele acestea are loc, între 6 şi 13 Aprilie, aşa zisa săptămână a poeziei. Vitrinele librăriilor afişează, în locul romanelor sensaţionale cu care se împodobesc deobicei, numai cărţi de versuri. Trecătorul distrat, oprit întâmplător sau nu în faţa vitrinelor cu cărţi, observă cu mirare că volume cu titluri ciudate şi incomprehensibile, cu nume de autori despre care, foarte probabil, n'a auzit vorbindu-se niciodată, au înlocuit volumele cu care era familiarizat, şi autorii pe care îi cunoştea de mult. Cine sunt aceşti intruşi, aceşti venetici, aceşti nepoftiţi care au invadat vitrinele unde odinioară se răsfăţau autorii zilei, milionarii de ediţii, nababii tiparului, speculanţii auriţi ai aplauzelor publice, acaparatorii dibaci ai admiraţiilor unanime, exploatatorii prostului gust şi antreprenorii profitori şi galeşi ai sentimentelor zise eterne? Cine? Poeţii. Au coborît din rafturile unde stăteau exilaţi şi au poposit, pentru o săptămână, pe plajele însorite şi primăvăratice ale vitrinelor. Bieţii poeţi! Au dreptul la această iluzie de popularitate şi de glorie pe care iniţiativa d-lui Rebreanu le-a prijeluit-o, cu mărinimie.

Dar, să lăsăm ironia. Pe lângă că este mărinimoasă, ideea unei săptămâni a poeziei (cu festivaluri, cu conferinţe şi recitări la Radio, cu etalare în vitrine) este dreaptă, autentic justiciară, şi, mai ales, interesantă. Este o undiţă aruncată în marele public, un fel de a face o anchetă *sigură* asupra popularităţii de care se mai bucură versurile în zilele noastre. Atâţia inşi demni de crezare au afirmat că poezia trece printr'o criză, că versurile nu se mai citesc şi că spiritul poetic este în decadenţă, încât era timpul să se încerce această experienţă. Văd de aici zâmbetul sarcastic al consumatorilor (şi mai ales al fabricanţilor) de proză. Acest zâmbet nu înseamnă nimic. Poeţii, acestor domni, le pot răspunde cu acelaş zâmbet. Undeva, în eternitate, Baudelaire poate răspunde cu acelaş zâmbet lui... Georges Ohnet, de exemplu.

Credem că poezia este tot atât de mult cetită ca în trecut. Părerea contrarie este prilejuită de întâmplarea (explicabilă, dealtfel) că proza, *astăzi*, este cetită mai mult ca în trecut. Numărul cetitorilor de proză a crescut (vorbesc aici mai mult de România); numărul cetitorilor de poezie a rămas acelaş, sau a crescut într'o mult mai mică proporţie. Dar n'a scăzut în nici-un caz.

Aici, în această formulă de mijloc, credem că poate sta adevărul. Este un public *etern* pentru poezie: tineretul. Tineretul — oricât ar fi el de sportiv, de foxtrottist şi de modern.

Şi mai este ceva. Poezia nu este mai niciodată actuală. Adică, mai precis, preţuirea ei, justa ei preţuire, nu se face niciodată concomitent cu apariţia ei. La proză acest lucru se întâmplă câteodată. La poezie, mai întotdeauna.

Dar să revenim la săptămâna poeziei. Din poeţii care se lăfăesc pentru câteva zile în vitrine, sunt foarte puţini cei care vor fi — cândva, în eternitate — aleşi. Acest lucru este exact şi pentru ei ca şi pentru nababii ediţiilor care, mâne, îşi vor lua iarăşi locul în vitrine.

Poeţii adevăraţi, şi azi ca şi în trecut, *nu scriu pentru toată lumea.* Dar scriu pentru *toate vremurile.* Aceasta este unica deosebire între ei, cei puţini, şi tovarăşii lor de duzină, mulţi la număr, cu care stau, democratic, cot la cot, în vitrinele poetofile ale acestei generoase săptămâni. Şi tot aceasta este deosebirea între poeţii adevăraţi şi cei cărora le-au luat locul în vitrine, pentru această biată săptămână.

Oricum — ideea acestei săptămâni a poeziei este interesantă şi rară. Este o experienţă. Este o răsplătire. Şi este un omagiu adus unei adânci şi nobile calităţi a sufletului omenesc: visului — care este de esenţă eternă. Ca şi poezia, — ca şi versul... — *Al. A. Philippide*

Reviste, la întâmplare

„Indreptar", revistă de literatură, No. 2, Fevruar 1930...Titlul apare grav, arhaic, solemn, cam preţios, şi cam pretenţios. Este un titlu frumos, dealtfel, evocator, cu reminiscenţe de legislaţie veche. Indreptarul legilor poetice? Asta este, cu siguranţă, pretenţia, nemărturisită făţiş, dar puternică, a redactorilor acestei reviste, care apare îngrijit, pe hârtie curată cu tipar citeţ, fără poze, decent. O răsfoim. Cetim câteva pagini. Ne loveşte repede o ciudată impresie. Parcă am mai fi răsfoit cândva, dacă nu aceleaşi pagini, cel puţin pagini asemănătoare foarte. Acelaş ton, ton vechi pe care îl cunoaştem, ne frapează în cutare vers, în cutare frază, în cutare titlu. Şi acelaş ton vibrează şi în cutare nume care semnează. Ne oprim din răsfoit, cu oarecare plăcere şi cu oarecare decepţie în acelaş timp, ca la întâlnirea cu un vechi cunoscut, pe care îl crezusem mort şi pe care, odinioară, îl socotisem mort chiar când era în viaţă. Un vechi cunoscut de la care ştim că nu mai putem aştepta mare lucru, în orice caz nimic nou. Un individ, în fond, nici simpatic, nici antipatic, însă staţionar şi banal, de multă vreme. Ştim de pe acum, văzându-l venind spre noi, că are să ne opresacă în drum, să ne ţie de vorbă, şi să ne ţie de vorbă zădarnic. Prea târziu ca să-l mai evităm: Am răsfoit deja aproape tot „Indreptarul", cu data de 1930 şi cu conţinutul de acum douăzeci de ani. Cunoscutul nostru vechi şi-a schimbat numele: îl cheamă acuma „Indreptar"; îl chema altădată „Viaţa Nouă"...

Avem toate motivele să nu ne îndoim de acest lucru. Iată-l pe I. M. Raşcu, pe Mia Frollo, pe Mihail Cruceanu... Lipsesc câteva nume din cele pe care ne obişnuisem să le vedem pe coperta „Vieţii Noui". Dar nu face nimic. Un nou recrut — singurul: Virgil Huzum. Dar acelaş este tonul...

Acelaş. Afară de d. Raşcu cu un fragment interesant dintr'un studiu despre „Eminescu şi modelele franceze". Literatura pe care o publică (cel puţin în numărul acesta) revista „Indreptar" este, înainte de toate, palidă. Distinsă şi palidă. Este epitetul pe care, în chip imperios, ni-l cere să i-l aplicăm. Fără nici o umbră de ironie, sau de răutate. Nu putem face altfel. Recunoaştem acelaş stil al Miei Frollo, acelaş stil dulceag, limfatic, tare palid, lipsit de vlagă, de amploare, decent şi vaporos, care poate va fi fost cândva la modă acum vreun sfert de secol, în perioada de simbolism lălâu a literaturei noastre, dar care acum... Trecem repede, cu oarecare vagă nădejde, la noul recrut:

Involte şi pribege graiuri
De clopote şi domolit de limpede caval
Alintă liniştea pe plaiuri
Şi leagănă frunzişuri de metal...

Nu. Acuma se scriu altfel versurile. Şi au, mai ales, alt conţinut. Vechiul nostru cunoscut de adineauri şi-a schimbat zădarnic numele. A rămas acelaş. Din întâlnirea noastră ne-am ales cu o plăcere şi cu o decepţie. Studiul d-lui Raşcu este interesant şi plăcut. Iar versurile d-nei Mia Frollo palide, tare palide, „clorotice" cum spuneau simboliştii de acum douăzeci de ani, de la „Viaţa Nouă"...

Ultimul număr din „Universul literar" consacră pagina din frunte lui Anton Pann. Iată o figură a literaturei române care este, într'adevăr, subpreţuită. „Povestea vorbei", „Nastratin Hogea" şi, mai ales, „O şezătoare la ţară sau Povestea lui Moş Albu" sunt pline de haz, de culoare şi, chiar, de meşteşug artistic. Să ne gândim că au fost scrise înainte de 1850! Alături de Creangă, şi pe aceeaş treaptă cu el, Anton Pann merită să rămână ca unul din cei mai de seamă reprezentanţi ai geniului popular românesc.

Se vede că „Universul literar", cu prilejul Săptămânei Poeziei, ţine să ne ospăteze cu poezie mediocră. E o farsă? o ironie? o bătaie de joc? Sau, pur şi simplu, o lipsă de înţelegere a anumitor lucruri? Iată o strofă (autorul nu are importanţă) din ultimul număr:

In seara când ai râs întâia oară
Un tril melodios a rupt tăcerea,
Gropiţele şi-au contractat puterea
Ca două boabe lângă gura coaptă.

Aceste „gropiţe care şi-au contractat puterea" întrec chiar îndrăzneala de expresie a poeziei moderniste. Şi „Universul literar" care e aşa de tradiţionalist şi care sărbătoreşte cu atâta evlavie pe Anton Pann... Tot e adevărat, se vede că extremele se ating... — *Al. A. Ph.*

Jules Verne

După ce acum doi ani Franţa a sărbătorit centenarul naşterii popularului romancier ştiinţific Jules Verne, iată, acum sărbătorindu-se în aceeaş Franţă, care ştie să-şi cinstească gloriile, împlinirea celor douăzeci şi cinci de ani de la moartea scriitorului. Entuziasmul pentru Jules Verne şi opera lui se explică prin faptul că el a ştiut să vorbească tinerimii moderne ca un precursor, ca un profet care a ghicit sufletul tânărului modern, l-a cucerit, desvoltând în el dragostea de necunoscut, de depărtări, de mişcare în timp şi spaţiu.

Mai puternic şi mai conştiincios decât englezul H. G. Wells, al cărui roman „Primii oameni în lună" nu este decât un fel de marginalia la cele două romane ale scriitorului francez: „Dela pământ la Lună" şi „In jurul Lunei", Jules Verne indica principii, dădea soluţiuni neaşteptate, pe care le-au urmat inventatorii de mai târziu. Himera scriitorului deveni, din ce în ce, realitate.

Scrise cu multă şi minunată imaginaţie, romanele lui mărturisesc un talent literar limpede şi vioi şi sunt şi astăzi hrana spirituală a tineretului de pretutindeni, avid să cunoască, să înveţe. Poveşti, de bună seamă, dar poveşti construite cu elemente reale, încât, de multe ori, nu ştii unde se opreşte ficţiunea şi începe adevărul. Chiar admiratorii lui mai apropiaţi n'au putut deosebi această trecere tainică dela feeria basmului la realitatea vie. Şi în aceasta stă marele triumf al romancierului.

Născut la Nantes la 8 Februarie 1828, Jules Verne a făcut studii de drept la Paris, unde de timpuriu intră drept principal colaborator la „Magasin d'éducation et de récréation", unde începe să-şi publice romanele. In 1871 părăseşte Parisul, cu o notorietate câştigată, şi se stabileşte la Amiens, unde moare în 1905.

Jules Verne a călătorit relativ puţin, dar în toate romanele lui a fost ajutat de o minunată imaginaţie ştiinţifică.

Romantismul şi neo-romantismul

Când pronunţăm, astăzi, cuvântul „romantism" nu-i dăm un sens peiorativ. Ii arătăm încă un fel de respect, care creşte deodată cu lipsa de imprecisiune a termenului. In domeniul dramatic, de pildă, semnificaţia acestui cuvânt este cu totul vagă şi nesigură. Edmond Sée studiază, în *Revue de France*, cu multă pătrundere, ceeace caracterizează esenţialmente teatrul romantic şi ce îi datoresc autorii contemporani.

Pentru Stendhal, romantismul era sinonim cu: modern, cu: naţional. Faimoasa prefaţă dela „Cromwell", unde Edmond Sée găseşte printre alte strălucitoare frumuseţi şi o „confuzie tumultoasă", nu luminează problema. Deschanel profesa o întreagă teorie asupra „romantismului clasicilor"; Paul Bourget a scris, în legătură cu eroii romantici, „că se găsesc fără doar şi poate, nu numai în disproporţie cu mediul lor, dar în disproporţie forţată cu ei înşişi", iar Gide a spus că „arta romantică este aceea care exprimă mai mult decât nu are să spună şi clasică aceea care mai mult zice decât exprimă".

După ce aminteşte aceste diverse opinii, Edmond Sée caută el-însuşi să grupeze trăsăturile cele mai caracteristice ale teatrului romantic. După el, iată-le:

„Vehemenţa cam artificială a pasiunilor; verbozitate excesivă, abuz de intrigi ciudate, desfăşurându-se în locuri diferite (şi la nevoe timp de mai mulţi ani); superstiţia marilor subiecte istorice; pseudo-culoarea locală; multiplicitatea personagiilor nostalgice, fatale, revoltate; gustul contrastelor violente, al opoziţiunilor îndrăzneţe; absenţa complectă a personagiilor mijlocii, suple, onduloase, etc.".

Valoarea umană profundă, a teatrului romantic nu există; el era sortit uitării. Ceeace trăeşte a fost salvat de frumuseţea formei, ca dramele în versuri ale lui V. Hugo, cărora trebue a li se adăoga întreg teatrul lui Musset, „marele miracol al literaturii dramatice din secolul al nouăsprezecelea".

Edmond Sée găseşte apoi influenţe romantice la mulţi autori moderni; la H. Bernstein (Samson), Henry Bataille (Poliche), iar dintre cei tineri la Sarment şi Marcel Achard.

Schopenhauer şi femeile

Nimic mai banal decât un amator de femei. Il găseşti în saloane, în cafenele, pe străzi, pretutindenea. Pe când aceştia sunt legiuni întregi, tipul opus, misoghinul, duşmanul femeilor, este o adevărată „rara avis".

Cu aceste consideraţiuni îşi începe, d. Léopold Stern, studiul său din „*Revue de France*" (15 Martie), intitulat „Schopenhauer şi Femeile". De la început, d. Stern declară că nu va cerceta opera filozofică a cugetătorului german, dar va releva unele din cugetările acestuia asupra femeilor, spre a ajunge astfel la o mai bună înţelegere a atitudinii lui, cugetări care, de obiceiu, se cunosc de foarte multă lume, mai ales de către femei. Deci, nu mai insistăm. Să vedem, mai departe, cauzele care l'au dus pe Schopenhauer la formarea unei asemenea opinii despre femei.

Schopenhauer nu era frumos. Din contră, avea tot ceeace trebue ca să nu placă femeilor: era prea scund, avea părul roşcat, nasul mare cu nările largi, ochii prea depărtaţi unul de altul, capul mare şi vocea prea puternică. Sufleteşte, el era îndărătnic şi neîncrezător. Om de vastă cultură şi inteligenţă superioară el îşi dădu seama că e lipsit de ceeace poate să placă şi să inspire dragostea. Iată, dar, prima raţiune care-l făcu să-şi bată joc de femei. Şi, în felul acesta, ajunse ca, pentru el, amorul să fie un simplu gest, imediat urmat de o decepţie.

Cândva, ducându-se la Veneţia, cu o scrisoare de introducere, dela Goethe, pe lângă lord Byron, Schopenhauer, cu toată misoghinia lui, reuşi să capete favorurile unei doamne frumoase şi bogate, ceeace arată că el nu dispreţuia deloc amorul. Intr'o zi, pe când se preumbla braţ la braţ cu frumoasa doamnă, aceasta exclamă la un moment dat: „Ecco il poeta inglise"! (Iată pe poetul englez). Fie din cauza frumuseţii lui Byron, fie din cauză că accentul doamnei nu a convenit lui Schopenhauer, el se simţi numaidecât inferior şi nici nu mai căută să predea scrisoarea lui Goethe, ceeace mai târziu regretă.

Cea dintâi femee care a inspirat o mare neîncredere lui Schopenhauer în acest sex, pe care-l numea inestetic, a fost însă mama lui, Johanna Schopenhauer, care-l părăsi de vreme şi trăi, departe de el, la Weimar. Mai târziu, când Schopenhauer îşi publica primele lucrări, mama lui era celebră, devenise scriitoare; şi la diferite ocazii el trebui să auză aceste cuvinte: — Sunteţi fiul celebrei Johanna Schopenhauer? Ceeace i se părea a fi concurenţă şi concurenţa îi displăcea, mai ales când venea din partea mamei lui, care, la bătrâneţe obişnuia, fără jenă, să-şi dea inima şi corpul, cam des, tuturor celor care o admirau ca pe o mare scriitoare.

Dar o altă decepţie se adaogă acestei prime deziluzii. Prin 1821 Schopenhauer fu provocat de o femee, Caroline Marquet, şi judecat şi condamnat la o pensie pe toată viaţa, sub motiv că, bruscând-o cam cu multă energie pe când nu voia să-i părăsească locuinţa, ar fi avut un început de paralizie. Ceeace în fond nu era adevărat. Ceeace-l făcu încă odată mai mult să fie pornit în contra femeilor.

Totuşi, Schopenhauer n'a fost decât un amant nenorocit şi nu fugea de femee, atunci când ocazia i se prezenta. Sunt mărturii care amintesc nume: Caroline Iagemann, artistă la Weimar, Elisabeth Ney, etc.

Schopenhauer a simţit că în amor, nu trebue numai să iubeşti, ci şi să fii iubit; şi, ştiind că el nu avea nimic prin care să se facă plăcut femeilor, prea nobil şi prea mândru, s'a învăluit în misoghinia lui, preferând să ia femeea de sus, decât să se lase luat de sus de către femei. — *G. B.*

BIBLIOGRAFIE

Harry Tramp: Inelul fatal (roman original), Edit. „Cartea Românească", Bucureşti, preţul 90 lei.

Barbu Brezianu: Nod ars (versuri), Edit. „Acţiune şi reacţiune", Bucureşti.

B. Spinoza: (Două sute cincizeci ani dela moarte), articole şi traduceri de dr. I. Brucăr şi prof. S. Katz, Edit. Societatea Română de Filozofie, Bucureşti, preţul 250 lei.

I. Negreanu: Studii juridice. Precedate de o scrisoare a d-lui C. Hamangiu, consilier la Inalta Curte de Casaţie. Bucureşti, 1930. Preţul 160 lei.

Horia Teculescu: Pe Mureş şi pe Târnave. Flori înrourate (Doine şi strigături). Sighişoara, 1929. Preţul 100 lei.

Fedor Gladcov: Cimentul, ediţia II-a, Editura „Cugetarea", Bucureşti.

Georges Sand: Indiana (roman), Editura „Cugetarea", Bucureşti.

Darea de seamă a consiliului de administraţie pe anul 1929 al Societăţii „Creditul Fonciar Urban" din Iaşi.

Societatea de mâne, Indreptar, Universul Literar, Revista C. F. R., Arta şi Arheologia.

Revista scriitoarelor şi scriitorilor români, Anul IV, No. 3.

Concurenţă

— Dv., care sunteţi ministrul artelor vă rog să mă ajutaţi; sunt poet.
— Ce pot să-ţi fac eu? N'am decât un singur post de copist vacant şi acela e cerut de-un pictor.

Intre scriitori

— Azi mi se face primirea în Societatea Scriitorilor.
— Ai scris vre-un roman nou?
— Nu.
— Atunci tocmai de aceia.

Vânătorul distrat

Pe urmele ursului...

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL IX.-SERIA II-a.-No. 499

NUMĂR DE PAŞTI

12 Pagini 10 Lei

Duminică 20 Aprilie 1030

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897 CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Cea mai veche amintire

Cea mai veche amintire a mea se leagă de soarele de primăvară. Nimic material n'a mai rămas din acel trecut depărtat, probabil acum patruzeci şi opt de ani. Configuraţia topografică a punctului precis de pe glob unde a avut loc drama s'a schimbat cu desăvârşire. Eroii ei s'au prefăcut şi sânt cu totul alţii, în baza unei legi a veşnicei prefaceri. Au rămas între ei şi între prezent şi trecut numai legături misterioase cu totul de alt ordin. Cum a crescut după echinocţiul de primăvară lumina lunii, fulgerul de aur m'a străpuns şi a ajuns până în profunzimile trecutului. Asta se întâmplă în toţi anii, dar numai de câtă-va vreme. Mai de demult, adică mai aproape de întâmplare, imaginea aceasta stătea ascunsă pentru mine. Până ce deodată, nu ştiu bine când, într'o strălucire de April, acordul între taine s'a făcut şi întâmplarea din trecut mi-a apărut brusc.

In acel timp, probabil 1882, părinţii mei trăiau la Paşcani, în târgul din deal, deasupra Siretului. Amândoi sânt tot acolo, însă nu mai fac parte dintre fiinţele care se agită în lumină. Corespondenţa lor cu eternitatea se face indirect prin ţărâna care le-acopere oasele, printr'un fir de albăstrea şi printr'o gâză. Cum sui din valea Siretului un deal cotit şi oblu, dai de-o aşezătură unde a fost o piaţă în preajma vechilor Curţi roznovăneşti. Pe lângă acel medean trece un drum: aşi putea spune că el nu s'a schimbat, — ştiu însă că mă înşel. Peste acel drum se ridica o casă cu două rânduri; pe-atunci era singura clădire impozantă şi dublă în înălţime din acea localitate. Era proprietatea unui Ovreiu cu numele Ioina. Acest Ioina a avut fete care s'au prăpădit în tragedii de dragoste şi băieţi care au pribegit în lume. Cred că pentru generaţia de azi numele acesta nu mai spune nimic. I-a pierit şi amintirea ca unui simplu Cirus ori Tamerlan. Trebue să vie un istoric, ca să-l redeştepte.

In casa aceia ţineau câteva odăi cu chirie părinţii mei. In afară de medean, drum şi domnişoara Berta a lui Ioina care mă săruta ades, lumea mea exterioară mai era alcătuită de un mic loc viran de alături. In fund era o căsuţă ca de păpuşi unde se agita bizar un oarecare Alexandru Şchiopu, cizmar de meserie, care lucra tatălui meu ghete de marochin (asta am ştiut-o pe urmă). In faţa căsuţei şchiopului se înălţa o şandrama de scânduri, în întunericul căreia se aprindea un foc năpraznic. Acel foc clipea şi vâjâia. In jurul lui se mişcau oameni negri. O larmă de ciocane suna fără întrerupere. Indrăznisem o singură dată să-mi vâr nasul în deschizătura uşii. Către mine, din foc, a rânjit un demon şi n'am mai îndrăznit. Acolo înlăuntru era o primejdie. Afară însă era soare şi toate-mi zâmbiau. Chiar şi acel rânjet căzuse lângă mine ca o frunză moartă. Nu mi-l mai puteam înfăţişa. N'a reapărut din adâncime decât târziu, asociat cu celelalte împrejurări.

Alexandru Şchiopu a făcut şi el o săritură dincolo de orizont şi s'a afundat într'un ocean necunoscut. Căsuţa lui de păpuşi a fost smulsă de furtună şi amestecată cu pulberile. Şandramaua şi ciclopii s'au scufundat către focul lăuntric. Casa cu două rânduri a luat altă înfăţişare. Cea mai mare parte dintre copiii care viermuiau în lumina acelui an au pierit. Acolo au mai este nimic.

Iată ce mi s'a întâmplat acolo.

Aveam, probabil, doi ani. Intreprinzând o lungă şi obositoare călătorie de patruzeci de metri, ieşisem de subt privigherea atentă a mamei, trecusem pe sub ochii languroşi ai domnişoarei Berta şi intrasem într'un soare alb şi orbitor. Şi privigherea mamei şi ochii domnişoarei Berta sânt presupuneri de circumstanţă şi, dacă vreţi, literatură. Soarele însă era o realitate, care s'a păstrat în mine, căci altfel n'ar fi reapărut.

După ce am umblat câtva timp fără rost şi fără scop, ca şi gâzele pe care le observam, m'am oprit lângă şandramaua fierarilor. Eram desculţ, cu capul gol şi numai într'o rochiţă uşoară. Părul însă era alburiu ca un fuioraş de cânepă; picioarele grăsuţe şi nesigure; ochii albaştri atenţi, însă fără gânduri.

O întreprindere aşa de îndrăzneaţă şi o aşa de lungă călătorie trebuia să se isprăvească printr'un fel de somnie şi odihnă. Soarele lucra în carnea mea crudă ca o flacără de viaţă. M'am sprijinit cu spatele în şandramaua de scânduri a ciclopilor şi stam aşa clipocind, fără bucurie, fără supărare, fără nimic, — complect fericit caşi cei mai îndepărtaţi semeni ai mei îndărăt, pe scara filogeniei.

De-odată au prins a bate ciocanele şi o scânteie — prin ce întâmplare? — toate sânt taine nepătrunse — o scânteie a străbătut printre crăpăturile scândurilor şi mi s'a insinuat pe subt gulerul rochiţei, la ceafă, c'o muşcătură subţire şi aprigă.

Am tresărit. Am ţipat.

Am t r e s ă r i t zbătându-mi pleoapele. Am ţipat ca să dau lumii vestea celei dintâi suferinţi conştiente. Strigătul meu a fost un cuvânt: *Otavă!* Imi dădeam samă că se întâmplă cu mine ceva.

— Otravă!

Suferinţa aceia, împunsătura aceia fierbinte care venea din întuneric, dela foc, dela rânjet, dela larma ciocanelor era otravă.

De ce era otravă nu ştiu. Asta era părerea mea.

Cuvântul, cu rostirea lui necomplectă şi cu înţelesul fals deşi poetic, a fost rostit în singurătatea unui cotlon ferit şi a unei zile de April, cu soare intens. Nu l-a auzit nimeni dintre muritori. L-am auzit numai eu, şi l-am şi uitat imediat. Suferinţa a fost scurtă ca o pişcătură ageră. A trecut un fluture: a luat otrava pe aripele lui, s'a dus şi n'a mai lăsat în mine nimic. Aşa de complet am uitat-o, încât mamei n'am fost în stare să-i povestesc nimic. A murit fără să ştie ceva despre această experienţă a primogenitului ei. M'a certat că m'am prăpădit prin lume, m'a hrănit, m'a sărutat şi m'a culcat.

Iată că mai târziu, foarte târziu, cuvântul şi imaginile au apărut. Rostirea s'a întors clară, ca atunci. Am pronunţat *otavă*, deci încă nu puteam vorbi. Cuvântul era greşit întrebuinţat: altă dovadă pentru a statornici, pe cale filologică, vârsta. Alte dovezi n'am. Dar pe acestea le socot sigure.

Reconstituind împrejurările şi faptele, m'am întrebat cum s'ar fi putut exprima brusc, printr'o singură vocabulă, ceiace mi se întâmpla. Am rămas încurcat, am căutat soluţii. Individul acela de doi ani, incomplect şi nesigur, a avut o intuiţie a lucrului şi un instinct al expresiei pentru care am oarecare admiraţie.

De ce va fi uitat el însă totul, imediat?

Bine. A uitat. Dar de ce altul, un om cu totul altul, un străin aşi putea zice, a regăsit imaginile moarte şi cuvântul pierdut?

MIHAIL SADOVEANU

Guido Reni — Mater Dolorcsa

Civilizaţie locală

de G. TOPÎRCEANU

— Strângeţi *rizervă*, că se opreşte apa! strigă vardistul crăpând uşa din spre stradă. Şi toţi ai casei apucă în grabă căldări, căni şi alte vase mai mărunţele, cu destinaţii gospodăreşti felurite şi se reped speriaţi la robinet (casa are robinet). Cu o mână febrilă, cel dintâiu ajuns dă drumul... Fsss! face robinetul. Şi câteva picături, rămăşiţă săracă, sună jalnic în fundul unei căni. Cu o înduioşetoare simultaneitate, braţele celor din jurul robinetului se lungesc spre pământ.

Vardistul a plecat. Important şi tardiv, el duce mai departe vestea fericită. Când ajunge pe la a patra casă, oamenii ştiu de mult că apa e oprită.

— Ce rezervă? Nu vezi că s'a închis? îl întâmpină o gospodină necăjită.

— Păi eu nu ştiu... eu aşa am *orden*, răspunde omul oficial, bocănind din cizme mai departe, la altă casă. El are ordin să-i vestească pe toţi cei din *pontul* lui că se opreşte apa — şi îşi face strict datoria, chiar după ce apa s'a oprit de trei ceasuri.

Intr'o ogradă ferită, o cişmea de moda veche ţărâie o şuviţă firavă de apă, de la un izvor din dealul Ciricului. Cam puţintică, nu-i vorbă, — dar rece vara, potrivită iarna şi mai cu seamă sigură la orice vreme, ziua ca şi noaptea. Apa marei instalaţii civilizate (cu care stăm în rândul oraşelor moderne), printr'o ingenioasă rânduială a ţevilor, e tocmai dimpotrivă: iarna ca ghiaţa, vara călduţă, şi 'n orice anotimp cu capricii răutăcioase, ca o femee fără amor. Pe ger îngheaţă, la desgheţ s'azvârle impetuos şi îmbelşugat şi sparge ţevile (care fiind cam şubrede, atâta aşteptau), se infiltrează apoi prin pivniţe bătrâne, prin hrube vechi şi tăinuite, care răspund pe neaşteptate cine ştie unde, subt vre-o casă nouă... Şi catastrofa e gata: într'o bună noapte clădirea cea nouă se dărâmă cu instalaţie modernă cu tot, fără ca nimeni să-i fi presimţit prăbuşirea.

Şcolăriţe mărunţele, cu picioare subţiri şi agile ca de furnică, au plecat pe întuneric din fundul Socolei ori de pe la Nicolina, să poată intra în clasă la ora reglementară. Iarna, când pornesc ele de acasă e noapte pe uliţi, e glod până la genunchi sau e ger de crapă pietrele şi câinii flămânzi dau la om ca lupii. Dar n'ai ce-i face, viaţa e grea şi amară chiar când eşti o fetiţă numai de două şchioape: la ceasul 8 fix începe şcoala.

Şi iată că într'o dimineaţă, pe la 8 şi ceva, pâlcuri de fetiţe îmbrăcate în negru (asta e culoarea favorită a copilăriei studioase) încep să treere mărunt spre mahalale, îndărăt, spre casă. Toate sunt grozav de vesele. Ce s'a întâmplat?... Câteva întârziate le vin în întâmpinare, cu ochii ficşi de groaza pedepsei care le aşteaptă. Una din cele care se întorc spre casă, mică şi îndesată, cu obrajii rumeniţi de ger, cu ochii plini de o nemăsurată bucurie, strigă triumfător către una din cele întârziate:

— Pretorian, nu te mai duce! Haideţi înapoi toate! S'o dărâmat şcoala.

— Când?

— As' noapte. I-o venit nişte apă pe dedesubt, nu se ştie de unde, şi gata! Dacă eram acolo, pe toate ne omora...

* * *

Se lasă înserarea. De prin unghere, pe nesimţite, umbra se adună tot mai deasă. Melancolii dulci, descurajări subite ori tristeţi negre fără motiv se lasă în suflete, după ani şi împrejurări. Gândurile rele, ca liliecii, preferă întunericul — şi întunericul naşte lilieci în sufletele noastre.

Dar, cu o mişcare uşoară, o mână întoarce comutatorul electric spre dreapta. O lumină albă, egală şi liniştită se revarsă din becurile *Osram* sau *Phillips,* care s'au aprins miraculos şi ard ca nişte fragmente reci de soare, captive, risipite prin odăi. Influenţa malefică a întunericului a fost încă odată conjurată. Slăvită fie civilizaţia!

In redacţia unui ziar, secretarul, cu o foaie albă dinainte, încearcă să prindă din sbor prima frază a unui articol, care-i palpită ca un fluture în jurul capului plin de preocupări domestice... A prins'o! Creionul aleargă vertiginos pe fila albă... Din odaia de alături se aude glasul unui reporter la telefon, glas plin de o duioasă şi enervată rugă, ca 'ntr'o declaraţie de dragoste:

— Domnişoară... te rog, domnişoară... numai cinci minute!

(Continuare în pag. II-a)

AMINTIRI

ION CREANGĂ

de JEAN BART

S'au împlinit 40 de ani de când s'a stins din viaţă marele scriitor popular Ion Creangă.

Cine nu cunoaşte amintirile, basmele şi snoavele neîntrecutului povestitor?

Căci scrisul lui, rămâne veşnic proaspăt, colorat şi gingaş, descreţeşte frunţele, înduioşează şi farmecă pe toţi care îl cetesc: copii, tineri, bătrâni, oameni culţi şi oameni din popor, la oraşe ca şi la sate.

Dacă sunt mulţi cei care îl cunosc din scris, puţini au mai rămas dintre cei care au avut parte să-l fi cunoscut pe când era în viaţă.

Ion Creangă mi-a fost profesor, în clasele primare, la şcoala din Păcurari, la Iaşi.

Jocul întâmplărilor vieţei, face ca şi unul din foştii lui elevi, să aducă azi, un cuvânt de pomenire, precum se cuvine, numelui marelui dascăl şi artist, care a luminat şi a încântat cu măestria artei sale atâtea generaţii.

Despre omul şi despre scriitorul Ion Creangă s'a vorbit de multe ori. Totuşi, mărturiile din trecut servesc ca documente omeneşti pentru cunoaşterea unui scriitor şi a timpului în care a trăit.

★

Cam prin anul 1860 apare în Iaşi un preot tânăr, cu pletele bălae, vesel, glumeţ, cu surâsul veşnic pe buze. Venise din Tg. Frumos, unde fusese hirotonisit diacon după ce absolvise cele patru clase de seminar; dar de locul lui era din satul Humuleşti, de lângă Tg. Neamţului.

A face biografia lui Ion Creangă e de prisos.

Căci, şi-a făcut'o el singur, ca nimeni altul.

In *Amintirile sale din copilărie* a zugrăvit c'o mână de maestru, în culori vii, viaţa reală şi sufletească a copilului de ţăran, dat să înveţe oleacă de carte ca să intre în fabrica de popi.

Intreaga lume a satelor de munte redată, în cadrul naturei, fotografie în culori, fidel şi artistic lucrată, va rămâne ca o nemuritoare icoană a vieţei satului moldovenesc.

Tânărul diacon avea glas frumos.

Slujea la mai multe biserici şi locuia într'o casă în ograda mânăstirii Golia.

Cu toate că-şi îndeplinea cu sfinţenie şi conştiinţă slujba bisericească, el avu să sufere multe din partea autorităţilor canonice de pe acea vreme.

In arhiva Mitropoliei din Iaşi se păstrează un dosar cu titlul:

„Actele relei purtări a diaconului Ion Creangă".

Care era pricina şi prin ce se făcuse el vinovat faţă de Biserica Ortodoxă atrăgându-şi urgia Sfântului Sinod?

Iată acuzările ce i se aduceau:

Mergea la teatru, umbla la vânat, trăgea cu puşca, îşi reteza pletele, îşi potrivea barba şi, în loc de potcap, purta pălărie după obiceiul Apusenilor.

In fond, firea sinceră a lui Creangă, iubitoare de adevăr, gura lui cam slobodă, de ţăran glumeţ şi original, căruia îi plăcea să râdă şi să glumească — — uneori chiar pe seama mari feţelor bisericeşti — l-au pus în conflict cu autorităţile.

Şi astfel diaconul Ion Creangă, pentru faptele sale grave, incorigibile şi incompatibile cu caracterul de cleric, fiind judecat, a fost caterisit, exclus pentru totdeauna dintre clerici.

Despopit, Creangă se îmbracă civil, împachetează frumos hainele preuţeşti şi le trimite la Mitropolie.

Asupra părului, de cum şi-a tăiat el coada, se povesteşte că fiind în gazdă la un diacon la Roman, diaconiţa nu-şi mai lua ochii dela părul lui balan, şi mereu să jeluia că nu are şi ea aşa păr frumos. Creangă fără a sta mult pe gânduri, ia o pereche de foarfeci, îşi tae coada şi o prezintă în dar diaconiţei.

— Dacă îţi place aşa de mult, poftim.

Adevăr sau scornitură... cine ştie? Oricum, întâmplarea se potriveşte cu firea hazlie a lui Creangă.

Până ce-a isbutit să fie din nou primit în învăţământ ca institutor, el şi-a câştigat pâinea zilnică obţinând brevet dela Regia Monopolului Statului, pentru deschiderea unui debit de tutun şi mărci poştale în oraşul Iaşi.

★

Când l-am cunoscut, în copilărie, eu nu eram decât un şcolor mititel în clasa II-a primară, în vârstă de 8 ani. Creangă era în pragul bătrâneţei. Totuş, îmi aduc destul de bine aminte de el. Printre atâţia dascăli severi şi înăcriţi, care mi-au chinuit copilăria ani de-arândul, îmi apare figura blândă şi jovială a lui Domnul Creangă, pe care toţi băeţii îl iubeam.

Omul acesta, înalt şi burtos, pururea zâmbitor, radia în jurul lui, pe stradă ca şi în clasă, în vorbă ca şi în scris, aceiaşi lumină, bunătate şi veselie.

Cu ce dragoste, cu ce căldură, îşi îndeplinea el nobila misiune de luminător. Patima lui era gramatica şi punctuaţia. Ţinea la scrisul limbei curate româneşti, după *firea* ei. Şi făcea cu noi în clasă probă pentru bucăţile ce le tipărea mai pe ur-

(Continuare în pag. II-a)

Strofe de odinioară...

Subt cerul luminat, cu stele plin,
Ca merii înflorit de primăvară
E gândul meu o pasăre ce sboară
Cu drumul drept prin beznă spre desti.

Ascult prin noapte singur şi-o aud
Cu ţipet speriat ca o chemare,
In chipul unei păsări călătoare
Ce sboară numai noaptea dela Sud.

Acelaş gând în fiecare sară
Spre streşna casei tale se ridică.
Cum ar veni aceiaş rândunică
Spre-acelaş cuib în orice Primăvara.

Aceiaşi taină mult misterioasă
Prin oarbe depărtări ce ne despart
Indreaptă pasărea spre cuibul spart
Şi gândul meu mereu spre-aceiaşi casă.

DEMOSTENE BOTEZ

Ion Creangă (continuare din pag. I)

mă în celebra carte:„*Invăţătorul Copiilor*".

— Mai zi odată măi băete... şi încă odată... că asta nu sună curat româneşte... şi cu mâna pâlnie la urecehe, asculta repetirea fiecărei fraze. Il chinuia uneori ceasuri întregi un singur cuvânt ce i se părea că nu-i la locul lui — căci după auz judeca el efectul literar al stilului.

Parcă îl văd la catedră: mare, gras, suflând greoiu, descheiat la haina lui de şiac, tamponându-şi mereu fruntea şi părul lui balan c'o batistă roşie popească.

Aşa îi era obiceiul.

— *Scoateţi batistele!* comanda el uneori brusc, oprindu-se în mijlocul explicaţiei. Şi care se întâmpla să fi uitat batista acasă, venea singur şi întindea palma la Sf. Neculai — o verguţă de alun păstrată cu sfinţenie în saltarul catedrei.

Marile lui calităţi de dascăl, făceau să cucerească şi să stăpânească deplin atenţia copiilor. Şi când simţea un început de oboseală a clasei, el se pornea să povestească snoave şi pilde în legătură cu purtarea unora dintre noi — şi toţi băeţii râdeau cu poftă şi se porecleau, făcând haz unii de alţii. „Brânză bună în burduf de câine" le spunea el celor deştepţi şi răi.

Blând, comunicativ, şăgalnic, domnul Creangă nu ne strunea ca ceilalţi dascăli, în faţa cărora şedeam smirna, pironiţi în bănci.

Uneori, afară, privea la jocurile noastre şi ne învăţa cum trebue să batem mingea.

„*Boul trebue să tragă şi copilul trebue să se joace*" zicea el şi ne lăsa în voe, fără să-l supere neastâmpărul şi obrăzniciile noastre.

Imi aduc aminte cu ce drag ne scoteam căciulile din cap când îl întâlneam pe stradă. Pe când ceilalţi dascăli gravi, nici nu-şi aruncau ochii la nişte şcolari mărunţi, domnul Creangă răspundea voios la salutul nostru, scoţându-şi din cap pălăria lui sură şi mare cât roata carului.

Şedeam în dealul Sărăriei, în vale era mahalaua Ţicăului, şi iarna ne dam drumul cu săniuţa pe derdeluşul râpei dela Scăricica. Treceam ca săgeata prin faţa căsuţei lui Creangă — bojdeuca cum îi spunea el. Intr'o zi, dascălul nostru, care ne privea din cerdac, şi-a aruncat pe umeri o caţaveică scurtă, de blană de vulpe şi a ieşit la portiţă. Oprind sania din coadă, după ce şi-a îndesat bine în cap căciula de oae, a încălecat cât era de mare pe săniuţa mea şi a pornit la vale, ca să ne înveţe el pe noi *mucoşii* cum trebue cârmită sania cu piciorul la cotitură. Tata îl cunoştea bine pe Creangă şi povestea uneori din bucăţile lui.

De una îmi aduc bine aminte:

Creangă, cu băetul lui, într'o duminică, veneau spre casă. Pe drum se întâlnesc cu Hulub, sacagiul care ne căra şi nouă apă acasă. Creangă se opreşte, dă mâna cu el, întrebându-l de sănătate. Băetul în uniformă de şcoala militară — egretă roşie la chipiu, nasturi auriţi, mănuşi albe de piele de căprioară — se simţea oarecum jenat lângă sacaua lui Hulub. Trecu înainte micşorând pasul. Creangă se încruntă o clipă.

— Iaca, măi Hulub, cum se preschimbă plodurile noastre când ajung şi ei guleraţi.

Hei! Musiu... ia fă calea întoarsă şi vino ici să dai mâna cu Moş Hulub... ori ţi-i ruşine să strângi mâinile aspre ale prietenilor tatălui tău?

Căpitanul Creangă, unicul fiu al marelui scritor, a eşit ofiţer de marină, a trecut în arma geniului şi a părăsit armata cu încrederea în sine că-i un geniu comercial. Visa afaceri de milioane, lovituri ingenioase şi fantastice: „*Hârtia de ţigară Ţaţa Lina*. „*Ori fumaţi hârtia Creangă, ori daţi dracului tutunul*".

Cine nu cunoştea pe vremuri celebrul lui restaurant: „*Ca la mama acasă*".

Sărac a murit căpitanul Creangă ca şi tatăl lui. Nu moştenise decât o bogată imaginaţie.

„*Arta lui tată-tău te mănâncă pe tine*" l-am auzit adesea pe Vlahuţă spunându-i şi râzând cu poftă de planurile comerciale, pe care căp. Creangă le croia cu toată siguranţa. Fiul n'a scris, dar avea ca şi tatăl lui o mare vioiciune de spirit şi darul povestirii.

Nu pot uita una din hazliile lui istorisiri.

La o paradă, la Mitropolia din Iaşi, apăru tânărul ofiţer Creangă, proaspăt ofiţer de marină. Ţinuta lui de ceremonie — frac, bicorn — făcea senzaţie şi aţâţa curiositatea mahalagiilor ieşeni, care nu cunoşteau asemenea uniformă.

—E consul rus, ba-i ambasador englez, şoptea sexul frumos admirând nobila ţinută a tânărului străin care se umfla în pene. Când deodată o babă din Sărărie se pronunţă hotărâtor:

— Ia tăceţi fetelor, doar îl cunosc de când era de-o şchioapă, e băetul lui *Popa Smântână* din Ţicău.

✶

Popa Smântână şi Popa Dracul i se zicea în Iaşi lui Creangă, de când îl ridiculizase Iacob Negruţi în satira *Electorale*, pentru că Creangă făcuse politică democrată, liberală împotriva *Junimii*.

Mult mai târziu a luat Creangă contact direct cu cercul select al Junimii. Având cultul şi respectul cărţii, el, cu cele patru clase de seminar, era prea timid ca să păşească singur pragul unei societăţi savante, în care profesorii de universitate discutau ştiinţă înaltă, filosofie complicată şi literatură rafinată.

Creangă a fost „descoperit" de marele poet Eminescu pe când era revisor şcolar al Iaşului. Această piatră preţioasă, cum se zicea la Junimea, şedea ascunsă în pulberea şcolii primare, până ce au văzut-o strălucind ochii pătrunzători ai revizorului poet. Eminescu l-a îndemnat pe Creangă să scrie, el l-a introdus în Junimea, care avea, precum se ştie, celebra deviză, pronunţată de Petre Carp, în superba lui trufie:

„Intră cine vrea, dar rămâne cine poate".

Nu numai că a putut rămânea, dar acest copil de ţăran din Humuleşti, dovedeşte un aristocratic fond sufletesc, o estetică fină de artist de rasă, şi trece la posteritate strălucind în fruntea stiliştilor limbii române. In modestia lui, Creangă n'a putut nici visa că odată, opera lui — *ţărăniile* mele cum le numea el — va fi tradusă şi admirată în Anglia şi Germania.

Un profesor francez dela Rouen prepară acum o teză de doctorat, având ca subiect opera lui Ion Creangă.

S'a scris adesea despre prietenia legată între Eminescu şi Creangă.

Ce-i apropia pe aceşti doi oameni aşa de deosebiţi?

Eminescu, poet fin, închis, senzibil, c'o vastă cultură filosofică şi artistică dobândită după profunde studii în străinătate.

Creangă, seminarist, rămas tot ţăran în fundul sufletului său, vesel, glumeţ, dar fără să ştie limbi străine, fără cunoştinţa clasicismului antic şi a romantismului nemţesc, cu puţină carte dar cu multă minte.

Tocmai nota distinctivă a firei poporului, care face suprema frumuseţă a operei lui Creangă, îl atrăgea pe Eminescu. Nopţi întregi, în faţa unui pahar de vin, a stat marele poet sorbind cu nesaţiu farmecul povestirilor, humorul, spiritul, sarcasmul şi filosofia poporului, redate cu măestrie de talentul pe care Creangă îl avea din naştere.

S'a zis că autorul profund al operei lui Creangă e însuşi poporul.

Toate calităţile şi toate defectele noastre de rasă se găsesc în opera lui Creangă. El este sinteza etnică a poporului nostru; opera lui e cea mai bogată mină de exploatare a geniului limbei româneşti.

„Nu-l pot uita, scrie Eminescu despre Creangă, pe marele meu prietin, care a ştiut în nopţile înstelate petrecute în cerdacul bojdeucei dela Iaşi, să-mi cânte ca un rapsod din alte vremuri, minunatele poveşti rupte din sufletul Moldovei, căci glasul lui avea ceva din armonia divinităţii.".

Scrisul lui Creangă este gustat de popor ca şi de clasa cultă. Este personal şi original căci n'a primit nici o influenţă a vre-unui scriitor român sau strein, clasic sau modern. Limba lui nu-i scoasă din cronici vechi, e graiul colorat, vioiu şi sfătos al ţăranului din munţii Moldovei.

După câteva rânduri citite puteţi judeca armonia, tonalitatea şi ritmul prozei lui Creangă.

„Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare şi limpede ca cristalul, în care se oglindeşte cu mâhnire Cetatea Neamţului de atâtea veacuri!

Dragi-mi erau tata şi mama, fraţii şi surorile, băeţii satului, tovarăşii mei de copilărie, cu cari, iarna în zile geroase, mă desfătam pe ghiaţă şi la săniuş, iar vara în zile fruuoase de sărbători, cântând şi chiuind, cutreeram dumbrăvile şi luncile umbroase, prundul cu şteoalnele, ţarinile cu holdele, câmpul cu florile şi mândrele dealuri, de după care-mi zâmbiau zorile, în sburdalnica vârstă a tinereţei".

Ce broderie de imagini, ce frăgezime şi armonie, care farmecă, înduioşează şi răcoreşte ca un isvor limpede, în care îţi revezi din nou întreaga ta copilărie.

✶

Când a murit Creangă lucra la o piesă de teatru: „*Dragoste chioară şi amor ghebos*". Piesa a rămas neterminată. Lumea în Iaşi zicea că Creangă a murit de două ori.

Odată, când l-a apucat un acces de epilepsie chiar în clasă la noi.

Imi aduc aminte cum l-am văzut căzând, întins în faţa noastră, lângă catedră. Se sbătea cu spume la gură. Noi copiii am început să ţipăm înspăimântaţi. Unii au fugit să cheme pe bătrânul director Braşoveanul. S'au adunat profesorii, şi cu mare greutate l-au putut ridica pe braţe culcându-l pe masa cea lungă din cancelarie. Pe noi cei din clasa a doua ne-a trimis acasă. Mergeam pe stradă plângând cu sughiţuri, şi mamei i-am spus că d-nul Creangă a murit. L-am văzut cu ochii mei întins pe masa din cancelarie. De altfel vestea morţei lui se răspândise în tot oraşul. Gazetele din Bucureşti îi făcuse necrologul şi-i dase portretul încadrat în doliu.

El şi-a revenit, şi a mai trăit câţiva ani. Făcea singur haz şi spunea la toţi că i-a murit moartea.

Dar în acelaş an, când prietenul lui, marele poet Eminescu, s'a stâns într'un spital de nebuni, Creangă a închis ochii, răpus de vechea lui boală.

Prietenii, doctorii, îl îndemnase să meargă la Viena să-şi caute sănătatea, pe Creangă însă îl trăgea inima spre Humuleşti; ultimu-i dor era să mai revadă odată oamenii şi locurile sburdalnicei tinereţe.

Dar moartea nemiloasă l-a găsit tot în Iaşul suferinţelor lui, în mahalaua Ţicăului, în bojdeuca lui, între cele 12 pisici, pe care le creştea cu părintească îngrijire.

Stoic a rămas , senin şi glumeţ până la urmă.

Era bolnav, şi când îl întrebau prietenii cum îi merge şi dacă îşi caută sănătatea, le răspundea glumind: „Nu ştiţi că Românului ie greu până se apucă de lucru, că de lăsat îndată se lasă". „Şi de altfel îmi merge bine, ştii, vorba ceea: „stupesc în barbă şi trag oghialul cu dinţii".

Chiar de Anul nou, în 1889, în seara de Sf. Vasile, în cea mai scumpă seară a anului, atunci, pe când toate oraşele şi satele răsunau de clopote, tălăngi, buhaiuri, colinde şi urări, cel mai mare povestitor al Moldovei închidea ochii pe vecie.

In urma lui rămâne ca moştenire neamului românesc comoara nepieritoare a operelor sale.

Pentru marele său suflet, pentru marea lui artă. cu care a ştiut să înveselească copilăria, să farmece tinereţa şi să mângâe bătrâneţea, noi. cei care i-am sorbit scrisul, şi adesea am râs ca să nu plângem, se cuvine să vărsăm o pioasă lacrimă pe mormântul uitat al lui Ion Creangă.

JEAN BART

SELMA LAGERLÖF

Prinţesa Babylonului

E o sară întunecată de iarnă, într'o neînsemnată colibă din Skrolyka. Katrina toarce la vârtelniţă iar pisica din poala ei toarce şi ea. Bărbatul, Jan Andersson, îşi încălzeşte spatele la foc. Lucrase toată ziua, ca lemnar, la Falla, în pădurea lui Erik; deci, cu drept cuvânt, nu putea să-i pretindă nimeni ca, deabia căzut dela drum să se apuce de alte treburi. Chiar Katrinei i se părea mai nimerit să-l lase să se joace cu fetiţa lor, care în acea iarnă împlinea cinci ani.

Cufundată în gânduri, Katrina nu asculta decât cu jumătate de ureche convorbirea bărbatului cu fiica ei. In mod obişnuit îi supraveghea, fiindcă nu voia ca Jan să-i vâre copilei în cap că-i frumoasă, deşteaptă şi minunată ca nimeni alta, căci mai totdeauna asta avea pe buze. Katrina îşi dădea seama că dacă va lăsa-o pe Klara Gulla să se creadă, de mică, apoi femeie cuminte nu mai scoate dintr'însa.

Dar păcatul lui Jan era fără leac: câte şi câte nu mai născocia, doar a suci capul fetei?... In sara asta însă, Katrina se linişti, căci el începuse a-i spune fetiţei istorioare din Biblie. Incepuse cu facerea lumii şi acum ajunsese la Turnul lui Babel. Era de nădăjduit deci că n'are să mai spue năzdrăvănii.

— „Oamenii aduseră ghips — povestea Jan — strânseră var, pregătiră cărămizi, ridicară schele şi turnul se înălţa tot mai tare, zi cu zi. Ştiau ei bine că opera lor nu place Atotputernicului, dar nu le păsa de asta, căci îşi puseseră în cap să ajungă la cer, ca să vadă cum e înăuntru.

— „Ascultaţi, oameni buni, le zise bunul Dumnezeu. Vă spun pentru cea din urmă oară: dacă nu întrerupeţi lucrul, voi fi nevoit să arunc asupra voastră o nenorocire. O atare nenorocire, încât veţi suferi în veci şi leac nu va mai fi".

Dar oamenii gândeau că Domnul va fi îngăduitor ca'ntotdeauna. Deaceea, continuară să clădească, ca şi cum n'ar fi auzit; şi turnul se înălţa din ce în ce mai sus.

Atunci, bunul Dumnezeu le amestecă limbile. Până atunci, vorbiseră toţi într'acelaş fel, şi deodată nu se mai înţeleseră.

Meşterul zidar, vroind să spue: „Daţi-mi ghips !" zicea: „Colvi, colva". Iar când lucrătorii îl întrebau ce doreşte, spunea: „Erbi, derbi, mirbi, marbe". Ştii, nu se mai înţelegeau de fel, de fel. Meşterii, furioşi, îşi închipuiau că lucrătorii vor să-şi bată joc de ei şi le făceau observaţii aspre; dar în loc să zică: „Vorbiţi cum se cuvine !", ei ziceau: „Ullen, dullen, dorf !" La care, lucrătorii nedumeriţi şi înlemniţi de mirare, nu putură spune decât: „Abracadabra". Şi aşa mai departe. Astfel, din una în alta, se înfuriară aşa de tare, încât se luară de păr.

Din ziua aceea, prietenie între oameni n'a mai fost; uitară de turn şi de toate şi se împrăştiară toţi în toate părţile...

Ajungând aci cu povestirea, Jan aruncă o privire spre Katrina. Roata se oprise; femeia şi pisica păreau a fi adormit. Jan îşi reluă firul povestirii, scoborând puţin vocea:

„Printre oamenii care lucraseră sau care ajutaseră la ridicarea turnului, se afla un rege şi o regină care aveau o prinţesă mititică. Şi numai ce se pomenesc ei că fetiţa asta mică începe să vorbească aşa de ciudat încât nimeni nu înţelegea măcar un cuvânt din ce spunea. Regele şi regina nu mai voiră s'o mai ţie în castel la dânşii; o goniră. şi prinţesa cea mititică o porni singură în lumea largă.

„Era foarte nenorocită şi foarte îngrijată. Ii era teamă să nu-i iasă în cale vreun urs sau vreun lup, care ar fi mâncat-o de cum ar fi zărit-o.

„Dar, deşi era aşa de mititică şi-aşa de subtirică, nimeni nu-i făcu vreun rău. Dimpotrivă: toţi oamenii care-o întâlneau veneau la dânsa, îi întindeau mâna şi-o întrebau unde merge. Numai că nu puteau înţelege ce spunea ea şi treceau mai departe, fără să se mai uite la dânsa.

„Frumuşică şi mititică cum era de cum se înfăţişa înaintea vreunui castel, toate uşile se deschideau larg înaintea ei. Dar pretutindeni, acelaş lucru, cum deschidea gura, nimeni n'o mai lua în seamă, din pricina graiului ciudat pe care-l vorbea.

„Insfârşit, după ce trecu astfel prin toate împărăţiile, ajunse într'o sară, târziu, la o pădure mare şi după ce străbătu pădurea, se trezi înaintea unei colibe mititele şi aşa de joase încât ajungea cu capul de pragul de sus al uşii. Totuşi ea intră înăuntru şi zise : „Bună sara !"

„In casa asta, înaintea căminului, femeia torcea lână iar bărbatul se încălzea la foc. Când văzură pe prinţesă intrând, spuseră şi ei: „Bună sara !"

„Prinţesa cea mititică fu foarte fericită auzind că în această căsuţă vorbesc ca şi dânsa. Dar, din prudenţă, nu le spuse de-odată povestea ei.

— Cum se numeşte casa asta? zise ea, ca să-i încerce.

— Se numeşte Skrolyka, răspunseră locuitorii.

„Ea văzu deci că ei o înţelegeau de minune..

„Şi nu mai putu de bucurie, dar vru să-i mai încerce odată.

— Cum se numeşte graiul ce-l vorbiţi în casa asta ? întrebă ea.

— Acesta-i graiul Vermlandului, răspunseră omul şi femeia.

„Atunci prinţesa cea mititică se apropie de dânşii şi-i rugă s'o ţie pe lângă ei, căci dăduse însfârşit de singurul loc în care oamenii o înţelegeau.

„Dar când intră în cercul de lumină a focului oamenii văzură bine că ea era o prinţesă rătăcită şi-i spuseră că a greşit casa. Nu se putea să-i placă la dânşii Graiul Vermland-ului se vorbea pretutindeni, în tot ţinutul; putea deci să-şi aleagă oricare lăcaş ar fi dorit. Dar prinţesa cea mică nici nu vru să audă : — Nu, le zise ea, văd bine că nu m'am înşelat de fel. Aici vreau să rămân, căci numai aici voiu putea aduce bucurie şi voiu fi de folos".

Klara Iulla, fetiţa cea mică, stătuse nemişcată pe genunchii tatei, tot timpul povestirii, şi asculta, cu ochii măriţi de curiozitate. După ce Jan isprăvi, ea rămase tăcută o bucată de vreme, apoi întoarse capul şi începu să se uite împrejurul ei, ca şi cum ar fi văzut casa pentru prima oară în viaţa ei.

— „Ei, o bucată de vreme are să meargă aşa, zise ea, părând a se gândi. Dar după ce voiu fi mare ,mă voiu întoarce de-acolo de unde am venit".

Faţa lui Jan se lungi de-un cot. Şi ca culme, Katrina se trezise şi auzise sfârşitul convorbirii.

— „Aşa ţi-se cade, îi zise ea. Iaca ce'nseamnă să-i vîri în cap copilei că-i mărul cel de aur !"

(In româneşte de *Despina Sadoveanu*).

Civilizaţie locală (continuare din pag. I)

N'avem nici o ştire la gazetă pe mâine... Imposibil? Firele deranjate?... M'ai nenorocit!"

Undeva, la căpătâiul unui copil bolnav, o cuconiţă numără cu mare grijă dintr'un flacon cu doctorie scumpă, picătură cu picătură, într'o linguriţă: una... două... trei...

Intr'o căsuţă prizărită, aproape de centru, un profesor bătrân a stat la masă mai de vreme şi acum se aşază grăbit la biurou, unde un vraf neverosimil de teze — cel mai perfecţionat sistem de tâmpire inventat de un ministru deştept — îl aşteaptă cu placiditatea exasperantă a lucrurilor neînsufleţite...

Şi dintr'odată, lin, fără prevestire, lumina se stinge... S'a oprit motorul luminii electrice!

Gazetarul încremeneşte cu creionul suspendat, reporterul gesticulează pe întuneric în faţa telefonului, cucoana dă un ţipăt şi scapă flaconul cu doctorii, şi dascălul bătrân îşi dă energic o palmă peste frunte.

— Lumânări! Aduceţi lumânări...

Prin toate odăile apar lumânări proaste (fabricarea lor e o industrie cam părăsită, de când cu eclerajul electric), pâlpâind cu o flacără nesigură şi foarte galbenă, ca la mort. Fitilul, aşezat excentric de cele mai multe ori, arde consumând lumânarea numai la o parte. O rigolă se sapă cu repeziciune şi un izvor abundent de parafină caldă ori de seu topit se prelinge pe sfeşnic. Fitilul ars se lungeşte văzând cu ochii, se încolăceşte graţios la capăt, se umflă într'o bobiţă de cărbune incandescent. In rubinul transparent de jar palpită umbre funebre, ca 'ntr'un astru intrat în maturitate cu sateliţii lui invizibili şi cu bătrâna lui civilizaţie.

Profesorul n'a mai corectat teze. La Nathanson, unde a trimis după lumânare, e închis. Şi mai departe de Nathanson nu se duce baba Tasia la vreme de sară, măcar să piară lumea.

Cu coatele pe masă, cu fruntea sprijinită în palme, pe întuneric, bătrânul stă şi aşteaptă dispoziţia capricios alternativă a Uzinei noastre electrice.

Imagini de odinioară, reminiscenţe fără contur se perindă prin sufletul lui obosit. Intr'un târziu se ridică şi, plin de o amărăciune aproape juvenilă, rezumă doleanţele tuturor:

— S'o dăm dracului de civilizaţie!

G. TOPÎRCEANU

(Din volumul „Scrisori fără adresă", care se află sub tipar).

Cuprins interesant, instructiv şi distractiv hârtie aleasă şi tipar curat: iată ce este

Biblioteca „DIMINEAŢA"

au mai apărut până azi:

11.— **Nuvele** de Gh. Brăescu 8.—
12.— **Viaţa lui Eminescu** de Gala Galaction 8.—
13.— **Adio** de H. de Balzac (trad. de Alice Gabrielescu) 8.—
14.—**Xanthis sau vitrina sentimentală** de Albert Samain (trad. de M. Carp) 8.—
15.— **La Montmorency** de I. Sanielevici 8.—
16.— **Imprumutul răposatei** de Blasco Ibanez 8.—
17.— **Domnişoara Roxana** de Anatole France (trad. de N. Davidescu) 8.—
18.— **Viaţa în armată** de Anton Bacalbaşa 10.—
19.— **Poeme** de Ştefan Petică 12.—
20.— **Zâna apelor** de Bojena Niemţova 10.—
21.— **Surpriză** de J. Dongorozi 8.—
22.— **Poveştile lui Hinu Ion** de Sandu Teleajen 8.—
23.— **Omul cu obrazu 'ncrustat** de Jak London 8.—
24.— **Flămânzii** de I. Ciocârlan 8.—
25.— **Lupii** de Eug. Boureanu 8.—
26.— **O sărutare** de J. H. Rosny (trad. de M. Carp) 8.—
27.— **Homunculus** de Al. Ciura 8.—
28.— **Viaţa mea,** povestirea unei ţărănci din Rusia de Leon Tolstoi (în român. de V. I. Popa) 10.—
29.— **Prima turcoaică** de N. Batzaria 8.—
30.— **Patru cuvântări** de Jean Jaurès (trad. de D. I. Suchianu) 8.—
31.— **Păianjenul** de Hans Heinz Evers 8.—
32.— **Faust,** tragedie de Goethe (trad. de Iosif Nădejde) 20.—
33.— **Amintirile unui băiat de familie** de I. Petrovici 8.—
34.— **Tristan** de Thomas Mann. 8.—
35.— **Amazoana,** culegere de eseuri scrise cu o artă specific feminină de Natalia Negru 8.—
36.— **Laguna** de Ioseph Conrad 6.—
37.— **Descântecul** de I. Vinea 6.—
38.— **Crainquebille** de Anatole France (trad. de M. Carp) 6.—
39.— **Povestiri din Danemarca** de Drachman (trad. din nemţeşte de I. Botez) 6.—
40.— **In tren** de H. Sanielevici 6.—
41.— **Secretul contesei** de Regnier 6.—
42.— **Singurătatea** de I. Agârbiceanu 8.—
43.— **Balzac şi Stendhal** de Brandes 8.—
44.— **Crima din str. Nopţii** de N. Davidescu 6.—
45.— **Livada de măslini** de Maupassant 6.—
46.— **Sărutul cel mai dulce** de Septimiu Popa 6.—
47.— **Din minunile instinctului la insecte** de H. J. Fabre 6.—
48.— **O mireasă la loterie** de W. A. Hoffman 6.—
49.— **Radeş** de D. N. Teodorescu 6.—
50.— **Werther** de Lazăr C. Lazarevici 6.—
51.— **Domnul Şef** de Adrian Pascu 6.—
52—53.— **Profesiunea doamnei Warren** de Georg Bernard Shaw. 10.—
54—55.— **Cum am ucis pe Rasputin** de V. Purişkevici 10.—
56.— **Nebuna** de Octav Mirbeau 6.—
57.— **Plăpumarul chior şi taurul alb** de Voltaire 6.—
58.— **Gazda cu ochii umezi** de George Mihail Zamfirescu 6.—
59.— **Către timpuri mai bune** de Anatole France 6.—
60.— **Nevinovata** de Heinrich Mann 6.—
61.— **Clacă şi Robie** de I. Neagu Negulescu 6.—
62.— **Odaia Ceasornicului** de George Duhamel 6.—
63.— **O împuşcătură în ceaţă** de Jens-Peter Jacobsen 6.—
64.— **Un şaizeci şi şasă...** de Salom Alechem 6.—
65.— **Livretul roşu** de Luigi Pirandello 6.—
66.— **Familia Lewton** de H. Sanielevici 6.—
67—68.— **Viaţa părintelui Vasile Fivelschi** de Leonid Andreev 8.—
69.— **Văzute şi trăite** de I. Petrovici 6.—
70.— **Drumeţul din Praga** de Guillaume Apollinaire 6.—
71.— **Floarea Roşie** de Vsevolod Garşin 8.—
72.— **In tinereţe sau la bătrâneţe** de N. Batzaria 8.—
73.— **O lună de miere** de Israel Zangwil 6.—
74.— **Patima iubirii** de Rabindranath Tagore 10.—
75—76.— **R. U. R.** de Carl Ciapek 6.—
77.— **Crocodilul** de Th. Dostoiewski 6.—
78.— **Micile ironii ale vieţii** de Thomas Hardv 6.—
79.— **Antigona** de Walter Hasenclever 6.—
80.— **Un om sensibil** de Octave Mirbeau 6.—
81.— **Viaţa şi filozofia lui Spinoza** de dr. Ygrec 6.—
82.— **Ochiul de Nichel** de Tudor Teodorescu-Branişte 6.—
83.— **Copilul minune** de Thomas Mann 6.—
84.— **Robii pământului** de Simona Basarab 10.—
85.— **Oul de cristal** de H. G. Wells 8.—
86.— **Alte schiţe vesele** de Gh. Brăescu 8.—
87.— **Caucaz** de Knut Hamsun 8.—
88.— **Despre stil** de Paul Zarifopol 8.—
89.— **Visul unui om ridicol** de Th. Dostoiewski 8.—
90.— **Zâna din fundul lacului** de N. Davidescu 8.—
91.— **Povestiri** de Ladislav Reymont 8.—
92.— **Femea visurilor mele** de Massimo Bontempelli 8.—
93.— **Vendeta** de Honoré de Balzac 8.—
94.— **Drumuri în spirale** de Eug. Relgis 8.—
95.— **Dansatoarea greacă** de Arthur Schnitzler 8.—
96.— **Civilizaţie** de H. Sanielevici 8.—
97—98.— **Aur!** de Blaise Cendrars 12.—
99.— **Din memoriile d-lui de Schnabelewopski** de Heinrich Heine 8.—
100.— **Pacostea** de Ion Dongorozi 8.—
101.— **Noaptea** de Vladimir Korolenko 8.—
102.— **Duşmanul somnului** de Giovani Papini 8.—
103.— **Vartolomei argatul şi dreptul său** de Ivan Cancar 8.—
104.— **Cine-i vinovat** de F. Dostoievski 8.—
105—106.— **Cucerirea vieţii** de Sergiu Voronoff 20.—
107.— **Amok** de Ştefan Zveig 8.—
108.— **Dragoste şi pâine** de August Strindberg 8.—
109.— **O noapte a Cleopatrei** de Theophile Gautier 8.—
110.— **Contesa Laginsky** de Honoré de Balzac 8.—
111—112.— **Taifun** de J. Conrad 10.—
113.— **Lirismul şi totalitatea artei** de Benedetto Croce 8.—
114—115.— **Cutreerând Spania** de Romulus Cioflec 10.—
116.— **Potirul Vieţii** de Ivan Bunin 8.—
117.— **Nuvele** de A. Cehov 8.—
118.— **Inchisorile mele** de Paul Verlaine 8.—
119.— **Scrisoarea unei necunoscute** de Ştef. Zweig 8.—
120—121.— **Popa Gapon** de Milda Chomse 15.—
122—123.— **Fermina Marquez** de Valéry Larbaud 15.—
124.— **Dactilografa** de I. Agârbiceanu 8.—
125—126.— **Din viaţa animalelor** de George Panu

Aceste volume se găsesc de vânzare la toate librăriile din ţară şi se pot comanda direct dela editura „*Adeverul*" *S. A., Bucureşti, strada Constantin Mille* („Sărindar) *No. 7—11,* trimiţându-se costul volumelor prin mandat poştal şi indicându-se pe cuponul mandatului numărul volumelor comandate. Expediţia se face prompt şi franco la domiciliul indicat.

Misantropie

Misantropul meu urăște pe oameni începând cu sine. Nu-i place capul, pe care i l-a dat natura și ar prefera să aibă un cap ca lumea cealaltă.

— Am nevoe de alt cap, își zice dimineața Misantropul, spintecându-și părul cu pieptenele.

Are nevoie, cu alte cuvinte de alt obraz, găsindu-se nemulțumit de figura lui. El gândește fin și trăește gros: un topor cu tăișul de sticlă. De câte ori se regăsește, fără voie, într'o oglindă de prăvălie, el se apără cu mâna, ca de o muscă. Iar se vede și tot acela e, pe care îl cunoaște. Profesiunea lui s'ar împăca mai avantagios cu un profil ascuțit și cu calâpul unei bărbii ovale.

Și-a căutat un ascuțiș într'o țăcălie, în barbă rotundă, pătrată și despicată. Semăna cu un câine murdar. S'a ras: cap de bucătar. A umflat mustața: cap de mitocan. A retezat-o: n'a schimbat nimic. Nimeni nu-l recunoaște de cât atunci când adaogă la fizionomie vocea, mai personală ca portretul — și e salutat cu credința că trecătorul salutat salută pe altul.

Și-a modificat gulerul și cravata și portul pălăriei, zadarnic. Capul nu s'a modificat, rămânând provincial și antiprofesional. In tren a fost întotdeauna confundat cu un negustor de produse alimentare, care împrumută omului de branșă volumul și grăsimea lor — și de alimente vii, boi și porci. Fiindcă întotdeauna semăna cu un om din partea locului, a fost numit cu toate numele derivate dela Popă, dela Petre, dela Ion și dela George, îndulcite cu *escu*. Un singur călător i-a zis odată Macovei. Se găsea și un Macovei cu mutra lui. Dar auzise și atunci greșit: nu era Macovei, era Macavei, fiecare evocând o altă serie mentală, cu o diferență, ca *sticlă* față de *Costică*.

Desigur că figura nu e imaginea sufletului ci numai a stomacului. Misantropul făcea parte din oamenii cu știința rezultatului concordant cu începutul. Un om hrănit cu pește trebuie să se înfățișeze cu trupul lungăreț ca scrumbia și fluturii care ies din flori trebuie să reproducă iluzia panselei și a garoafei. Dacă omul consumând de câteva veacuri n'a ajuns să semene cu boul, decât cu boul prost, este că mănâncă din animal numai părți, neputându-l înghiți niciodată întreg, cu copite și coarne. Crezând că ouăle au determinat forma lui rotundă și portocalele, care i-au plăcut cu deosebire, misantropul le-a proscris și după zece ani de struguri n'a parvenit totuși să evoce de cât boabele din ciorchini, ca și cum tot portocale ar fi consumat. Și i-a părut rău că s'a ferit atâta timp de portocale și mandarine.

Având o monumentală poftă de mâncare, el mâncase de câte trei ori pe zi câteva rânduri de bucate grase.

— E evident, își zicea desgustat, că vine de la bucătărie. Și își lipea o palmă.

Noul regim alimentar inaugurat, după un an nu s'a încheiat cu niciun beneficiu. Capul rămăsese bont și diametrul șalelor neschimbat. Numai că îi tremurau picioarele de o slăbiciune interioară. In patru zile de rasol și fripturi cu sânge Misantropul s'a recuperat. Va să zică, o învățătură: să mănânci mult, dacă ți-e foame — și să nu te mai uiți în oglindă.

Cu neputință! Misantropul bărbierându-se singur, din pricină că briciul străin îl gâdila pe la urechi și pe beregată, era silit să se examineze detailat, umflându-și obrazul ca să fie bine balonat la brici și ridicându-și gura, ca să se radă exact la înghițitoare. Ii mai rămânea satisfacția răzbunării și s'a ținut o viață întreagă după sineș, ca un câine cârn după o pisică.

De-aceea, oridecâte ori se zărea într'o suprafață licăritoare, își trăgea câte o palmă, își aplica un ghiont sau se ciupea de o falcă. Și se bucura, fără să ia seamă la senzație, ca acei clienți cu buza umflată și cu abces, care simt o plăcere morală mai mare de cât durerea, când cleștele dentistului zmulge din maxilarul bolnav și din adâncul gingiei, măseaua ruptă cu fibrele rădăcinii. Bolnavii sufocați de creșterea parazitară a zgârciurilor din fundul nasului, simt periodic dureroasa plăcere a extirpărilor repetate. Foarfeca boantă de grădinar a chirurgului intrând în scorburile respirației, ronțăie, zdrobește și sparge cartilagele unele după altele, și pe când bucuria face invazia bolnavului o dată cu primul fir de aer băut întreg, răcoritor și filtrat prin sângele care-l mâzgălește cu clăbuci și mocirle, operatul aude undeva, par'că se sparg în gura sonoră a unui mare buldog, ciolanele cu măduvă. Exasperat de persistența figurii ce-l obseda, într'o dimineață Misantropul s'a strâns din greșală de un maldăr delicat și o secundă i-au scăpărat ochii și s'au exorbitat. — Și s'a cumințit.

I-a mai rămas mângâierea să urmărească în ceilalți fizionomia lui și să o pedepsească. Profesor, nu era greu să-i aibă la îndemână. Indată ce un student se prezintă în formele care îi aduc profesorului aminte de propriile sale forme, ura i se aprinde și intelectul lui, rău împărechiat cu o crisalidă de carne lăbărțată, lovește cu pumnul și ca fatalitatea. Studentul rămâne repetent și candidatul cade. Dar nici figurile slabe, palide și prelungi nu cunosc tratamentul de echilibru. Ele sunt pedepsite pentrucă s'au iscat după portretul ideal. Misantropul e antisportiv și anglofob, din pricină că sportul agerește slabii și că Englezii sunt slabi și poartă monoclul intercalat între spinceană și muchia obrazului, cu preciziunea capacului de ceasornic...

T. ARGHEZI

Balada drumețului

Spre culmea unde soarele răsare,
Unde se'mbină cerul cu pământul,
Unde-adevărul atât de gol apare,
Incât pe buze-ți tremură cuvântul,
In suflet se topește, laș, avântul
Și'n inimă se potolește, galben, focul,
Vrând toate să le văd cu deamănuntul,
Pornit-am să-mi încerc și eu norocul.

M'am smuls din lume și-am plecat în zare,
Mi-am părăsit cu scârbă așternutul,
Desprins fugar din calda 'mbrățișare
A dragostei păgâne, iar, când lutul
Dorințelor din mine răsvrătitul,
A răscolit din umbră dobitocul,
Un gând — oțel și flăcări — îmi fu scutul
Și-am mers mereu să-mi cerc și eu norocul.

Poteca mea trecu prin lunci ștrengare
Unde te'mbată paserile cu cântul,
Trecu prin munți cu colți de stâncă tare
Iar colții tari îmi sfâșiară pieptul.
Zadarnic duse'n lume vântul
Plânsoarea mea, dur erea, chinul, focul,
Rămase mut și cerul și pământul
Și'ndepărtat de-a pururea norocul.

O! Doamne! mi-a pătruns în suflet vântul
Iar culmea tot departe-și are locul.
Primește-mă. In piept e mort avântul,
Cu care am pornit să-mi cerc norocul.

EDUARD MEZINCESCU

PLASTICA

Una din caracteristicile cele mai frecvente ale producției artiștilor tineri este lipsa de personalitate.

Reminiscențele și așa zisele afinități cu meșterii înaintași sau contemporani se recunosc uneori în cele mai apreciate realizări.

Dacă arta, ca și istoria, este un fenomen de continuitate și de repetiție, așa cum ne încredințează exemplul veacurilor trecute, ea nu poate și nu trebue să fie negarea personalității.

Artistul, a scris Lionardo da Vinci, trebue să fie universal și unic. Această scurtă formulă cuprinde criteriul suprem după care se judecă o operă de artă.

Universali și unici, spune Maria Pilo, au fost toți marii artiști în toate epocile, în toate țările. Universali în sentimentul cosmic al naturii, în eclectismul receptiv al sufletului, în puterea nesfârșită a concepției, clasici și romantici, veriști și idealiști, dar unici în uriașa fuziune a acestei materii diverse și informe, în transformarea ei într'un singur și unic metal prețios, într'o formă măreață, care continuă să trăiască etern tânără și pură în cursul veacurilor.

Universalitatea și unicitatea sunt astfel caractere esențiale ale operei de artă. Ele se nasc ipotetic odată cu artistul, dar se desăvârșesc practic numai prin educarea personalității, prin urmărirea unul stil propriu, a unei vizualități personale.

C. Barasky Autoportret

De aceia, sfătuim pe atâția dintre tinerii noștri artiști care, așezându-se în fața șevaletului, transpun pe pânză mai mult ceiace au văzut și știu, decât ceiace văd, să-și prețuiască așa cum se cuvine sensibilitatea și puterea lor de exprimare artistică, să vibreze fără comandă și fără prejudecată în fața frumosului pe care-l pot descoperi singuri pretutindeni în jurul lor.

* * *

Ne-am gândit la toate acestea, plecând din expoziția unor tineri de real talent, dar care nu știu să-și utileze îndeajuns resursele.

Expoziția de atelier a domnilor Constantin Barasky, Tache Papatriandafil și Ionescu-Sin (str. Luterană 6) prezintă pe artiști într'o formă care, pentru cei ce le-au urmărit evoluția, nu poate fi o surpriză. Limpezirea paletei — la pictori, — siguranța modelatului — la sculptor, sunt o urmare firească a cercetărilor și aplicațiunii lor artistice.

Dar ceiace se remarcă în această expoziție este lipsa exemplarului unic care să reprezinte, întreg și definitiv, o personalitate.

Expozanții, trebue s'o recunoaștem, nu merg numai pe drumuri bătute de alții, dar abaterile lor originale nu se pot ridica încă la rangul de unicitate.

Sculptorul Barasky, al cărui orizont plastic se recunoaște în multe opere de reflecție și îndemânare, stilizează figurine de etajeră, portrete și compoziții simbolice. M o d e l a j u l d-sale nu merge până la monumentalitate, dar cuprinde însușiri ce nu se întâlnesc prea des la sculptori: expresivitate și caracter, linie legată de formă și de gând, echilibru de volum și de masse.

C. Barăsky Statuetă

Domnul Barasky trebue încă să studieze, să vadă și să citească. E dator să nu desmintă încrederea pe care ne-o inspiră talentul d-sale.

* * *

Mai aproape de fixare este domnul Tache Papatriandafil, a cărui pictură își menține, cu toate variațiile expresiei, stilul.

Pictura e mai mult lirism și interpretare colorată. Cuprinzând într'o viziune proprie viața și lucrurile, domnul Papatriandafil găsește în paleta d-sale accente de netăgăduită originalitate. Lirismul motivului se contopește cu lirismul pastei, într'o melodie coloristică, în care, cu toate micile asperități ce mai perzistă, vedem mărturia unui talent în plină desvoltare.

* * *

Schimbat și schimbat în bine, apare anul acesta și domnul Ionescu-Sin.

Lucrările d-sale au însă prea multe reminiscențe și păstrea ză o nuanță de frivolitate, e drept, nesupărătoare și pe alocurea chiar simpatică.

Domnul Ionescu-Sin ar trebui să-și supravegheze mai mult paleta, să-și libereze inspirația din lanțul unor obsesii care pot deveni primejdioase, dacă se vor traduce în procedeu.

Anul trecut, domnul Ionescu-Sin încerca să reediteze o formulă perimată a Renașterii, cu mijloace quasi-moderne.

Incercarea n'a izbutit. Dealtminteri, a și părăsit-o foarte curând.

Anul acesta, pictorul încearcă să toarne în sensualismul unei paste destul de inteligent combinate, calități care nu sunt proprii temperamentului său.

Graba cu care trece dela o formulă la alta, îi întârzie evoluția.

Artistul e dator să îndrăznească dar nu trebue să se mintă în fiecare an pe sine.

Domnul Ionescu-Sin este un artist prea înzestrat spre a nu primi aceste obiecțiuni, pe care nu le-ar putea ridica, cu mai mult interes artistic, nimeni dintre cei ce-l apreciază.

* * *

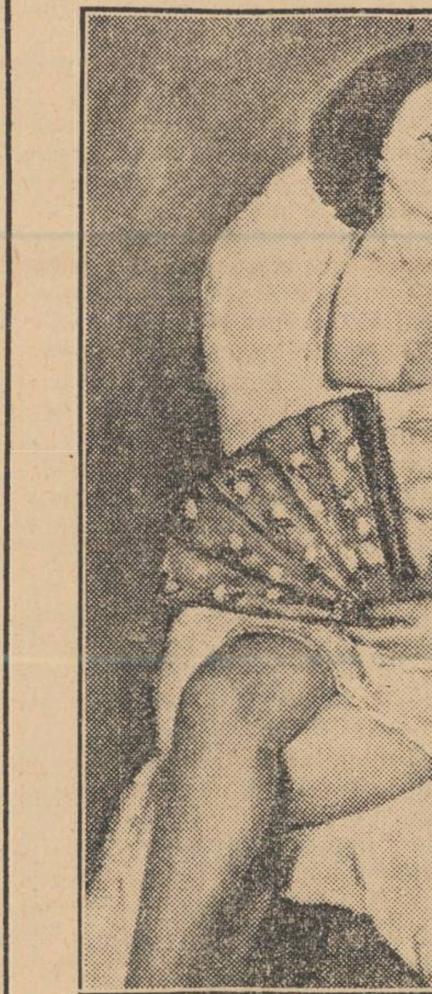
In vitrina librăriei au apărut de curând două lucrări asupra cărora suntem datori să atragem atențiunea amatorilor și artiștilor: „Scrisoarea pierdută" a lui Caragiale, rezumată în zece litografii sugestive de pictorul și caricaturistul Aurel C. Jiquidi, și „Tehnologia picturii" (cu planșe și tablouri explicative) de pictorul C. Ionescu-Pașcanu.

T. Papatriandafil Autoportret

Asupra acestor lucrări vom reveni pe larg într'unul din numerele noastre viitoae.

H. BLAZIAN

Ionescu-Sin Portret

A. D. Xenopol

de DIM. GUSTI

O națiune se afirmă în istoria universală mai puternic prin biruințe spirituale și culturale, decât prin izbânzi militare ori politice.

Acestea din urmă sunt vremelnice și nesigure, după anumite constelații și situații, în timp ce un vers nou, o melodie nouă, o gândire originală, o faptă morală impunătoare, tot ce contribue efectiv la sporirea și îmbogățirea tezaurului spiritual comun al omenirii, aduc națiunilor un prestigiu permanent și o justificare deplină a dreptului lor de existență, alături de națiunile mari ale lumii.

Fericiți sunt creatorii spirituali, care odată cu opera lor, aduc națiunii din care fac parte, gloria și legitimitatea aspirațiilor lor.

Un astfel de fericit creator a fost Alexandru Dimitrie Xenopol. El trebue socotit ca unul din cei mai reprezentativi ai marei generații de întemeetori ai națiunii românești, luând parte prin silinți neobosite și entuziaste la opera de creare și consolidare a culturii României contemporane, desfășurând o continuă și încordată activitate în domeniul literar, al economiei istoriei naționale și al filosofiei.

Dar Alexandru Xenopol a fost nu numai personalitatea reprezentativă a culturii românești din ultimele decenii, el a avut nobila ambiție să devină ambasadorul spiritual al României pe lângă sferele superioare conducătoare ale culturii mondiale, împlinind această misiune cu succes, fiind într'adevăr, pe vremea sa, cel mai activ propagandist cultural al neamului în afară.

Aceasta fiind personalitatea lui Alexandru Xenopol, se cuvine, credem, ca acum, cu prilejul aniversării de zece ani a încetării sale din viață, să rupem cu conspirația tăcerii, care începe să se urzească în jurul memoriei sale. Dealtfel, aceasta pare a fi soarta marilor dispăruți la noi: cât sunt în viață, sunt măguliți, adulați și preamăriți, fiind temuți ori solicitați, pentruca îndată după dispariția lor dintre cei vii să fie dați celei mai desăvârșite uitări, trecându-se ușor la ordinea banală și câteodată meschină a zilei!

In năzuința noastră de a fixa câteva din trăsăturile mai caracteristice ale fermecătoarei personalități, care a fost Alexandru Xenopol, avem norocul să ne putem sprijini pe propriile sale confesiuni, cuprinse în unicul manuscris inedit rămas de pe urma sa: o importantă autobiografie întitulată: „Istoria ideilor mele", care se află în posesia doamnei Riria Alexandru Xenopol.

„Cum am simțit eu florile sau „spinii existenței, începe Xeno„pol autobiografia sa, mă pri„vesc pe mine și ele pot să in„tereseze numai într'un grad „mai restrâns lumea ce voi lă„sa-o după mine. Cele ce am cu„getat însă, vor rămânea întru„pate în scrierile ce am alcă„tuit, și a arăta chipul cum ele „s'au născut în mintea mea, „poate să aibă oarecare însem„nătate și pentru alții".

Din autobiografia lui Alexandru Xenopol se desprind cu toată claritatea două călăuze ale minții sale: ideia națională și teoria istoriei.

Aceste două elemente formează firul conducător explicativ al întregii opere a lui A. D. Xenopol. „Cultura națională", „prima deslănțuire a demonului scrisului", i-a inspirat și mai târziu toți pașii vieții, iar Teoria istoriei, cu care Xenopol a încheiat prodigioasa sa activitate, l-a preocupat dela început, din cea mai fragedă tinereță, deși sub o formă nesistematică și fragmentară.

Xenopol povestește modul curios cum a conceput cea dintâi scriere a sa „Cultura națională". Profesorul său de pian îi dăduse, pe când era la Berlin, să studieze o sonată de Beethoven, al cărei final „aducea așa de bine cu un cântec românesc", de aici începe să-i „zbârnâie prin minte", ideia că muzica se poate colora deosebit, după geniul poporan, idee care apare apoi la teoria culturii proprii fiecărei națiuni.

In legătură cu această „primă închinare către naționalitatea română", Xenopol face o impresionantă profesie de credință: „naționalist am fost, scrie el, dela cea dintâi îngânare a minții mele pe tărâmul cugetării, și așa am rămas până acum și așa nădăjduesc să trec în pământ".

Intr'adevăr, el a rămas credincios acestui crez din zorii activității sale, pe când era student la universitatea din Berlin și a ținut, în 1871, faimoasa cuvântare festivă pe mormântul lui Ștefan cel Mare, până la cele din urmă rânduri, scrise în 1914, împotriva Austro-Ungariei.

La Putna, când tânărul Xenopol a spus memorabila frază profetică, în anul 1871! —:

„Pe mormântul lui Ștefan cel „Mare, pe această amintire co„mună tuturor, venim noi as„tăzi cu credința într'un viitor „comun", — în „studiile economice", unde Xenopol, sub influența lui List, stabilește cel dintâi principiile economiei naționale românești, — în combaterea savantă și viguroasă a ideilor lui Robert Rössler, asupra originii Românilor și a formării națiunii române la sudul Dunărei, — cât și în respingerea hotărîtă a atacului violent pe care Ungurul Bertha l-a îndreptat împotriva Românilor cu prilejul expoziției din Paris din 1900, — în acțiunea curajoasă și febrilă de propagandă, prin scris și prin viu graiu, contra Austro-Ungariei, între anii 1911 —1914, de care dă o mărturie elocventă volumul „România și Austro-Ungaria" — și în sfârșit și mai ales în „Istoria Românilor", toate aceste scrieri și acțiuni sunt propriile cuvinte ale lui Xenopol din autobiografia sa, „pătrunse dela un capăt la „celălalt de focul ascuns al iu„birii de țară și de neam, care „străbate cu scânteile și flacări„le ei și prin spuza gândurilor".

Partea cea mai interesantă din manuscrisul inedit „Istoria ideilor mele" este influența covârșitoare pe care Xenopol crede că o datorește studilor juridice în formarea spiritului său istoric.

Xenopol până ce-a luat prin concurs catedra de Istoria Românilor (în 1883), „îndeplinirea unică dintre cele mai fierbinți visuri ale vieții sale", cum se întoarce din Berlin, unde în special studiase cu pasiune dreptul roman, fu numit procuror de secție la tribunalul din Iași, de unde a înaintat treptat prim procuror și procuror de secție la Curtea de apel; în 1878 a demisionat din magistratură pentru a profesa avocatura, care, mărturisește Xenopol, a fost o ocupație totdeauna „de a doua mână", refuzând uneori de a primi procese, când era preocupat cu „scrierea vreunui articol".

Dacă, cariera de avocat ar fi putut deveni o stavilă pentru îndrumarea spiritului său istoric, „care fierbea în mine", după propriile cuvinte ale lui Xenopol, practica și teoria dreptului dimpotrivă, „ele îmi fuseră, adaogă el, una din cele mai bune pregătiri pentru tratarea istoriei".

Și anume iată cum înțelege Xenopol aceasta. Mai întâi „daraverile judecătorești", ca procuror, îi limpezeau judecata și-l îndrumau de a cerceta adevărul și a căuta să-l dovedească, fără a fi interesat în soluționarea lor, decât „din punctul de vedere al dreptății, adică al adevărului în sfera binelui".

Iată o îndeletnicire, afirmă Xenopol, ce era o bună pregătire pentru cariera de istoric, care și ea nu urmărește dealtfel alt scop decât tocmai aflarea și dovedirea adevărului în faptele omenești.

In al doilea rând, logica Dreptului, ca și în Istorie se îndreaptă mai mult după logica faptelor, care nu coincide totdeauna cu aceia a ideilor.

Apoi ideia Dreptului este firul conducător al Istoriei, pe care o străbate dela un capăt la altul, căci, exclamă Xenopol,

(Continuare în pag. IV-a)

„ce sunt toate frământările popoarelor decât năzuinţa de a „realiza ideia dreptului, sau de „a apăra această idee, atât în „relaţiile dintre popoare, cât şi „în acele dintre clasele sociale?"

Insfârşit, încheie Xenopol aceste importante consideraţii asupra raportului dintre Istorie şi Drept, viaţa lăuntrică a popoarelor nu este de înţeles fără cercetarea aşezămintelor lor, căci toate sunt întemeiate pe raporturi juridice; de aceia un mare istoric francez a spus: tout jurisconsulte doit être historien et tout historien doit être jurisconsulte. După 16 ani de pregătiri şi studii şi 10 ani de redactare, în 1893 Xenopol are satisfacţia a vedea apărute cele 6 volume de „întreprinderi îndrăsneţe", adică a monumentalei Istorii a Românilor din Dacia Traiană.

Pentru întâiaş dată trecutul nostru este reconstituit după o metodă nouă care rupe cu tradiţia simplei analize minuţioase de documente izolate şi a interpretării lor subiective romantice, dând, pe lângă documentarea severă şi intuiţia exactă a stării de spirit a epocei dispărute, o unitate internă şi o sistematizare logică înşirărilor de fapte.

Publicarea „Istoriei Românilor" a însemnat o mare faptă naţională, dând posibilitate naţiei a avea conştiinţa de sine necesară afirmării ei în istoria universală.

Xenopol recunoaşte în autobiografia sa, că „pe atunci încă „nu reflectasem asupra naturii „disciplinei căreia îmi închinasem viaţa", deşi, complectează el, „din un sănătos instinct executasem în mod inconştient ceiace mai târziu reflexia şi cugetarea adusese la înflorire în „mintea mea".

Abia în ziua de 6 Septembrie 1894, pe când îşi făcea obişnuita preumblare de seară pe încântătoarea alee a Copoului din Iaşi, Xenopol, după cum mi-a declarat-o, şi-a pus pentru prima oară întrebarea în mod precis: oare Istoria să fie numai o simplă practică? Dacă până şi agricultura îşi are teoria ei proprie, oare Istoria să nu o aibă pe a sa, ci trebuie scrisă fără reflecţii saupra naturii ei, ca şi privighetoarea care cântă melodiile sale?

Ca teoretician al ştiinţei Istoriei, Xenopol a fost reprezentativ pentru o epocă a ştiinţei timpului, inspirându-i un anume caracter; această operă filosofică i-a creat reputaţie universală, ridicând prestigiul cugetării româneşti la înălţimile superioare ale cugetării ştiinţifice mondiale.

Căci, într'adevăr, în centrul preocupărilor intelectuale ale timpului se găsea întrebarea: ce este Istoria?

In cursul veacului al 19-lea s'a format credinţa că prezentul nu este o clipă izolată, ci că îmbrăţişează toate epocele care l-au precedat, fiind un prezent durabil, capabil a rezista fugii timpului.

Aceasta este însă posibil numai dacă trecutul este încorporat vieţii şi activităţii de azi, căci, în definitiv cât de înspăimântător de monotonă, săracă şi stearpă ar fi arta, limba, religia, viaţa noastră, dacă ne-am găsi reduşi numai la simplele resurse ale prezentului, fără nici un sprijin al trecutului!

Dar pe cât de mare era interesul pentru istorie, pe atât de confuză, haotică şi descurajatoare era concepţia despre istorie, în această epocă.

Istoria ziceau unii, este o simplă artă, fiind produsul imaginaţiei. „In Istorie, — a rezumat minunat Voltaire această părere — avem ca şi într'o piesă „de teatru: expunere, conflicte şi desnodământ. Pentru aceasta numai persoanele ce au „făcut tragedii pot arunca oarecare interes în istoria seacă „şi barbară".

Alţii, afirmau dimpotrivă că Istoria nu poate avea altă ambiţie decât a fi o ştiinţă, după modelul ştiinţelor naturale, bunăoară ca fizica, chimia, deci fără metodă şi justificare proprie. In sfârşit, alţii puneau în circulaţie cele mai fantastice şi extravagante idei asupra trecutului, postulând adevărate „profeţii asupra trecutului", cum le-a numit cu dreaptă ironie Cournot.

In această atmosferă turbure şi incoherentă, intervine Xenopol. Să fie Istoria o simplă artă, o simplă construcţie capricioasă filosofică, o simplă imitaţie servilă a ştiinţelor naturale? Ori Istoria trebue să-şi aibă o teorie a ei aparte, să fie adecă o ştiinţă particulară, în deosebire de celelalte ştiinţe?

Xenopol după o activitate rodnică de câteva decenii în domeniul istoriei, (ilustrând pare că aforismul lui Fustel de Coulanges, că trebue o viaţă întreagă de analiză pentru o oră de sinteză), — după o îndelungă meditare proprie şi o consultare a peste 150 de cugetători, care s'au pronunţat asupra problemei istoriei), a publicat în anul 1899 „Principiile fundamentale ale Istoriei", în limba franceză şi română. Această lucrare a apărut în anul 1908, într'o ediţie schimbată şi complet revăzută, numai în limba franceză, sub titlul „Théorie de l'histoire".

Fiindcă această lucrare, spre mândria noastră, este considerată de toţi autorii străini ca un tratat clasic, (în timp ce la noi nu este de loc cunoscută şi studiată), avem datoria, cel puţin acum, cu ocazia unei comemorări, să schiţăm în puţine cuvinte noutatea ce cuprinde.

Ar fi o datorie mai mare de împlinit, nu numai faţă de memoria lui Xenopol, dar înainte de toate faţă de prestigiul intelectual al ţării, ca această lucrare „Théorie de l'histoire", care nu se mai poate găsi în nici o librărie din Paris, fiind epuizată, şi care abea dacă se află în una ori cel mult două biblioteci publice din Capitală, să-şi găsească de urgenţă un editor pentru a fi reeditată atât în limba franceză, cât şi în limba română.

Căci nu trebuie să dăinuiască mai departe acest spectacol dureros şi uimitor, ca o lucrare care este o glorie a gândirii româneşti), să fie inexistentă pentru cultura şi ştiinţa românească!

Xenopol pleacă în lucrarea sa dela un sistem de observaţii, pe cât de simple, pe atât de fundamentale, pentru sistemul său de gândire.

Prima observaţie: In univers, ca şi în sfera umanităţii, există fenomene şi fapte care se repetă, fără a se schimba, aşa zisele fenomene şi fapte de repetiţie; pe când altele se schimbă, fără însă a se repeta, acestea sunt fenomenele şi faptele de succesiune.

A doua observaţie: aceste repetiţii şi succesiuni se constată atât în domeniul material, ca şi în acel al spiritului. Aşa pentru a da câteva pilde de fenomene de repetiţie Xenopol citează căderea corpurilor, legile gândirii; ca exemple de fenomene de succesiune: straturile ce alcătuesc scoarţa pământului, ori civilizaţiile ce se succed una alteia: feniciană, greacă şi romană.

A treia observaţie, fenomenele de recepţie se repetă şi se aseamănă între ele, în timp ce fenomenele de succesiune se schimbă şi se deosebesc între ele. Pentru ce? se întreabă Xenopol.

Din cauza influenţei transformatoare a timpului, răspunde el. Fenomenele de repetiţie nu se modifică în timp şi deaceea sunt asemănătoare între ele (bunăoară căderea corpurilor ori legile gândirii, s'au petrecut în acelaş chip totdeauna şi pretutindeni).

Fenomenele de succesiune dimpotrivă se modifică în timp, de aceea se deosebesc între ele, să ne gândim, de pildă, la exemplul dat, la succesiunea civilizaţiilor feniciene, grece şi romane.

A patra observaţie reiese în mod firesc logic din constatările precedente: fenomenele de repetiţie fiind permanente şi eterne, căci ele se repetă veşnic identic cu ele înşile, pot fi formulate în legi universal valabile: pe când fenomenele de succesiune fiind veşnic altele, individualizate în timp, adică totdeauna deosebite între ele, producându-se adică numai odată în cursul timpului, nu pot fi formulate în astfel de legi.

Reiese oare de aici că fenomenele de succesiune nu pot fi explicate ştiinţific şi nu pot deci forma obiectul unei cercetări ştiinţifice?

Acest fapt a îndemnat pe cei mai mulţi să creadă că istoria nu se poate constitui ca ştiinţă.

Xenopol a stăruit cu toată energia intelectuală, de care a fost capabil, spre a dovedi, că fenomenele de succesiune, deşi nu pot fi subsumate unor legi generale, totuş pot fi explicate şi anume prin înlănţuiri de serii cauzale, adică în serii care leagă între ele o serie de fapte şi le explică în acest mod rostul lor.

Xenopol în autobiografia sa, despre care am vorbit, pomeneşte relativ puţin despre „Teoria Istoriei". Vrednică de remarcat este însă afirmarea cuprinsă în această autobiografie, anume că „teoria istoriei este crescută împreună cu mine din cele dintâi „clipe, când mintea mea începe „să înţeleagă rostul cugetării". Xenopol se referă la faptul, că încă din anul 1866, când era în clasa 5-a de liceu, a ţinut o conferinţă despre „importanţa şi utilitatea istoriei", în sânul „Societăţii studioase", formată din elevii din acea clasă.

In această conferinţă Xenopol pune, ca elev, întrebarea teoriei istoriei ca ştiinţă, la care a răspuns apoi, în plină maturitate a minţii sale prin „Teoria istoriei" şi aplicată, mai târziu, la cercetări concrete istorice în volumul său „Domnia lui Cuza Vodă".

Pentru a scoate la iveală cât mai vădit însemnătatea de explicaţie ştiinţifică a seriilor istorice Xenopol obişnuia să dea următorul exemplu:

Să luăm bunăoară, zicea el, faptul revenirii regelui Carol I pe tronul României.

Desigur, acest fapt nu poate da naştere unei legi; poate fi el totuş explicat?

Fără îndoială, răspunde Xenopol şi anume iată cum: Regele Carol a venit în România pentru că divanurile ad-hoc ceruseră instituirea unei dinastii străine ereditare.

Pentru ce se formulase această dorinţă? Pentru a pune capăt nestatorniciei ocupării Tronului şi întregului cortegiu de întâmplări dezastruoase consolidării şi prosperării Ţării.

De unde provenea această nestatornicie a ocupării Tronului? Din sistemul vicios electiv.

De unde se introdusese acest sistem? — Din Ungaria, de unde statele române se desprinseseră.

Pentru ce s'a făcut această desfacere? — Fiindcă Ungurii puseseră stăpânire pe vechii colonişti romani.

Ce erau aceşti colonişti? — Erau aduşi de Traian în Dacia.

Acest fapt provoca, la rândul lui un alt şir de întrebări relativ la cucerirea romană, la istoria imperiului roman, la imigraţia Arilor, la problema filiaţiei popoarelor dintr'o singură ramură de rassă, la origina omului, şi insfârşit, la origina vieţii pe pământ.

Acum, conchide Xenopol, când o serie istorică poate fi atât de bogată în explicaţii cauzale, (cum este exemplul serici pricinuită de venirea Regelui Carol în România), i se mai poate oare tăgădui valoarea ei ştiinţifică explicativă?

Din aceste patru observaţii, care alcătuesc structura Teoriei Istoriei, Xenopol deduce trei îndrăsneţe consecinţe logice. Istoria este, afirmă el, un mod de concepţie a lumii, (anume modul succesiv), opus modului de repetiţie.

Istoria se extinde apoi nu numai asupra seriilor succesive ale fenomenelor sociale din trecutul omenesc, ci şi asupra succesiunii din dezvoltarea întregului univers; prin acest vast câmp de aplicabilitate a istoriei, ajungem la o concepţie nouă de cunoaştere a lumii.

Deosebirea dintre fenomele de repetiţie şi de succesiune formează principiul unei noui clasificări a ştiinţelor; ştiinţele trebuind să se împartă adică în ştiinţe de legi, care este câmpul fenomenelor de repetiţie, şi în ştiinţe istorice, care este domeniul fenomenelor de succesiune, al seriilor.

Dar dacă avem o ştiinţă distinctă a istoriei, trebue de precizat şi metoda ei particulară de cercetare. Căci în istorie avem de aface numai cu adevăruri particulare, individualizate în timp, deci nu putem aplica în câmpul istoriei metoda clasică a deducţiei, care pleacă dela o premiză generală, şi nu putem aplica nici cealaltă metoda clasică a inducţiei (prin care ne ridicăm dela adevăruri particulare la idei generale).

Metoda nouă, proprie istoriei, şi numai ea este Inferenţa prin care se urmăreşte a se stabili adevăruri individuale, încă necunoscute, prin mijlocul adevărurilor individuale, de mai înainte cunoscute.

Aceasta va fi logica succesiunii, care, crede Xenopol, aşteaptă să fie desvoltată în viitor, după cum logica Deducţiei a fost întemeiată de Aristoteles, iar logica Inducţiei de Bacon.

Iată punctul culminant al operei lui Alexandru Xenopol. Este un sistem nou filosofic, ce oferă discuţiei agitatorilor contemporani o nouă concepţie a teoriei cunoaşterii, o nouă clasificare a ştiinţelor şi o nouă metodă de cercetare.

Alţii, înainte de Xenopol, au făcut incidental, în mod difuz şi timid, aproape aceleaşi observaţii şi reflecţii, ca şi el. Pentru întâia oară însă Xenopol le-a sistematizat în mod conştient şi le-a dat viaţă şi însemnătatea cuvenită.

Opera filosofică a lui Xenopol, desigur, poate fi criticată, — i s'a adus şi trebuia să i se aducă observaţii serioase, asupra cărora nu putem insista.

Valoarea unei opere trebue însă judecată nu numai după aportul original, adus în atmosfera problemelor pe care le tratează ci şi după influenţa pe care ea o are asupra contimporanilor ori asupra urmaşilor.

Cel puţin din acest ultim punct de vedere trebue judecată şi opera lui Xenopol.

Puterea de influenţă ce a exercitat-o şi o exercită încă gândirea lui Xenopol, se deduce nu numai din onorurile care s'au adus lui Xenopol cât era în viaţă, fiind ales întâi membru corespondent şi apoi asociat al Institutului Franţei; fiind invitat să ţină cursuri laSorbona şi la Collège de France; cerându-i-se să participe la congresele internaţionale, unde cuvântul său era ascultat.

Viabilitatea sistemului său de gândire se resimte prin faptul că problemele puse de Xenopol frământă şi azi gândirea contimporanilor şi că nu este autor de seamă din specialitatea filosofiei istoriei, a sociologiei şi logicii, care să nu se simtă obligat a lua atitudine pentru sau contra.

Xenopol a fost un luptător, încrucişând spada argumentelor cu cele mai de seamă spirite ale timpului, întru apărarea ideilor noui, pe care le-a lăsat; el a fost însă şi un biruitor, căci aceste idei şi-au făcut drum, au răzbătut, s'au impus, sfârşind prin a fi apreciate şi respectate.

DIM. GUSTI

Dimineaţa...

O pasăre gigantă-şi desfăşoară
Spre Miază-Noapte şi spre Miază-zi
Imensele aripe cenuşii
Şi 'nfige ghiarele 'n Apus şi zboară....

Dar vrând să evadeze 'n Infinit
Din înstelata bolţii colivie —
Să-şi facă loc — a prins în Răsărit
Să 'nţepe ca 'ntr'un hoit cu lăcomie.

Broboanele de sânge 'ncep s'apară;
Dar ciocul ei adânc, adânc, tot sapă.
Şi iată-acum, prin rana circulară,
Enormu-i trup e gata să încapă...

Işi strânge-aripele şi ca un ac
Alunecă'n a cerului mătasă.
Tot sângele îl ia pe fulgi şi lasă
Spre Infinit... pe cer... un alb... capac.

TUDOR MAINESCU

EZIO CAMUNCOL

GAURA

După ce dădu la o parte cearşaful din spate, Alexandru se covrigi în mijlocul patului, hotărît să adoarmă. Cu prelungi suspine de satisfacţie se tot cuibărea într'un fel de gaură: aceasta i se întâmpla fie că gerul scârţâia prin tufe, fie, ca atunci, în toiul verii, când zăpuşeala nopţii lasă peste câmp o nesuferită moleşeală şi năclăeşte trupul ca vâscul. Din pricina acelei găuri, Maria se plângea în fiecare dimineaţă de năravul bărbatului, care, folosindu-se de întâmplătoarea singurătate, până una alta, se cuibărea cu nesaţ în culcuş, cu capul îndoit, cu mâinile cruce, în vreme ce gânduri leneşe îl năuceau ca un roiu de muşte.

Perindându-se într'una, roiul descria o elipsă din ce în ce mai largă şi mai puţin concludentă, în mijlocul unei ceţe uşoare, punctată de scântei. Alexandru nu se mai putea dumiri şi orice sforţare se isprăvea cu gândul: „Toate ca toate... da' gaura... Când s'o întoarce dânsa, o să dorm dus... Ce mai fericire!..." Raţionamentul îi convenea şi, ca să respingă altele poate mai puţin vesele, se întoarse pe-o coastă. Gaura îl arse numai decât ca un cuptor. Dădu să-şi desmorţească un picior, dar nu fu în stare; încercă cu celălalt şi nu fu în stare; un şirag de furnici îi străpungea carnea. Muşte şi furnici, atunci, prinseră a roi de-a valma; şi era tot aceeaşi lunecare cu aripile întinse, aceeaşi rotire trândavă, acelaş bâzâit egal şi monoton.

Din senin parcă un dulap trosni, mai-mai să plesnească.

Alexandru sări ars şi trase cu urechea. Din drum urca un glăscior plăpând, glăsciorul Mariei de pe vremea când, logodită, era toată numai fandoseli, mofturele şi mici răutăţi, glăsciorul cu care-l îmbrobodise ca pe-un prostănac. Nu se gândi de două ori ca să-şi arate mulţămirea, netezindu-şi musteaţa şi deprinzând buzele într'un zâmbet fericit. Iar într'acestea glăsciorul se ruga:

— Sănducule, vino şi-mi deschide...

Alexandru căscă gura de-al binelea, rânji cu poftă mai mare şi nu fără trufie îşi zise: „Curaj, începem!"; pe urmă, studiind tonul, răspunse tare:

— Ai petrecut bine la cinematograf? Ai plecat de-acasă fără de voia mea? Acu' stăi afară; nu mă mişc, fie ce-o fi. Dorm mai bine singur în pat, am loc mai mult, pot sforăi în lege...

— Oh!... Oh!... — gemea Maria — Iartă-mă... M'am ascuns într'un colţ al sălii şi de-acolo...

— Intr'un colţ? Eu sunt în gaura mea şi stau ca un prinţ. Vreau să dorm în pace.

— Fie-ţi milă, Sănducule...

— Femeia-i tot femee! — replică Alexandru cu emfază. Voi femeile aveţi, dom'le, un robinet: îl suceşti şi gata plânsul! O nevastă ca lumea îi datoreşte soţului ascultare şi respect!

Uşa din stradă se cutremură de-o izbitură.

Alexandru sări în coate, se frecă la ochi, îşi trecu o mână pe fruntea jilavă: îi era straşnic de sete. Intinse mâna spre sticla de apă de pe măsuţa de noapte; dar gestul fu curmat de-o altă bufnitură şi mai hotărâtă; parcă s'ar fi năruit uşa.

Numai atunci se trezi de-al binelea.

— Alexandre! — ţipa din drum un glas furios — Alexandre!

El aruncă picioarele afară din pat şi, încă sub impresia visului, se duse la fereastră, crăpă obloanele şi, tremurând vargă, se arătă.

Să fi fost pe la miezul nopţii. Câmpul era presărat cu aburi de lună; râul bulbucea în preajma casei, de-a lungul tufelor de sălcii şi a pâlcului de plopi. Fără a preţui nici pe departe înfăţişarea nocturnă a firii, Alexandru bălăbăni o mână pe care se prelingeau mânecuţele roşii, îşi luă inima'n dinţi şi răspică vocea:

— Pentru ca să-ţi dai seama de marea greşală...

— Deschide uşa! — se năpusti asupră-i nevasta, scoasă din sărite de acel ton îngâmfat.

Alexandru o încolţi iar.

— O nevastă cuminte... care n'are gărgăuni în cap...

— Lua-i-ar dracu' de gărgăuni! Deschide mai iute! Un minut să nu mă faci s'aştept mai mult!

Alexandru câştigă timp. „Ţin-te bine, la urma urmelor tot o să'şi dea seama c'a greşit... o să fie pe-a mea..."; apoi, trăgând obloanele, săvârşi cea mai mare vitejie.

— Altă dată să te'nveţi minte! Acu 'numără stelele şi noapte bună!

Pe deplin satisfăcut de bărbăteasca-i purtare şi mai mirat încă de ultima-i şi neînduplecata-i hotărîre, prinse a trage cu urechea în dosul obloanelor. In adevăr Maria, cu faţa în sus, nu fu în stare să se reculeagă în primul moment din uluirea în care-o aruncase ciudata purtare a bărbatului; dar şovăirea ei nu ţinu mult. Apucă de clanţă şi ciocănind uşa cu îndrăcită furie, prinse iar a ţipa ca o vulturoaică.

— Păcătosule! Nemernicule! De data asta ţi s'a 'nfundat! Mai bine.... — aci glasul îşi schimbă registrul — Ah! da... mai bine mă omor... — şi o apucă drept către perdeaua de plopi.

„He, he, femeile... — rânji Alexandru — ce mai vorbe late! De parc'ar spune că mănâncă o aripă de pui. He, he! O să se 'ntoarcă ea... ba bine că nu!...". Se trase îndărăt dela fereastră, se apropie de măsuţa pe care era sticla cu apă, se răcori, oftă adânc şi se întoarse uşurel să mai tragă cu coada ochiului de după oblon. Crăpă o fereastră, îşi roti privirea jur împrejur: nimic; deschise puţin şi celălalt geam, îşi înfipse coatele în scândură, lungi gâtul: nimic; Maria dispăruse. „Unde s'o fi dus?" — se întrebă deschizând obloanele în lături. Trase cu urechea.

In preajma casei, prin tufele de pe malul apei, se rupse pârîind o cracă.

O vagă presimţire îi îngheţă sângele şi în acea suspendare a gândului auzea doar ciocanul tâmplelor, care-i părea ca o uriaşă bubuitură. Strigă:

— Mario! Tu eşti?

Frica îi spori; groaza 'l învinse.

— Hai, vino să-ţi deschid uşa!"

Se auzi o căzătură în apă, prăvălitura unui corp în râu, o bulbucire; şi se făcu iar tăcere. O tăcere de ghiaţă, pe care o măreau cu încremenirea şi nehotărîtele lor contururi câmpurile, luna, copacii, clopotniţele din depărtare.

O tânguire slabă, dar lămurită, se despresură din apă ca un şomoiog de ceaţă.

— Ajutor... Ajutor...

Aşa cum se găsea, în cămaşă de noapte, Alexandru dibui uşa, se năpusti jos pe scări, trase zăvorul dela uşa mare, alergă până la tufiş şi, fără să şovăiască o clipă, se aruncă în râul în care se zbătea ceva mai încolo, trupul femeii.

Răceala apei, remuşcarea, desnădejdea, îi înmulţi puterile. Inotând voiniceşte, suflând apa pe gură şi pe nări, o îndemna:

— Curaj!... Ţin'te bine încă puţin...

Inecata ieşea la faţă şi se cufunda, zbătându-se; dar negura plopilor, în dosul cărora strălucea luna, nu-l lăsa să zărească decât ceva înţepenit şi fără formă. Alexandru fu şi el cât pe-aici să se lase luat de şivoi, să aibă parte de aceeaşi moarte spre care-o împinsese pe nevastă-sa.

Inecata se 'nvârti ca prinsă într'o bulboană, o tufă de răchiţi o ascunse oprind-o locului cu o legănare, tocmai în clipa 'n care Alexandru, întinzând o mână, scotea un ţipăt de chinuită izbândă.

— Uite-mă's! Eu sunt, Mar...

Nu isprăvi vorba. Şi fără a slăbi cumva strânsoarea, se pomeni plutind fără să mişte un deget; ceva mai mult, înecata era vârtoasă ca o giamandură, tare la pipăit ca o grindă. Alexandru scoase un urlet de ciudă: era un par. Un par mai adineaori desprins din zaplazul grădinii, după cum se vedea de pe căpătâiul putred şi murdar de ţărână.

Incovoindu-se şi furişându-se printre lăstare şi noroi, ajunse iar la mal; de-acolo, mai înainte de orice, zări fereastra odăii de culcare luminată. Nevastă-sa, Maria în persoană, lua aer. Cu umerii săi laţi, cu gâtu-i gras şi oacheş, cu gura-i rotundă, stătea acolo, nemişcată, paşnică, zâmbitoare. Numai ce-l văzu urcând malul apei, închise obloanele încetişor, unul după altul, caşi cum nimic nu s'ar fi întâmplat, caşi cum dânsul, Alexandru, nu şi-ar fi pus viaţa în primejdie pentru ea, pentru acea neobrăzată care-i trăsese o cumplită păcăleală.

Intr'acestea, praful i se lipea de picioare, iar cămaşa, prinzându-i-se de trup, îi desena contururile fără nici o ruşine. Gândul de a sta despoiat în mijlocul drumului, la miezul nopţii, în acea caraghioasă situaţie, îl îndrăci în aşa hal că, făcându-şi vânt, se năpusti la uşă, hotărît s'o strângă de gât pe acea păcătoasă de nevastă afurisită. Dar uşa era bine zăvorîtă pe dinăuntru, aşa că abia trosni puţin. Şi atunci, ţin-te izbituri, bufnituri cu umărul şi ţipete furioase.

— Deschide, păcătoaso! Nu ţi-ar fi ruşine! O să te strivesc ca pe-o ploşniţă.

Ii răspunse un glăscior dulceag:

— Nu acu', iubitule; că acu' ţi-ai eşit din minţi, nu ştii ce faci...

— Infamo!

— Dimineaţă... După ce te-i usca...

— Netrebnico!

— Drăguţule...

— Să te ia dracu!

Dar glasul cel mieros tăcu şi lumina se stinse.

In depărtare, într'acestea, prinse a se lămuri zgomotul unui car ce se apropia: o rostogolire nelămurită, surdă, ca de piatră de moară. Se întrezărea o luminiţă pâlpâind dincolo de tufe; pe urmă se lămuri tropăitura copitelor, hurducătura roţilor şi carul se arătă de după colţ. Aşteptând să treacă, Alexandru se piti în dosul zidului curţii. Ghemuit într'un ungher, dădu să-şi deslipească puţin cămaşa care începea să-i cam îngheţe ciolanele; dar cămaşa se lipea la loc pe dată. Se gândi atunci s'o scoată de-al binelea, până ce-avea să treacă blestematul acela de car; şi aşa făcu. Dar înţepături de ac îi trecură prin tot trupul; iar carul tot nu trecea. Scutură apa din sân cu mâna, îşi scutură picioarele, încrucişă braţele, şi ochii i se aţintiră, căscaţi, asupra unui punct, înainte-i. Căpiţa de fân era acolo, la doi paşi. Dece să nu profite de ea? Se apropie de zid, se săltă în vârful picioarelor, se căţără de drugul din faţă al balconului şi, julindu-se la genunchi, se urcă.

Durerea ascuţită îl ameţi, îl făcu să se prăbuşească în fân. Culcuşul era moale, larg, îmbietor. Se cuibări în el, scormonind, precum îi era năravul, o gaură la fel cu cea din pat şi, aşteptând să treacă odată carul, se încălzi, se uscă. Puse apoi o mână de fân sub cap, zgârci picioarele şi spinarea, se cuibări în voe şi aşteptă.

In cele din urmă, carul trecu. Catârul bătea caldarâmul cu copitele care împroşcau scântei şi-şi legăna capul, scuturând din zurgălăi. Căruţaşul dormea sub coviltir, cu hăţurile uitate 'n mâni. Alexandru se gândi la nevastă-sa, la apa râului, la salvare. „Un par din gard... Iar infama nu s'a gândit c'aş fi putut muri, că s'ar fi putut să mă înnec în vâltoare..."

Carul se depărta încet-încet, cu acelaş zvon care prinsese să se audă la început, colo, în celălalt capăt al uliţei. Alexandru îşi înveli genunchiul julit cu cămaşa şi se 'ntoarse pe partea cealaltă. Dar numai decât fu de altă părere; şi, culcându-se iar pe dreapta, adormi.

(Trad. de *Alexandru Marcu*)

PITIGRILLI

Micul muzeu Carnavalet

Pentrucă nu se grăbea (mai era o jumătate de oră), în loc să plece pe jos, luă un taxi, și sosi la nouă fix la locul întâlnirii. Câteva magazine la modă erau încă deschise: într'o oglindă mare a unei vitrine își examină mica sa persoană albă, delicată, rotunjoară ca o buclă de unt. De aici traversă pe cealaltă parte a străzii, unde într'un magazin de produse de frumusețe era aliniată o întreagă scară cromatică de roșu pentru buze, gradat după culoarea pielei, după culoarea rochiei, după ora zilei, după starea sufletească și programul momentului. Ceasul magazinului arăta nouă și un sfert. Ea compară ceasul cu pulsul său: evident ceasul magazinului mergea înainte. Numai dacă al său nu întârzia.

Dela ferestrele unui etaj, deschise în acea seară răcoroasă pariziană, un gramofon lansa versurile unui cântec:

Est' c que les artichauts
Froids sont meilleurs que
chauds?
Moi je n'sais pas:
Renseignez-moi.
Car s'ils sont meilleurs chauds
Moi qui les mange froids
Je les rechauff'rai la prochaine
fois.

Repetă și ea cuvintele, mergând în ritmul dansului la modă. Dar găsi că versurile erau stupide. Gramofonul continua: și ea continuă:

On l'sait pour l'gigot,
Ou les escargots,
ou les cuisseaux d'veau,
mais dit's moi, dit's moi,
est'c que les artichauts
froids sont meilleurs que
chauds?

—La urma urmei, — se gândi mai bine, — nu sunt atât de stupide versurile astea. Când ea jucase rolul blondei Ofelia la Conservatorul din Viena, auzise pe un actor palid, și îmbrăcat în catifea neagră, pronunțând un „a fi sau a nu fi" care e puțin ca și enigma neliniștitoare a anghinarelor reci sau calde, cărora nu le lipsește decât iscălitura lui Shakespeare pentruca să treacă la posteritate.

Era nouă și douăzeci și cinci. Printre perdelele unui bar american se întrezărea un abajur roz și o mulțime de lume cocoțată pe scaune înalte cu câte un pai băgat în dinți. Ea băgă în dinți treizeci de centimetri de fildeș și o țigaretă, și scăpără bricheta de aur.

— E pentru ultima oară — se gândi — când îi dau un rendez-vous în stradă.

In realitate ar fi trebuit s'o știe. Prietenul său nu era aproape niciodată punctual. Grilajul unei vile, strălucitor de alămuri, se deschise, pentru a lăsa să treacă un automobil cu bărbați în joben și cu femei goale sau aproape goale. Grilajul se închise și ea se apropie ca să admire grădina: un câine lungit la intrare veni s'o miroase, și se întoarse la locul lui.

Nouă și patruzeci, e ca și cum ai spune zece fără douăzeci: dar zece fără douăzeci pare mai târziu decât nouă și patruzeci.

Mai întârzie citind numerele porților, firmele magazinelor, tablele de fier smălțuit: dentist, expert contabil, cărbuni, consulatul Liberiei. Se întrebă unde e Liberia și consultă ceasornicul. Dragostea ei nu venea. Ea privi pe deasupra unui șir lung de mașini care staționau în fața unui restaurant, așteptând încă să-l vadă apărând ca și Sfântul Gheorghe pe zidurile Ierusalimului.

Nu i se mai întâmplase să aștepte cu atâta nerăbdare ea, atât de punctuală, și care nu putea suferi așteptarea încât odată, pentru a nu se enerva în gara Viena, în loc să ia un expres în întârziere care ar fi ajuns la Budapesta cu câteva ore mai înainte, a preferat să ia un personal, care ce e drept, ajungea douăsprezece ore mai târziu, dar pleca imediat.

Auzi sgomotul unei porți care se închidea. Era zece: ora în care porțile pariziene se închid. Un alt portar veni să închidă poarta, dar rămase acolo, ca să fumeze o pipă: pe semne că nu era încă zece.

Femeia se întoarse îndărăt. Mergea pe trotoar, cu ochii în pământ, studiindu-se ca și copiii, pentru ca să nu pue piciorul pe încheietura pietrelor. Aruncă țigara, puse țigaretul de fildeș în geantă, o închise cu furie, gândindu-se: „Poltron!".

Dar apoi se corectă:

— Tschaunschkerl!

Tschaunschkerl e un cuvânt vienez dulce și intraductibil, pe care și-l spun amanții.

Pălăria îi strângea fruntea: o scoase un moment și își aranjă cu pieptenele părul scurt, tăiat în genul febrei tifoide.

— Bărbații vienezi — se gândi ea — nu ar face așa. Trebue să fie un parizian, ca să se poarte rău cu femeile. Dacă aș ști că nu mai vine, m'aș întoarce acasă. Dar dacă vine după aceia? Dacă vine, va gândi despre mine ceiace gândesc eu acuma de el. Cu această diferență, totuș...

Și își dădu seama că judecata ei era puțin ca și analiza hamletică a temperaturei anghinarelor.

Mica vieneză locuia la Paris de doi ani, și studia pictura la Grande Chaumière în Montparnasse, și de aproape doi ani, iubia pe bărbatul care astă-seară nu venea. Sensibilitatea sa, cum spun aceia care dau un nume rar lucrurilor comune, îi schițase deseori fantoma unei alte femei; dar amanții în special acei necredincioși, cunosc formule magice pentruca să alunge fantomele, și amantul său care cunoștea magia acelor formule, îi jurase fidelitate eternă. Nu e parizian a jura fidelitate eternă, dar ea, vieneza delicată, rotunjoară ca o buclă de unt, se gândia că e de preferat un adevărat burghez decât un fals snob.

Când sosise la Paris doi ani mai înainte, era o copilă de douăzeci de ani. Își păta încă degetele cu cerneală, și din franceză nu știa decât gradația culorilor ciorapilor: rosé, mauresque, ocre, sultane. Renunțarea la vechia casă, la vechia Vienă, plină de umbre și de muzica lui Schubert, i-a fost aproape dulce, pentrucă se ducea la Paris, spre o școală de pictură, frequentată de palide femei scandinave și de tineri chinezi cu surâsul măsurat și protocolar, și unde trebuia să găsească însfârșit ceiace la Viena îi fusese interzis până atunci: amorul.

De fapt, cunoscu imediat amorul. Era un tânăr, tânăr aproape ca ea, și aproape celebru, a cărui fotografie apăruse în primele pagini ale ziarelor. Guvernul Republicei îi decernase o medalie pe care ministrul în persoană a vrut să i-o prindă pe piept, într'o piață mare, într'un caré format din gărzi pedestre și gărzi călări, pompieri strălucitori și personagii importante în redingotă.

Un bărbat ca acela putea în definitiv, să-și permită să facă să-l aștepte un ceas o femeiușcă cum era ea. Un ceas, dar nu unu și jumătate. Desigur că ceva nou intrase în existența lui; cu o zi mai înainte, în casa lui, ea descoperise într'o perie un fir de păr.

— Iți jur că e al meu! — îi spusese el.

— E prea negru — îi răspunsese ea.

— Și părul meu nu e negru?

— Există negru și negru. Al tău e un negru diferit. Și pe urmă e prea scurt ca să fie de bărbat.

Pe sugătoare reușise să citească, cu ajutorul obișnuitei oglinzi îndatoritoare, câteva cuvinte suspecte, despre care el îi dăduse o explicație destul de abilă dar puțin convingătoare. Și în fundul coșului de hârtii, o bucățică de hârtie albastră, cu o scriere feminină, se adăogase la celelalte probe mai nesigure: „E scrisoarea unei mătuși din provincie!" — explică el. „Dar scrisorile mătușilor din provincie nu se rup în bucățele atât de mici" se gândi ea și preciză acuzarea: „Era o scrisoare dela o femeie care te interesează". „Scrisorile femeilor care mă interesează nu le distrug", se apără el; și rezolvă incidentul cu o mângâiere.

Pe moment ea îl crezuse, dar întârzierea din acea seară îi reînviase îndoiala.

Seara era răcoroasă. Strănută cu un mic sunet de pulverizator de apă de Colonia.

Un domn bătrân îi ieși înainte și prefăcându-se nedecis pe unde să treacă pe la dreapta sau pe la stânga, se opri un moment înaintea ei: avea o floare albă la butonieră, o vestă albă, jambiere albe, o țigară mare ultragios de scumpă, o pălărie de culoare turturică și mănuși de culoare canar.

Ea îi întoarse spatele și traversă strada. Dar pe trotuarul celălalt treceau tineri. Unul din ei îi spuse:

— Combien pour une demi-heure de contemplation?

O familie foarte cum se cade — oh, există încă în orașele mari! — trecu pe lângă ea: cele două domnișoare cam încurcate, mândre sub cele două pălării gemene și vegetariane, proiectate și confecționate în casă, evitară să o atingă, și priviră drept înainte, ca și cum și-ar fi ținut respirația ca să evite contagiunea.

— Dar mă ia drept o... — se gândi ea.—Fiica unui onest perceptor al Republicei Austriace? Nepoata unui amiral al Monarhiei Austroungare? Să fie luată drept cine știe cine, din cauza acelui mizerabil, care cu siguranță are o altă femeie, și care în loc să-mi spuie cinstit „pleacă!", găsește mai comod să mă lase să 'nțeleg aceasta aici la colțul unei străzi.

La colțul străzii, într'un punct nu excesiv de luminat, lumina în roșu o casetă cu cristale aprinse înăuntru, și scrisă de toate părțile. Pe lături două flăcări care se încrucișau, împodobite cu stejar și dafin; în față un disc roșu; sub discul roșu un dreptunghiu cu aceste cuvinte: „In caz de incendiu, spargeți geamul, apăsați pe buton, telefonați precizând locul sinistrului. Abuzul e pedepsit în termenii legii".

Acel disc rotund o hipnotiza. Imprejurul circonferenței era scris: „Pompierii orașului Paris, al nouălea arrondisement". Discul acela cu acel buton roșu care se vedea prin transparența geamului părea un ochiu care o fixa. „Al nouălea arrondissement; pompierii orașului Paris; spargeți geamul, apăsați pe buton". O femeie foarte vopsită care părea că așteaptă pe cineva înaintea unui local jumătate bar, jumătate tutungerie, o examină cu atenție, și spuse tovarășei care o acompania, arătând-o cu mâna:

— Toujours de la concurrence?

Vieneza își mușcă buzele. Deschise cu furie geanta ca să-și caute batista și găsi un pumn de chei. Strânse cheile ca o armă, dar caseta pompierilor îi păru cu mult mai vinovată decât cele două femei, care între timp intraseră în bar.

„Pompierii orașului Paris".

Simți că urăște pe toți pompierii orașului Paris și în particular pe aceia din al nouălea arrondissement.

„Spargeți geamul!"

Strânse cheile în pumn, și dădu o lovitură seacă în geam, apăsă pe buton; un capac se deschise și un aparat telefonic se prezentă.

Nu avu nici o clipă de nesiguranță; apropie gura de microfon și cu cea mai senină naturalețä, ca și cum ar fi telefonat cofetarului său de încredere să-i trimeată marmelada obișnuită, spuse:

— Aici, la colțul străzii Lafayette cu strada Montholon; e un incendiu; veniți imediat.

— Dar ce arde?

Ea răspunse cu vocea pe jumătate:

— O femeie.

Evident nu înțelegeau: insistară pentru explicații mai deslușite. Ea ridică ochii spre clădirea din față, și citi cu voce tare reclama luminoasă.

— Hotel Bohi Palace — și trânti receptorul.

Câteva persoane se adunaseră împrejurul ei; altele împrejurul primului grup. Femeia se simți asaltată de întrebări și exclamații; mulțimea o împinse la un zid; ea încercă să răspundă, să vorbească, dar nu putu. Doui jandarmi coborîră de pe biciclete. Dar între timp se auzi un sunet cu repetiție a trompetei pompierilor; circulația se opri; o autopompă apăru; apoi un car cu scară; reflectoare mari luminară ca ziua; ea rămase sprijinită de zid; se făcu mică, pentruca să se risipească pe zid, cum se risipesc spectrele. Pompierii săriră la pământ înainte de a se opri mașinele. Iată că și o trăsurică ușoară, prevăzută și ea cu faruri mari și cu o trompetă cu repetiție, ajunse cu toată viteza și se opri înaintea ei. Era condusă de un pompier. La dreapta pompierului, comandantul: un tânăr cam de douăzeci și cinci de ani, cu chipiul împodobit cu stejar și dafin și cu stema orașului Paris.

Mica vieneză avu o tresărire de fericire: așa dar dragostea ei nu era în brațele unei alte femei! Cu doi trei pumni în spatele celor mai de aproape, cu un picior în fluerul unui imbecil care nu se mișca, ea își croi drum prin mulțimea copleșitoare, și sări de gâtul comandantului, mai înainte ca el să fi avut timpul să se scoboare din trăsură, și îi spuse cuvintele care și le spun la Viena amanții, cuvântul intraductibil și nespus de dulce:

— Tschaunschkerl!

Ziua următoare, ea văzu pentru a doua oară fotografia dragostei sale în prima pagină a ziarelor și în unele chiar și propria ei fotografie. Scandalul distră Parisul pentru o săptămână, apoi nu se mai vorbi nimic. Locotenentul de pompieri își pierdu postul, iertă pe mica vieneză, și continuă s'o iubească ca și mai înainte. Își luase diploma de inginer, pentru ca să asculte pe un unchiu inginer, care îl făcuse moștenitor universal, numai cu condiția ca să-și ia acea diplomă, și din spirit de aventură, din plăcere pentru pericole, concurase la postul de comandant de pompieri, și îi fusese ușor să-l obție, după cum acum, pentru o extravaganță de femee, îi fusese ușor să-l piardă.

Au trăit împreună câteva luni. Cu banii lăsați de unchiu, și cu libertatea concesă de postul pierdut, el călători cu ea în țările soarelui și ale amorului. Ea continuă să-l iubească, poate puțin mai rațional. Pe promenada Croisette din Cannes și pe zăpada din Engadina, acel tovarăș al său cu pantofi albi de tennis sau în trico de sky, era un bărbat ca toți ceilalți. Nu mai era geniul flăcărilor, care se arătase la stingerea bibliotecii, și căruia ministrul de Interne îi pusese pe piept o medalie.

Acum era un domn oarecare.

— Tu ești ca și „Albatros" de Baudelaire — îi spuse ea într'o zi, pe neașteptate.

— Adică? — întrebă el surprins. Era pentru prima dată când o auzea citând un poet.

Ce voyageur ailé comme il est
gauche et veule!
Lui, naguère si beau, qu'il est
comique et laid!

— Unde ai citit versurile astea? — întrebă el, din ce în ce mai minunat de această cultură suspectă.

— Mi le-a recitat domnul Bibulescu, un român care locuește în hotel.

Câteva zile mai târziu, întorcându-se acasă, nu o mai găsi. Plecase cu destinație necunoscută cu un mare poet român, ale cărui versuri nu erau încă traduse nici în franceză, nici în germană, nici în engleză, și nu erau tipărite nici în română, pentrucă înainte de a se face cunoscut în România, el aștepta să devie celebru în toate celelalte țări din Europa.

Părăsit de femeia aceea, el săvârși un act prin eminență feminin: își cumpără multe haine, un cufăr, și plecă să uite.

Nu a trebuit să facă un voiaj lung, pentru ca să uite, căci la gara de plecare nu-și mai amintea de vieneza arzătoare. Ca să-l vindece complect contribui o călătoare care ocupa singură o cabină. Călătoarea era o englezoaică blondă, care mergea la Taormina, cu hotărîrea să se îmbete de elenism și de soare.

Se ameți și el de elenism, de soare mediteranian și de blond englezesc câteva săptămâni, până când blonda englezoaică stabili să continue călătoria la Nil, la Piramide și în deșert.

— Egiptul antic — mărturisi el — nu mă interesează. Egiptenii antici lucrau toată viața ca să construiască un mormânt, cum lucrăm noi jumătate din viață ca să construim o casă.

— Dar eu vă propun să mergem la Cairo, în Egiptul modern, — insistă englezoaica.

St. Kostoff — Autorul piesei „Mina de aur"

— Egiptul modern — replică el — e un tabarin într'un cimitir.

— Ei bine—conchise ea—întoarceți-vă la Parisul d-voastră care e un cimitir într'un tabarin.

Și nu se mai văzură niciodată.

Intr'o zi vieneza se reîntoarse rugându-l să o primească și s'o ierte.

— Nu, copila mea,—răspunse el fără răutate, — eu nu sunt dintre acei pustnici, care la orice nenorocire care le cade pe cap, își îndreaptă gândul recunoscător spre D-zeu pentru a-i mulțumi de noua probă la care supune credința lor.

Atunci mica vieneză înghiți zece pastile de veronal, crezând că pentru a muri trebuiau douăzeci. Totuși fură de ajuns zece.

Avu alte amante: femei care s'au dat lui din curiozitate, din plictiseală, din viciu, fără motiv, pentru ca să probeze bucuria de a se da, pentru ca să evite supărarea de a refuza, sau pentrucă faima sa de bărbat norocos la femei le îndemna să cerceteze direct motivele acestui noroc. Se lăsă iubit fără entuziasm, ațâțat de o dorință insaturabilă de noutate, dar înfrânat de teama de a se înamora; învăță marea artă de a întrerupe în momentul periculos în care o femeie începe să devie o obișnuință necesară; învăță martirajul dulce de a dispare atunci când ar fi vrut să rămâie toată viața. Hotelierii au inventat un sistem ingenios de contabilitate, prin care socoteala e preparată în orice moment pentru amanții care pleacă pe neașteptate. Dar dacă ceilalți amanți își fac valizele la apusul pasiunii, el le ținea întotdeauna gata pentru ca să poată pleca cu aurora.

Intr'o zi declară:

— Au fost femei care mi-au spus da, altele care mi-au spus nu, dar nici o femeie nu a trebuit niciodată ca să mă roage să nu inzist.

Toți bărbații, mai mult sau mai puțin, știu să aleagă momentul să parvină, puțini însă momentul de a se retrage. El dispărea mai înainte de a cunoaște totul, și mai înainte ca femeia să cunoască totul despre el. La oricare femeie s'ar fi putut reîntoarce, pentrucă curiozitatea sa, cu știință nesatisfăcută, lăsa de descoperit o mică lume ideală. Indemânatec în a cuceri femeile, a fost și mai îndemânatec în a le recuceri; a cuceri o femeie e ușor; dar a o recuceri este virtuozitatea sentimentului, acrobația psihologiei și algebra superioară a amorului. Fostele lui amante îi rămaseră prietene, fiecare îi lăsa un senz de incomplect, care e contra-marca pentru reîntoarcere; și incomplectul, ajunse uneori până acolo încât nu cunoștea nici numele sau statul civil, sau vocea, pentrucă ele vorbeau o limbă necunoscută lui.

Orice aventură nouă îi procura alte aventuri, orice dragoste, alte posibilități de dragoste. Bărbații norocoși la femei sunt ca și hipnotizatorii de café-concert, care nu ar reuși să hipnotizeze nici chiar pe omul lor de încredere, dacă nu ar veni anunțați de reclamă și precedați de faima pupilelor lor fascinatoare. In acel fenomen mai complex de hipnoză care e amorul, autosugestia e deseori o cauză ajutătoare; uneori o cauză de pricină. E rar ca o femeie, să reziste farmecului unui seducător de clasă, unui don Juan necunoscut. E rar ca o femeie care înfruntă mii de chilometri de cale ferată pentru ca să vie să cunoască un muzicant sau un scriitor care i-a sdruncinat nervii, văzându-l să-l găsească inferior de cum și-l imaginase, și să nu se dea lui. Don Juanul câștigă femeia pe care o urmărește în virtutea aceleia care a precedat-o. Când seria se rupe, pentru el totul s'a sfârșit. Se poate dedica culturei gândacilor de mătase, pescuitului cu dinamită, îmbunătățirii rasei iepurilor de casă, dar nu mai poate spera noui aventuri de dragoste.

Iși trecu existența iubind mult, cu scopul de a nu iubi niciodată. Făcea să se ridice indicele numeric al femeilor sale pentru a scobori nivelul pasiunii sale. Cu anii farmecul său nu păli: se transformă. La patruzeci și cinci era un bărbat „încă" tânăr; la cincizeci un bărbat „încă" interesant, la cincizeci și cinci un bărbat „încă" posibil.

Dar într'o zi o tânără prietenă îi spuse:

— Dacă întâlnim pe cineva care mă cunoaște, îmi permiți ca să te prezint ca unchiul meu?

Era iarna care se anunța.

Intr'o altă zi, o altă prietenă tânără, pe când el, ieșind dela un restaurant nocturn, îi spunea cuvintele cele mai gingașe, tutuind-o, îi răspunse cu d-voastră.

Era prima răceală.

Intr'o altă zi, într'un vagon de metro ticsit de lume, o tânără care stătea într'un colț pe bancă, își ridică ochii spre el și îl privi. Automatic el duse mâna la cravată pentru ca să se asigure că nodul era perfect, și cu cealaltă își aranjă colțurile batistei de mătase care-i ieșeau din buzunar; tânăra se sculă și arătându-i cu mâna locul lăsat liber, îi spuse:

—Poftiți, domnule.

Atunci înțelese că era iarna.

Renunță la stofele tinerești, la cravatele care atrag atenția, la pălăriile de culoare deschisă; înlocui monoclul cu o pereche de ochelari bine echilibrați, începu să joace șah și să citească „le Temps". Se retrase într'o veche locuință în piața liniștită a Vosgilor, și orândui cu sârguință într'un dulap vechiu cu cinci sertare, toate amintirile sale sentimentale: dopuri de șampanie, jartiere feminine, centure, bucle de păr, catarame de cizme, panglici parfumate încă de carne, sticluțe goale, din timpurile romantice trecute: „Ce soir où jamais, l'heure bleue, me voici, prends-moi", batiste care au șters buze, sau au uscat lacrimi, buchețele de flori uscate, miniature, bastonașe de roșu, mănuși de toate măsurile, volumașe de versuri, fotografii din alte timpuri, în haine de modă veche, (moda redă suav de ridicol amintirile), scrisori de adio, telegrame desperate, carnețele cu adrese, calendare pline de însemnări și nume, programe de concerte, anunțuri de moarte, menu-uri de cabaret, pietricele adunate la mare, note de șansonete care nu se mai cântă.

Toți, chiar dacă surâdem de această idolatrie a trecutului, avem în vre-un colț al casei noastre, un mic Muzeu Carnavalet al nostru, puțin cam lugubru, unde se păstrează reliquele amorurilor noastre defuncte, instrumentele torturii noastre spirituale, amintirile revoluțiilor noastre, documentele micilor lovituri de stat, probele trădărilor, urmele lașităților, lucrurile reginelor noastre decăzute.

Intr'o zi un tânăr prieten care venise să-l vadă, îl făcu să-i vorbească de viața sa: — Voi sunteți — îi spuse — un aventurier al pasiunii. Povestiți-mi aventurile voastre de uscat și de mare.

El răspunse:

— Prietene, întreaga mea experiență se rezumă în acest sfat: tinere, însoară-te până la douăzeci și cinci de ani, însoară-te imediat, mai înainte de a cunoaște femeile, căci altfel nu te mai însori niciodată.

Deschise vechea mobilă, păzitoarea amintirilor.

Reliquele erau orânduite în cinci sertare și însemnate cu câte o etichetă. Se întoarse să se întindă pe chaise-longue, privind documentele trecutului, pentru ca să răscolească un timp îndepărtat și un orizont nesigur, și ca să-și coordoneze ideile.

— Intre amoruri fixe și aventuri, adică între femei pe care le-am iubit câțiva ani, și femei pe care le-am iubit câteva ore, am reușit să cataloghez cinci

(Continuare în pag. VI-a)

sute. Ei bine, uneori în anumite momente de singurătate, mi-a venit ideia să mă însor. Dar n'am făcut-o. Să mă 'nsor? — mi-am spus. — Când cineva a avut între aventuri trecătoare și amoruri statornice, câteva sute de femei, femeia nu mai exercită farmecul noutății. Fiecare mi-a plăcut pentru câte o particularitate și mi-a fost indiferentă pentru o alta, sau pentru vre-o alta mi-a fost chiar neplăcută. Toate tipurile de femei au trecut prin existența mea: femei inteligente care au fost tovarășe supărătoare; prostuțe odihnitoare la început, insuportabile mai târziu; ființe echilibrate și liniștite ca și paginile de contabilitate; căpșoare dezordonate ca vântul și capricioase ca bulele de săpun, inexplicabile ca și experiențele de prestidigitație sau logice ca și profesorii de matematică; sentimentale până la misticism sau senzuale până la vițiu; entuziaste până la nebunie sau pasive până la catalepsie; femei care îmi dădură anestezia cu o mângâiere sau mă exasperară cu o privire; nebune mici care s'au dat tuturor după cerere, ca și manifestele-reclamă, dar care pentru mine s'au făcut dorite cu lunile; femei austere imposibil de atins, care mi s'au dat imediat; creature urâte care aveau în epidermă cristale de radiu, și care atinse te înfiorau; frumuseți cu faimă europeană, dar al căror corp minunat nu-mi spunea nimic, femei care au avut marea dibăcie de a mă face să săvârșesc gesturi nesocotite, și totuși îmi dădură iluzia că nu-mi sunt o greutate ; altele aproape inexistente, aproape nemateriale, care mi-au oferit, mai mult sau mai puțin, o oră de dragoste, și totuși m'au oprimat mai mult decât un proces la Curtea cu juri; altele care au dat pe față întreaga lor ființă în câteva minute, altele care au știut să păstreze misterul ani de zile, și în momentul despărțirii îmi destăinuiau ceva din viața lor, din spiritul lor, din simțurile lor care îmi erau încă necunoscute. Fiecare din aceste femei era diferită de celelalte, dar cred că am adunat măcar câte un exemplar de fiecare categorie. Ei bine, amicul meu, când s'a împlinit o experiență atât de obositoare, când clasificația a fost completă (și spunând astfel arătă cu bastonul spre sertarele dulapului), când insectarul nostru de femei are câte o insectă de fiecare specie și o etichetă, credeți că se mai poate gândi la căsătorie? Inaintea problemei căsătoriei ne răspundem nouă înșine: Nu am găsit până acum idealul: pot să-mi fac iluzia că idealul e tocmai femeia cu care mă căsătoresc? Din aceste 500 de femei, pe care aș lua-o dacă aș putea alege? Pe niciuna. Și dacă nu am găsit idealul în 500 pot să cred că-l voiu găsi la 501-a? Eu știu deja că eventuala soție va fi slabă, fină, blondă, sentimentală, cititoare a lui Rollinat, pasionată de Beethoven, mâncăcioasă de bomboane acrișoare, ca și finlandeza pe care am cunoscut-o în marea Nordului, care m'a părăsit pentrucă la un teatru din Ostanda am strănutat în timpul simfoniei a noua și pe care am numerotat-o cu numărul 71. Sau va fi puțin rotunjoară, capricioasă, arzătoare, dar sedentară, pasionată și ușoară la plâns, lacomă după stridii și după carne în sânge, ca numărul 183. Sau va fi ca ultima, o blondă de douăzeci de ani, care cu vocea ei și cu părul ei blond împodobea casa mea, ca și cum ar fi fost plină de soare și de canari. Sau va fi tăcută ca 119, venețiana palidă, care în muzee pipăia cu voluptate genunchii statuelor, excitându-se de carnalitatea marmorei, și discutând desena în aer forme cu degetul, ca și cum ar fi modelat. Sau va fi ca 477, o aristocrată, care are în familia ei pretendenți la tronul Franței, și care s'a înamorat de mine pentrucă citeam L'Action Française, și în dragoste era majestuoasă și teatrală ca și cum s'ar fi dat la umbra arborelui său genealogic. Sau chiar va vorbi cu gura deschisă ca argentinele, sau cu dinții strânși ca englezoaicele. Sau va fi ca a 18-a, o vieneză care m'a iubit, pentrucă după incendiul dela biblioteca Institutului de Arte și Meserii, văzuse fotografia mea în ziare.

Tânărul nu pricepu. Ceru explicații. Bătrânul surâse și povesti epizodul rendez-vous-ului la colțul străzii Lafayette, alarma, incendiul inexistent, sfârșitul carierii lui.

Apoi reluă:

— Când nu mai suntem foarte tineri, există un alt motiv teribil pentru care nu ne mai căsătorim. Cu toată amenințarea unei bătrânețe singuratece, nu ne mai căsătorim pentrucă îmbătrânind simțim nevoia de a cuceri mereu alte femei, atrași de iluzia necunoscutului, de frumusețile diferite, de senzațiile inedite, de emoțiile necunoscute. Uneori am respins femei cu care eram fericit și care îmi plăceau, suflet și corp, pentruca să mă duc în căutarea neprobabilului și neprevăzutului. Imbătrânind se crede că cuceririle sunt un indiciu al tinereții care supraviețuește. Eroare! Se mai cuceresc încă femei fără a mai fi tineri; se pot cuceri fete tinere la șaptezeci de ani.

— Plătind?

— Nu, tinere. Am spus a cuceri nu a plăti. Tinerii văd in tinerețea lor rațiunea succesului. Nu! Noi marii amanți, am avut succes pentru o particulară energie fluidă, care nu are nimic cu vârsta. Tinerii atribue o mare importanță tinereții lor, și nu știu că cei mai periculoși rivali ai lor sunt bărbații maturi. Tinerețea bazată pe actul de naștere e rău înțeleasă, după cum frumusețea bazată pe armonia de dimensiuni și pe echilibrul proporțiilor e deasemeni rău înțeleasă. Femeile frumoase ale căror trăsături corespund unor anumite concepte renumite (nasul trebue să fie de trei ori la înălțimea feței și alte stupidități de acest fel) vor reuși ca excelente modele cu cinci franci ora pentru academia de sculptură, dar nu te vor face niciodată să săvârșești o nebunie. Nu trebue să se creadă în succesul tinereții, după cum nu trebue să se creadă în acele table proporționale de frumusețe feminină închipuite de acei măsurători ai epidermei. Femeile care au înnebunit bărbați nu erau frumuseți, erau tipuri. Femeia pe care am iubit'o mai mult avea niște picioare ca două pachete de vată.

„Cât despre concepția voastră de a plăti, prietene, vă voiu răspunde că se plătește mereu. Ca tineri se plătesc femeile prin anumiți intermediari care se numesc, croitor, florar, bijutier. Ca bătrâni chestia devine mai comodă, pentrucă femeile obișnuesc delicatețea ca să accepte direct dela noi, prin mijlocul unor carnete dreptunghiulare foarte comode, pe care institutele de credit le eliberează la aceia care le încredințează bani spre păstrare. Și pe urmă a plăti sau a nu plăti ce importă? Niciodată nu există un motiv unic, precis și circumscris pentru care femeile se dau. Și acelea care se dau pentru bani, nu se dau niciodată exclusiv pentru bani, și acelea care se dau din dragoste, nu se dau exclusiv din dragoste. Femeile sunt fabricante miraculoase de universuri. La o sută de femei, cel puțin nouăzeci și nouă au vrut să mă lase să 'nțeleg că eu eram unica lor greșală, sau amantul lor de al doilea sau primul lor adulter. Nici una care să-mi fi spus că eram al cincizecilea, al treizecilea sau al treilea. Toate mi-au spus că eram al doilea: unele că eram primul, și pentru a mă face să le cred mai bine ar fi vrut să le iau în căsătorie.

Tânărul asculta pe bătrânul don Juan, fixându-l cu ochii dilatați: și pentrucă pentru tineri unicul adevăr e dragostea, îl asculta cum se ascultă un predicător.

Intrebă:

— Voi care ați cucerit toate femeile pe care le-ați vrut...

Bătrânul îl opri cu un gest încet:

— Tinere — îi spuse. — Nimeni nu cucerește femeia pe care o vrea. Dragostea e regulată de întâmplare, nu de voință. Femeile pe care le-aș fi vrut eu nu sunt aceste cinci sute pe care le vedeți comemorate aici în groapa comună a trecutului meu; femeile pe care le-aș fi vrut sunt acelea pe care nu le am avut; creaturi văzute în stradă, și pe care le-a înghițit mulțimea, femei care au trecut pe lângă mine într'o gară și s'au urcat într'un tren care pleca în direcție opusă cu al meu; balerine care mi-au plăcut când le vedeam la lumina reflectoarelor, și m'au lăsat indiferent când le-am oprit la ieșire, tinere avocate în togă care mi-au plăcut umede, descompuse și pasionate în vivacitatea replicelor, în șiretenia lor feminină, în nelealitatea artistică a răspunsurilor, în perorația lor seducătoare, și îmi apărură neînsemnate, când le-am văzut scoborând treptele palatului de justiție în blănuri și vopsite. Femeia pe care aș fi vrut'o e acea care era cu un altul, într'o cafenea, și căreia nu am reușit nici măcar să-i atrag atenția; e acea care sta lângă mine, la teatru, și care'mi lăsă câteva fire din hermina ei pe mâneca smokingului meu, e acea care'mi plăcu pentru vocea ei, pentru o frază fină ,sau un adjectiv ghicit, sau o tăcere inteligentă. Femeia pe care aș fi vrut'o e necunoscuta care m'a fixat și a dispărut; când am revăzut'o nu mai era ea. Eu cred în *coup-de-foudre*, mai ales dacă îl considerăm ca o mică descărcare electrică; uneori anumite femei se electrizează; șase luni mai târziu nu ne mai electrizează pentrucă s'a schimbat ceva în curentul lor, sau pentrucă o altă femeie ține loc de corp izolator. A cuceri femeia dorită însemnează a o cuceri în acel moment, și nu mai târziu. Femeile mele au fost adorabile, dar nu au fost acelea pe care le-am vrut. Femeia care e în brațele noastre și are gura la douăzeci de centimetri de a noastră, nu e niciodată acea pe care o vrem pentrucă douăzeci de centimetri sunt un spațiu prea scurt pentru salturile dorinței noastre, sau pentru traectorile parabolice ale fanteziei noastre.

Tânărul observă:

— Dar femeia, trăind alături de noi, nu se transformă fasonându-se după noi?

— Desigur.

— Atunci suntem fericiți.

— Nefericiți, vrei să spui, tinere prieten. După câtva timp femeia se adaptează mediului, se alipește bărbatului ca și vioara de cutia sa. Femeia este fenomenul cel mai tipic de mimetism care există în natură. Napoleon avea dreptate când spunea: „Mes maréchaux sont restés des sous-oficiers; leurs femmes sont devenues des duchesses". Dar dacă acesta e un avantaj în viața socială, e o cauză de catastrofă în dragoste; când femeia și-a însușit forma noastră spirituală, nu ne mai place: femeia de lume care are mii de ani de aristocrație de apărat, își înșeală totuși bărbatul aristocrat dându-se șoferului; am văzut cerebrali, amante de cerebrali, înșelându-se reciproc cu analfabeți.

— Se vede că cultura și inteligența contează puțin în dragoste.

— Puțin pentru înamorare, care e începutul, dar contează mult pentru dragoste care e desvoltarea. Femeia ideală e femeia inteligentă, pentrucă femeia inteligentă devine periculoasă și de temut numai când nu te mai iubește; femeia proastă e periculoasă întotdeauna și mai ales când te iubește. Inteligența femeii nu e totuși o stare constantă, o linie dreaptă; e sinuoasă; și când o femeie inteligentă începe să facă prostii, curbele prostiei sale sunt tot atât de profunde cât au fost de înalte curbele genialității sale.

— Tot astfel — riscă tânărul — se poate spune și de pasiunea sa. Când dragostea se transformă în ură...

Bătrânul îl opri cu obișnuitul său gest și răspunse:

— Asupra acestui punct nu mai pot să vă informez. In materie de pasiuni feminine nu mă pricep de loc, și documentarea mea între cinci sute de amante statornice și amante întâmplătoare, nu se luminează asupra intensității pasiunii feminine și asupra potențialității micii lor inimi. Eu știu că multe femei ucid și că multe se ucid; unele s'au îndrăgostit de mine și m'au chemat cu cea mai exasperată desperare.

— Și voi ați alergat întotdeauna?

— Da. Dar dacă examinez cazurile destul de numeroase în care femeile s'au îndrăgostit de mine, și pentru mine au renunțat la casă, la copii, la poziția socială, și au înfruntat ruina și scandalul, și dacă mă gândesc că nebunia lor s'a rezolvat ca și un fenomen inflamator de scurtă durată, îmi vine să surâd cu tristețe, pentru că toate femeile care mi-au aruncat strigătul de alarmă implorându-mă să alerg ca să le sting flacăra pasiunii lor, seamănă într'atât cu mica vieneză de care v'am vorbit puțin mai înainte, încât le-am clasificat la aceeaș categorie. Și graba cu care am alergat întotdeauna la strigătul lor desperat de chemare, îmi amintește gestul care a închis atât de puțin glorios cariera mea de pompier: în fond, când o femeie vă cheamă și voi alergați, gestul vostru e acelaș ca și al micului locotenent care acum patruzeci de ani comanda autopompele arrondissement-ului al nouălea.

— Adică? — Ce gest? — întrebă tânărul.

Fără să se ridice de pe chaiselongue, bătrânul împinse încet cu vârful bastonului sertarele dulapului, și conchise cu un surâs melancolic și indulgent:

— Ce gest? Acela de a te grăbi să stingi un incendiu care nu există.

Trad. din italiană de

VL. PETROVICI

Răstignirea Domnului

Anecdote

Un orb știa să spună „mulțumesc" în mai multe limbi. Pentru aceasta își agățase de gât o inscripție: „Orbul este poliglot".

O doamnă se oprește, îi dă ofranda și, citind inscripția, se adresează către prietena care o însoțea:

— Săracul, după ce că e orb mai e și poliglot.

* * *

Un proverb persan: Când aleargă doi măgari, sigur că numai unul din ei va ajunge cel dintâi.

* * *

Fontenelle zicea:

— Sunt trei lucruri pe care le-am iubit mult și pe care nu le-am înțeles niciodată: muzica, pictura și femeea.

Gh. Mille-Szabo-Deszo

Reflecții în jurul unui caz mult discutat

Cazul S. D. interesează nu numai pe Unguri și Români, ca un caz circumscris între aceste două națiuni, cum are aerul de a fi. Trebue să fie examinat dintr'un punct de vedere cu mult mai larg și general. Aceasta în ce privește marele public, care își pune problema ce i se servește sub forma unui fapt îndeplinit.

S. D. a devenit Gh. M. atât de pe neașteptate, atât de surprinzător, cu o reclamă atât de vastă, cu supărări de o parte, cu explozii de bucurie de alta.

Pentru scriitor, trebue să fie și un caz de conștiință. Tardiv, dar prezentat marelui public ca atare.

In sufletul cuiva, nu se poate, nu-i poate fi îngăduit nimănui să intre. Sufletul aparține fiecăruia, e unica proprietate inviolabilă. Când însă o persoană și-l depune pe masa de operație, lumea îl disecă. E ceiace a făcut d. S. D.

A expus opiniei publice din două țări care au fost în războiu potrivnice și azi sunt amice, atât pe cât se poate permite o amiciție în astfel de împrejurări — cazul său.

D. S. D. și-a reamintit de originea românească, de glasul sângelui, de vatra părăsită. Urăște și se urăște în ceiace a realizat prin cealaltă jumătate de sânge unguresc. Ai crede că în vinele lui cele două părți de sânge continuă războiul, deși armistițiul e de mult o amintire și pacea o realitate pe care o respectăm, unii cu plăcere, alții cu durere.

Războiul violent a început în globulele roșii ale d-lui S. D. foarte târziu, după zece ani abia. Și anume, atunci când vanitatea lui i-a fost împintenată de succesul romanului său, ceia ce l-a făcut să-și piardă echilibrul. A crezut că succesul unei cărți îi atribue și alte drepturi. Credea că succesul literar îi dă suficientă suprafață pentru a pretinde celor ce l-au slăvit, să i se prosterneze. Simțul practic al mulțimii a judecat altfel. Și cel adulat pentru un succes, s'a trezit izolat cu toate succesele viitoare scontate în toate domeniile.

Și atunci i s'a pus... cazul de conștiință. S'a transpus pe alt plan: al conflictului latent dintre două state. Celui în care vrea să intre, cu care vrea să se identifice îi dăruește viitorul creațiilor sale; celui din care evadează îi trântește un tir violent de reproșuri, un baraj de insulte.

O întrebare: unde e sinceritatea?

Glasul mulțimii de pe amândouă malurile Tisei poate răspunde dacă până acum n'a și răspuns.

In orice caz, S. D. și-a subscris o sentință. Spre amărăciunea multora din cei care au crezut în scrisul său. *Mai poți crede într'un scriitor, se vor întreba cei mulți, reflectând la toată acțiunea ce s'a desfășurat, în cuvintele lui, după ce ai văzut că el însuși — scriitorul — și-a luat în deșert tot ce-a făcut mai bun?*

O revelație, o iluminație? Se fac oare cu tămbălău?

Dacă era vorba să fie de o reculegere sufletească, aceasta se făcea și nimeni nu știa. Apărea deodată.

Omul însă a vrut publicitate, sgomot de fanfară, trambulină. Unde, mă întreb atunci, e liniștea reculegerii sufletești, unde? O caut și n'o găsesc.

★

Sunt scriitori care au scris în altă limbă decât cea maternă. Dar nu și-au renegat Patria. Lor, li se îngăduia să fie oameni cu două patrii. Amândouă se onorau, după cum și scriitorul le onora pe amândouă. Nu erau renegați și nu se renegau.

Deschid „Nouveau petit Larousse illustré" și citesc:

Moreas (Jean Papadiamantopoulos dit) *poète français* (sublinierea e a noastră) né à Athènes (1856-1910, auteur *des Stances* (sublinierea e în Larousse) d'un art fort achevé.

Nu facem comentarii. Lumea intelectuală înțelege.

Joseph Konrad, marele scriitor englez, era polon, nu și-a renegat patria ce exista pe timpul lui, platonic numai.

J. Bercovici, român, mare scriitor american, nu numai că iubește România, dar o adoră. L-am cunoscut personal acum patru ani, în țară. Am publicat în „Universul Literar" un interview cu el și „Curierul Israelit" l-a reprodus, deși între aceste două publicații nu prea e prietenie, dar când se întâlnesc pe chestiuni obiective, atunci s'au schimbat lucrurile.

Exemplele le-ași putea multiplica. Piesa lui A. Orna, s'a jucat la Paris în stagiunea aceasta, după moartea lui. A avut mare succes. Orna, evreu, a scris o piesă românească, în limba franceză. Critica a elogiat pe acest scriitor, care a adus în literatura franceză sufletul românesc, și încă, românesc curat.

Așí putea cita cazuri de critici germani de origină unguri, care n'au simțit nevoia să-și afirme naționalitatea sau preferințele pentru o naționalitate.

Arta nu cunoaște hotare, n'are nevoe de pașapoarte. E singurul avantaj al talentelor. Circulație liberă, ca a paserilor, care trec din hotar în hotar, cu cântecele lor, cu veselia lor, cu melancoliile lor, trezesc ecouri în suflete și ele nu știu sau poate știu, ce putem noi ști din toate cânturile lor, când cântecul ne-a vrăjit!

Când eram concentrat în 1916 sergentul Damian, acasă pădurar și vânător de căprioare, mi-a spus la o vânătoare:

— Vine primăvara, d-le locotenent, e o minune. Auzi *ceva nou;* vin păsări, simți că nu ești singur, of! păsările astea, așa te'nviorează...

O pasăre care cântă sau un uliu rănit își anunța sosirea în primăvara aceasta?

VASILE SAVEL

Umbra

Azi umbra mea, culcată pe-un tăpșan,
A alergat, jucându-se pe drum.
Făptura ei, croită 'n vânt și 'n fum,
Se anina prin vișinii stângaci,
Prin scai cu crengi subțiri de filigran,
Și se suia pe garduri.
Și, cu ea,
Simțeam din nou copilăria mea
Cum ride printre vineții copaci.

★

Pe strada ce se 'nchide sara, sus,
C'un soare vechiu, pe jumătate-apus,
Am vrut să plec, în știrea nimănui.
Dar umbra mea, ca umbra gândului
Pe firele părerilor-de-rău,
Și-a 'ntors spre tine drumul de ispită
Și s'a culcat cuminte, umilită,
Cu capul sprijinit de pragul tău...

★

Când mă trezesc în noapte și mi-i frică
Și umbra-mi nu e nicăeri, eu știu
Că de-aș aprinde o lumină cât de mică,
Mi-ar scoate, din nimic, profilu-i viu.
Dar stau cu pumnii strânși și nu aprind
Și simt cum, furișându-se de mine,
Pierduta-mi umbră 'n fiecare noapte vine
Să stea plecată peste somnul tău, veghind.

★

Mereu pe drumuri largi, în soare,
Imi port alături umbra călătoare,
Tovarăș ostenit și fără glas.
Cu umbra mea, cu-atâta am rămas...
Și mă trezesc vorbindu-i blând în șoapte,
Simțind, că va veni o zi
Când, speriată de tăcere și de noapte,
Și umbra-mi din trecut m'o părăsi.

OTILIA CAZIMIR

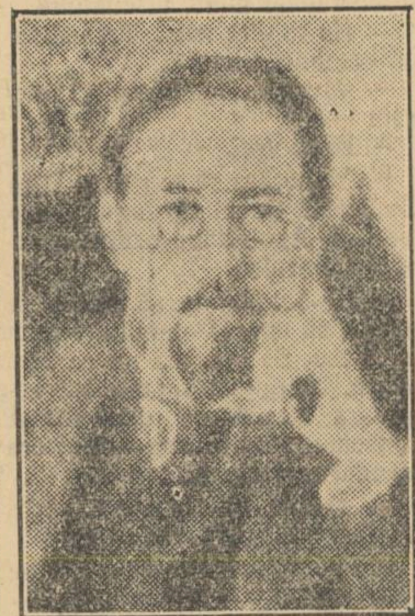
Inaintea nunţii

A. CEHOV

A venit şi toamna şi odată cu ea a sosit şi marele sezon al nunţilor. Splendida jumătate a neamului omenesc stă deja la pândă. Bărbaţii cad unul după altul în cursa fatală. Şi încă ce cursă! Lasciate ogni speranza! voi care cădeţi în cursa asta. Ce neam nenorocit suntem noi bărbaţii! Primăvara ne costă natura scump, vara ne e cald, toamna ne însoară, iarna suferim de frig. E ceva grozav! Pentru sexul feminin toamna e un timp bine cuvântat. Baluri, mese, banchete... Inima li se bate mai energic, obrajii le ard mai fierbinte, răbdarea femeiască atinge punctul ei maxim şi dese ori plesneşte; mai fericite sunt domnişoarele, care încetează a rămâne domnişoare, şi se prefac în doamne. Totuşi, nu pentru toţi bărbaţii este toamna o vreme tulburătoare. Câte un bărbat care numai la gândul iernii tremură şi clănţănă din dinţi de frig, de o dată, te miri de unde, mulţumită doar unei manevre reuşite, pe apă ori pe uscat, pe lună sau sub tavan primeşte în stăpânire odată cu nevasta şi o vară veşnică (ce poate fi mai cald, domnul meu ca o zestre bună?) Orice s'ar zice, dar mie toamna îmi place mult. E şi fioroasă şi plăcută. In baza asta simt o dorinţă şi nevoe de neînvins să ridic în slavă sezonul nunţilor, drept care vă rog, atenţie.

Miercurea trecută, domnişoara Pozatâlchina, a fost proclamată, în casa respectabililor ei părinţi, logodnica registratorului Nazarev. Totul a mers cum nu se poate mai bine. S'au băut 2 sticle de şampanie şi o vadră şi jumătate de rachiu; domnişoarele au băut o sticlă de Lafitte. Tataia şi mămica, logodnicul şi logodnica plânseră la timp, logodnicul şi logodnica se sărutau cu plăcere, un licean din clasa opta ţinu un toast cu cuvintele: „O, tempora, o, mores!" şi „Salvete boni futuri conjuges"; îl spuse cu şic; blondului Vanica Smîslomanov, care nu lucra nimic tot aşteptând la rândul lui lovitura soartei, în momentul cel mai propice, i se ridică părul vâlvoi, îşi lovi cu pumnul genunchii şi exclamă: „Dracu să ia, am iubit-o şi o iubesc!" — prin care procură fetelor o nespusă bucurie.

Domnişoara Pozatâlchina se distinge doar prin aceia că nu se distinge prin nimic. Inteligenţa ei nimeni n'a văzut-o şi n'o ştie, aşa că nu se vorbeşte de ea. Exteriorul ei e cel mai obişnuit: nasul e ca al tatălui ei, bărbia ca a mamei, ochii ca de pisică, statura mijlocie. Ştie să cânte la pian dar fără note, ajută mamei la bucătărie, poartă mereu corset, nu sufere mâncare de post şi cel mai mult pe lume iubeşte pe bărbaţii înalţi şi numele „Roland".

A. Cehov

D-l Nazariev — bărbat de statură mijlocie, cu faţa albă dar care nu exprimă nimic, cu părul creţ, cu ceafa lată, are o slujbă nenorocită care de abia îi ajunge pentru ţigări, miroase tot timpul a săpun parfumat şi a acid fenic, se consideră foarte galant, vorbeşte cu glas tare şi vecinic mirat; educaţie a primit dela guvernantă; la rude se uită de sus şi nu scapă nici o domnişoară fără să-i spue: „Cât eşti de naivă! De ce nu citeşti literatură?" Ii place mai mult ca ori ce scrisul lui, revista „Distracţia" şi cizme cu scârţ, dar şi mai mult se iubeşte pe sine, cu deosebire în timpul cât se află în societate de domnişoare, bea ceai şi cu dispreţ tăgădueşte existenţa dracilor.

Iată-i cum sunt domnişoara Pozatâlchina şi domnul Nazariev. Dece n'ar fi potriviţi? Absolut potriviţi!

A doua zi dimineaţa, după logodnă, d-ra Pozatâlchina, trezindu-se din somn a fost chemată de mămica prin bucătăreasă. Mămica, stând culcată în pat, o mustrului astfel:

— Ca ce te-ai gătit azi în rochie de lână? Puteai acuma să îmbraci şi pe cea de bariş. Ah! cum mă doare capul! Aseară maimuţoiul chel (tatăl tău) a binevoit să glumească. Tare am eu nevoe de glumele lui prosteşti! Mi-aduce nu ştiu ce într'un păhăruţ. Bea — zice el. Am crezut că e vin în păhăruţ şi l-am băut — dar în păhăruţ fusese oţet cu untdelemn de la scumbie. Astă înseamnă că a glumit, beţivul. Ştie numai rău să facă! Mă miră şi mă uimeşte că eri ai fost veselă şi n'ai plâns. De ce erai veselă? Ai găsit bani sau ce? Mă mir! Fiecare a înţeles că eşti veselă pentru că părăseşti casa părintească. Aşa reese. Ce? Iubire? care iubire? Doară tu nu te măriţi din dragoste ci numai pentru rangul lui înalt! Ce, nu-i adevărat? Dar mie, mamă dragă, nu-mi place. E prea îngâmfat şi lăudăros. Tu să-l cuminţeşti... Ce-e? Nici să te gândeşti!... Peste o lună o să vă bateţi: tu eşti într'un fel, el în altfel. Insurătoarea place numai fetelor. Am făcut încercarea, ştiu. Ai să trăeşti şi ai să te încredinţezi. Nu te mai învârti aşa că şi aşa mi se învârteşte capul. Bărbaţii sunt toţi nişte proşti — nu-i deloc plăcut traiul cu ei. Şi al tău e un prost măcar că ţine capul sus. Tu nu-l prea asculta, nu-l urma în toate şi nu-l prea respecta: n'ai pentruce. Despre toate întreabă pe mama. Cum se întâmplă ceva, vino la mine.

I-auzi-l cum strigă, te cheamă pe tine! Du-te la el, dar nu-i spune nimic din cele ce am vorbit acum despre el.

Duduia Pozatâlchina lăsă pe mamă-sa şi porni spre tataia, care şedea în timpul acesta pe pat şi-şi presăra perna cu praf persan.

— Fata mea! — îi zise tatăl — sunt foarte mulţumit, că ai de gând să te uneşti cu un om aşa de cuminte, ca domnul Nazariev. Foarte mulţumit şi pe deplin binecuvântez această căsătorie. Fă-o, fata mea, şi nu te teme! Căsătoria e un lucru atât de gustos, în cât, dar ce să mai vorbim? Trăeşte şi înmulţeşte-te! D-zeu te blagosloveşte! Eu... eu... nu pot decât să plâng. De altfel lacrimile nu duc la nimic. Ce sunt lacrimile omeneşti? Ele nu sunt de cât o psihiatrie lasă şi nimic mai mult! Ascultă-mi sfatul, fata mea! Nu-ţi uita părinţii. N'are să-ţi fie bărbatul mai bun ca părinţii, zău, n'are să fie! Băbatului îi place numai frumuseţea ta materială, pe când nouă tu ne placi toată. D-l Nazariev e foarte bun, dar tu să nu-l respecţi mai mult ca pe tătână-tău. El are să se dea pe lângă tine, dar n'are să fie prietenul tău sincer. Au să fie momente când el... Nu, mai bine trec cu tăcerea, fetiţa mea. Mama, sufleţelule, s'o asculţi dar cu băgare de seamă. Ea e o femee bună, dar e schimbăcioasă şi uşuratică. Ea nu poate să te sfătuiască aceia ce te poate sfătui tatăl tău, cel vinovat de existenţa ta. N'o lua în casă la tine. Bărbaţii nu-şi respectă soacrele. Nici eu nu mi-am iubit soacra, până într'atâta n'o iubeam, că uneori îmi îngăduiam să presar dopuri arse pisate în cafeaua ei. Locotenentul Zimbubuncicov s'a judecat la consiliul de războiu din cauza soacrei. Nu-ţi aduci aminte? De altfel, pe atunci nu erai încă pe lumea asta. Lucrul principal în totul şi peste tot e tatăl. Să ştii asta şi să asculţi numai de el. Pe urmă, fata mea, civilizaţia europeană a produs în genul femeesc o aşa opoziţie care zice că cu cât o femee are mai mulţi copii, cu atât e mai rău, Minciună! Cu cât părinţii au mai mulţi copii, cu atât mai bine. Ba stai nu-i aşa. E tocmai contrariu! M'am încurcat, sufleţelule. Cu cât sunt copii mai puţini, cu atât e mai bine. Asta am citit eri într'o revistă. Asta a spus-o unu, Maltus. Aşa. S'a oprit o trăsură... E logodnicul tău. Uite, ce şic! Ăsta îi bărbat! Un veritabil Valter Scott! Du-te, sufleţelule, primeşte-l şi eu în timpul ăsta mă îmbrac.

Intră domnul Nazariev. Logodnica îl întâmpină şi-i zise:

— Rog să şezi jos, fără mofturi!

El trozni din picior şi se aşeză lângă logodnică.

— Ce mai faci? — începu el cu obişnuita lui degajare: — şi cum ai dormit? Dar eu, toată noaptea n'am dormit. Am citit din Zola şi m'am gândit la d-ta. Ai citit pe Zola? Se poate să nu-l fi citit? Ai-ai! Dar asta e o crimă! Mie mi l-a dat un funcţionar. Admirabil scris, am să-ţi dau să citeşti. Ah, dacă ai putea să mă înţelegi! Am aşa sentimente, cum n'ai avut D-ta nici odată! Lasă-mă să te sărut!

Domnul Nazariev s'a apropiat şi a sărutat gura duduiei Pozatâlchina.

— Dar unde sunt ai D-tale? — urmă el şi mai degajat.

Trebue să-i văd. Trebue să recunosc că sunt puţin supărat pe ei. M'au păcălit straşnic. Ascultă. Tatăl D-tale mi-a spus că e consilier de curte, şi acuma se dovedeşte că e numai titular. Hm!... Se poate aşa ceva? Mai departe. El a făgăduit că are să-ţi dea zestre o mie cinci sute, iar mămica d-tale mi-a spus aseară, că nu capăt mai mult de o mie. Să nu faci fasoane cu ei! Cum ne însurăm, îi şi aranjăm. Obrăznicie şi sălbăticie nu-mi plac mie! Nu sunt sceptic ori cinic, dar tot ştiu eu rostul educaţiei. Ii aranjăm noi. Părinţii mei de mult deja nu scot nici gu-gu la mine.

Ce, n'ai băut încă cafea? Nu? Bine, am să beau şi eu cu d-ta. Dă-mi pentru o ţigară, am uitat tutunul acasă,

Logodnica eşi. Aşa a fost înaintea nunţii... Iar ce va fi după nuntă, cred că aceasta este cunoscut nu numai proorocilor şi somnambulilor.

Trad. din ruseşte
de SOFIA DOBROGEANU-

La plimbare cu motocicleta

de I. C. VISSARION

— Ia!.. s'aude!.. şi Costică Portofel îşi făcu palmele pâlnie la urechi şi ascultă...

— Ce să se auză, Costică?,— întrebă Dan, argat în curtea boerului Nicolae, proprietarul moşiei Şuţeşti.

— Motorul mă, motorul motocicletei!... boeraşul îşi cumpără motocicletă şi vine la moşie călare pe ea.

— Şi dacă vine? întrebă Fiţoiu.

— Păi vine călare... Să vedeţi voi motocicletă! Ştiţi voi ce e aia? Ciorile dracului!... Credeţi că e măgarul lui tat-tău bătrân!

Ţiganii tăcură, dar înjurară în gândul lor pe Costică Portofel, care era credinciosul boerului, mecanicul maşinei de treerat, şoferul şi nedespărţitul tovarăş de vânătoare al proprietarului.

— Păi dacă-şi ia, tot el o să se plimbe pe la Păţita cu ea... răspunse Ţurloiul.

— Negreşit tot el, nu unul ca tine!... Dar eu o să mă plimb cu motocicleta coconelului meu!... Eu o să mă plimb!... Ia!... Ia!... s'aude!...

Ascultă iar şi auzi acum bine nişte pocnete repezi şi depărtate. Alergă repede şi deschise larg porţile curţii.

— Veniţi şi voi să-l primim!, — strigă el.

— Da ce e Vodă?, — zise Ţurloiul.

— Cum nu e Vodă, mă?... Să-l vedeţi cum o să intre în fugă, ca un arhanghel, şi o să se oprească: hop!... la scară!

Pocnetele se apropiară. Câinii începură să latre în goană prin sat şi boerul Nicolae, se ivi la cotitura cârciumei, călare pe motocicletă.

Până să numere Costică douăzeci, boerul şi ajunse, aşa cum şi-l închipuise Costică: crunt, măreţ, cu şapca pusă până pe sprâncene; cu haina de blană cafenie, încheiată bine la toţi nasturii.

Costică alergă în urma lui, strigându-i: ura!

Boerul însă, care era cam binişor tare de urechi, n'auzi de loc manifestaţiile astea de bucurie ale lui Portofel al lui.

— Noroc Costică!, — zise boerul cu glasul lui gros şi cam pe nas, când Costică ajunse lângă el.

— Ura, coconelule, ura!...

— Ce e?, — întrebă boerul, punând o palmă la ureche, zici ura?

— Zic: să trăeşti, să trăeşti!, — şi apoi mai încet ca să nu fie auzit: dacă aşi şti că şi Dumnezeu e surd ca tine, apoi nici Lui nu m'aşi mai ruga!... De ce ai mai da bani unuia care-i asvârle pe jos, şi de ce te-ai mai ruga unui Dumnezeu surd, care nu te-ar mai auzi?

— Cheamă pe Floarea să mă şteargă de praf cu peria pe spate...

— Floarea e dusă prin sat, n'a ştiut că veniţi; dar te şterg eu.

Şi Costică intră repede în odăiţa de sub scara cea mare ce ducea în etajul de sus al caselor şi se 'ntoarse cu o perie, îşi perie boerul pe spate, pe la umeri şi apoi se duse să privească motocicleta mai de-aproape.

— Of! of!, — oftă Portofel.

— De ce oftezi?

— Fiindcă n'am şi eu bani să-mi iau una la fel... Trec prin viaţă flămând, slugă şi cu sufletul ars de doruri ne 'mplinite...

— Ce zici, mă, vorbeşte mai tare, că n'oi fi nemâncat. Mănâncă dracului mai mult, că la mine ai ce mânca.

Costică Portofel iar răcni:

— Zic, ce să mai zic... costă mult?

— Cincizeci de mii de lei.

— Uuu!... ce de bănet, ce de bănet!... Dar ca să fac şi eu un tur cu ea, un cerc, mi-o dai?

— Să te plimbi tu cu ea?

— Da!

— Nu se poate, Costică... Costă o sută de mii de lei... Atât am dat pe ea... Ce să-ţi mai iau eu ţie, dacă mi-ei strica-o?

Costică tăcu şi s'apucă c'o cârpă de perdea să şteargă motocicleta de praf. Boerul sui scara cea mare, şi se duse în odăile lui de sus.

*

Noaptea şi toată ziua următoare căzură mai multe ploi repezi, care umpluseră şanţurile şoselelor de apă. Spre munte zarea cerului era tot vânătă. Porumburile verzi, şi 'nalte ca de un metru, a treia zi păreau că râd în faţa soarelui, care se arătase vesel în zarea limpezită a cerului dinspre miază-zi. Se făcuse bine, dar apele veneau mari şi ameninţau să iasă din matcă.

— Costică, scoate-mi motocicleta la scară... Fac o plimbare până la Găeşti, să vedem p'acolo cât a fost de bună ploaia.... Şi-apoi ştii tu... Madam Şurup e p'acolo.

— Iii, boerule!... lasă să mă duc eu!, — începu să se roage tare Costică Portofel.

— Nu se poate, mă, îmi strici maşina... Şi-apoi e vorba de Madam Şurup!...

— Boeraşule, coconelule... Vreau să merg şi eu repede ca vântul... Dumneata ce să vezi mai mult ca mine?...

— Nu se poate, Portofel, nu înţelegi? Dar dacă vrei să mergi şi tu, mergi cu bicicleta ta...

— Mai mă ţiu eu cu bicicleta mea de motocicleta dumitale?..

— Te ţii... am eu un plan de mecanic...

— Care?, — întrebă Costică tot tare.

— Cauţi o sârmă, legi bicicleta ta de motocicleta mea, şi pornim... Nu dai din picioare, nu transpiri, ci mergi şi tu... eu maşină, tu vagon!

— Mă duc dar să caut sârma?

— Ai? întrebă boerul.

Costică nu-i mai răspunse şi plecă spre magazia cu scule, să caute sârmă. Acolo însă nu găsi cheia prin buzunare ca să descue lacătul pus la uşe, dar găsi o sfoară de manila, sucită şi îndoită în două. O desfăcu, o îndoi pe după mâini şi trase în svâcneală, să vadă de-o rupe, dar sfoara nu se rupse. „Leg cu asta, şi e bună ca şi sârma" — gândi el şi veni îndărăt cu sfoara în mână.

— Ai găsit sârmă, Portofel?

— Asta! — şi el îi arătă sfoara.

— Nu ţine, mă, du-te de caută sârmă.

— Ţine! ţine!... las pe mine. E de Manila, ţine şi un bou.

Boerul sui scara în etajul de sus, iar Costică scoase de sub scară motocicleta şi o aşeză cu ghidonul spre poartă. Scoase apoi şi bicicleta lui, care era tot sub scară şi o culcă jos în urma motocicletei. Căută în geanta cu scule şi scoase ungătorul şi unse motocicleta, dar şi bicicleta lui. Imbrăcă şi el paltonul cel îmblănit cu piei de miel şi legă de cadrul motocicletei un capăt al sfoarei şi apoi capul cellalt îl legă de furca ghidonului bicicletei lui.

Boerul scoborî scara.

— Gata, Portofel?

— Gata, coconelule!... Dar să mergi mai încet... In sat săr câinii... De calc vreunul, cad jos şi acolo rămâi...

Boerul, fie că auzi, fie că nu, nu-i răspunse nimic, ci încălică pe motocicletă.

— Porţile, Dane, porţile!, — răcni Costică.

Dan alergă şi deschise amândouă porţile.

Boerul porni încet. Portofel încălică şi el din fugă pe bicicletă, şi după două-trei pedalări, lăsă ca să se întinză aţa şi bicicleta să fie trasă de motocicletă, iar el rămase cu picioarele cumpănite pe pedale.

Pocnetul motorului era rar, şi câinii săriră, se ţineau lătrând pe de laturile bicicletei.

Mergând cu o iuţeală ca de 20 kilometri pe oră, Costică Portofel era încântat.

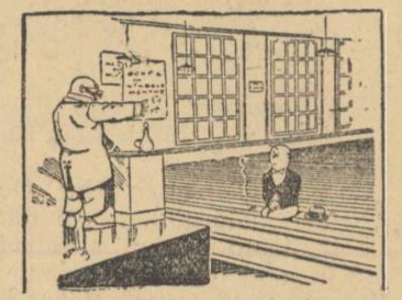
Eşiră din cele două sate: Resteşti şi Bucuraţii şi o porniră spre Ursărie, un sat format numai de ţigani ursari.

Aci boerul dădu vânt motocicletei.

Bicicleta începu cam să facă bâştiuri. Costică se simţi înfiorat, dar nu-şi pierdu cumpătul. Pocniturile motorului începură să se îndesească. Costică văzu pământul rotindu-se în faţă-i ca o piatră de moară. El n'avea avantajul ce-l avea boerul, care se uita la cincizeci de metri 'naintea lui. Bicicleta lui, depărtată de motocicletă numai de 3 metri, era la o distanţă prea mică. Simţi că-i vine ameţeală.

(Continuare în pag. VIII-a)

O conferinţă anti-alcolică

— Doamnelor şi domnilor !...

Copiilor

oferiţi daruri folositoare şi distractive:

COMOARA cu POVEŞTI
cuprinde peste 60 de poveşti alese printre cele mai frumoase dela toate popoarele, cu ilustraţiuni în culori
Lei 80.

HAPLEA
Păţanii şi Năzdrăvănii.
Lei 60.

EVREICA
Nuvele şi povestiri de Andersen
Lei 50.

INCHISOAREA de FLORI
Poveşti de MAX NORDAU
Lei 20.

O CĂLĂTORIE IN LUMEA BASMELOR
de Selma Lagerlöf traducere de Ana Canarache, 2 volume a
Lei 80.

INELUL PIERDUT
de N. BATZARIA
Lei 40.

HAPLEA LA BUCUREŞTI
Lei 60.

Cei trei fraţi împăraţi
de P. Ispirescu
Lei 20.

ALMANACHUL ŞCOLARILOR PE 1930
Lei 25.

POVEŞTI cu NOROC
de ALI-BABA, volum format mare cu clişee în culori.
Lei 80

Cărticica păsărilor şi animalelor
de ION CIREŞU
Lei 30.

Ursulică
Romanul unui căţel năzdrăvan
de Petre Ghiaţă-Ion Kotaru
Lei 40.

GLUME PENTRU COPII
de Horia Prundu-Petre Cetină

„DIMINEAŢA COPIILOR"
Cea mai răspândită revistă pentru copii, sub direcţiunea d-lui N. Batzaria.
Lei 5.

RADIO-ELECTRICA
ATWATER KENT RADIO
ADRESA TELEGRAFICA: RADEL
INSTALĂRI DE POSTURI DE EMISIE ŞI RECEPTIE
PIESE DETAŞATE PENTRU AMATORI
BUCUREŞTI 20 Aprilie 1930
Str. Matei Millo 9 Telefon 336/68

STIMATE DOMN.

Nu posedăm adresa D-v, dar ştim sigur că sunteţi amator de radio, cu sau fără aparat

1.- Dacă n'aveţi aparat de radio, scrieţi sau chemaţi la telefon, cerându-ne o demonstraţie gratuită la domiciliul D-v., in ori-ce oraş din ţară, cu un aparat ATWATER KENT.

Aceste eparate prind peste 50 de staţiuni direct in vorbitor şi au o selectivitate atât de mare, că separă Gratz de Barcelona, Belgrad de Roma şi toate staţiile intre ele.

a) Garanţie de perfectă funcţionare se dă pe 3 ani.

b) Dacă apare un model mai perfect, după ori-cât de mult timp, vi se schimbă cu acela.

c) Dacă după timp de 7 zile vă declaraţi nemulţumit, vi se restitue imediat toţi banii şi poliţele.

2.- Dacă aveţi un aparat de radio altul decât ATWATER KENT sau DUCRETET, cu siguranţă că nu sunteţi mulţumit de el şi aţi dori să-l schimbaţi. Aveţi ocazia să-l comparaţi, iarăşi fără nici un angajament, cu un ATWATER KENT montându-se ca o simplă lampă de masă. Vom evalua cu largheţă apoi, instalaţia D-v, efectuându-vă schimbul.

3.- Dar dacă aveţi un aparat ATWATER KENT, direct alimentat la priză, permiteţi-ne să vă felicităm !

ATI FACUT CEA MAI FERICITA ALEGERE !

Aşteptăm hotărârea D-v. şi vă salutăm,

cu toată stima
RADIO ELECTRICA

„Dacă aşi cădea, aşi muri!" gândi Portofel. O sudoare rece îi umplu fruntea şi începu să pice în picături de pe viţele de păr.

— Coconaşule!!.. strigă Portofel tare... Mai încet, că ameţesc.

„Coconaşul" n'auzi deloc. De pocnetele motorului, câinii din Ursărie, ţigani cu copii şi femei eşiau fuga spre şosea să se uite.

Boerul, ca să-l vază ţigăncuşele pe care le ciupea regulat la plivitul grâului, dădu motocicletei viteză şi mai mare. Acum Costică se simţi şi mai ameţit.

Ridică ochii şi-i fixă în ceafa boerului şi 'ncepu să răcnească:

— Aău! Au! Aoleo!... Opreşte, boerule!... Au! Opreşte măăă!... Opreşte că mor!... Măăă!... Aââ!... Săriţi!... Spuneţi-i măă!... Işiţi 'nainte-i... Te 'mpuşc! Opreşte! Mamăăă! Tatăăă!... Bătrânicooo!...

Boerul însă, radios, stând drept şi cu ochii 'nainte, nici n'auzea şi nici nu bănuia ce păţea Portofel al lui.

Ţiganii cei mari, care pricepură pericolul, începură să facă semne din mâini şi să strige, arătând în urmă. Boerul însă nu pricepea ce vor aceşti ursari jumătate sălbateci şi merse înainte. In capul Ursăriei era un pod de trecere peste Periş, o hoagă ce acum era plină cu apă revărsată din pârâul Ţuţa, ce venise mare din ploile de alaltăeri şi de eri.

Costică se simţi fără glas, răguşise. Tot aerul i-se păru plin de ceaţă. Zări podul şi strâmbă puţin furca ghidonului. Se pomeni că sboară şi se cufundă în apă.

N'a mai gândit nimic.

Se pomeni apoi d'asupra apei.

Văzu soarele.

Inţelese: a fost asvârlit în apă.

Dibui cu picioarele şi dădu de fund...

Porni la mal.

Se văzu cu capul gol.

Unde am pierdut şapca? în apă ori pe drum? Nu putu să ştie.

Eşi pe mal, ceva mai la vale de pod.

Ii veni să râdă de aşa păţanie.

Auzi pocnetele motorului departe pe drum şi văzu pe boer ca pe un punct cafeniu în zarea drumului.

— Oarba! zise şi el.

Uite mă, să-mi pue capul!... Bodaproste!... Tăticule, bătrânico... mă trimetea hoţul la voi pe negândite. Auliu!... Cum n'avui revolveru' la mine să 'mpuşc hoţu'!...

Merse la pod cu apa ciuruind din haine, şi văzu bicicleta cu cadrul rupt şi 'ndoit ca un arc, roatele retezate, şi chiar şeaua lipsă. Fusese isbită de streaja podului şi ruptă.

Costică simţi o căldură în capul pieptului, iar o sfârşeală îi înmuie corpul şi el şezu jos. Apa care se scurgea, formă un lac, în care el sta, dar pe care nu-l simţi. Abia putu să şoptească: Ia uite şi paguba!... Ia-mă, tată, în cer că prea prost sunt pe pământ.

Puse mâna la ochi, dar se gândi: Cum o să mă ia tăicuţu în cer, când n'o fi şi p'acolo balamuc de nebuni ca p'aici!...

Pocnetele motorului îl treziră. Se uită şi văzu că boerul venea îndărăt. Băgase de seamă c'a pierdut pe Portofel al lui.

Trecu podul şi 'n dreptul lui se opri. Ţiganii soseau şi ei să vază minunea.

— Ce-ai păţit, Costicuţă?

Portofel îl privi numai. Boerul văzu tot şi descălică.

— Tu eşti lovit rău?..

Costică iar nu-i răspunse.

Boerul veni lângă el, şi după obiceiul lui puse mâinile în şolduri. Ţiganii începură: Adalee!...

— Portofelaşul meu!... Portofelaşul meu, să mi-l pierd eu aşa de lesne pe drum?... Nu ţi-am spus să iei sârmă, că aţa se rupe?

Costică îl privi acum înfipt şi-i răspunse tare:

— Cu sârmă, ai?...

— Dacă n'asculţi!... zise boerul — Tu strici!

— Ne duceam dracului amândoi, boerule!

— Ai? întrebă boerul — ori mă dai dracului?

— Nu te dau, dar te duceai şi dumneata...

Când te oprea sârma niţel, sburai cu capul de podele, de-ţi rămâneau creerii lipiţi pe ele.

Şi el se sculă şi-i spuse mai tare ce-ar fi păţit.

Boerul tăcu, dar spuse:

— Tot vina ta este, că tu ai zis să mergi cu mine!

— Aşa e, apa turbure curge totdeauna dela vale la deal, fiindcă la vale stă mielul şi la deal lupul.

— Ei lasă, c'o să-ţi dau bani diseară să-ţi cumperi bicicletă nouă... Da'n apă ce-ai căţat?

— Pe dracu!

— Ei haide, strânge-o, leag-o cu sfoara, ia-o în braţe şi suiete pe ataş.

— Eu, cocoane, să mai merg cu dumneata? Nu mai merg.

— De ce, mă, după ataş nu mai cazi!

— Nu, nu... du-te 'nainte, ori unde vrei, eu mă întorc pe jos.

Boerul înălţă din umeri, întoarse motocicleta iar dincotro venise şi spuse:

— Să spui Floarei să-mi frigă un pui pentru diseară.

Incălică şi-i dădu drumul.

Costică Portofel strânse şi el hârburile bicicletei şi porni cu capul gol îndărăt la curte.

I. C. VISSARION

Drama intimă a lui Tolstoi

Prin publicarea „Ziarului intim" al contesei Leon Tolstoi, avem şi mărturia soţiei cu privire la conflictul care a izbucnit, spre sfârşitul vieţii lui, în căsnicia marelui scriitor. Criza a început pe la 1880 şi a ţinut treizeci de ani. La început, Leon Tolstoi cearcă să facă din soţia lui confidenta neliniştilor care îl chinuesc şi a căror împăcare i se pare că o găseşte în creştinismul naiv al *mujicilor*. Dar nu izbuteşte s'o'ntoarcă dela preocupările ei de familie. In Septembrie 1881, contesa Tolstoi s'a instalat cu copiii la Moscova, unde în timpul iernei vine şi Tolstoi, care locueşte mai mult la Iasnaia Poliana. Cumpără o casă la Moscova şi se ocupă cu editarea scrierilor lui. Contesa Tolstoi se retrage iar la ţară unde are certuri violente cu soţul ei neînţelegând de ce o pune „în situaţia de vinovată fără vină".

Fiul lui Tolstoi, Leon L. Tolstoi, mărturiseşte că anii 1879—1886 au fost hotărîtori pentru transformarea intelectuală a tatălui său. In acest timp a scris aceste lucrări, profund „tolstoiene": *Mărturisiri, Critica teologiei dogmatice, Concordanţa şi traducerea celor patru Evanghelii, Care e credinţa mea? Ce trebue să facem?* Tolstoi evolua cu fiecare carte şi-şi crea o nouă concepţie de viaţă.

Soţia lui Tolstoi, de un caracter echilibrat, conservator, nu aproba doctrina care-i distrugea familia. Dar înţelegea perfect de bine nu numai ceeace scria Tolstoi dar şi cauzele profunde, tainice, care transformau pe romancier în profet. Biata femeie bagă de seamă, zi de zi, schimbările soţului ei şi e uimită de faptul că nici unul din discipolii lui nu e normal. Iată o pagină semnificativă din „Ziarul intim" al contesei:

„Odinioară, scrie ea în 1880, eu îi transcriam manuscrisele şi-mi făcea o plăcere nespusă. Azi, această muncă o dă fetelor şi mie îmi ascunde totul. Mă ucide pe'ncetul, mă'ndepărtează de viaţa lui intimă şi sufăr îngrozitor. Am clipe de furie disperată. Vreau să mă ucid, să fug undeva, să mă'ndrăgostesc de cineva, orice, numai să nu trăesc c'un om pe care l'am iubit şi care mă'ndepărtează de mintea lui...Totul s'a sfârşit..."

Iubirea ei pentru Tolstoi nu s'a sfârşit căci în 1891 povesteşte audienţa la Ţar cu privire la confiscarea *Sonatei Kreutzer*. Tot atunci apare în casa ei fanaticul discipol *Cercov*, care avea să înstrăineze o bună parte din averea lui Tolstoi, cuvenită copiilor. In Octombrie 1909, Tolstoi scrie la Cercov acasă, la Creşina, nu departe de Moscova, un testament, care a fost anulat juridiceşte mai târziu. La 23 Iulie 1910, sub influenţa dăunătoare a aceluiaşi Cercov şi a câtorva prieteni, bătrânul Tolstoi scrie în pădure, şezând pe un butuc, un nou testament, care deposeda cu totul pe urmaşi.

Totuşi cu nouă zile înainte de semnarea testamentului definitiv, Tolstoi scrisese soţiei o scrisoare pe care i-a dat-o în mână şi din care nu se prevedea grava hotărîre. Scrisoarea a fost provocată de soţie care a cerut soţului să ia înapoi dela Cercov caetele cu însemnări intime, în număr de 7. Tolstoi a răspuns următoarele (scrisoarea apare pentru întâia oară, în traducerea franceză a d-lui Halperine-Kaminski):

SCRISOAREA LUI TOLSTOI CĂTRE SOŢIA LUI

1. Nu voi da nimănuia „ziarul meu intim" din ultimul timp; îl voi păstra eu.

2. Am să iau dela Cercov, „ziarul" din anii trecuţi şi am să-l depun poate la o bancă.

3. Dacă ţi-e teamă că anumite pagini din „ziar", scrise sub impresia certei şi ne'nţelegerii dintre noi ar putea dăuna reputaţiei tale, şi-a cunoaşterii adevăratelor raporturi dintre noi, sunt bucuros că-mi dai prilejul să-ţi arăt cum te înţeleg şi cum te apreciez.

Leon Tolstoi

Te înţeleg şi te apreciez astfel: precum te-am iubit când erai tânără şi n'am încetat să te iubesc cu toate pricinile de răcire dintre noi, te iubesc încă. Aceste pricini erau îndepărtarea mea de viaţa mondenă, ceeace tu nu puteai face, principiile mele jignind adânc simţirea ta — şi te'nţeleg.

Iartă-mă dacă ceeace-ţi voi spune îţi va displace; dar ceeace se petrece acum între noi e atât de însemnat că nu trebue să ne temem să spunem şi să auzim tot adevărul. Caracterul tău a devenit în ultimii ani din ce în ce mai iritabil, despotic şi fără frâu, Manifestarea acestor trăsături de caracter dacă n'a răcit sentimentele, a răcit în tot cazul manifestarea lor.

Dar cauza principală, fatală, de care nu suntem vinovaţi nici unul nici altul, iat-o: ideia cu totul diferită pe care ne-o facem despre înţelesul şi scopul vieţei. Totul, în cenceptia noastră de viaţă, e opus: şi felul nostru de a trăi şi purtarea noastră faţă de ceilalţi oameni şi felul nostru de a privi proprietatea; eu o socotesc ca un păcat şi tu ca o condiţie indispensabilă vieţei. Ca să nu mă despart de tine, m'am supus condiţiilor penibile ale vieţei noastre, în timp ce tu ai privit această supunere ca o concesie ideilor tale, şi ne'nţelegerea creştea tot mai mult între noi.

Mai sunt şi alte pricini de răcire, de care suntem amândoi vinovaţi, de care nu voi pomeni, neţinând de ceeace discutăm aci· Insemnat e faptul că n'am încetat de a te iubi şi a te aprecia cu toate neînţelegerile din trecut.

In ce priveşte ideea mea despre tine şi felul cum apreciez viaţa ta, iată:

Eu, om stricat, profund vicios din punct de vedere trupesc şi trecut de întâia tinereţe, te-am luat în căsătorie pe tine, fată de 18 ani, curată, bună, inteligentă şi cu tot trecutul meu vicios ai trăit cu mine aproape cincizeci de ani, iubindu-mă, ducând o viaţă de necazuri şi griji, dând naştere şi alăptând copii, îngrijindu-i pe ei şi pe mine, fără a cădea în ispitele la cari orice femeie ca tine, frumoasă, sănătoasă e expusă, şi ai trăit fără să-ţi pot aduce o învinuire oricât de mică. In ce priveşte faptul că nu m'ai urmat pe drumul meu spiritual, excepţional, nu te pot învinovăţi căci viaţa interioară a oricărei fiinţe omeneşti e o taină între el şi Dumnezeu şi ceilalţi: oamenii nu au nici un drept asupra ei; şi dacă m'am arătat pretenţios faţă de tine, m'am înşelat şi-mi mărturisesc greşala.

Dacă relaţiile mele cu Cercov îţi sunt azi penibile, sunt gata să renunţ să-l mai văd, ceeace va fi penibil şi neplăcut atât pentru mine cât şi pentru el; dar dacă vrei, o fac.

Dacă nu primeşti aceste condiţii ale unei vieţi pacinice şi bune, îmi iau făgăduiala de a nu te părăsi. Voi pleca şi nu la Cercov; voi pune chiar o piedică între mine şi el, dar voi pleca, deoarece mi-e cu neputinţă să mai trăesc astfel. Aş continua această viaţă dacă aş putea suporta în linişte suferinţele tale, dar nu pot.

Te-ai retras ieri, emoţionată, suferindă. Voiam să dorm, m'am culcat şi am început să mă gândesc la tine, sau mai exact să te simt şi n'am dormit, am ascultat până la ora 1 până la ora 2 din noapte; adormeam şi mă deşteptam, ascultam şi te vedeam în vis sau aproape în vis.

Gândeşte-te bine, draga mea, ascultă-ţi inima; vei hotărî şi aşa va fi. In ce mă priveşte, am hotărît de mult că nu pot face altfel· Nu pot... Pune capăt chinului tău, nu chinului altora, căci tu suferi de o sută de ori mai mult decât alţii· Asta e tot.

LEON TOLSTOI

14 Iulie, dimineaţa.

E de prisos să subliniem înalta semnificaţie a acestei scrisori care dovedeşte ataşamentul puternic al lui Tolstoi pentru soţia lui, cu zece zile înainte de a scrie celebrul testament. Contesa Tolstoi, suferea atunci de neurastenie şi refuza orice medicament şi orice hrană. Când Tolstoi, bătrân de 83 de ani, a hotărît să fugă şi să caute într'o viaţă de drumeţ să realizeze idealul lui, răspunzând unei scrisori pe care soţul i-a scris'o la 31 Octombrie 1910, sărmana bolnavă, cu toată mâhnirea ei de moarte, găseşte încă puterea să-iscrie:

Iasnaia Poliana, 1 N-brie 1910

„Am primit scrisoarea ta; nu crede că voi porni pe drumuri acum, în căutarea ta. Sunt atât de slăbită că de-abea merg şi pe urmă nu vreau să recurg la nici o violenţă; fă tot ce crezi că e mai bine pentru tine. Această groaznică nenorocire e o lecţie atât de cumplită pentru mine că dacă mai sunt în viaţă şi te vei întoarce, voi face tot ce e cu putinţă ca tu să te simţi bine. Dar mi se pare, nu ştiu de ce, că nu ne vom mai vedea.

Levocica, dragul meu, îţi scriu cu toată bună-credinţa şi cu toată conştiinţa: voi face tot ce-ţi spun. M'am împăcat cu Cercov; mă voi spovedi azi pentru păcatul pe care era să-l fac, aruncându-mă'n lac să mor, să pun capăt suferinţelor mele.

Nu ştiu ce trebue să-ţi scriu, nu ştiu ce se va mai întâmpla. Vorbele tale c'o întrevedere ar fi teribilă pentru tine, m'au convins că această întrevedere e cu neputinţă. Şi totuşi cu ce dragoste, cu ce bucurie şi recunoştinţă te-aş fi primit! Dragă, fie-ţi milă de mine şi de copiii tăi, pune un capăt suferinţelor mele...

Nu mai pot să scriu. Mă simt prea slabă· Te îmbrăţişez dragul meu, tu care m'ai iubit altădată..."

In zilele acelea, Tolstoi, lovit de o pneumonie galopantă, agoniza în locuinţa de lemn a şefului gării Ostapova, mică staţie de cale ferată, unde a fost silit să se scoboare. La 10 Noembrie corpul lui a fost înmormântat în parcul din Iasnaia Poliana.

„Ziarul intim" al contesei Tolstoi se închee astfel:

„In fiecare zi mă duc să-i văd mormântul; mulţumesc Domnului pentru fericirea pe care mi-a dat-o în trecut, iar ultimele suferinţi ale soţului meu şi ale mele, le privesc ca o pedeapsă şi o răscumpărare a păcatelor mele, înainte de a muri. Doamne, facă-se voia ta!" — *A.*

H. DUVERNOIS

Mama

Din camera ei, d-na Guillepert simţi un miros tare de ars care părea să vie din cabinetul de lucru al lui bărbatu-său. Alergă. Ingenunchiat în faţa focului de lemne, doctorul Guillepert arunca hârtii în flăcări. Când auzi sgomot se întoarse. Faţa lui luminoasă strălucea. Zâmbi nevestisii:

— Ce faci acolo? exclamă ea.

—Lizo, Lizişoaro, am să-ţi anunţ o noutate formidabilă.

— Spune repede, dragule!

Dar deabia putea vorbi. Lacrămile îl înnăbuşiau. Atingea ţelul urmărit, după ani de cercetări obscure. In sfârşit, graţie descoperirii lui, febra tifoidă era învinsă. Işi ardea aici dibuirile, munca ceasurilor de îndoială şi, uneori, de desperare la capătul cărora intrevedea, totuşi, zarea radioasă a izbândei .Ii arătă o foaie acoperită de ieroglife:

— Aici e tot...

— Nu înţeleg nimic...

— Nimeni n'ar putea să se desluşească. E un rezumat pe care l-am făcut numai pentru mine. Acum o să-mi redactez comunicarea. Experienţele sunt concludente. Lizo, Lizon dragă, vom cunoaşte gloria!

— Atunci, explică-mi: ai găsit cu siguranţă mijlocul de a vindeca febra tifoidă?

— Da.

— Ah! iubitule! iubitule!

Tăcură, ghicind în fundul camerei o timidă prezenţă. Işi aduseră aminte că invitaseră la masă pe verişoara Henrieta. O jenă le îngheţă bucuria. Sărmana femeie pierduse cu câteva luni înainte pe băeţaşul ei Yves, mort de febră tifoidă. Oare o fi auzit? Auzise. Inţeleseră după tonul straniu al glasului ei, când le dădu bună-ziua.

— Ia te uită, erai aici, Henrieto! exclamă d-na Guillepert.

— Da... Vă cer iertare...

Fusese foarte drăguţă. Dela moartea lui fiu-său se neglija. Văduvă, rămăsese cochetă. Acuma purta un doliu de femeie săracă; părul ei blond şi frumos, prost strâns ,cădea în şuviţe risipite; avea gesturile stângace, înfrigurate parcă, ale mamelor care, nemai având copil de strâns în braţe, nu mai ştiu ce să facă cu braţele lor inutile...

Zise apoi:

— Frumos lucru! Te felicit, Edmond, şi tu, Lizo, poţi fi mândră... Frumos lucru...

Fraza de care Guillepert şi soţia lui se temeau ieşi în sfârşit, apăsătoare:

— Doamne! de ce n'ai găsit asta anul trecut?

Doctorul explică, încurcându-se. Anul trecut despera. Lipsea ceva descoperirii lui. Cu cât se încăpăţâna, cu atât soluţia se depărta. Intr'o seară, îi venise iluminarea.

— Nu eşti stăpân, se scuză el.

— Desigur, murmură verişoara. O să faci fericiţi!... Dacă micuţul meu Yves ar fi scăpat, cred că aş fi innebunit de bucurie... Aşa, minunea, dintr'odată, în momentul când ţi-ai da tot sângele, pentru o cât de mititică ameliorare!... Boala asta ,vedeţi, mi-am închipuit-o totdeauna sub o formă....

D-na Guillepert îşi sărută verişoara. Cu egoismul dragostei, îi strecură la ureche:

— Nu mai vorbi de asta. Il mâhneşti...

Cu un gest umil, Henrieta aprobă. Doctorul îşi rânduia hârtiile. Cele două femei dispărură. Se întâlniră cu toţii la masă care fu mohorîtă. Henrieta îi rugă să n'o întovărăşească cum făceau de obicei. După plecarea ei, d-na Guillepert respiră:

— Inutil să-ţi spun că dacă aşi fi ştiut, n'aş fi poftit-o. De altfel i-am spus să vie Sâmbăta viitoare.

A treia zi, Henrieta veni. Sosi către ora cinci. Feciorul o introduse în salon şi se duse să-i spuie stăpână-sii.

— Doamna aceia mi-a spus să nu deranjez pe nimeni. E ciudat: vorbeşte singură.

— Ah!

— Totuşi nu-i la vârsta când vorbeşti singur! Repetă mereu: „Păcat! Ce păcat!"

— A cerut să vadă pe domnul?

— Nu, dar tare mi se pare că-l aşteaptă.

D-na Guillepert îşi compuse o fugură mirată şi se duse la verişoara ei.

— Henrieto! Eşti bolnavă?

— Nu... treceam...

— Te rog să mă ierţi, dar n'am decât câteva minute. Edmond şi cu mine luăm ceaiul la nevasta profesorului Vautrait.

— Mă duc...

— O să-ţi trimet un pneumatic săptămâna viitoare ca să te chem la masă.. Unde ţi-i paltonul?

— N'am palton.

— Pe frigul ăsta!

— E frig?

— Vai de mine, fii cuminte.

— Nu mi-era frig... Trebue sămi cumpăr o haină...

— Mergem împreună să alegem una.

— Dacă vrei.

Nu se hotăra să se ridice. D-na Guillepert trebui s'o împingă către uşă. Apoi, dădu ordine severe servitorului.

— De-aci înainte, să nu laşi pe nimeni să intre. Domnul are mult de lucru· Să spui că nu sântem acasă. In timpul săptămânii verişoara se izbi de două ori de consemn. Nu protesta deloc; era blândă, resemnată:

— Coniţa nu-i acasă?... Nici domnul? Bine, mai vin eu.

Mai veni, într'o zi de consultaţie. Işi aşteptă rândul, printre bolnavi. Când îi veni rândul, îl cedă pe rând la două doamne:

— Treceţi! Eu am timp.

Stătea într'un colţ întunecos şi doctorul n'o recunoscu decât când intră în cabinetul lui.

— Ce ideie! o mustră el. Puteai să te anunţi.

Intrase în spatele unei cliente; se strecurase fără să fie văzută de fecior.

— Ce vânt bun te-aduce? întrebă doctorul. Bănuesc că nu eşti bolnavă? Ea clătină din cap.

— Nu... Oh! eu sunt bine! Dar descoperirea d-tale, Edmond?

— O să fie publică peste câteva zile.

— Frumos lucru.

Suspină.

— Ce păcat!

El avu un gest exasperat.

— Da, da, ştiu!

— Dacă ai fi găsit asta anul trecut...

— Desigur...

— Mi-ar trăi încă băieţaşul...

— Nu e vina mea...

Ea protestă cu o blândeţe încăpăţânată:

— Ai fi putut lucra mai mult... Zău aşa... Vă duceaţi la teatru cu Liza... Mâncaţi în oraş... Intr'o seară, erai grăbit... mi-aduc aminte... un bal...

— Trebue să şi trăeşti, Henrieto.

— Nu, când ai în grijă pe cei care au să moară.

— Te iert, Henrieto, dar eşti nedreaptă. M'am ucis cu lucrul...

— Ucis! Trăieşti!

— Ascultă, Henrieto, sânt foarte obosit... am nişte scrisori urgente de scris. O găseşti probabil pe Liza în odaia ei. Rămâi la masă... Asta-i tot ce aveai să-mi spui?

— Am să-ţi spun: Dacă ai fi găsit asta...

Se apropie de ea, îi vorbi convingător, tratând-o ca pe o bolnavă, turburat dintr'odată de lucirea aspră a ochilor, de strâmbătura gurii:

— Noi nu suntem nimic, sărmană Henrieto. Trebuie abnegaţie. Cazurile particulare sânt crude. Dar mai e omenirea.

— Omenirea?

— Da.

— Ce-mi ţine mie de cald omenirea? Mi-am pierdut copilul.

— Linişteşte-te...

— Şi e vina dumitale, auzi, vina dumitale... Trebuia să fii mai iute!

Un ţipăt. D-na Guillepert aleargă. Henrieta e aplecată deasupra doctorului ca şi când l-ar îngriji la un leşin. Când se îndepărtează, lasă să cadă un trup neînsufleţit, cu gâtiejul înjunghiat. Şi-i explică încet, liniştit, soţiei încremenite de groază:

— N'avea decât să găsească asta anul trecut... anul trecut!...

Trad. de D. FAUR·

De sărbători

nu există un DAR mai apreciat ca o CARTE

Cumpăraţi:

Viaţa sbuciumată a marelui bărbat de stat
CLEMENCEAU
OMUL-OPERA
de Tudor Teodorescu-Branişte
Un elegant volum, bogat ilustrat
Preţul 40 lei

Sub flamura roşie
Marele roman al vieţii de după războiu de Dem. Theodorescu.
Ediţia II-a Preţul 100 Lei

Almanachul „Realităţii Ilustrate"
Un elegant şi extrem de interesant volum, format mare, cu ilustraţiuni şi reproduceri artistice. Preţul 60 Lei

Romanul celor 4
STAFIILE DRAGOSTEI
de Alexis Nour, Doctorul Ygrec Sărmanul Klopştok şi Alexandru Bilciurescu. Preţul 60 Lei

Toma G. Masaryk
la a 80-a aniversare a naşterii
Un volum de 120 pagini, cu un bogat sumar
Preţul 50 Lei

Minunatul roman
FERMINA MARQUEZ
al lui Valéry Larbaud
în care e descrisă în modul cel mai sugestiv adolescenţa şi viaţa de internat
Romanul, tradus în româneşte de d-na Ana Canarache a apărut în Biblioteca DIMINEAŢA No. 122-123
PREŢUL 20 LEI

Colina îndrăgostiţilor
de N. Batzaria. Schiţe şi nuvele din viaţa orientală :—: Un elegant volum
Preţul 60 Lei

Rasputin
Diavolul dela Curtea Ţarilor
roman
1000 pagini Preţul 100 lei

Tragedia dela Polul Nord
Destăinuri senzaţionale asupra expediţiei Nobile : : Preţul 60 lei

Evreica şi alte povestiri de Andersen
traduse de N. Batzaria
PREŢUL 30 LEI

INSULA DRACULUI
Afacerea Dreyfus — Procesul Zola
Două volume, aproape 2000 pagini
Preţul total 200 Lei

:- **Biblioteca Dimineaţa** -:
Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare. Peste 130 numere apărute.
Preţul 8 Lei volumul

O călătorie în lumea basmelor
Minunate povestiri penrru copii şi tineret de Selma Lagerlof
Ilustraţiuni în culori Le 80

Iubita Prinţului
Roman din viaţa reală, 1000 pagini
Preţul 120 lei

REVOLUŢIA RUSA
Rasputin, Ţarina şi Lenin
de Dr. Ygrec Preţul 60 lei

Cei trei muşchetari
Celebrul roman de Al. Dumas
Operă completă. Un volum de 700 pagini Preţul 70 Lei

Cuza-Vodă
Mare roman popular
de Vasile Pop
Copertă ilustrată în culori Lei 100

Aceste volume se găsesc de vânzare la toate librăriile şi depozitele de ziare din ţară şi se pot comanda şi direct dela editura „Adeverul" S. A. Bucureşti, Str. Const. Mille, (Sărindar) No. 7-9-11, trimiţându-se costul volumelor prin mandat poştal, indicându-se pe cuponul mandatului numărul volumelor comandate. Expediţia se face promt şi franco la domiciliul indicat.

Fustel de Coulanges

— O sută de ani dela naşterea lui —

A scrie despre un scriitor *puţin* cunoscut este tot atât de dificil, ca şi a scrie despre unul *prea* cunoscut. Despre un scriitor puţin cunoscut nu ştii ce să spui mai întâiu. Iar despre unul prea cunoscut nu ştii ce să spui mai nou.

V'aş spune că Fustel de Coulanges a fost istoric şi cugetător. Dar mă tem că aceasta v'ar îngrozi.

Ştiu bine că multora cuvântul *cugetător* le ispiră o spaimă cumplită... Un cugetător este o fiinţă misterioasă şi teribilă, ca asasinul din Düsseldorf sau ca autorul răpirii generalului Kutepow.

Vă voi spune deci, că Fustel de Coulanges a fost — mai înainte de orice — un om, un om întreg. Şi ca să-l vedeţi de-odată, dintr'o trăsătură definitivă, vă voi povesti o scenă deosebit de elocventă.

Fustel de Coulanges ţinea o conferinţă, undeva, într'un oraş de provincie din Franţa. Când apăru pe estradă, cu manuscrisul în mână, publicul izbucni în aplauze. Atunci, marele istoric spuse această minunată frază:

— Aplaudaţi, — domnii mei, — adevărul, iar nu pe cel care vorbeşte...

Nu este, în această frază, nici orgoliu, nici modestie. Este strigătul sincer al omului care se crede dator să nu accepte nici un omagiu pentru sine, ci toate omagiile pentru adevărul descoperit prin munca şi inteligenţa sa. Câţi din vanitoşii conferenţiari de azi, ar avea curajul de a respinge aplauzele ce li-se aduc lor, — printr'o apostrofă atât de elegantă?

Şi dacă această mică scenă, atât de caracteristică, nu vă vorbeşte îndeajuns despre fiinţa intimă a lui Fustel de Coulanges, — iată o altă notă evocatoare a marei lui personalităţi.

Işi făcea cursul de istorie la Universitate. Cu treizeci de texte contradictorii în faţă, căuta să descopere adevărul — adevărul istoric. Construia hipoteze, le punea faţă în faţă, le controla, le respingea pe cele imposibile sau neverosimile şi căuta să reţină pe singura probabilă. De-odată, în toiul acestei lupte a textelor istorice, savantul tăcu. Studenţii îl privră încremeniţi. După o lungă clipă de reculegere, Fustel de Coulanges spuse — ca şi când ar fi vorbit cu sine însuşi:

— Cât de grea e istoria!

Era strigătul omului pătruns de dificultatea operei sale. Era îndoiala — marea îndoială, care-i cercetează numai pe cei mari. Fiindcă cei mărunţi sunt cei mai siguri de ei înşişi. De câte ori văd pe un om de ştiinţă sau de litere convins că posedă marea taină, că a descoperit totul, că nu mai are de învăţat nimic, — mi-aduc aminte de patetica, de emoţionanta exclamaţie a lui Fustel de Coulanges:

— Cât de grea este istoria!

Iată de ce vă spuneam că, mai mult decât orice, Fustel de Coulanges a fost un om — un om întreg. A fi un om întreg e mult mai greu decât a fi un om de ştiinţă. Ştiinţa se învaţă. Omenia — în înţelesul mare al cuvântului — nu poate fi învăţată.

Fustel de Coulanges s'a născut la Paris, în 18 Martie 1830. S'a împlinit deci, un veac dela naşterea sa. A murit la Massy la 12 Septembrie 1889, adică mai înainte de a împlini şaizeci de ani.

Aici, la noi, şaizeci de ani este o vârstă înaintată, la care moartea este acceptată fără revolte inutile. Aici, toţi cei „chemaţi" sunt geniali la optsprezece ani, sunt consacraţi la 25 şi celebri la 30. In Franţa, — nu. In Parisul acela — un furnicar de oameni de valoare — un om în vârstă de patruzeci de ani este „o nădejde a generaţiei actuale", cum scriu reporterii literari. La noi, la patruzeci de ani îi declarăm pe scriitori şi pe savanţi îmbătrâniţi şi scoşi din uz.

De aceea, despre Fustel de Coulanges se spune şi azi că a murit înainte de vreme. Şi nu este numai o comună figură de stil: pentru ritmul vieţii intelectuale din Franţa, a murit înainte de vreme.

A început prin a fi profesor de istorie la liceul din Amiens. Avea 25 de ani. Din prima clipă s'a impus prin două însuşiri, care foarte rare ori merg împreună: prin talent şi prin ştiinţă. A fost chemat — puţin după aceia — la Sorbona. Studenţii lui îşi amintesc şi azi cursurile tânărului maestru: *„In amfiteatrul bătrânei Sorbone* — spune unul dintre aceşti studenţi — *bărbaţi, femei de toate vârstele şi de toate stările, cu creionul în mână, nu scăpau nici una din vorbele* (lui Fustel de Coulanges) *care, în tăcerea emoţionantă a sălii, păreau că picură din gura lui ca din oracolele unui magistru.*"

Din clipa aceia, Fustel de Coulanges domina viaţa intelectuală a Franţei. Şi este profund mişcătoare întrebarea pe care o bătrână mătuşă a tânărului savant o punea cu un evident orgoliu de familie:

— Este adevărat că la lecţiile tale nu vin numai studenţii, ci şi alţi oameni dornici să te asculte?

Da. Era adevărat. Şi prezenţa în clasă a celor pe care nu-i aduce acolo nici catalogul, nici caetul de frecvenţă — este supremul omagiu ce se poate aduce unui profesor.

Viaţa lui Fustel de Coulanges este împărţită în două de războiul franco-german din 1870, de prăbuşirea celui de al doilea Imperiu şi de instituirea Republicei a treia. Fustel de Coulanges fusese chemat la Curtea lui Napoleon III, ca să dea lecţii de istorie. Impărăteasa Eugenia îl preţuia în chip deosebit. Dar Imperiul căzu. Republica îşi începu, triumfal, existenţa. Cu toate acestea, Gambetta — fără să ţină socoteală de credinţele politice ale lui Fustel de Coulanges — îl restaură în drepturile lui, la Sorbona.

Este şi aceasta o pildă de civilizaţie, pe care vreau s'o subliniez.

In Franţa, savanţii sunt preţuiţi după valoarea lor — oamenii de litere după talentele lor. Când sunt chemaţi la un loc de răspundere, nimeni nu-i întreabă în registrele cărui club politic sunt înscrişi.

★

Cea mai de seamă dintre cărţile lui Fustel de Coulanges, aceia care i-a învecinicit numele este *La Cité antique*, care a apărut în 1864.

Cetatea antică este — după caracterizarea unui excelent comentator — *istoria socială a lumii mediteraneene, dela căminul familial până la zidurile patriei municipale şi — din pricina luptelor dintre partide — până la imensitatea fără margini a Imperiului roman*".

Este azi un adevăr istoric deplin statornicit că noţiunea de *patrie* a variat necontenit în decursul veacurilor. Patria a fost — în înţelesul prim — pentru omul primitiv — *căminul*. Atât şi nimic mai mult. Nevoile solidarizându-i pe oameni, căminurile s'au apropiat, s'au întovărăşit: am ajuns ca patria să se închidă în zidurile cetăţii. De-aci, s'a ajuns la ideia de Stat — în forma ei embrionară şi — după lunga frământare din evul mediu — la ideia de Stat modern. Va fi acesta ultimul stadiu al ideii de patrie? Cine ar putea-o spune fără şovăire? Se şi vorbeşte — astăzi — despre statele unite ale Europei — şi forme nouă se închegă deocamdată în teorie şi — cine ştie? — mâine, poate în realitate.

Studiul lui Fustel de Coulanges cuprinde istoria *„cetăţii, care se naşte, creşte şi moare."* Dar, mai mult decât atât, *Cetatea antică* este demonstraţia clară, categorică, definitivă că *„violenţa şi brutalitatea"* nu pot sta la temelia nici unei închegări de stat. Este o strălucită pledoarie ştiinţifică; bogat documentată, împotriva forţei, dar şi împotriva numărului. Dreptul de-a hotărî — în concepţia acestui istoric — nu poate fi lăsat nici în mâna celor mulţi, nici în mâna celor puternici.

Cu o ştiinţă atât de adâncă, pe cât de înalt îi era talentul, Fustel de Coulanges expune lupta dintre partidele politice ale vechii Helade .El găseşte — după justa apreciere a unuia din discipolii săi — că partidele *„înlocuiseră iubirea de patrie prin amorul lor propriu... Interesele băneşti, dorinţa de-a avea situaţii cât mai înalte, ciocnirile brutale, dăduseră acestor partide politice forma unor duşmănii colective, nenorocite şi neîntrerupte. Viaţa utilă a cetăţii fusese uitată, — în ambiţia nesăturată a grupărilor care stăteau faţă în faţă. Democraţi şi aristocraţi, s'au înţeles dintr'o cetate în cealaltă ,pe de-asupra zidurilor — odinioară sfinte şi acum dispreţuite, — ale patriilor tradiţionale. Partidele au luat astfel un fel de existenţă internaţională*".

Astfel rezumată, concepţia lui Fustel de Coulanges apare drept o concepţie reacţionară. Dar reacţionarii de azi, cei care fac apologia forţei brutale — zadarnic caută puncte de sprijin în reacţionarismul autorului *Cetăţii antice*. Cu aceiaşi îndârjire cu care se ridică împotriva excesului de politicianism, Fustel de Coulanges se ridică şi împotriva brutalităţii, împotriva dominaţiunii prin violenţă. Este, dacă vreţi, în concepţia lui Fustel de Coulanges un reacţionarism sau — mai degrabă — o pledoarie pentru dreptul de conducere al elitei intelectuale. Dar teoria este perimată. N'a rezistat verificării timpurilor. Iată dece, opera lui Fustel de Coulanges, este preţuită azi pentru valoarea ei ştiinţifică, pentru marile ei însuşiri literare — dar nu pentru concepţia care stă la bază.

Ignorarea de care este înconjurată această operă — căci foarte puţini sunt aceia care mai citesc azi pe Fustel de Coulanges, — ignorarea aceasta are o singură explicaţie: totdeauna, susţinătorii teoriilor perimate sunt excluşi din raza actualităţii.

Spiritul vremii nu reţine decât ceiace este conform cu sine însuşi. Democraţia — care a intrat biruitoare pe porţile largi ale timpului nostru — a înlăturat, în marşul ei triumfal, orice încercare de justificare a reacţionarismului defunct.

Şi totuşi, din uitarea în care l-au aruncat abia patru decenii — căci abia patruzeci de ani au trecut de când a murit marele istoric — se cade să desprindem, nu pe teoreticianul reacţionar, ci pe poetul trecutului.

Fustel de Coulanges a fost un mare poet, un fanatic, un apologist al veacurilor apuse.

„Trecutul — spune el — *nu moare niciodată complect în om. Omul poate să-l uite, dar îl păstrează totdeauna într'însul. Căci omul fiecărei epoci, este produsul şi rezumatul epocilor anterioare. Coborând în sine însuşi omul găseşte şi distinge aceste diferite epoci după ceiace fiecare din ele a lăsat în sine.*"

Aşa slăveşte Fustel de Coulanges trecutul. Citindu-l, o întrebare răsare în minte: cum, prin ce taină, această minte luminoasă, acest suflet ales — cercetând trecutul, afundându-se în acest trecut — a rămas străin de curentele vremii sale? A văzut cu ochii lui, cum s'a prăbuşit un imperiu reacţionar şi cum se înalţă o democraţie republicană. Şi totuşi a rămas un om de dreapta. Prin ce miracol?

Vă amintiţi povestea splendidă a acelui sculptor, care vieţuind în atelierul lui — între statuile lui — a uitat realitatea, a uitat farmecul vieţii adevărate, trăite şi a îndrăgit formele superbe, dar reci ale marmorii cioplite de el însuşi.

Asemeni acelui sculptor, Fustel de Coulanges — cercetând trecutul — a uitat viaţa de azi, cu ritmul ei trepidant şi a îndrăgit instituţiunile armonioase, dar de mult perimate ale veacurilor apuse.

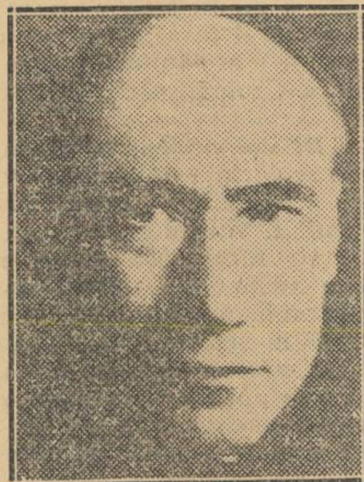
Tudor Teodorescu-Branişte

„Şcoala femeilor" a lui Gide

Ultima carte a lui André Gide, „L'école des femmes" repre- succesul pe care îl merita. Adică nu l-a avut *încă*. Sau mai bine zis n'a *putut* încă să-l aibă. Căci o carte de Gide este totdeauna o bucată clasică, desăvârşită, şi ca atare începe prin a trece neobservată. Fleacurile sclipitoare, focurile de artificii literare au specialitatea să atragă din prima zi atenţia. Dar în anul următor, uneori chiar în luna următoare, nimeni nu-şi mai aduce aminte de ele.

Sunt puţini scriitori care să realizeze mai mult ca Gide calitatea simplităţii. Cărţile lui n'au nicio fioritură, nici-un cabotinism stilistic, nici o frază de efect. Câtă muncă cere o asemenea epurare, o ştiu numai marii scriitori.

Dar subt înfăţişarea ternă, cenuşie, aproape neglijentă, se ascunde o arhitectură muncită, unde nimic nu e lăsat întâmplării. Fiecare cuvânt este singurul cuvânt din limba franceză potrivit pentru ceeace autorul a voit să spună. Intr'o privinţă, „maniera" lui Gide este, în materie literară, sumum-ul artei.

André Gide

„Lécole des femmes" reprezintă această manieră tot atât cât cele mai bune din operele lui Gide. Aceasta explică în acelaş timp de ce cartea n'a plăcut aşa de mult, de ce asemenea răceală e nemeritată, şi în sfârşit de ce, încetul cu încetul, publicul o să revină, cu admiraţie, la acest volum. Căci — şi este valabil pentru toate cărţile lui Gide — acest scriitor e iubit mai ales după a doua lectură. Atunci de abia vedem profunda sinceritate cu care el aşterne pe hârtie, ceeace vede, fără nici o preocupare de estetica cetitorului, nu însă fără preocuparea unei estetici a lui, bazată, cum spuneam, pe naturaleţe şi pe simplitate.

* * *

Problema sufletească din „École des femmes" este mare şi umilă. E vorba de o femee angelică şi dreaptă, care iubeşte un bărbat lăudăros şi cabotin. E vorba deci de dragostea entuziastă, şi bunînţeles, după aceia, de întristarea desnădăjduită a acestei femei, când a cetit limpede tot sufletul omului pe care îl iubise.

Unul din cele mai interesante lucruri din carte este jurnalul ei. Aci stă marea artă a lui Gide: ne face să vedem cum este bărbatul din descripţia pe care o face femeea, deşi ea, în momentul când scrie, îl crede cu totul altfel decât ne dăm noi seama că este el din chiar descripţia ei !

Iată, bunăoară un pasaj tipic în această privinţă:

„La dreptul vorbind, abia de ieri am priceput care poate fi scopul vieţii mele. Da, din momentul când am stat împreună de vorbă, în grădina Tuileries, când mi-a deschis ochii asupra rolului femeii în viaţa oamenilor mari. Sunt aşa de proastă că am uitat toate exemplele pe care mi le-a dat. Dar am reţinut cel puţin asta: că viaţa mea întreagă trebue să fie deapururi consacrată să poată el să-şi împlinească gloriosul lui destin. Fireşte, el nu mi-a spus aşa. Căci e modest. Dar eu m'am gândit aşa, căci sunt orgolioasă eu pentru el. De altfel cred că în fond, cu toată modestia lui, îşi dă el bine seama de valoarea lui. Mi-a spus el odată că e ambiţios.

— „Nu că ţin eu personal să ajung, mi-a zis el cu un zâmbet aşa de drăguţ! — dar ţin să fac să reuşească ideile pe care le reprezint".

Şi acum, priviţi din nou în jurnalul ei pentru a vedea ce înseamnă un suflet lilial, din cele adevărate, nu din cele care se găsesc numai în romane :

„Robert mi-a făcut ceva care m'a costat foarte mult. E prima supărare care o am dela dânsul, şi îmi este greu să o scriu tocmai aci unde voiam să nu fie altceva decât exprimarea bucuriilor mele. Dar trebue să o scriu, cu toate acestea. Şi chiar doresc ca ce scriu eu aci, el să o citească, căci când i-o spuneam adineauri nu voia să mă ia în serios".

„Mă dusesem la el ca să-mi arate şi el jurnalul lui, cum îmi făgăduise înainte de a-i fi dat să-l citească pe al meu. Şi iată că-mi mărturiseşte că acest jurnal nu există, că n'a scris nici odată nici un rând, că nu m'a lăsat să cred că scria la el decât pentru a mă încuraja să-l scriu eu pe al meu. Toate astea, mi le mărturiseşte râzând, şi se miră, iar apoi chiar se supără că nu vreau şi eu să râd, şi că nu fac haz împreună cu el de şiretenia lui. Şi cum dimpotrivă, toate astea mă întristează, şi îi reproşez, nu că n'a scris jurnalul acela (căci înţeleg bine că n'a avut vreme, şi nici poftă), dar că m'a lăsat să cred că îl scria, că m'a păcălit — iată-l că îmi reproşează că am caracter rău, că exagerez ceeace n'are în sine nici o importanţă, — fără a voi să înţeleagă că ceeace mă întristează pe mine e tocmai că ceea ce pentru mine are atât de mare importanţă n'are nici una pentru dânsul, şi că tratează atât de uşuratec ceva care vede că-mi apasă aşa de greu pe inimă.

„In curând nu el este acela care n'are dreptate pentru că nu s'a ţinut de cuvânt, ci eu care n'am dreptate că mă plâng. Şi doară nici o plăcere nu-mi face să am dreptate împotriva lui. Aş vrea să-i pot eu da lui dreptate, dar aş fi vrut ca cel puţin să arate puţină părere de rău că mi-a adus atâta mâhnire".

Nu este încântător? Poate exista puritate sufletească mai deplină ? Şi, cum spuneam mai sus: nu-i vorba aci de o sfântă din calendar, ci de o femee cum ştim bine că sunt atâte, şi care de altfel mai mult poate decât femeile din calendar merită numele de sfinte.

Eroina lui Gide este o femee normal de treabă, iar eroul este un bărbat, şi el, normal secătură. Acesta e interesul totdeauna profund al cărţilor lui Gide.

* * *

Cred că am putut găsi formula care defineşte pe Gide. Formulă pe care multă vreme am căutat-o fără succes. Căci, după cum se va vedea, situaţia lui în literatură este unică.

In mod general există două maniere. Dacă ar fi să luăm exemple, am spune : maniera Dostoiewski şi maniera Paul Morand, sau maniera Balzac, Cehov, Hard, Undset, etc., şi maniera Cocteau, Anatole France, Giraudoux, Goncourt, Victor Hugo, Prinţesa Bibescu, etc., etc.

După cum vedem, trebue să fie vorba de trăsături foarte generale de vreme ce se pun alături Giraudoux cu France, şi Cocteau cu Hugo. Intr'adevăr iată de ce este vorba.

Sunt scriitori citabili şi alţii incitabili. Din Cehov sau din Thomas Hardy, din Dostoiewski sau din Thomas Mann, este aproape imposibil să ne rămână vre-o frază. Desigur, ne-au mişcat, ne-au săpat în amintire imagini pe care nu le vom uita niciodată. Dar lucruri, nu vorbe. Benjamin Crémieux spunea, vorbind de „Les Thibault" al lui Roger Martin du Gard, că dacă servitoarea ar veni să ne spună : „conaşule, vă caută domnişoara Jenny Fontanin", primul gest al nostru ar fi să ni-o reprezentăm şi să ne sculăm pentru a o primi.

Acești scriitori sunt acei despre care s'a spus că „fac concurenţă stării civile". Acei care crează viaţa, desigur prin cuvinte. prin cuvinte *cu* efect, dar nu prin cuvinte *de* efect. Sunt acei scriitori care reuşesc această mare minune: să ne facă a uita că se slujesc de cuvinte.

De altfel, să se observe că dacă potrivirea cuvintelor duce la formula strălucitoare — aşa cum se întâmplă la cei mai diverşi scriitori, de la Barrès la Hugo, şi dela Delteil la Corneille — atunci sclipirea formulei întunecă relieful concret al personajului sau peisajului zugrăvit; atenţia cititorului este sequestrată de cugetarea verbală, a cărei seducţie stopează vraja aceea prin care arta netezeşte, halucinant, câte un colţ material de realitate.

Sunt scriitori care sfârşesc prin a ne sugera realitatea prin formule, dar o realitate cam ştearsă, cam filozofizată, cam didactică şi „livrescă". Aşa este bunăoară Anatole France, tipul ideal al stilistului acrobat pe care ultimul imbecil se simte onorat să-l citeze. Care din noi nu-şi aduce aminte de atâţia avocaţi sau gazetari bucureşteni care, după ce cu cinci minute înainte spuseseră „ce faci, şefule", încep cu ifos, să declame: „Tournebroche, mon fils, et..." ?

Acum cititorii ştiu ce am vrut să înţeleg, împărţind pe scriitori în două mari grupe, în cei ce ne fac să le admirăm cuvintele, şi acei ce reuşesc să ne facă a uita că se slujesc de cuvinte.

Din care categorie face parte Gide ?

* * *

Din nici una.

Şi aci stă originalitatea manierei sale. Cred că aproape toţi romancierii pot fi încadraţi în una din cele două grupe, dar André Gide nu. Şi nu, fără nici cea mai mică îndoială. Căci e clar că personagiile sale sunt cam „făcute", n'au acea sclipire orbitoare a realităţii, nu-s halucinante ca creaţiile unui Balzac sau Tolstoi. Pe de altă parte, e tot atât de clar că stilul lui Gide e cel mai simplu cu putinţă; n'are nimic din „stilul nervos", din „condeiul viu", sau, dacă preferaţi o formulă mai onorabilă, dintr'o „écriture artiste", în felul celei lansate la modă de fraţii Goncourt. Foarte rar ne aducem aminte de ce spune. Gidé nu-i citabil la Gambrinus. Cuvintele întrebuinţate de el se eclipsează cu umilitate după ce am rămas cu gândul pe care ele ni l-au exprimat.

Dar atunci, se va întreba cititorul: dacă nici nu crează blocuri de realitate, nici nu construeşte acele formule grele de sens misterios cum găsim la Barrès bunăoară, sau la Cocteau, — atunci ce conţine oare opera lui Gide ? Nu cuprinde vorbe răsunătoare şi nici personagii sau peisagii halucinante de realitate concretă. Atunci ?

Iată.

Realitatea pe care o crează Gide nu-i de „carne şi oase". Este o realitate spirituală. El nu descrie oameni, ci destine morale. Gide isbuteşte acest lucru într'adevăr greu : face să trăiască realităţi nu zic abstracte, dar oarecum curat sufleteşti.

Amintiţi-vă de pasagiul pe care l-am citat mai sus din *L'Ecole des femmes*. Gide ne face să o *vedem* pe eroină. Nu concurează oficiul de stare civilă. Ce vedem sau mai exact ce întrezărim, este un personaj pur moral, fără nici o preciziune materială.

In schimb, avem sentimentul acela de cunoaştere sigură şi deplină pe care îl încercăm în faţa realităţilor fizice. Numai că aci e vorba de realităţi curat psihice.

D. Ibrăileanu, în studiul său intitulat „Creaţie şi Analiză" (distincţie care nu se suprapune cu aceea făcută de noi între scriitori care *scriu cuvinte* şi scriitori, care *scriu prin cuvinte)* vorbind de Marcel Proust spunea că acesta nu crează personagii fizice, ca bunăoară Balzac, ci situaţii abstracte, colective, stări de mulţime, ca de pildă o sonată, aşa cum este ea trăită de o mare mulţime de oameni.

Fireşte, Gide nu seamănă în nimic cu Proust. Dar am citat această observaţie a d-lui Ibrăileanu pentru a face să se priceapă mai bine cum un scriitor poate fi propriu zis *creator* de viaţă, fără a crea însă personagii în carne şi oase. Proust crea situaţii. Gide, el, creează personagii morale, suflete, portrete pur psihice. De îndată ce judecăm *perceptiv*, oamenii lui Gide sunt vagi, imprecişi; dacă însă judecăm *sentimental*, deodată avem acea halucinaţie care este proprie realităţilor sugerate prin artă.

Aşa că, la urma urmelor, Gide seamănă mai de grabă cu scriitorii care întrebuinţează cuvintele ca un „pis-aller", fiindcă n'au încotro, fiindcă numai aşa pot evoca viaţa; dar nu se gândesc niciodată să cultive cuvintele pentru frumuseţile ce pot isvorî din meşteşugita lor aranjare. Frumuseţile stilistice nu-l preocupă.

Decât, Gide nu creează viaţă integrală, ca un Cehov sau Maupassant, ci numai redă un anumit aspect al vieţii, acel aspect pe care, din lipsă de altă expresie mai proprie, l-am numit: partea pur psihică a oamenilor (în fond totul e psihic; dar cred că suntem înţeleşi asupra lucrului pe care am vrut să-l spunem).

* * *

Această particularitate a literaturii lui Gide o regăsim foarte isbitoare în „L'Ecole des femmes". Iată de ce cartea ne-a plăcut, şi de ce credem că în curând va plăcea tuturora.

Ba chiar un critic francez îi prevesteşte un fel de supremaţie peste toate celelalte opere gidiene. Şi pentru a încheia, sau mai bine zis în loc de încheiere, voi cita acest pasagiu din recenzia lui Jaloux:

„La prima citire a cărţii *L'Ecole des femmes* este sigur că nu-i vedem nici toate resursele nici toată profunzimea. Caracteristica lui André Gide e tocmai de a şti să alcătuiască, în opera lui, acele planuri succesive care îi dau răsunetul acela lung pe care îl cunoaştem. Astfel descoperim că e satiră acolo unde părea descriere dintre cele mai spontane ; că înseamnă un mare număr de lucruri, şi lucruri diferite. Este greu de găsit o operă mai clasică decât *L'Ecole des femmes* ;şi nu numai prin perfecţia formei, prin acea economie care face ca nimic să nu fie pus la întâmplare, că fiecare lucru e la locul lui şi că nimica nu e de prisos, dar în acelaş timp, şi mai ales plenitudinea care se ascunde îndărătul acelei transparenţe fermecătoare.

„Opere ca acestea menţin la noi sentimentul unei tradiţii care, de alungul variaţiunilor modei, îşi păstrează prodigioasa ei tinereţe. Nu ştiu dacă *L'Ecole des femmes* nu va fi una din cărţile spre care se vor îndrepta preferinţele celor mai subţiri dintre admiratorii lui André Gide, una din acele pe care timpul o va muşca cel mai puţin, o operă, însfârşit, care ca *Princesse de Clèves* sau *La Double méprise* îşi va face un cerc mereu reînnoit şi sporit de cetitori aleşi".

D. I. SUCHIANU

Inmormântarea Mântuitorului

Incercări asupra fenomenelor psihice anormale

de Inginer Henri Tillmann, membru al Institutului General Psihic din Paris. La Librăriile din Capitală şi Şaraga, Episcopiei 3 bis, Bucureşti, Volumul lei 75. Provincie contra ramburs sau mandat. D-nii studenţi plătesc lei 40 volumul.

O VESTE BUNĂ PETNRU COPII
A APĂRUT
A doua călătorie în lumea basmelor

Piticul Nils Holgersson care s'a plimbat cu gâştele sălbatece prin toată ţara, a ajuns după multe peripeţii în Laponia, unde a întâlnit pe bunii lui prieteni, cum şi pe micul Mats.

De aci a început o nouă serie de aventuri, coborând toamna cu gâştele spre ţările calde. Toate aventurile sunt cuprinse în **A doua călătorie în lumea basmelor** de Selma Lagerlöf, care a eşit acuma de sub tipar.

Toţi cei care au iubit pe micul Nils, să citească negreşit sfârşitul aventurilor sale. Volumul costă 80 lei.

Cronica literară

I. SIMIONESCU: Oraşe din România. Oameni aleşi Români

Puterea cea mare a culturii stă în faptul că ea ne scoate din sfera tiranică şi înăbuşitoare a egoismului şi a rutinei, dându-ne mii de interese noi.

Domnul I. Simionescu, învăţatul profesor universitar, şi-a închinat o muncă, înţelept disciplinată, pentru a îmbogăţi sufletul celor mulţi.

O bibliotecă întreagă, alcătuită sau scrisă de I. Simionescu, stă la dispoziţia copiilor, tinerilor şi bătrânilor, asupra plantelor, a animalelor, a locurilor şi ţinuturilor mai interesante depe întreg pământul.

Dar mai ales, cu scrierile sale pătrundem adânc în sufletul nostru propriu, în înfăţişarea bogată şi diversă a ţării, căci după ce am colindat sub o călăuză luminată munţii, pădurile, câmpiile ţării, după ce ne-am coborât în adâncurile pământului şi ne-au defilat pe dinainte oraşele mari ale ţării noastre, cu oamenii aleşi intrăm în necunoscutul şi mult nesocotitul domeniu al sufletului românesc şi învăţăm cu câtă trudă şi sacrificiu se clădeşte puţina noastră cultură naţională.

Evocarea oraşelor noastre este ca desfăşurarea unui film care ne proectează pe ecran, nu numai înfăţişarea lor actuală, ci şi aspectul lor în perspectiva unui trecut mai mult sau mai puţin îndepărtat, prefacerea activă şi în plină evoluţie a ţării noastre de pretutindeni, caracterizarea sufletului fiecărui oraş în aspectul său general ca şi în monumentele sale principale, în instituţiile, ca şi în colţurile sale pitoreşti prin vechime sau prin înscrierea lor ca peisagiu în fizionomia generală a cetăţii. Iată de pildă Sibiul:

„Când vii despre Copşa-Mică, Sibiul întins pe şesul Ţibinului, e ascuns într'un val de verdeaţă, având drept cadru depărtat zidul Carpaţilor abea conturat în ceaţă.

Ca o suliţă deasupra tuturor clădirilor, se înalţă la 73 metri, turnul bisericii luterane.

„Lângă el se vede alt stâlp mai scund, prismă patratică terminată cu o boambă, aducând aminte de multe clopotniţe de dincoace de Carpaţi; este Turnul Sfatului.

„Mai încolo spre răsărit, se ivesc şi cele două turnuri subţiri, ca nişte minarete, ale Mitropoliei ortodoxe.

„Sunt trei puncte de orientare ce se zăresc din toate părţile oraşului, nu numai din depărtare; glăsuesc despre vechimea cetăţii vestite, despre origina ei săsească dar şi despre populaţiunea românească în jurul căreia este aşezată".

Intreaga viaţă a Ardealului cu semnificarea ei istorică şi caracterul ei cultural şi etnic este evocată în aceste câteva rânduri. Apoi te poartă prin cetate urmărind, cu metoda paleontologului, urmele vieţii de odinioară, cu investigaţia biologului desfăşurarea vieţii sub toate formele şi în toate legăturile cu ambianţa ei întreagă.

Dar, sub înfăţişarea de observator sagace şi învăţat cu metodele ştiinţifice de cercetare, se simte arzând simţirea fierbinte a unei sincere iubiri de neam:

„Oraş cu înfăţişare străină după clădiri, după vitrina celor mai multe librării şi după majoritatea locuitorilor lui, acum, de la unire din ce în ce îşi capătă mai pregnant tiparul adevărat, potrivit mediului în care a fost aşezat.

„Rătăcind prin liniştitele străzi din preajma Promenadei, sunt oprit locului, în strada Iernei (Wintergasse) de o doină, şuerată cu atâta foc, în cât părea venită din stâna de pe munte. Era maestrul ciubotar Padruţ; lucrând îşi cânta cântecul neamului său. Ochii de pe acoperişul de ţigle, pare că îşi deschideau miraţi pleoapele.

„Era cântecul strămoşesc vibrant, vibrant pătrunzător, care răsuna printre zidurile monotone prin uniformitatea lor"...

Intr'un simbol este închis un întreg aport al trecutului şi desfăşurată o întreagă perspectivă de viitor. Ce va fi acest viitor? Ceiace va creia aportul acesta viu, simţirea, poezia, sângele fierbinte al acestei naţii atât de aproape încă de viaţa naturii, aceşti păstori coborâţi abia din stâna de pe munte, în civilizaţia rece şi încremenită a unei naţii pe jumătate moartă, mecanizată în rutina neclintită a vechiului oraş.

Oraşele mari ale d-lui I. Simionescu sunt de fapt epopeia unui neam scrisă în icoane, filmată în crâmpee de viaţă, după cum o epopeie măreaţă în umilele ei sforţări este şi lupta pentru cucerirea unei culturi naţionale ce ne este înfăţişată în oamenii aleşi.

Este epopeia acelui popor care „s'a închistat în archaica lui lume de gândire şi acţiune", pentru a se împotrivi furtunilor ce au trecut peste „trupurile încovoiate de truda grea din lucrul pământului de veacuri".

Cu iubire şi adâncă înţelegere, d. I. Simionescu pune în lumină fatalitatea ce impune fărămiţarea energiei reale a poporului nostru în efortul spre civilizaţie.

I. Simionescu

„Ceia ce aiurea, zice domniasa, canalizat, îndrumat spre calea specializărilor, ar fi dus la crearea de opere trainice, la noi s'a risipit în cheltuieli diverse, *cerute* de stadiul înfiripării Statului, abia închegat".

Acest lucru îl uităm toţi acei care dăm cu piciorul, plini de dispreţ, în munca celor ce s'au irosit pentru rezultate puţine şi s'au sacrificat în zadar, acestei fatalităţi.

Ca şi domnul Ţiţeica, d. I. Simionescu constată lipsa noastră de pietate faţă de „exponenţii energiei noastre naţionale".

Cei în viaţă sunt acoperiţi cu noroi, iar morţii sunt lăsaţi uitării cu o impietate şi o inconştienţă, care e cu atât mai dureroasă cu cât, nu numai lumea civilizată din Apus, dar vecinii noştri cei mai apropiaţi, nu pierd nici o ocazie pentru evidenţiarea energiilor neamurilor lor.

„Dezmormântându-i de sub praful gros al uitării", d. I. Simionescu caută, în cartea sa „Oameni aleşi", a-i pune „în cadrele timpurilor tragice în care au avut tăria de a se manifesta".

„Bătrânii": Niculai Milescu şi D. Cantemir, *„Luptătorii"*: Ştefan Cel Mare, Mihai Viteazul, Avram Iancu, *„Pionierii"*: G. Şincai, Gheorghe Lazăr, Dinică Golescu, Gheorghe Asachi, I. Eliade Rădulescu, *Ziditorii*: M. Kogălniceanu, I. C. Brătianu, Titu Maiorescu, Spiru Haret, *Indrumătorii*: V. Alecsandri, Mihail Eminescu, I. Creangă, Al. Vlahuţă, Gh. Coşbuc, N. Grigorescu.

Apoi oamenii *Bisericii* şi ai *Ştiinţii, Eroii necunoscuţi,* sunt scoşi în lumina lor adevărată, terminând cu *„Uitat"*, marele nostru Haşdeu.

Pentru fiecare se găsesc în acest volum, scris cu emoţie caldă, şi raţiune cumpănită, caracteristice adevărate, evocări luminoase ale personalităţii lor, determinări precise ale rolului şi aportului fiecăruia, precum şi dramatismul luptei acestor personalităţi cu fatalitatea unor împrejurări covârşitoare.

Invăţat, cunoscând şase limbi, subtil dialectician în chestiunile teologice, Spătarul Milescu e apreciat, în Apus, în Anglia ca şi în Franţa, preţuit în Rusia ca o valoare incontestabilă, e înscris în archivele Chinei sub numele de Mi-ko-lai.

„Meritul lui mare însă este acela de a fi fost cel dintâi explorator ştiinţific al Siberiei, „descoperind" drumurile cele mai lesnicioase ce duc la Peking".

Important este că îşi pregăteşte melodic expediţia ca un mare explorator modern.

„Are curajul unui Marco-Polo şi isteţimea unui Sven Hedin" şi rămâne una din figurile cele mai de vază ale trecutului nostru şi concretizarea energiei noastre etnice.

Pe Dimitrie Cantemir „cu toate că fără noroc în domnie ca şi în producţia sa ştiinţifică" îl califică drept: farul, poate cel mai luminos din trecutul nostru cultural.

„Luptătorii" sunt zugrăviţi cu relief şi puternică coloratură, în câteva pagini, utilizând tot ce s'a scris de cei mai mari istorici ai noştri, tinerii învăţaţi şi izvoarele străine.

Dintre „Pionieri" Gheorghe Asachi şi Eliade Rădulescu sunt trataţi cu o fineţă de gravor vechiu, iar Gheorghe Lazăr cu energie, Dinică Golescu cu toată simpatia şi larga înţelegere a unui cărturar.

Dintre „Ziditori" fiecare e redat cu fizionomia sa proprie, cu citate preţioase, caracteristice şi bine alese.

Vorbind de „rodul cel mai înfloritor" al fazei culturale în care a trăit M. Kogălniceanu, Letopiseţele ţării Moldovei, citează însăşi părerea autorului asupra acestei monumentale publicaţiuni pentru vremea aceia:

„Munca aceasta a fost pentru mine mângâere în deznădejde, refugiul în contra urâtului, un azil în contra întâmplărilor şi a prigonirilor din afară, precum şi a tulburărilor din lăuntru".

Şi prin aceasta pune în lumină o nouă faţă a acestei personalităţi de prim plan a renaşterii noastre culturale, încă o lumină aruncată asupra fondului care a făcut valoarea şi dă preţul ce i se cuvine acestei figuri impresionante de orator şi om politic, alături de lecţia de deschidere a scurtului său curs la Academia Mihăileană.

I. C. Brătianu, Titu Maiorescu şi ceilalţi sunt atâtea figuri pe care le cunoaştem prea bine, dar cartea d-lui I. Simionescu ni le prezintă într'o lumină proprie, citând o părere nouă, un aspect neaşteptat de sub patina vremurilor şi de sub banalitatea usagiului din vorbăria politică şi şcolară de toate zilele.

Mai simplu şi mai mişcător de cât toate este poate Spiru Haret.

„Indrumătorii", iubiţi şi cunoscuţi din lunga noastră intimitate cu ei, sunt regăsiţi în cartea d-lui Simionescu cu plăcerea învăluită de poezie duioasă, cu care evoci între prieteni, chipul şi sufletul celor mai scumpi, trecuţi de mult peste hotarele de dincolo.

Evocarea lui Petre Poni este de sigur cel mai pios şi mai potrivit omagiu ce se cuvenea acestui savant, adevăratul tip de „vir bonus", despre care vorbeşte Petre Răşcanu, omul care după o viaţă de muncă şi devotament ideilor celor mai înalte, este lăsat să se stângă aproape în mizerie şi care totuşi, ridicându-se de asupra acestora „trăeşte în fericirea apoteozei neamului său".

Grigore Cobâlcescu este tratat cu mână de maestru şi redat în toată candoarea lui sufletească de savant şi idealist adorator al frumosului în natură, dar şi în toată puterea energiei sale neînfrânate în luptă cu greutăţi ce ar fi descurajat pe oricare altul. Savantul izolat de orice mediu ştiinţific, care-şi urmăreşte munca în mijlocul neînţelegerii şi ignoranţei totale din jurul său, învăţând limba germană în plină maturitate, învăţând ca un student, când era deja profesor, până ce a ajuns să stăpânească principiile fizicii şi să capete technica necesară studiilor cu care era însărcinat la şcoala militară după nevoile timpului şi nu după pregătirea lui specială, luptând cu intrigile şi meschinăriile în faţa cărora nu avea drept armă de apărare de cât sinceritatea, care mai mult îi strica, el nu se descurajează.

Şi în faţa tuturor acestor greutăţi omul mereu vioiu, savantul mereu mânat de un dor nesecat de cercetare, ca un adevărat Sisif suie mereu roata dificultăţilor pe care crede că le-a învins, spre a o vedea rostogolindu-se iarăşi în faţa altor piedici.

Astfel a creiat acest muncitor fără preget, acest erou al voinţei închinate ştiinţii, bazele pe care s'au rezemat cercetările geologice atât de înaintate ale savanţilor de azi.

Iată cum se creiază ştiinţa şi cultura românească de către pionierii ei, pe care printr'o vinovată şi uşuratecă nesocotinţă îi lăsăm uitării şi-i tratăm cu dispreţ, fascinaţi numai de lumina orbitoare a civilizaţiilor vechi.

Iar pionierii nu sunt numai aceste personalităţi de mâna 'ntâi, oamenii aleşi printre gloriile noastre naţionale. Pionierii sunt atâţi alţii care muncesc din greu, departe în întunerecul satelor, în lâncezeala şi indiferenţa oraşelor, în năpădirea sălbatecă a politicianismului, pentru un ideal urmărit cu patimă şi dor de a creia pârtii pentru o cultură românească. Aceştia sunt „eroii necunoscuţi" spre care îşi îndreaptă gândul, simpatia şi dorinţa de a-i face preţuiţi şi ajutaţi în munca lor, domnul I. Simionescu.

Aceste forţe necunoscute, izvoare adânci ale puterii unui neam abia deşteptat la viaţă, vrea să le capteze I. Simionescu pentru cultura românească invocând chipurile şi sufletele oamenilor noştri aleşi.

Ei sunt înzestraţi de natură cu puteri magnetice, organizează în jurul lor bogăţii imense şi devin astfel izvoare de variate şi neţărmurite bogăţii, adevărate focare de cultură.

De aceia cei ce însetează după cultură spre ei să-şi îndrepte privirile şi în mâna tuturor să fie cărţi ca ale d-lui Simionescu, pentru ca să nu se irosească puterile neamului în zadar şi să nu-şi îndrepte tineretul privirile numai asupra acelor nulităţi pe care le ridică deşertăciunea politicii cu atât mai sus cu cât sunt „mai goi şi mai uşori".

Valorile vechi s'au distrus la noi în ţară, dar în locul lor ce s'a pus?

Tineretul de pretutindeni a revizuit valorile din ţările lor, dar nu pentru a le distruge, ci pentru a le preînoi.

Orice îndrăzneală, orice revoltă şi orice atentat în potriva moralei într'o ţară de cultură veche este un semn de renaştere nouă. Ei au mine bogate în subsolul clipelor actuale. Cărţile d-lui Simionescu sunt un prilej de reflecţiune, o deşteptare dintr'o tristă şi neţărmurită inconştienţă.

Cu ce mergem în spre viitor dacă nesocotim şi puţina pulbere de aur cu care am putea să ne falorificăm moneda culturală naţională?!...

IZABELA SADOVEANU

Curiozităţi

Cum de bate vântul?

Primăvara e anotimpul vânturilor celor mai capricioase. E momentul să ne punem cu toată seriozitatea întrebarea: cum de bate vântul? Cu alte cuvinte, care e cauza iniţială a capricioaselor curente atmosferice, dela adierea zefirului la furia dezlănţuită a uraganului.

Răspunsul nu e greu.

Pricina curenţilor atmosferici e căldura solară. Razele soarelui căzând pe pământ, încălzesc suprafaţa. Aerul în atingere cu această suprafaţă, încălzindu-se şi el, se dilată şi se urcă în regiunile superioare. In locurile unde razele soarelui cad perpendicular pe suprafaţa pământului, adică în zona tropicală, încălzirea e mult mai puternică. Curenţii de aer cald purced deci de la ecuator spre polul nord şi polul sud, în timp ce aerul rece şi mai greu al regiunilor polare năvăleşte să umple vidul şi să ia locul aerului cald şi uşor care se ridică la ecuator. Deaci rezultă o circulaţie neîntreruptă de curenţi de aer suprapuşi şi contrarii.

Aceasta e teoria clasică, semnată de Laplace, Marie Davy, Tomson, Tyndall şi alţii, care ne-a satisfăcut curiozitatea.

Impotriva teoriei de mai sus nu s'a ridicat decât un fost episcop din Pamiers, Monsegniorul Rougerie, ale cărui idei originale în materie de meteorologie au uimit adeseori pe savanţi.

Monsegniorul Rougerie nu voia deloc să creadă că vânturile sunt produse de căldura solară. Şi argumentarea lui, în susţinerea tezei negative, e destul de impresionantă.

Fie că razele solare cad vertical în regiunile ecuatoriale cum se întâmplă în epoca echinoxiului sau cad oblic, mişcarea curenţilor de aer nu este influenţată prea mult de acest fapt. Totuşi lucrurile n'ar trebui să se petreacă astfel dacă soarele ar fi **unicul motor** al curentului vertical şi al vânturilor alizee.

Pe de altă parte nu se observă nici o diferenţă în regimul vânturilor alizee, nici la tropice nici în regiunile polare, **oricare ar fi poziţiile respective ale soarelui.**

Trebue să existe altă forţă motrice a atmosferei, independentă de razele solare şi de oblicitatea lor.

Care e această forţă?

Monsegniorul Rougerie susţinea că e rotaţia pământului care frecându-se în zborul lui etern prin spaţiu de straturile atmosferice crează un fel de ventilator. Monsegniorul construise şi un aparat numit **anemogen,** care învârtindu-se în aer, dă naştere unor curenţi asemănători celor care circulă în jurul globului.

Totuşi legea fizică a ascensiunii aerului cald nu poate fi contestată. E un fapt de observaţie zilnică. E cu putinţă ca această lege să coexiste cu altele, care o influenţează şi o modifică. De ce învârtirea pământului n'ar fi una din aceste legi de perturbaţie, dând astfel dreptate — fie şi în parte — Monsegniorului Rougerie?

Ar trebui, poate, să ţinem seama şi de alte fenomene, magnetismul terestru, bunăoară, sau jocurile acelor misterioase unde cosmice, care au o influenţă atât de considerabilă în evoluţiile Universului.

Teoria Monsegniorului Rougerie nu pare să fi avut mare succes. Şi a pierit odată cu el. Nu se ştie dacă experienţele viitoare nu-l vor scoate din uitare. — **A.**

„Aş vrea să ştiu"

I. DĂNILĂ-Sibiu.

a) *Unde este tratată mai vast şi obiectiv revoluţia franceză?*

In opera lui H. Taine: „Origines de la France contemporaine". Un studiu, deasemenea foarte documentat, deşi poate mai puţin obiectiv, îl constitue şi lucrarea lui Jean Jaurès, intitulată: „Histoire de la révolution française".

b) *Se poate defini misticismul?*

Da, oarecum. Spre deosebire de raţiune, care ar alcătui unul din instrumentele principale de cunoaştere şi de pătrundere ale inimii omeneşti, misticismul reprezintă o iniţiaţiune în misterul lucrurilor, realizată printr'o contemplaţiune directă în esenţa lor. Această penetraţie, obţinută graţie unei stări de extaz, atribuită la început de filozofi şi teologi unui contact cu divinitatea, ar fi sursa cea mai profundă de cunoaştere metafizică.

Din izvor de iniţiaţiune religioasă, misticismul a devenit cu timpul o atitudine şi chiar o doctrină filozofică şi artistică, care însufleţeşte multe din creaţiunile contemporane. Eflorescenţa misticismului a fost în general paralelă cu aceea a romantismului, a spiritului religios, reprezentând o evadare a sufletului din disciplina adesea prea severă şi strâmtă a filosofiei pozitive.

IORDACHE POHOAŢĂ-P.-Neamţ.

De ce romanul lui Stendhal „Roşu şi Negru" poartă acest titlu?

„Roşu" reprezintă pasiunea revoluţionară, care animează pe eroul romanului, Julien Sorel şi „Negru" simbolizează sutana religioasă a acestui tânăr discipol al jesuiţilor. In acest contrast tragic şi grotesc, între sufletul şi condiţia exterioară a personajului principal, rezidă un element esenţial, care colorează într'o mare măsură atmosfera romanului stendhalian.

Cronica Şauhlui

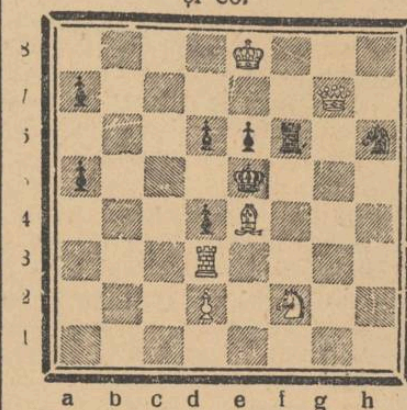
PROBLEMA No. 282

de **G. Coholcus**, Praga.

(„Deutscher Sahachund" 1910)

Negru: (8 figuri)

Ré5, Tf5, Ch6, Pa5, a7, d4. d6 şi é6.

Alb: (6 figuri)

Ré8, Dg7, Td3, Cf2, Né4, Pd2.

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

PARTIDA No. 126

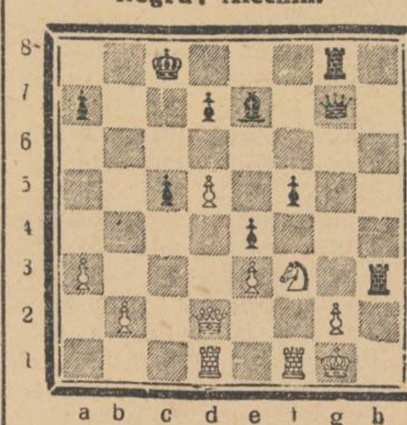
Jucată la concursul internaţional din San Remo în Ianuaraie 1930.

Alb:	**Negru:**
C. Ahues	*A. Alechin*

Deschiderea Rubinstein

1.	d2—d4	Cg8—f6
2.	Cg1—f3	b7—b6
3.	e'2—e'3	Nc8—b7
4.	Cb1—d2	c7—c5
5	Nf1—d3	é7—é6
6.	c2—c3	Nf8—é7
7.	Dd1—é2[1]	Cf6—d5[2])
8.	d4×c5!	b6×c5
9.	Cd2—f1?[3])	Dd8—c7
10.	Cf1—g3	Cb8—c6
11.	Nc1—d2	g7—g5![4])
12.	c3—c4	Cd5—b4
13.	Nd2—c3	Cb4—d3+
14.	Dé2—×d3	Cc6—b4
15.	Dd3—é2	Th8—g8
16.	a2—a3	Cb4—c6
17.	Cf3—d2	Cc6—é5
18.	Dé2—h5[5]	0—0—0
19.	0—0[6])	f7—f5
20.	Dh5—é2	h7—h5![7])
21.	Cg3×h5	Tg8—g6[8])
22.	f2—f4?[9])	g5×f4
23.	Ch5×f4	Tg6—h6
24.	h2—h3	Td8—g8
25.	Nc3×é5	Dc7×é5
26.	Cd2—f3	Dé5—g7
27.	Ta—d1	é6—é5!
28.	Cf4—d5	Th6—h8
29.	Dé2—d5	Nb7×d5
30.	c4×d5	é5—é4

Situaţia partidei după a 30-a mutare a ngrului
Negru: Alechin.

Alb: Ahues.

31.	d5—d6[10])	é4×f3
32.	Tf1—f3	Th3—f3
33.	N6×é7	Dg7—é7
cedează		

NOTE

1) Până aci desvoltarea albelor este sistemul favorit al lui Rubinstein. Ea e solidă, dar mai bine ar fi fost 0—0.

2) Alb nu poate să ajungă a juca mutarea strategică é4, deoarece negru ameninţă Cf4. Dacă în loc de Dé2 ar fi jucat în mutarea a 7-a 0—0, ar fi putut după Té1 să joace Nf1 şi apoi é4.

3) In locul acestei mutări de reîntoarcere, calul trebuia să joace la c4, de unde s'ar fi găsit în plină activitate şi ar fi dominat câmpurile a5, d6 şi é5.

4) Spre a împiedica prin dominarea radicală a câmpului f4, ca alb să mai poată juca é4.

5) O eşire nervoasă, care ilustrează inferioritatea poziţiei albului, ea nu permite o bună desvoltare.

6) Alb nu ceva mai bun de jucat faţă de ameninţarea N×g2 şi Cd3+.

7) Forţează deschiderea liniei h. Dacă alb nu ia, pionii negri devin foarte puternici.

8) Faţă de nebunul alb din c3, negru voeşte să ocupe linia h din h6.

9) Favorizează atacul adversarului. Albul se lasă fascinat prin plasarea în aparenţă avantagioasă a unui cal la f4, unde însă nu se poate menţine.

10) Disperare! La Ch2, ar fi urmat Nd6! şi câştigă, iar la Cé1, Tgh8 cu ameninţarea decisivă Th1+, Nh4+ şi Dg4+, etc.

ING. L. LOEVENTON
P. I. NEGREANU.

Un succes cu totul excepţional: 18.000 volume în 15 zile

D. V. BARNOSCHI

MĂRTURISIREA TRUPULUI

NEAMUL COŢOFĂNESC

roman

un spital de război
un pojar de pomină

370 de pagini 100 lei

Editura Cultura Românească

Cărţi şi Reviste

ION MINULESCU: Strofe pentru toată lumea, poezii (Editura Cultura Naţională, 1930)

Lectura ultimului volum de versuri al d-lui Ion Minulescu, este o bucurie. D-l Minulescu n'a mai publicat de mult un volum de poezii. In ultimul timp, după răsboi, s'a îndeletnicit cu romane şi cu piese de teatru. Am spus, cu alt prilej, (când am vorbit despre volumul de schiţe „Cetiţi-le noaptea"), că activitatea lui de prozator a îmbogăţit literatura românească cu un roman conţinând poate singura viziune *sinceră* a răsboiului nostru. Asta îi adusese d-lui Minulescu, din partea unei anumite critici, reproşul de cinism. Nimic mai deplasat. Cinismul, la d-l Minulescu, se confundă cu sinceritatea lui, o sinceritate îndârjită (de altfel, e drept, nu lipsită de premeditare). Dar să revenim la „Strofele pentru toată lumea".

Ion Minulescu

O bucurie, lectura versurilor d-lui Minulescu. Să spunem că e bucuria de a-l fi regăsit? Sau bucuria de a-l vedea reinoindu-se în aceaş direcţie, amplificându-se în acelaş sens, păşind mai departe pe acelaş drum, pe care singur (şi cu câtă înverşunată perseverenţă!) şi l-a croit odinioară? Şi una şi alta. Poezia d-lui Minulescu te obligă să fii impresionist — ca şi ea. Cu neputinţă de a îngloba în cutare sau cutare formulă rigidă aceste versuri mlădioase, repezi, tumultoase, vii (mai ales) şi atât de bine acordate în aparenta lor dezordine.

Aceste „strofe pentru toată lumea", cum le intitulează, cu o oarecare secretă intenţie, d-l Minulescu, nu sunt chiar strofe accesibile oricui. D. Minulescu îşi dă zădarnic osteneala să devie melodie populară. Noi credem mereu, şi suntem gata să dovedim, că d-sa cântă mereu (ca şi la început) pentru urechi exercitate şi fine, pentru suflete şi închipuiri evoluate. Nu ne înşelăm. El singur ne îndeamnă la aceasta:

Aş vrea să ies din geometria 'n spaţiu
A zâmbetelor binevoitoare
Şi 'n „mediocritatea" lui Horaţiu
Să intru 'nvingător pe poarta mare.
Cu gîndul şi cu ochii 'nfipţi în largul
Poemei ce-şi întârzie sfârşitul
Aşi vrea să fiu tot una cu catargul
Ce sfâşie în două infinitul....

Acesta este tonul veritabil al poeziei d-lui Minulescu. El apare în toate poemele sale, fie că sunt sau nu pentru toată lumea. O puternică, febrilă şi arzătoare dorinţă de evadare. Această dorinţă este semnul oricărui poet autentic. Şi poezia d-lui Minulescu oferă prilej de evaziune din belşug. Versul d-sale îşi păstrează şi astăzi aceleaşi aripi largi şi generoase, gata să încarce pe ele orice vis, orice avânt, orice dor de desrobire. Poezia d-lui Minulescu este o descătuşare. Are — pe alt plan — aceeaşi mişcare de aripi ca lirica lui Hugo. O spontaneitate şi o tinereţe de ritm care sunt unice în poezia noastră modernă. Un optimism (acelaş ca şi în proza d-lui Minulescu) temperat, totuş, de o nelinişte.

Acestea sunt consideraţii aplicabile la poezia d-lui Minulescu în general. „Strofele pentru toată lumea" cer aprecieri noui. Se observă o umanizare, o adâncire şi o amplificare faţă de celelalte volume. In această privinţă, titlul este, într'adevăr, justificat: Dela „Romanţe pentru mai târziu" d. Minulescu a ajuns — sau a ţinut să ajungă — la „Strofe pentru toată lumea", adică la Romanţe pentru acum. A ajuns, de fapt, la romanţe pentru *toate vremurile* adică, în fond, acolo unde au ajuns şi poemele lui anterioare, unde a ajuns întreaga lui poezie: la consacrarea definitivă.

Volumul acesta de versuri al d-lui Minulescu trebuia să vie. Era un inel necesar al lanţului „minulescian", inel de aur veritabil, — şi, cu siguranţă, nu ultimul...

AL. A. PHILIPPIDE

Perle

Pusesem deoparte un fragment decupat din „Universul" şi zilele trecute am dat peste el. Tocmai apărea pe piaţă primul volum din prea frumoasa ediţie critică a lui Caragiale, îngrijită de d. Paul Zarifopol. Şi bucata tăiată din „Universul" mi-a apărut atunci ca o sfidare adresată operei lui Caragiale, ca o concurenţă deloaială. Căci proza literară a „Universului" face inutil pe autorul „Momentelor" face „dublă întrebuinţare" cu opera lui. Este oarecum mai caragialescă decât Caragiale. Şi are în plus şi meritul de a fi mai actuală. Căci nota patriotică xenofobă este ignorată de Lache şi de Dom' Mitică. Apoi mai e ceva: este o trivialitate cu intenţie de spirit (Analfabetismul şi agramatismul stilului şi sintaxei sunt comune celor două epoci).

Dar iată fragmentul: se chiamă „Film" şi e semnat „Don José".

„Vă mai aduceţi aminte de Gaby Deslys?

Inainte de război, un nume se impuse fulgerător în lumea teatrului uşor din Franţa. Era născută Caire, dar îşi zicea Deslys (ea, adică numele). Şi se mângâia singură Gaby (pornografia e exprè?).

Tânără, frumoasă, deşteaptă, plină de foc, dansa în draci (!) şi înebunea în fiecare zi diferiţi gură-cască amatori de stele glorioase. Până când, făcu ce făcu şi dete gata(!) pe tânărul rege Manuel al Portugaliei. Atunci gloria ajunse la apogeu, se exteriorializă pe tot continentul şi trecu în America, unde Gaby Deslys opera numai în dolari(!).

Vine războiul şi o găseşte la Londra. Ea joacă pentru aliaţi, pentru răniţi, este primită în cercurile înalte şi Suveranii îi dau mâna.

Dar tocmai când tânăra şi sclipitoarea producţiune a periferiei Marsiliei îşi consolida aureola, o pneumonie îi loveşte pieptul fraged, pe obraz se aşterne un roz progresiv care o scuteşte de sulimanurile celebre, sub roşul buzelor se întinde o lividitate prevestitoare de rău, ochii, ochii aceia cari răniseră atâtea inimi şi deschiseseră atâtea case de fier, s'afundau în orbite tot mai adânci, viaţa sprintenă şi veselă, farmecul fără de păreche se 'ndreaptă (desigur că autorul a vrut să spună: „se îndreptară") spre un sfârşit de o brutală repeziciune.

Gaby Deslys se stingea.

Cu inima sfâşiată de dureri pe care nimeni n'ar putea să le descrie în toată grozăvia lor, ea pune mâna transparentă pe condei şi scrie un testament scurt, clar şi precis:

„Las toată averea mea săracilor din Marsilia. Ei vor afla astfel că am dansat numai pentru ei".

Şi s'a stins.

Duioşia darului se ridică la câteva zeci de milioane de franci (!) Primăria marelui port francez are astăzi căminuri, şcoale, spitale pentru copii şi suferinzi, întreţinute din averea sglobiei Gaby Deslys. (Aşa dar populaţia spitalelor se împarte în copii şi suferinzi). Din căldura uşuraticei artiste, îngheţată de fiorii boalei (Aşa dar „din căldura artistei îngheţate"; ce frumos!) la vârsta când alţii abia încep să simtă că trăesc. Zâmbetul ei din urmă a fost pentru cei cari aveau s'o pomenească, fără s'o ponegrească, gestul final al acestei vieţi scurte ştergând ceaţa care o acoperise mai înainte.

Dar iată că astăzi un ungur introduce acţiune la justiţia franceză (Să se observe că Ungur, care e nume propriu, e scris cu literă mică, pe când mai sus substantivul comun „suveranii" e scris cu majusculă: „Suveranii îi dau mâna". Inţelegem să fie cineva patriot şi dinastic, dar pe cont propriu, nu pe contul gramaticei) cerând pur şi simplu anularea testamentului şi revendicarea averii lăsate de Gaby Deslys, pe motivul că tânăra şi bogata moartă era în realitate o fiică a sa, Edwige, pe care d-na Caire, mama artistei, o substituise acesteia pe o plaje din vechea Ungarie, ştiind-o pe cea legitimă fără nici o vocaţie, iar pe cea a ungurului (adică vocaţia Ungurului) înzestrată cu dispoziţii excepţionale. Schimbarea ar fi făcut-o profitând de faptul că amândouă semănau leit şi că familia maghiarului nu dăduse atenţie operaţiei (!).

Oricât de ridiculă este acţiunea şi oricât de combătută este de camarazii lui Gaby Deslys din copilărie până la moarte, nu este mai puţin adevărat că reclamantul dovedeşte un curaj egal cu al optanţilor (!!!) cari vor să pună mâna pe proprietăţile din Ardeal, atunci când se declară oftant după averea dansatoarei franceze.

Ungurii nu pierd nici o ocazie să se facă de râs. Justiţia franceză, dacă ştie româneşte, are şi ea prilejul să exclame, ca'n faţa tuturor aventurilor maghiare:

— No ke tare minunate!...".

Credem că orice comentariu este de prisos.

Rabindranath Tagore şi maşinismul

Progresul maşinismului a avut consecinţe politice şi sociale considerabile. Lucrătorul a văzut mai întâi în maşină un duşman de temut. Oamenii de stat au împărtăşit şi ei acest sentiment; se ştie cum a primit Colbert pe un „inventator" care-i oferea o „maşină" capabilă să înlocuiască munca a zece oameni. In timpul Restauraţiei, desfăşurarea bogăţiei generale care procură maşinismul, avu drept consecinţe creşterea şomajului şi o scădere a salariilor. Suferinţele clasei muncitoare au format un element de iritare, care mări mizeria naţională — şi sentimentală, a cărui explozie prăbuşi monarhia.

In zilele noastre, când nimeni nu se mai gândeşte să nege binefacerile maşinismului, cearta s'a deplasat. Punctul de vedere adoptat nu mai e acelaş. Chestiunea şi-a pierdut aspectul de studiu formalist, pentru a îmbrăca un aspect metafizic şi poetic. Problema a devenit deodată mai înaltă şi mai confuză. Limitată la vederi politice şi la consideraţiuni sociale, ea a fost numaidecât anexată de către literatură şi transfigurată de un fel de neoromantism care exaltă minunile şi victoria maşinismului. Totuşi, filozofii s'au ridicat cu un sentiment de oroare şi de milă în contra ravagiilor pe care le exercită maşinismul în sufletele oamenilor.

Cu aceste cuvinte îşi începe d. Jacques Tersane cronica sa teatrală din *„La Revue des Vivants"*, pe care o închină cercetării nouei lucrări dramatice a lui Rabindranath Tagore, intitulată: „Maşina" şi tradusă în franţuzeşte de d-nii F. Benoît şi A.-C. Chakravarty, cu o prefaţă de d. Marc Elmer,

Acţiunea imaginată de Tagore este simplă. Ranadjit, maharadja din Outtarakut, a instalat o maşină destinată să capteze apele unei cataracte al cărei nume înseamnă „Curentul Liber". De atunci, maşina nu mai este decât un instrument de opresiune şi războiu. Instalaţia, foarte costisitoare, făcu să piară un mare număr de oameni tineri, întrebuinţaţi la construirea ei. Pe de altă parte, vecinii acestui maharadja sunt privaţi de această apă liberă şi răcoritoare care sintetizează, în captivitatea ei, durerea naturii violate de mâna detestabilă a omului. Or, moştenitorul tronului, tânărul Abhidjit, îşi cunoaşte secretul naşterii sale: el nu este fiul suveranului, ci un copil găsit lângă cataractă. Şi i se pare că destinul lui este la fel cu al isvorului captiv. E prizonier ca şi el, spiritul lui este la fel îndiguit, libertatea-i este servă. Inţelege că-i va fi imposibil să poată fi satisfăcut cu zadarnicele bucurii ale puterii. Nu-şi doreşte decât eliberarea sufletului. Se gândeşte să fugă de puterea căreia-i este moştenitor; dar mai înainte, el înţelege să distrugă maşina şi să-şi scape fraţii, bieţii oameni. Este însă ucis şi luat de apele pe care le-a redat destinului lor de libertate şi de măreţie.

Iată cum, în felul acesta, Tagore pune o problemă nouă: aceea a antagonismului dintre materie şi viaţă, problemă care pare, totuşi, a preocupa şi pe cei mai mulţi scriitori umanişti din Statele-Unite ale Americei.

G. B.

Bicentenarul unui om virtuos (Salomon Gessner)

Este vorba de elveţianul Salomon Gessner, ale cărui virtuţi atât de patriarhale parcă fac tot posibilul să-l ţină în umbră; pentrucă Elveţia din 1930 nu s'a gândit încă la bicentenarul lui Gessner, aşa cum Germania din 1929 şi-a amintit pe cel al lui Lessing.

E adevărat că Lessing, acest „Diderot al Germaniei", cum îl numeşte *„Revue de l'Art"*, a jucat în mişcarea de deşteptare estetică şi literară a secolului al optsprezecelea un mare rol cu dramele lui, cu fabulele lui, cu Dramaturgia lui dela Hamburg şi cu acel „Laocoon" dela 1765, tratat al limitelor dintre pictură şi poezie.

Bunul Salomon Gessner este mult mai puţin „reprezentativ" şi, totuşi, fiul acesta al unui librar, născut în Zürich la 1730 în timpul sărbătorilor vesele, librar-tipograf el însuşi şi, ceva mai mult, literator sentimental, pictor peisagist şi gravor capabil să-şi ilustreze proza poetică fără să mai apeleze la nimeni, este o figură cu totul particulară. Ideile lui au fost pe vremea aceea celebre (Daphnis, Moartea lui Abel) şi au inaugurat în 1756 aşa zisul secol al 18-lea sensibil.

Pentru noi, Românii, încă are Gessner o mare însemnătate; apare printre primii autori apuseni traduşi în româneşte.

Intr'adevăr, încă dela 1818 Alecu Beldiman tipăreşte „Moartea lui Avel", dând şi o a doua ediţie în 1820. Mai târziu, în 1822, — „Dumneaei Roxana Samurcaş" traduce şi tipăreşte în greceşte pe „Erastu", pe care-l tipăreşte în traducere româneasca — după cea grecească — tot în 1822, Sărdăreasa Zoiţa Grigoriu. — *G. B.*

Un curios manifest

S'a petrecut de curând la Paris, în lumea teatrului un eveniment în acelaş timp nostim şi îmbucurător.

După premierea piesei **Carine** de Crommelynck (ştiţi, autorul „Magnificului Incornorat", care s'a jucat şi la noi), criticii au cam exagerat răceala lor faţă de noua bucată şi s'au exprimat asupră-i în termeni nu foarte favorabili. Atunci cincisprezece autori dramatici, indignaţi, au publicat în **„Comoedia"** următorul scurt dar energic manifest:

„Carine este o operă importantă şi magnifică. Unii o atacă cu îndârjire. Alţii o apără cu pasiune. Două tabere: pro şi contra. Ei bine, tocmai pentru că noi suntem pro Crommelynk, vrem să o spunem în mod public".

Este probabil că semnatarii acestui pronunciament au deplină dreptate. Piesa lui Crommelynck trebue să fie realmente excelentă, dacă judecăm după „Le cocu magnifique", care — cel puţin după umila mea părere — este cea mai mare piesă de teatru care s'a scris dela Ibsen încoace.

Dar interesant este mai cu seamă altceva: atentatul la supremaţia criticei dramatice profesionale. Noi, cei dela Bucureşti ştim ce lucru odios şi asfixiant este această atotputernicie a criticului de a prăbuşi, nepedepsit, o capodoperă, sau mai precis (căci acesta e cazul quasi general în România) de a lăuda nebătut toate inepţiile scrise de dramaturgii noştri naţionali.

Iată de ce evenimentul din Paris ne bucură. Criticul nu mai taie şi spânzură. Mărturisim că am fi preferat ca manifestul să fi pornit dela un grup de spectatori. Dar dramaturgii semnatari sunt foarte tineri, aşa de tineri încât îi putem aproape considera ca simpli spectatori. Ş'apoi, pentru început, e bine să se protesteze din partea unor oameni care opun pretenţiilor de monopol ale criticului o oarecare pretenţie rivală de competenţă profesională. — S.

Un mare eveniment literar este volumul „Puncte de Vedere" de D. I. SUCHIANU

E deajuns să indicăm cuprinsul pentru a da o idee despre interesul acestei cărţi.

Un esseu asupra proştilor; un altul asupra tinereţii; un al treilea intitulat „Specialistul", în care găsim un magistral portret al avocatului, al diplomatului, medicului, economistului; un studiu asupra prostului-gust; un altul, foarte curios, despre „simplul consumator de frumuseţe"; apoi o mică schiţă, intitulată „Pozitivistul român".

Subt titlul „Superioritatea artei mute", d. Suchianu face o sinteză a tuturor argumentelor pe care d-sa le-a adus în chestia cinematografului vorbitor.

Insfârşit, în esseul „Amor şi societate", autorul, cu exemple pitoreşti, luate atât din literatură cât şi din viaţa curentă, arată ce mult se amestecă ceilalţi în această afacere în aparenţă strict intimă care se chiamă amor.

Cartea abia a ieşit pe piaţă. „Adevărul literar" îi va consacra un studiu. Deocamdată ne mulţumin a o semnala cetitorului.

A apărut în editura „Cugetarea" Delafras:
SCRISORI CĂTRE SIMFOROZA
In Pământul Făgăduinţei
de GALA GALACTION

REGELE FERDINAND şi literatura străină

Vă aduceţi aminte de comica indignare a câtorva la apariţia portretului Regelui Ferdinand, scris de Principesa Bibescu, portret care a apărut de curând în româneşte într'un foarte frumos volum editat de „Cultura Naţională". I se reproşa acestei scriitoare de a fi făcut din Majestatea Sa un *om*, un om sensibil şi chiar necăjit. (Probabil că există cetăţeni care cred că numai nespălaţii sunt necăjiţi, şi că regele e prin definiţie fericit).

Bine înţeles, oamenii de inimă au admirat acea bucată de antologie care este „Ferdinand, o jertfă regească", şi care a imortalizat în Istoria Universală figura eroului nostru aşa cum întregirea Neamului a imortalizat-o în Istoria Naţională.

Efectele acestei glorii extranaţionale încep să se simtă. Iată bunăoară un eminent publicist elveţian, d-l Léon Savary, care publică în „Tribune de Genève" un articol intitulat: Grandoare şi amărăciune. — Un monarh a cărui domnie a fost un emoţionant calvar: Ferdinand al României", din care vom cita câteva pasagii.

„In cursul domniei sale Regele Ferdinand se silise să nu facă a se vorbi de el. Se plăcea într'o modestă rezervă, şi dacă atrăgea simpatii asta se datora mai mult blândeţii sale decât unor acţiuni răsunătoare. E drept că în genere suveranii constituţionali nu exercită, cel puţin oficial, vre-o influenţă de seamă. Se întâmplă totuş ca ei să se distingă prin ascendentul lor asupra unor colaboratori cărora le inspiră o politică personală.

„Acest rol, în care bunăoară a strălucit Eduard VII, nu fu şi acela al lui Ferdinand. In fond, cumplita boală, căreia n'a putut să i se împotrivească, a fost care a desăvârşit comuniunea dintre el şi poporul lui. Ziarele, săptămâni în şir, au dat amănunte abundente asupra acestei lupte interminabile dintre viaţă şi moarte. Oamenii admirară stoicismul regelui, lovit deodată şi în sănătatea fizică şi în afecţiunile lui familiale. Insfârşit, pacea şi tăcerea se aşternură peste memoria lui.

POVARA PUTERII

„Nimic nu părea să predestineze pe acest prinţ al Casei de Hohenzollern - Sigmaringen la tronul României. Candidatura tatălui său la tronul Spaniei fusese nefericită şi atrăsese cunoscutele grave complicaţii europene. Casa de Braganta, de care ţinea maică-sa principesa Antonia, pierduse Impărăţia Braziliei. Cât despre Ferdinand, el urma să fie o simplă unitate în mulţimea de prinţişori germani. Dar soarta făcu să fie chemat a moşteni locul unchiului său Carol, regele României.

„Această coroană fu pentru el mai grea decât pentru un altul. El a fost par'că ales de Destin pentru a ispăşi păcate ce nu comisese şi pentru a cimenta în sacrificiu treptele scaunului domnesc.

„Gusturile lui Ferdinand, om scrupulos şi timid, având oroare de fast, iubitor de cărţi şi de studiu, îl făceau ca responsabilităţilor şi onorurilor să prefere o solitudine de muncă. Şi tocmai prin aceasta, soarta lui a fost tragică: mereu această Coroană, pe care nici n'o ambiţionase, nici n'o ceruse, şi pe care doar o acceptase; mereu această Coroană, care îi va cere să se prefacă într'un alt om, să-şi alunge dorinţele-i cele mai îndreptăţite, ba chiar să renunţe la afecţiunile şi prieteniile lui, să-şi renege convingerile, să-şi renege patria de origină, într'un cuvânt, să adopte astfel un fel de suflet de împrumut.

DURERI DE PE URMĂ

„German, el va trebui să facă războiu propriei lui ţări. Şi va trebui s'o facă cu toată lealitatea, credincios jurământului dat poporului românesc. Apoi, nu a şovăit să iscălească în 1916 decretul de mobilizare. La Sigmaringen, toată lumea se îmbrăcă în doliu, ca şi când Ferdinand ar fi murit. Numele lui fu şters din Cartea-Mare a Hohenzollern-ilor. Familia lui îl declară „trădătorul numelui şi armelor sale". Se cunoaşte mândrul său răspuns dat odată unui consilier germanofil care îi spunea: „Sire, nu se poate învinge un Hohenzollern".

„Vă înşelaţi — zise atunci regele — am învins deja unul."

„Catolic, el este excomunicat pentru că, din motive politice, şi contrar făgăduelilor făcute în momentul căsătoriei sale, îşi crescuse copiii în religia schismatică greco-ortodoxă.

„Intre el şi anturajul lui se ridică o întreită barieră: educaţia, religia şi naţionalitatea lui. Şi totuşi, niciodată nu s'a abătut dela datorie, sforţându-se neîncetat să gândească întocmai ca un Român. Dar singurătatea lui morală îl făcea cumplit să sufere. Principesa Bibescu a arătat bine cum, atunci când se ducea să-l vadă, îi făcea impresia unui anahoret în chilia lui mai de grabă decât un înalt personagiu în palatul său.

„Afară de asta, natura sa rezervată, fizicul său debil, figura sa ingrată, încadrată cu urechi prea mari, nu inspirau poporului acea ataşare entuziastă care se leagă de semnele exterioare ale Majestăţii.

„Chiar în conversaţiile particulare adesea stârnea decepţii, şi asta tot din marea lui delicateţă, căci, îşi ascundea întinderea erudiţiei lui, pentru a nu avea aerul că umileşte cu ştiinţa sa pe interlocutor. Tot dela principesa Bibescu ştim că regele cunoştea perfect limba ebraică, că citea pe Tolstoi şi pe Dostoïewski în ruseşte, şi că în Botanică avea cunoştinţi de adevărat specialist. Şi părea aproape ruşinat de vasta lui cultură, ca şi când ar fi bănuit că nu-i asta ceeace se iubeşte la un rege.

„DURERI DE PE URMĂ"

„Subt domnia lui, România-Mare, visată de o mie de ani, trebuia să devină o realitate. Dar, după scurte ceasuri de fericire, suferinţi nouă se năpustiră asupra nefericitului Suveran: scandalul fiului său Principele Carol, pe care fu nevoit să-l declare decăzut dela moştenirea Tronului.

„Insfârşit boala, lunga şi cumplita maladie care trebuia să-l ducă la mormânt.

„Impasibil în faţa morţii, Ferdinand, într'una din ultimele lui întrevederi cu principesa Bibescu, declară bunei sale prietene un mare secret: îi spuse locul unde găsise el „gentiana bavarică" şi „imbricata Scheich", la Sigmaringen, şi pe povârnişurile Etzel-ului...

„Inainte de a se stinge, ochii exilatului mai contemplau încă florile ţării lui natale". — *S.*

Număr special de paşti
LECTURA No. 271
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
RUDOLF [illegible]IDING
DRUMUL JERTFEI
— Romanul trei splendide suflete pasionate —
Lei 5. Scrierea completă la chioşcari şi librari

INSEMNĂRI

Reviste provinciale

Apar multe, nemai pomenit de multe. In fiecare zi redacţiile revistelor Capitalei sunt asaltate de reviste venite din provincie, din toate oraşele şi orăşelele ţării, de unde nici nu te aştepţi, de la Baia de Aramă sau dela Ismail, indiferent. Toate poartă pe banda cu adresa însemnarea „pentru schimb", toate poartă pe copertă „Anul I, Nr. 1", toate au pe prima pagină un manifest-prefaţă, literaro-social (cum se şi cade în aceste vremuri de pace turbure de după războiu, când toată lumea nu vorbeşte decât de „destinele Europei" şi când ultimul individ de pe stradă e gata să discute „probleme sociale").

Cine vor fi fiind aceia care editează şi redactează revistele provinciale? Intrebarea aceasta ne vine câteodată în minte, repede obsedantă. Să fie oameni fără ocupaţie, care îşi ucid timpul scoţând reviste, aşa cum alţii adună mărci sau fac pasienţe? De ce? Scoaterea unei reviste cere, oricum, oarecare bătaie de cap. Pasienţele şi colecţionarea de mărci poştale sunt îndeletniciri mai puţin obositoare, şi mai agreabile, şi mai simple. Pe urmă o revistă cere cheltuială. Costă şi hârtia, şi tiparul şi expediţia. Costă şi timp... A! da, un lucru credem că este sigur: indivizii care scot aceste reviste au timp. Timp de pierdut.

Pentrucă toate aceste reviste care ne sosesc din provincie reprezintă numai timp pierdut. Este singura lor caracteristică şi singura lor definiţie. Ne gândim la timpul provincial, la ritmul lent şi tacticos al vieţii de provincie şi explicaţia ne apare, clară. Da. Toate aceste reviste reprezintă un prisos de timp. N'ar fi nimic dacă ele n'ar reprezinta şi un timp cheltuit de prisos. Ceeace este delaolaltă lamentabil şi comic.

Comic, înainte de toate. Nu ne aducem aminte să fi văzut până acum o revistă din provincie care să fie umoristică prin destinaţie. Mai toate, însă, sunt umoristice fără voia lor. Lectura tuturor acestor reviste provoacă râsul sau, cel puţin, surâsul. Toate sunt — în intenţia celor care le redactează — serioase, cumplit de serioase. In acelaş timp, sunt de o penibilă mediocritate. Mediocritatea şi seriozitatea lor sunt elemente de înalt comic. Nimic nu stârneşte râsul mai mult decât o acţiune stupidă şi inutilă săvârşită cu seriozitate şi importanţă. Simţi — cetind aceste reviste provinciale — că redactorii lor îşi iau rolul în serios. Ii simţi gravi, solemni, mai gravi şi mai solemni decât nişte ambasadori la Societatea Naţiunilor. Şi simţi că au în opera lor o încredere nemărginită. Iar cât despre slabul randament al acestor reviste — sunt atâtea scuze şi atâtea consolări! Nu merge revista? Publicul e de vină. Toţi marii scriitori au fost neînţeleşi în vremea lor, etc... Formule sunt destule.

Deocamdată, nouă, aceste reviste ne oferă prilej de a constata că lumea „Momentelor" lui Caragiale există încă în provincie; pentrucă aceste reviste provinciale fac parte din atmosfera cea mai pur caragealiană. Este singura lor calitate...

Dar, oricum, sunt prea multe... Şi asta, deja, nu mai este comic.

E penibil...

Al. A. Philippide

Educaţia nouă

Tendinţa de a întocmi educaţia copiilor, pe baze ştiinţifice, se accentuează tot mai mult. Odinioară educaţia copiilor — atât în şcoală, cât şi în familie — se făcea de către mame sau de educatoare după o metodă stabilită de bunul simţ al fiecăreia, metodă care se aplica la toţi copiii, fără să se ţină seama de diferenţele lor psiho-fizice.

Astăzi, când pedagogii sunt pătrunşi de importanţa cunoaşterii psihologiei copilului, pentru a se putea alege mijloacele de educaţie cele mai eficace, s'au întreprins numeroase cercetări în această direcţiune şi s'au elaborat sisteme de educaţie care au la bază respectarea individualităţii copilului.

Una dintre recentele metode de educare a copiilor — în prima copilărie — şi care dă rezultate uimitoare, este metoda Montessori.

D-na Izabela Sadoveanu, care a cercetat şi a experimentat cu o deosebită competenţă această metodă, face o amănunţită şi excelentă expunere a criteriilor ştiinţifice care au determinat-o şi ne dă cel mai desăvârşit îndrumător pentru aplicarea ei [1]).

„Această metodă, scrie d-na Sadoveanu, reclamă pentru copil dreptul la libertate, dar aceasta înseamnează dezvoltarea spontană a puterilor sale sufleteşti subt o conducere foarte conştientă de scopul urmărit. Copilul trebue să lucreze şi să facă exerciţii din îndemnul impulsiunilor interioare, dar să se perfecţioneze şi să fie condus apoi la învăţătură, de mâni îndemânatece. Materialul didactic este astfel întocmit, încât copilul se educă singur cu ajutorul lui, căci în el găseşte controlul şi corijarea lucrărilor sale. Institutoarea este conducătoarea calmă şi la nevoie, ajutătoarea acestei desvoltări spontane; ea este observatoarea individualităţii copilului şi a sufletului său şi din observaţiunile ei se adună adevăratul material ştiinţific pentru o pedagogie nouă".

Aşa cum nu se poate forţa dezvoltarea fizică, care este determinată de legi interioare, tot aşa nu se poate sili dezvoltarea spiritului unui copil. Spiritul său trebue să se exercite în libertate, iar educatorul trebue doar să-i înlesnească condiţiile cele mai proprii nevoilor şi puterilor lui.

D-na Sadoveanu face o expunere amănunţită a modului cum se poate alcătui ambianţa unui copil pentru a i se crea cele mai bune condiţii de dezvoltare fizică şi psihică. Dar în libertatea care se dă copilului, adaogă autoarea, el trebue să fie urmărit în permanenţă şi educatoarea trebue să-şi dea seama necontenit de stadiul dela început şi de dezvoltarea facultăţilor lui intelectuale. Din jocul lui, ea trebue să observe când îşi fixează atenţiunea, când judecă, când ia hotărîri, etc. D-na Sadoveanu dă cu acest prilej indicaţiuni preţioase în legătură cu alegerea jocurilor ce trebuesc date copiilor la diferite stadii de dezvoltare a facultăţilor intelectuale, pentru ca ele să se desfăşure în libertate, dar libere într'un mediu organizat.

Sunt apoi indicate mijloacele ce trebuesc utilizate pentru dezvoltarea fiecărui simţ în parte, altele pentru dezvoltarea intelectuală până la vârsta preşcolară şi, în sfârşit, mijloacele la care să se recurgă pentru ca, în mod normal, fără nici o sforţare, copilul să fie pus pe calea de a scrie, şi a ceti, să priceapă şi să simtă ceace ceteşte, să socotească, într'un cuvânt, să asimileze treptat toate cunoştinţele ce se predau în şcoală.

In ceace priveşte educaţia morală, metoda Montessori nu recomandă mijloace anume. Aşa, bunăoară, nu li se vorbeşte copiilor despre ordine şi despre utilitatea ei, dar ei devin ordonaţi ca o urmare firească a libertăţii lor de a se ocupa cum vor, când vor, ceiace satisface cerinţele lor.

La baza educaţiei morale stă iubirea. Aceasta trebue să ştie să şi-o dobândească dela copii mamele şi educatoarele; atunci elementul principal al educaţiei morale este câştigat. D-na Sadoveanu are grija să dea sfaturi spre a se asigura succesul şi în această direcţie atât de importantă în creşterea copilului.

O serie de ilustraţiuni ce reprezintă materialul didactic utilizat în aplicarea metodei Montessori, completează expunerea curgătoare şi clară a d-nei Sadoveanu.

Părinţii şi educatoarele de profesie află în cartea d-nei Izabela Sadoveanu o excelentă călăuză pentru înlăturarea şovăelilor ce apar adesea în greaua şi sfânta lor menire. Ne facem datoria să le-o recomandăm cu toată căldura. — *B. C.*

1) **Izabela Sadoveanu:** Educaţia nouă. Indrumări pentru părinţi şi educatori. Ed. „Cultura Românească".

„Anti - Remarque"

In Germania trăeşte un domn, care se chiamă Doktor S. Friedlaender, care iscăleşte Mynona, care samănă foarte mult la stil cu Léon Daudet (şi probabil şi la caracter), care a publicat o carte intitulată „Anti-Freud" şi alta „Anti-Remarque", care prepară, după câte ni se spune, un „Anti-Einstein", şi care, după cum a putut observa oricine, are o fire foarte iubitoare, cu singura rezervă că nu poate suferi pe autorii ajunşi celebri şi cărţile cu mare tiraj.

E. — M. Remarque

Nu cunoaştem „Anti-Freud". Dar am cetit „Anti-Remarque" în care e vorba de autorul faimosului „Nichts Neues am Westen" (Nimica nou pe frontul de vest).

Defectul cărţii lui Mynona e că prea este teoretică şi abstractă. De pildă reproşază lui Remarque că-i cam escroc. Că şi-a trucat starea civilă. Că el se chiamă Erich Paul Remark, iar nu Erich Maria Remarque. Dar lui Mynona îi place aşa de mult filozofia încât a avut răbdarea să caute şi să descopere că pronumele Maria, aventurierul nostru l-a furat de la poetul Rilke şi dela muzicantul Weber (nu ne spune însă dacă cei doi proprietari exclusivi ai numelui de Maria erau tovarăşi sau nu). Apoi ne spune că „A l'Ouest rien de nouveau" este cea mai mediocră carte despre războiu, şi că cei un milion de oameni care au cumpărat-o s'au păcălit (de unde meritul lui apare încă şi mai mare, căci — deşi numai unul singur — totuşi a reuşit să nu se înşele). In schimb i-a plăcut la nebunie cartea despre războiu a lui Junger, care, el, — spune Mynona, — nu era soldat prost, ci **locotenent.** (Nu spuneam eu că Mynona samănă la gust literar cu Daudet?)

In fond, cel mai bun mijloc ca să ne convingem că d-l Friedlaender-Mynona are dreptate să nu-i placă „A l'ouest", este, cum spunea un critic francez, să mai citim odată cartea. Ceia ce îmi propun să fac. Ceia ce de altfel aş fi făcut şi fără intervenţia lui „Anti-Remarque", căci mărturisesc că fac cu modestie parte din cei un milion de proşti cărora le-a plăcut cartea.

Măgarul din sală

Intr'una din serile trecute — ne povesteşte dramaturgul Veber — la un teatru a avut loc o mică foarte sgomotoasă manifestaţie, aşa de sgomotoasă încît a trebuit să se lase cortina şi să se întrerupă reprezentaţia.

In timpul spectacolului, întârziaţii tot soseau şi nu mai sfârşeau a sosi. Cei veniţi la timp începură la urmă să protesteze cu voce din ce în ce mai tare. De aci, scandal. Scenă în sală, şi suprimarea activităţii pe scenă...

Să sperăm oare că această întâmplare va sluji ca lecţie? Nu credem.

Ba chiar auzim uneori pe unii spunând, cu o oarecare aparenţă de logică: „La urma urmelor, am plătit. Pot veni sau nu veni; pot veni de vreme sau târziu; când vreau".

Poate că acest drept e mai discutabil decât pare. Libertatea unuia care a plătit nu trebue să jeneze libertatea altuia care a plătit şi el. Avem dreptul să *venim* când vrem. Dar nu să *sculăm* pe alţii oricând.

N'aţi fost oare totdeauna uimiţi de enormitatea dreptului pe care, la cinematograf, îl are ultimul copilaş de a se aşeza pur şi simplu în faţa unui şir de bănci, şi la o simplă monosilabă a lui, rândul întreg, ca mişcat de un resort, să facă front în faţa micului spectator? Un val lung de fiinţe omeneşti, câte o cucoană cochetă care îşi remorchează într'o secundă fular, poşetă, pălărie, palton, mănuşi, umbrelă, şi câteodată pachetul târguit; sau câte un domn obez care se ridică încet, cu graţie de elefant somnoros; câte un cuplu de june şi jună, lipiţi într'o antantă intimă, şi care se despreună din pricina aceluiaş spectator de 15 ani care pentru a stârni toată această adevărată mică revoluţie, s'a mărginit a spune: „mă rog".

Este un drept exorbitant. De aceia e limitat la anumite ore. La teatru, la concert, acest drept de a porunci unui val omenesc întreg de a se ridica în faţa primului venit, — este strict circumscris în momentele antractelor şi în momentele care preced începerea reprezentaţiei.

De altfel, trebue să remarcăm că niciodată scandaluri ca acela de care pomeneam mai sus nu s'au produs la repetiţiile generale, unde sala e compusă din critici, scriitori, artişti, intelectuali diverşi. Pentru nimic în lume un asemenea spectator nu ar părăsi fundul sălii, dacă i s'ar întâmpla să sosească târziu.

„Dacă" i s'ar întâmpla. Căci de fapt aceasta nu prea are niciodată loc. Se consideră că ar fi o ofensă la adresa autorului piesii. — *S.*

Fata -1930

In simandicoasa gazetă, bătrână de peste o sută de ani, care se chiamă „Journal des Débats" a apărut, deunăzi, un studiu foarte frivol la prima vedere. Este o schiţare a figurii fetei celei nouă, a fetei din zilele noastre. Autorul e d. Georges Lechartier.

Ce diferenţă între domnişoara aceasta şi cea de acum zece ani! Fata 1920 era încă fată. Cea din 1930 e aproape complect bărbat. Apucături masculine, mişcări brusce, afirmare ostentativă de independenţă, etc., etc.

Dar revoluţia cea mare s'a făcut în moravurile sexuale. Astfel, în 1920, **„Sărutul complect"** păstra încă oarecare semnificaţie şi implica oarecare consimţire din partea celui care îl dădea, consimţire cu inima sau cel puţin cu spiritul. Pe când astăzi! Cine îl vrea, îl ia. Şi încă, adesea ţi se dă fără să te duci să-l ceri. Căci — şi acesta e raţionamentul — dece să te privezi de-o plăcere care nu angajază la nimic?

Şi mai sunt şi diversele mici intimităţi în automobil, inocentele chefuri prin cabaretele de noapte, şi alte fantezii similare, pe care junele domnişoare din 1930 mai au caritatea să le ascundă bietelor lor mame, dar pe care le practică zilnic (dacă se poate numi **zilnic** ceva care se practică mai ales noaptea).

Intr'un cuvânt „semi-fecioarele" de altă dată de care vorbea Marcel Prevost n'ar mai conţine nici 10 la sută din această preţioasă substanţă.

Dar — se va spune — ce ne garantează că toate aceste observaţiuni ale d-lui Lechartier asupra fetei-1930 sunt cu adevărat generale, şi dacă autorul n'a exagerat puţin câteva trăsături pe care le-a putut remarca la câteva domnişoare izolate (dacă se poate numi **izolată** tocmai o asemenea domnişoară).

Garanţia că lucrurile sunt aşa cum ni le zugrăveşte Lechartier o avem (spune Vanderem) în faptul că studiul a apărut în „Journal des Débats", antica şi austera foaie a unor Bertin, Sacy, Taine, Renan, care nu şi-ar fi deschis coloanele ei acestor divulgări grave fără a le fi verificat de aproape prin vre-unul din nemuritorii de seamă sau din colaboratorii distinşi care fac gloria redacţiei sale. — **S.**

Expoziţia Poeţilor Români dela Academie.

In legătură cu „*Săptămâna Poeziei*" Biblioteca Academiei Române a organizat o *Expoziţie retrospectivă a poeziei româneşti*, dela primele manifestări versificate româneşti (Psaltirea în versuri a lui Dosofteiu, 1673) şi până în zilele noastre.

Expoziţia a fost organizată competent de către colaboratorul nostru d. *George Baiculescu*, bibliotecar-ajutor al Academiei Române, şi cuprinde: portrete, manuscrise, autografe, corespondenţă, ediţii, etc.; vizitarea ei este permisă în fiecare zi (şi sărbătoarea), între orele 9-12 şi 3-6, în localul Academiei din Calea Victoriei 121

Una dintre cele mai interesante şi mai instructive manifestări în legătură cu „Săptămâna poeziei", Expoziţia Poeţilor Români, dela Academie, rămâne deschisă până la 1 Maiu 1930.

Arta românească veche

Gravurile publicate în acest număr sunt reproduse după *Bibliografia românească veche* de I. Bianu şi N. Hodoş.

Inmormântarea Mântuitorului, a fost tipărită într'un Triod-penticostar din 1550. *Răstignirea Domnului* apare în Triodul tipărit la Buzău în 1700.

Anecdote

Un ziar din Roma publică anunţul următor:

AVIS

„Un pictor necunoscut parcurge actualmente regiunea, imitând abil imitaţiunile mele după Rafael şi Michel Angelo. Atrag atenţiunea onoratei mele clientele asupra acestui falşificator şi repet că numai adevăratele imitaţiuni poartă semnătura în colţul drept al tabloului".

Roma, 20 Iunie 1929.

Giovanni Articello,
artist-pictor

Unicul imitator autentic al lui Rafael şi Michel-Angelo.

* * *

O călăuză care prezenta monumentele Parisului unui călător străin, îi arată şi statuia Jeanei d'Arc.

— Dar pentru ce a fost aşezată aici? întreabă străinul.

Călăuza, cu un aplomb teribil:

— Pentrucă pe aici a intrat în Orléans!

* * *

Epitaful lui Richelieu:

Aici zace faimosul cardinal
Care a făcut mai mult rău decât bine;
Binele pe care l-a făcut, l-a făcut rău
Iar răul pe care l-a făcut, l-a făcut bine.

* * *

Tristan Bernard însoţia la o plimbare, în Paris, pe un scriitor, cunoscut prin lipsa lui de modestie. Trecând pe lângă casa lui Huysmans, zăriră placa amintitoare că acolo a locuit scriitorul.

— Dar după moartea mea, ce se va scrie deasupra uşii dela casa mea?

— „Apartament de închiriat" — răspunse Tristan Bernard.

Cinstea răsplătită

— Ai vândut câinele pe care l-ai furat?

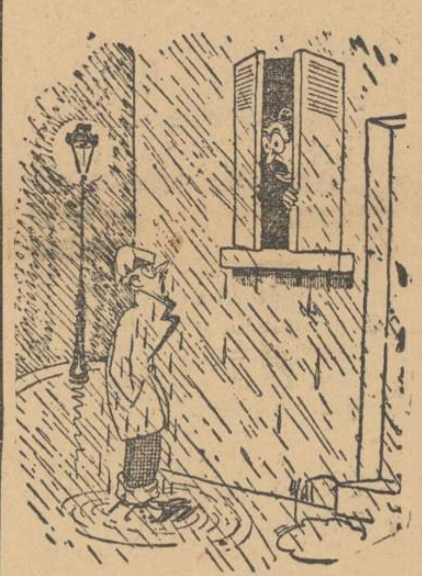
— Ba nu !... Mi s'a dat pe el numai 20 de lei şi atunci l-am dus înapoi la stăpânu-său. Ala mi-a dat 100 de lei recompensă.

De-a baba oarba

— Te-am prins! Mata eşti, tanti?

Un soţ bun

— Nu te speria, nevastă dragă ! Am venit doar să-ţi spun că, din cauza ploii, nu mai vin acasă. Rămân să dorm la Costică.

Alte volume de mare succes

Din Editura „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

Bulev. Academiei No. 3, Bucureşti, I.

„STUDII LITERARE" de *G. Ibrăileanu.*

(Un volum de 232 pag. Lei 75).

„Studiile literare sunt în alevăr excepţionale: mai întâi ele aparţin celui mai valoros critic pe care îl avem astăzi, celui mai subtil analist, creator şi artist el însuşi, prin profunziunea gândirii şi prin sensibilitatea sa şi, apoi, studiile de acest gen sunt atât de rare în literatura noastră — majoritatea criticelor noastre neîntrecând cu mult valoarea unor bune recenzii".

(Ar· în „Mişcare")

„MAREŢIA ŞI AMARACIUNILE UNEI VICTORII" (Memorii) de *Georges Clémenceau.*

Un luxos volum de 372 pagini Lei 180.

Opera capitală a marelui Clémenceau, în care se lămureşte patriotismul fără de seamăn şi mintea cea mai limpede care a patronat încheierea păcii de acum unsprezece ani, contribuind într'o egală măsură la pacificarea omenirei.

„Memoriile lui Clémenceau va fi cartea predilectă„ a tuturor celor ce-şi iubesc ţara.

„FUGA LUI ŞEFKI", Roman de *Em. Bucuţa. Premiat de „Cartea Românească"* şi de *„Soc. Scriit. Români".*

(Un volum de 240 pg. Lei 70).

„A subordona legile romanului acelui suflu epic, comparabil cu verva marilor vapsozi, este unul şi poate cel mai de preţ din farmecele scrisului d-lui Em. Bucuţa".

(Perpessicius în „Univ. Literar")

„VLAHULA" Roman de *V. Teodoru (Doru).*

Ediţia II-a

(Un volum de 236 pag. Lei 60).

„Romanul care va plăcea de sigur tuturor cititorilor dornici să cunoască viaţa cinstită şi obiceiurile curate ale fraţilor Aromâni".

(C. Şeineanu în „Adeverul")

Cărţile amintite mai sus cum şi multe alte opere capitale ale fruntaşilor literaturii, noastre, editate de „CARTEA ROMÂNEASCĂ", se află de vânzare la toate librăriile din ţară şi se pot cere şi direct dela „CARTEA ROMÂNEASCĂ" Bulev. Academiei, 3, Bucureşti trimiţând costul prin mandat poştal.

TIP. „ADEVERUL" S. A.. STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11.

ANUL IX.-SERIA II-a.-No. 490

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 27 Aprilie 1930

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Primăvară

A ieşit de la şcoală înaintea tuturor. Nici nu ştie când şi-a luat mantaua din cuer şi cum s'a strecurat pe uşă. Aude încă glasul răguşit şi lat al profesorului de matematici:

— Marinescu Radu, trei..

Marinescu Radu e el. E cel mai prizărit elev din clasa întâia. Mantaua de licean, mai lungă decât se cuvine, în loc să-l arăte mai răsărit, îl face să pară şi mai mărunţel.

Merge cu ochii în pământ, târîndu-şi picioarele în silă. Geanta, ţinută de-o singură curea, vine 'n urma lui: parc'ar fi mai bucuroasă să rămâie 'n drum. Şi doar în geantă nu-i decât un singur caet, un caet subţirel, de teză. Dar în josul paginei înegrită cu scris ne 'ndemânatec de copil, — numai data, sus, e caligrafiată migălos, — subt cifrele strâmbe cu ştersături din belşug şi c'o pată de cerneală ca o hartă fantezistă în miniatură, se răsfaţă un 3 ghebos, scris îndesat cu creionul roşu.

— Am trei la matemateci...

Băiatul s'a oprit şi oftează. Parcă nu mai ştie încotro s'o apuce. Pe urmă o ia încetişor pe strada din spatele liceului. Pe-aici n'a mai fost niciodată. Unde-o fi ducând străduţa asta?

Când o s'ajungă acasă, masa o să fie pusă şi ai casei, toţi, la locurile lor. Se vede intrând. O să se înroşească, aşa, fără să-l întrebe nimeni nimic. Işi simte de pe acum urechile dogorîte. O să se uite aiurea, cu privirea aceia frântă şi lăturalnică pe care şi-o cunoaşte.

— Ce veste, Radule?

Ei o să răspundă umilit, dar bucuros că scapă de-o povară:

— Mi-a pus Raicu trei la matemateci... pe nedrept!

Tata o să-i arunce căutătura scurtă şi vânătă de zile rele, căutătură care ustură'n obraz ca un smoc de urzici. Mama o să lase să-i cadă farfuria din mână, — încetişor, să nu se spargă, dar destul de tare ca să facă zgomot, — şi o să-şi ridice ochii, patetică, la abajurul în formă de ciupercă:

— Băiatul ista are să mă omoare cu zile!

Iar Dudu, sora lui mai mare, are să zâmbească a dispreţ turnându-şi apă în pahar. Dudu îşi toarnă apă fără să stropească faţa de masă şi are zece la matemateci.

— E proastă, ştiu eu... da' tocește a dracului!

Băiatul se uită împrejur. Nu l-a auzit nimeni. Strada e goală. Strada asta, nouă pentru el ca o stradă a unui târg străin, coboară în pantă iute. Pe dreapta are un gard de scânduri, înalt şi bine încheiat. Pe stânga, case ca toate casele.

— Ce-o fi dincolo de gard?...

Se suie pe stinghia de jos. Dar nasul abia-i ajunge la jumătatea gardului. Aruncă geanta pe trotuar, de ciudă.

— Dac'aş fi „de-a patra", aş vedea...

Dar cum o s'ajungă într'a patra un băiat care are trei la matematici?

S'a aşezat pe geantă, lângă gard. Oftează adânc. Işi simte inima grea şi parcă-l apasă ceva pe gât, acolo de unde porneşte plânsul.

— Uite gândacii-Domnului!

A cules în palmă o păreche. Fiecare gânganie pare tare grăbită, dar nici una nu vrea să se ducă unde vrea ceilaltă, şi rămân amândouă pe loc. Figurile geometrice, negre pe mărgeanul spinărilor, par trase cu compasul.

— Figuri geometrice... Am trei la matematici...

Prin gardul misterios străbate o dungă de lumină. O linie dreaptă. „Linia dreaptă e drumul cel mai scurt între două puncte..."

— Trei la matematici!

Işi sprijină de gard degetele răsfirate şi se uită printre scânduri. Dincolo e o livadă pustie... Nu-i pustie, e plină de primăvară şi de viorele. Dacă i-ar încăpea mâna printre scânduri, ar putea culege o tulpină de aţă bătută cu steluţe albastre şi vesele. Până acum n'a văzut viorele decât în buchete, — smocuri îndesate de primăvară. Ce delicat e firul subţire de viorea, singurel subt straja dreaptă a frunzelor! O floare galbenă, cu patru petale lustruite, şi-a făcut loc printre frunzele umede. Un cais îşi leagănă'n soare crengile încărcate cu bobiţe roşii: acuşi înfloreşte şi el. Deasupra livezii, cerul e altfel decât deasupra oraşului. E uşor şi-i vesel. Subt nişte brazi, un pâlc de omăt mai stăruie încă, sărac, umilit, cenuşiu de colb şi de vechime.

— A venit primăvara!

Un strat săpat din proaspăt îşi sbiceşte dreptunghiul brun. Pe altul, patrat, ies colţi verzi, ascuţiţi ca nişte vârfuri de cuie bătute dinăuntru înafară ca la pieptenii de scărmănat lâna.

— Dreptunghiu, patrat... Am trei la matemateci.

Băiatul oftează. Dar simte că oftează ipocrit, de mântuială. Mai încearcă odată, cu glas. Degeaba, nu merge. Durerea i s'a subţiat, ca ghiaţa pe bălţi, primăvara.

— Uite-un miel!

Brumăriu, c'o ţintă albă în frunte, un miel a trecut prin livadă, sărind stângaci pe picioarele lui înalte şi grosuţe.

— Dece s'o fi speriat, oare?

Dela şcoala din deal se porneşte cântec: *Deşteaptă-te Române.*

— Na, că-i târziu! Iar au să mă facă haimana...

Şi-a luat geanta subţioară şi a pornit-o vesel la deal, repegior, călcând în tact. Dar pe melodia cunoscută se aşezau singure, fără voia lui, alte cuvinte, — cuvinte de-atâtea ori rostite cu obidă, dar care acum nu mai însemnau pentru el decât o livadă însorită, cu primăvară şi cu viorele...

OTILIA CAZIMIR

Iser — Baletistă

Omul dela Cassă

de TUDOR ARGHEZI

Il urmăresc de o jumătate de oră, febril în boxa lui de sticlă, mobilată cu două mese şi un dulap de fier. Echipament de submarin, oţeluri, nichel şi manivele. Când a descuiat, cu o chee în arabescuri, spânzurată de cingătoare într'un lanţ de câine, mâna dreaptă a cassierului sucea înecat, în coincidenţă cu rotirea mânei stângi pe o clanţă. Secretul cavoului cu bani, ceda la pipăitul dublu şi armonic, de din afară, al unui alfabet de dinţi şi limbi din interior. Un sistem de lame pornite consecutiv, la intervale măsurate într'un calcul de fabrică, suna pe o gamă convenţională, casierul părea că numără în gând note de oţel. A tras, a învârtit un volan, uşa s'a mişcat, groasă de o palmă şi cu un suspin s'a dat de părete. Patru zăvoare rotunde, ca nişte degete rupte, apar din grosimea uşii, pe marginea desgropată din dulap. Pe dos, uşa cassei de fier e albastră, vopsită cu azur de ulei.

Pachetele de bancnote, cuprinse într'o jartieră de hârtie, sunt numărate iute, foaie cu foaie clienţilor Băncii, cu o insistenţă fulgerătoare a degetelor, obicinuite să deosibească decimilimetrul şi două bancnote lipite, de o singură hârtie. In zece minute, cassierul numărase câteva sute de mii de lei. Degetele lui de dantelieră se opresc numai pentru verificarea unui formular şi confruntarea numărului de pe imprimat cu timbrul adus de client, de la un ghişeu lăturalnic.

La primul ghişeu No. 6, într'o boxă la fel, un domn care vorbeşte puţin, ia cecurile, examinează rapid figura prezentatorului, ca să o verifice după un album cu fotografii închipuite şi creionând într'un caiet şi lipind cecului un adaos de hârtie colorată, dă mai departe. Un domn mai bătrân caută într'o bibliotecă de cartoane, bea un fum de ţigare, scoate un băţ de la ureche, pune un punct, se uită la ceva şi dă şi el mai departe, unui al treilea funcţionar, care adaogă o literă mistică, se referă la un al patrulea, al cincilea şi al şaselea funcţionar, pitiţi din umeri pe biurourile din dosul frontului deschis.

Sala populată cu categorii şi rasse, scoate un murmur care aparţine intenţiei nerăbdării şi numărătorilor de verificare. Un miop îşi va linge laba de câteva zeci de mii de ori, ca să scruteze conţinutul unui ghiozdan, gustând raportată la buze savoarea de căptuşală profesională a fiecărei hârtii de un pol şi de o sută. Deşi anonimă, origina fiecărei bancnote poate fi determinată pe vârful degetului mare şi mirosurile transportate în servietă evocă aproape literar forfota halelor de zarzavat şi peşte, exprimată prin filtrul iaurgeriei. Un Suedez decolorat, în pardesiu de culoarea brânzeturilor fermentate, ţine de covrig un baston de bambu şi o pălărie de acel vişiniu murdar, care impune Europei centrale estetica şi fantezia slovacă. Intre o sută de aşteptători scheletul lui cu ochi albaştri, cravatat pestriţ, în coloritul găinaţului baltic, pare tentat să facă o scamatorie, scoţând, de pildă, ca din ţeava unei puşti, pe gură, vergeaua imensă de îndopat iarba cu câlţi.

Unei Doamne întristate, purtătoare de un doliu hermetic cassierul i-a numărat cu simplicitatea omului cu şapcă din tramvaie care împarte bilete verzi, 320 mii lei. Vecinului i-a dat 125 de mii, dintr'un pachet nou, cu scârţâitul, la numărătoare, de pergament. Un client gătit a încasat 1008 lei. Intr'o jumătate de oră prin mânile financiare ale cassierului au trecut milioane.

E nervos din pricina formalităţilor, nu din cu totul altă pricină. Ochiul lui stătut e normal sceptic şi batista nu e prea proaspătă cu colţul în aer, din buzunarul din stânga. Ora o examinează la un ceas de fier alb, marcat cu o locomotivă, şi pus pe masă ca o lupă. Idealul lui pare să se fi concentrat în numărătoarea rapidă şi în calculul mental. La fiece pachet, este sigur, desleagă o problemă, căci bucuria succesului o exprimă cu un surâs. După ce a luat de 8 ori din o sută de mii de lei câteva, el ştie de mainainte cât i-a rămas şi face să răspundă unui ordin de plată, un rest. Dar îl supără vizibil bancnotele în-

(Continuare în pag. II-a)

RIDICĂ-ŢI ANCORA

Dece laşi ancora să-ţi cadă
In cea mai pustiită radă,
Prin care-a bântuit furtuna,
Odată, pentru totdeauna ?

Când întunericul ridică
Un glas întretăiat de frică,
Să-l urle'n noaptea care vine,
Dece ai ancorat la mine ?

Când ziua ce-a plecat pe mare
A fost mai mult ca o chemare,
Dece s'o laşi să te întreacă ?

Ridică-ţi ancora şi pleacă.

D. N. TEODORESCU

R. Hefte — Statuetă

Când Freud nu exista...

AMINTIRI

de ALEXIS NOUR

...Cimitirul cel mare din Chişinău era atât de potrivit menirii sale, încât se apropia de imaginea unui cimitir ideal, — pentru un astfel de oraş, pentru o astfel de localitate, cu împrejurimi din an în an mai uscate, mai galbene-cenuşii...

Oricum, un sfert al oraşului venea aici în noaptea Paştelor să asiste la Inviere, mai aproape de rudele şi prietenii, aflaţi în mare număr sub doi metri de pământ, apoi, până în zorii zilei, la prima „Mare Utrenie", apoi la liturghia mică şi la sfinţirea cozonacilor şi a celorlalte bucate pascale. Aci ne adunam şi noi, elevii liceelor, şi formam câte un grup aparte, după clasă şi după numărul liceului. Veneau aci şi liceencele, dar însoţite de cineva din familiile lor, sau în grupuri care păreau să aibă purtări ireproşabile...

Am locuit în acest cartier al oraşului, pe vremea când eram în clasa a doua a liceului al doilea... Şi aşa, în anul acela, în noaptea Paştelor, pe la orele nouă şi jumătate, eram deja la postul meu, în mijlocul camarazilor de clasă.

Piaţa întinsă din faţa bisericii cimitirului era tixită de lume; să te poţi furişa în biserică — nici gând!

Stăteam deci pe morminte mai apropiate, la vre-o douăzeci de metri de uşa larg deschisă, şi puternica lumină eşia asupra noastră din interiorul templului, de unde ne atingeau urechile „mortualia" citite cu o voce îngânătoare, pe semne, ca şi înainte de Hristos, la păgâni...

Stăteam vre-o patrusprezece camarazi din clasa a doua şi discutam următoarea chestiune: acum, când şi morţii trebue să se pregătească de Inviere, — iată că noi şi încă multă lume ocupăm atâtea morminte cu lespezi şi fără lespezi, cu gratii şi cu cavouri, pe când în interiorul aleelor cimitirului, la vre-o 100 de metri de noi, nimeni nu îndrăzneşte să calce pe liniştea mormintelor...

In acest timp se apropiă de grupul nostru un grup de liceence de curs superior. Una dintre ele îmi era prietenă, fără să ştiu încă cine era. Ştiu că dimineaţa, când mă grăbeam către şcoală, ea se grăbea deasemenea. Şi ne vedeam aproape în fiecare zi. Ea începuse să-mi zâmbească din ce în ce mai mult, iar eu îi răspundeam roşindu-mă din ce în ce mai încurcat. Era din clasa a şasea sau, poate, a şaptea a liceului întâi — asta era tot ce ştiam despre dânsa; şi o vedeam frumoasă...

La vârsta de 12 ani în Rusia de atunci nu se interesa încă nimeni de femei şi noi toţi patrusprezece discutam chestia de mai sus: de ce nu îndrăzneşte nimeni să calce acuma pe aleele mai îndepărtate şi să tulbure liniştea morţilor de acolo care se află şi ei pregătiţi pentru Inviere ?...

Eram considerat de camarazii mei ca un fel de „volterian", care nu prea crede în visuri şi nici în draci: se ştia că mama mea e doctor în medicină şi că ea mi-a tălmăcit toate misterele (şi ale religiei) pe temeiul ştiinţelor naturale.

Aceste convingeri le profesam însă numai prin aluzii, fără să uit vre-odată instrucţiile de rezervă date mie de mama, pentru ca profesorii să nu mă persecute. La religie aveam cea mai mare notă: 5, după notaţia rusească.

Văzându-mi zâna cu încă trei liceence de curs superior, am început să vorbesc mai tare.

— Da, erau cazuri, când îndrăzneţii se întorceau cu părul albit de groază, din aleele cimitirelor în noaptea Invierii.

Dar eu fac prinsoare că voi înfige lumânarea asta din mâna mea cu abajurul ăsta roşu (era o noapte absolut liniştită, fără cel mai slab vântuleţ), în fundul aleii, pe valul de pe marginea cimitirului, şi mă voi întoarce aci. Apoi să mergem cu toţii, şi să vedeţi că lumânarea arde ca şi aci, şi că nu mi-a fost frică. Nu mă speriu de aşa ceva. Morţii din fundul cimitirului dorm somnul lor de veci, tot aşa caşi morţii de sub lespezile acestea de lângă biserică, şi nu protestează că sunt călcaţi de lume. Nu pot fi, doar, două soiuri de morţi. Nici cei de dincolo, nici cei de aci, după ce au fost aduşi aci şi cocoşatul clopotar le-a tras clopotele a jale— nu mai au vre-o putinţă să mai facă ceva. Nu! Nu vă propun nici o prinsoare, laşilor! Simplu: voi merge acolo, voi lăsa lumânarea să ardă; iar după aceia o să vă conduc eu, ca să vă convingeţi că am trecut prin tot cimitirul!... Hotărîţi: sau mă duc imediat, sau de fel!...

Am accentuat cum am putut această cuvântare. „Ea" a auzit-o, s'a întors spre mine şi zise:

— Nu cumva îţi mai trebue o guvernantă pentru această călătorie, să-ţi tot şteargă nasul cu batista? Sunt gata eu să-mi iau acest rol...

Au râs cu toţii. Iar eu, ţinându-mi lumânarea cu abajurul ei cât mai strâns, sării şi alergai pe alee. După mine au răsunat strigăte: „stai!"... ah, ce iute fuge! „Intoarce-te, nebunule!"...

Alergai până când simţii înapoia mea lumea clocotitoare, lumină, voci.

La prima cotitură a aleii însă, mă astâmpărai, mă oprii, şi mă văzui în mijlocul cătinei încă cenuşii, a zarzărilor în floare, a salcâmilor goi, în nişte decoruri ale mormintelor acestui punct, atât de des vizitate până acum ziua.

— Noaptea toate lucrurile sunt caşi la lumina zilei; numai că-i întuneric! — mi-am adus aminte de povaţa mamei.

Mă îndreptai în statură şi păşii liniştit înainte. Intr'adevăr, aci e o linişte pe care poţi s'o auzi. Acest pârâit provine dela milioane de muguri care se deschid acuma primăvara: asta mi-a dovedit acum trei ani mama mea, fiind în grădina conacului nostru, la ţară...

Mai rămân două cotituri perfect cunoscute. — „Nu, stai! De aci, dela începutul aleei, lângă biserică, se văd încă luminile; capătul aleei e parcă astupat de lume: sunt camarazii mei, sunt cele trei liceence, şi Ea". Zâmbii ironic:

— Să-ţi şterg **eu** nasul cu batista!...

Şi mă adâncii în alee spre a doua cotitură.

— Iată-i, nici n'au îndrăznit patru fete şi treisprezece băeţi să fugă după mine.

Ce laşi!...

Merg liniştit. După a treia cotitură încetează pomii şi cătina; e partea cea mai neumblată a cimitirului, un câmp cu rare morminte până la şanţul-margine. Aci, deodată, noaptea se făcu mai deschisă. Mai fac încă vre-o treizeci de paşi şi văd lumina cum vine dela moara de vânt de dincolo de marginea cimitirului. Locuinţa morarului e doar dedesuptul morii. Şi familia lui se pregăteşte să vină la biserică. Mă aflam la vre-o 50 de metri de moara de peste şanţul hotarului. Aci erau oamenii atât de aproape, încât dacă mai simţeam un fior slab de singurătate, mi-a dispărut orice enervare şi în loc să înfig lumânarea în marginea cimitirului, mă apropiai de o lespede a mea favorită de marmoră albă.

— Doar, — mă gândii, — şi lucrătorii de la pepiniera Krebs, vin tot pe aci spre biserică sărind şanţul, urmând o potecă şi apoi — aceiaşi alee caşi mine... Dar dacă vor observa lumânarea mea cu abajurul ei? Or să vie aci şi o vor scoate!...

Mă aplecai pentru a nu ştiu câta oară, dar nu putui citi cuvintele în ruseşte, gravate pe marmoră şi de mult învăţate pe de rost:

...„Aci e îngropat tânărul preot Alexandru Lassa, de religiune haldeiană"...

....Ca o floare iesă el şi se veştejeşte"...

„Deşteptându-mă, mă voi bucura de asemănarea sa"...

Amândouă citatele erau însoţite de indicii — din ce carte sfântă au fost luate; acuma însă nu-mi mai aduc aminte.

Aşa dar, înfigându-mi lumânarea după această lespede, mă grăbii spre şanţul hotarului: să-l sar aci, să viu la moară şi să-i rog pe cei adu-

(Continuare în pag. II-a)

Gând nebun

Intr'o vară mi-a 'nflorit un gând nebun
— Nufăr alb pe-un iaz pustiu visând furtuna —
Şi tot bat de-atunci cărări când umblă luna,
Mlădii visul ca o creangă de alun,
Să cuprind năluca ta pe totdeauna.

Dar zadarnic te presimt în preajma mea
Şi-mi cad braţele în goluri şi mi-e teamă...
Totuşi ştiu eu: vei veni de bună seamă,
Căci puterea ce-i în raza dintr'o stea
Te găseşte, te sărută şi te cheamă...

Şi te văd cum vii în zori cu rouă 'n păr
Sau nămiezi cu-obrajii pârguiţi de soare,
Ori cobori din înnoptatele pridvoare
Ca să-mi spui că umbra este adevăr.
— Gând nebun, dece-mi şopteşti că umbra moare?

M. D. IOANID

Omul dela Cassă

(Urmare din pag. I-a)

toarse; e un om de ordine și ar dori ca pachetele să fie tencuite în acelaș sens de figuri și de aceeaș parte. Ai pune rămășag că ține minte din fugă nu numai cât a distribuit într'o zi și la ce număr de persoane, suma fiecăruia precisă, dar și numerile și seriile tipărite cu negru pe colțurile albăstrui.

Somnul cassierului trebue să fie o prelungire a specialelor aptitudini diurne și ritmul, una, două, trei, șapte, o sută, reluat neîncetat de-a capul, trebuie să continuie într'un vis splendid, în care cassierul numără pe nerăsuflate un bilion. In cassierie, ca și la mașina de scris, funcționarul capătă un ideal de șofeur, să parcurgă mii de litere și de kilometri. Țăranul care începuse să joace bătuta pe la 4 după amiază și nu a mai putut fi oprit, gata să înebunească, decât silit de brațele unei Duminici întregi, nu căuta nici el altceva decât instinctivul record american și ar fi dat un minunat cassier sau stenograf.

Repetând ridicările mele dela Bancă, m'am apropiat de cassier cu intenția să-l studiez. Se angajase la Bancă în calitate de „băiat". Venindu-i pasiunea miliardului numărat, a fost dat la cassă și remarcându-se prin corectitudine și rapiditate, a fost avansat. De zece ani face acest meșteșug, în vasta sală a unei Bănci, organizată ca o gară, cu boxe mari pentru bagaje. L-am așteptat pe stradă și am dorit să-i ofer un coniac: era grăbit. Număra minutele. Știa câți pași face până la autobuz și cred că știe de câte sute de mii de ori bate motorul până la stația din dreptul domiciliului familial. Câte pietre rotunde, netede și câte găuri și șanțuri — le știe. Oriunde i se prezintau obiecte identice, trăgea o linie pe dedesubt și aduna. Oamenii pe stradă. In autobuz îi lua din stânga la dreapta și verifica din dreapta la stânga, știind ce s'a scoborît și ce s'a urcat.

— Bagă de seamă să nu înebunești, îi șopteau spiritul patriarhal și optimismul molcom al vieții. O să te apuci să-ți numeri firele de păr din cap și n'o să ajungi să le mai verifici.

— Le-am numărat! răspundea cassierul și le-am și verificat. Dacă vreți, vă spui și câte fire mi-au căzut de când am început să chelesc.

— Bine, i-am obiectat într'o bună zi. O să ajungi să numeri și numărătoarea pe care omul o uită, animat de alte sentimente.

— Te înșeli! răspundea cassierul. La mine totul a fost pus pe aritmetică și pe note însă numărătoarea am făcut-o totdeauna în cuget, ca la Bancă. Când uitam însă, reluam de la început.

— Acum înțeleg ce-mi spuneai, că soția d-tale a divorțat din motive matematice.

— Bine, dar nu se poate trăi fără contabilitate, zise cassierul. Detest anarhia. Ți-a plăcut însă răspunsul meu la judecată? Puteam să-l dau, dacă nu aș fi fost un soț ordonat? Domnule Președinte, am zis, nu pot fi acuzat că nu mi-am făcut datoria. Vă pot dovedi cu scriptele personale și cu o cifră: 33.572! S'a gândit președintele să numere vreodată pe seama lui?

Ne-am oprit, conducându-l odată până la domiciliu, dinnaintea unui palat de casă, cum se zice — și am priceput cu admirație și ordinea unei vieți și importanța apuntamentelor cassierului. A! perfect! când stai într'un palat, poți să te mărginești la numărătoare de bancnote; ele nu mai sunt ale tuturor celorlalți, căci îți aparțin și dumitale.

— Frumoasă casă ai! îi zisei.

— Ce vrei să zici? răspunse.

Arătai cu umbrela imobilul. Ploua încet și o rață albă trecea drumul cu câte o metanie de-a'ndaratele. Cassierul se necăji.

— Am o cameră mobilată la mansardă, zise cassierul, nu-i casa mea. Are 83 de ferestre pentru 28 de chiriași. O să-mi cumpăr și eu luna viitoare o umbrelă, adaose cassierul.

— Dacă nu sunt indiscret, îi zisei emoționat: salariul dumitale...

— Patru mii de lei pe lună, răspunse el, și o gratificație la Crăciun.

Dacă doriți, povestirea poate să urmeze și să devie roman...

T. ARGHEZI

Discursul lui Julien Benda asupra păcii

Cunoașteți de sigur pe autorul „Trădării cărturarilor" (La trahison des clercs), talentatul și eruditul dialectician pe care l'aș defini *specialistul punctului de vedere Sirius*. Căci Benda totdeauna se așază dela o înălțime morală absolut neobicinuită, înălțime care face o imensă plăcere cetitorului, înălțime care totuș nu-l împiedică pe autor să întrebuințeze, în argumentările sale, fapte multe, amănunte precise și ingenios găsite.

Acum este vorba de opiniile acestui filosof asupra păcii și războiului.

De curând Benda asistase la un congres de pacifiști unde au fost mai cu samă aplaudați doi oratori. Unul care susținea că cel mai bun mijloc de a asigura pacea este să ațâțăm popoarele să se cunoscă unele pe altele, dar nu așa, superficial, în ceeace ele au *comun*, ci mai cu samă în ceeace fiecare are original, propriu, caracteristic. Să se viziteze nu numai capitalele, dar și provincia, moravurile locale, arta regională.

Cellalt orator a vorbit dintr'un cu totul alt punct de vedere. El a susținut că pacea va fi un fapt împlinit în ziua când se va putea băga în capul oamenilor acest mare și inatacabil adevăr: azi orice războiu victorios sau nu, este economicește un dezastru. Europa trăește într'o rețea inextricabilă de interese economice care trec dincolo de granițele statelor naționale, interese pe care un războiu le distruge, interese care, în fine, nu pot să ducă decât sau la ruină sau la Statele-Unite ale Europei.

Atunci lui Julien Benda, ascultând pe acești oratori, i-au venit oarecari idei. S'a gândit un moment să țină și el o cuvântare. Dar s'a răzgândit, înlocuind-o cu un „Discurs așa cum l-ar fi ținut", și care e destul de interesant pentru ca să merite a fi reprodus. Iată-l, deabia rezumat:

*

Domnilor, oratorii pe care i-am ascultat par a da dovadă de o mare ardoare pacifică. Totuș — să vi-o mărturisesc? — câteva din ideile lor mi-au părut cam stranii, și — pot să vi-o spun? — cam primejdioase.

Unul din ei a predicat pacea pentru că războiul — ne asigura el — chiar victorios, se soldează totdeauna printr'o pagubă. Ei bine, Domnilor, această opinie mi se pare destul de discutabilă. Pentru războaiele de odinioară e chiar evident falșă. Victoriile Romei au fost care au făcut Imperiul Roman. Și dacă totuș acest Imperiu a pierit, a fost pentru că toate popoarele sfârșesc prin a pieri, cele războinice ca și cele pașnice.

Prin războaie fericite s'au fabricat, în Evul Mediu, Națiunile moderne. Și, ca să luăm un trecut mai puțin îndepărtat, vă va fi desigur destul de greu să spuneți că Germania a făcut o proastă afacere cu războiul din 1870, sau Englitera cu războiul din Transvaal.

Dar îmi veți spune că *astăzi*, cu cheltuelile pe care le necesită, războiul, oricare i-ar fi rezultatul, este în tot cazul un dezastru. Că cel din 1914 a demonstrat-o cu prisosință. Dar de ce? Pentru că a ținut cinci ani. Să fi ținut numai câteva săptămâni, cum cei ce au vroit-o, sperau, nu-i de loc dovedit că atunci războiul n'ar fi fost profitabil învingătorului. Cât despre putința de a învinge iute, ea nu mi se pare inadmisibilă; cu atât mai mult că Germania a fost la două degete să isbutească aceasta. A zice că totuș neisbânda ei a dovedit că lucrul nu se poate, ar fi un raționament simplist, mai ales dacă observăm că agresorul nu-i de loc obligat să facă, chiar dela începutul ostilităților toate prostiile din lume pentru ca să asmuțe Universul întreg în contra lui. In scurt, nu-mi este deloc dovedit că, pentru o națiune, a se arunca astăzi într'un războiu este necesarmente o nebunie. Cu alte cuvinte, a predica pacea în numele interesului corect înțeles mi se pare o poziție logică foarte slabă, la care popoarele pot da răspunsuri care să ne pună ușor în încurcătură, și chiar răspunsuri care să nu consiste numai în cuvinte...

Un alt orator ne-a spus că, pentru a sluji pacea el crede nimerit ca popoarele să se cunoască unele pe altele în toată particularitatea ființei lor, în toată profunzimea personalității lor. Ei bine, încă odată nu voi putea să ratific aceste generoase cuvinte. Mă întreb dacă, învățând a se cunoaște adânc, popoarele nu vor învăța tocmai a se simți profund diferite, ireductibile; dacă acest sentiment nu va opera într'un cu totul alt sens decât se sperase; mă întreb dacă, în fața unui castel din Tourraine-a, a unei grădini provensale, a unui sat berișon, excursioniștii noștri de peste Rin nu se vor simți dinaintea unei civilizații mai deosebite de a lor decât o crezuseră, și nu socotiți că oamenii sunt astfel făcuți că între a se simți profund diferit de altul și a se simți ostil distanța e foarte mică? In fundul propunerii oratorului stă credința că cu cât te cunoști mai bine cu atât te iubești mai tare. Or, nimic nu pare mai puțin evident. Fără a cădea în pesimism romantic, nu mă pot opri de a-mi aduce aminte aceste cuvinte ale lui Tolstoi: „Vreți să vedeți ură adevărată? Priviți familiile. Căci nu te urăști bine decât când te cunoști bine". Afară de asta, dacă ar fi să îmboldesc popoarele să se apropie între ele, nu le-aș invita să se cunoască în cele ce au mai particular, ci mai de grabă în ce au mai puțin caracteristic, mai puțin individualizat, în savanții lor, în filozofi, iar nu în poeți, în artiști, și mai puțin în arta lor regională. Amintiți-vă că totdeauna apostolii naționalismului și ai xenofobiei au exaltat amorul regionalismului. Și spun asta desigur nu pentru a face pe oaspeții noștri să se răsgândească de a mai ne vizita provinciile, ci pentru a-i invita să întreprindă aceste călătorii ca un înalt exercițiu de cultură, pentru a se cultiva ei, nu pentru a ne iubi profund pe noi.

Dar atunci, îmi veți spune, dacă înțeleaptă predică a pacifismului nu-i nici în a spune popoarelor că războiul e contra interesului lor, nici în a-i pofti să vie să facem mai bine cunoștință, — atunci care e ea oare?

Răspund la asta: adevărata pace e în *voința* de a o avea. In loc de a trișa cu evidența, în loc de a face scamatorii cu realitatea, să spunem oamenilor pe față că un războiu poate fi și astăzi avantajos, că într'adevăr între popoare există deosebiri ireductibile, opoziții insurmontabile; dar tocmai pentru că asemenea obstacole există e nevoie ca în contra lor să ne mobilizăm voința, — curajul de a voi pacea. Adevărata pace înseamnă a spune să se străduiască a se ridica până la acel nivel moral — așa de frequent în mediile educate — unde doi oameni care nu se iubesc, care știu că nu se iubesc, nu se bat totuș unul cu altul pentrucă *nu vor*. Credeți-mă: dacă această voință lipsește, cele mai frumoase instituții pacifiste vor da foarte mediocre rezultate. Și istoria, de altfel, a și dovedit-o. Cred că nu vă spun nimic nou amintindu-vă că umanitatea — deși nu cu atât zel cât astăzi — n'a așteptat epoca noastră pentru a încerca să realizeze pacea. Grecii, pe vremea războaelor peloponeziene, au fundat adevărate tribunale de arbitraj. Evul-Mediu și-a avut a sa „Trêve-de-Dieu", „armistițiul lui Dumnezeu". Se poate admite că, într'o privință, Sfânta Alianță din 1815 a fost o sinceră strădu ință de pace. Or, știm tot ceeace toate acestea au dat.

Cauza puținei reușite a fost că oamenii, în toate aceste încercări, n'au făcut decât să caute mijloace materiale pentru a împiedica războiul, în loc să lucreze la întărirea, în sufletul lor, a voinței de a nu-l mai face. Ei n'au văzut decât o problemă practică acolo unde de fapt era o problemă morală. Au trecut cu vederea peste acea admirabilă vorbă a lui Spinoza, pe care aș vrea s'o văd scrisă cu litere enorme în sala de lucru a tuturor societăților pacifiste: „Pax non est privatio belli, sed virtus quae de fortitudine animi oritur", adică: „Pacea nu-i absența războiului, ci o virtute care naște din puterea sufletului". Din acest punct de vedere. îndrăsnesc a spune că predicarea păcii în numele interesului înțelept înțeles îmi apare nu numai ca nefundată, dar direct rău făcătoare, pentru că îndepărtează pe oameni dela singurul lor efort valabil în speță, și anume educarea voinței lor de pace. Iar dacă-mi veți spune în fine, că a înfățișa oamenilor amorul păcii ca o valoare morală, și nu ca un interes, duce la obținerea din partea lor a celei mai perfecte indiferențe, — vă voi răspunde că dacă într'adevăr gândiți astfel, tare mă tem că asociații de oameni ca d-voastră nu vor putea avea alt efect — efect care de altfel e departe de a fi neglijabil — decât de a proba lumii bunele d-voastră intențiuni.

Acesta e discursul pe care l'ar fi ținut Benda. El conține o idee excelentă și două inexactități. Deaceea ne vom opri puțin să-l comentăm.

Mai întâi nu este deloc adevărat că a cunoaște la altul ceiace-i ireductibil diferit de noi este un pas spre vrăjmășie. S'ar putea susține tocmai contrariul. Doi oameni se urăsc mai ales când se simt la fel, ca doi negustori ce se concurează fiindcă vând aceeaș marfă. Adesea ne agasează să revedem la altul ceeace ne-am plictisit să vedem vecinic la noi. In genere oamenii se atrag nu pentru comunitățile lor cu noi, ci ispitiți de lucrurile nouă și neașteptate pe care ei bănuesc că le vor găsi la alții. Nu există amor fără mister, și misterul presupune un minimum de incomprehensiune reciprocă, un rest ireductibil de necunoaștere. Oamenii au ades stimă pentru ce nu pricep. In tot cazul e clar că ce ne ațâță interesul pentru aproapele nostru e noutatea, găsirea la el a altceva decât aceleaşi ranghene pe care le batem în loc de când ne-am născut.

De altfel, știința sociologică de mult a rezolvat această chestiune. Sociologii spun că oamenii se urăsc între ei pe baza unei solidarități de două feluri: prin asemănări și prin deosebiri.

Solidaritatea prin similitudini caracterizează societățile inferioare. La sălbateci toată lumea e la fel. Tirania grupului e totală. Sentimentul libertății nu există.

Solidaritatea prin deosebiri se întâlnește tot mai mult pe măsură ce societatea e mai civilizată. Această solidaritate realizează paradoxul de a lega, și în acelaș timp a libera pe individ. Ii dă putința să aparție unui grup, și totuși să fie slobod de el.

E clar că internaționalismul ideii de pace se împacă numai cu o solidaritate bazată pe deosebiri funciare între popoare, pe nevoia de a ne complecta unii prin alții, pe baza acelui sentiment curios de *profit intelectual și moral*, care e o sinteză de spirit interesat și de dezinteresare, adică tocmai ce trebue unui sentiment ca acel al păcii.

Desigur că voința de pace trebue să existe: Că dacă ea n'ar exista prealabil, toate instituțiile pacifiste ar fi de prisos. Dar nu-i mai puțin adevărat că această voință de pace are nevoie de un suport ceva mai interesat. Firește, interesul poate fi aci nu numai economic, dar și general cultural. De aceea e bine ca popoarele să se cunoască între ele, și anume să se cunoască în ceeace au profund deosebit. Numai atunci comerțul lor moral va semăna cu un *schimb*, cu ceva totodată dezinteresat și interesat, numai atunci vom avea sentimentul că *avem ceva de câștigat unul dela altul*.

Așa că oratorul combătut de Benda avea cea mai deplină și științificește demonstrabilă dreptate.

Să trecem la cellalt argument: caracterul deficitar al războaelor contemporane, fie învingătoare fie învinse. Benda pretinde că e simplist raționamentul care din faptul că ultimul războiu a dovedit asta înseamnă că toate sunt la fel, și afirmă că nu toate războaele trebue să fie necesarmente lungi; și că dacă sunt scurte pot fi avantajoase.

Decât se poate presupune că un războiu nu poate fi astăzi decât sau lung sau de loc. Căci toată lumea sare. Benda atribue asta, în ultimul războiu, gafelor germane. Dar aceasta tocmai e un raționament simplist. Desigur nu călcarea neutralității Belgiei a indispus Englitera, și cunoaștem destul America în general și Istoria Războiului în special pentru a ne da sama că nu regimul kaizerist din Germania a indispus Statele-Unite și le-a determinat să intre în luptă „pentru a apăra principiile democratice periclitate".

Oratorul combătut de Benda se sprijină de altfel nu numai pe exemplul de la 1914-1918, ci pe întreaga cunoaștere economică a lumii de astăzi.

*

Totuș ideea lui Benda este excelentă. Căci sunt cazuri când nimic nu e mai convingător ca desperarea. A spune oamenilor: Haideți, acum trebue să vă hotărîți a voi pacea. Căci altminteri sunteți pierduți. Garanțiile contra războiului despre care vi s'a vorbit sunt fleacuri și minciuni. In realitate nimic nu-l poate opri. Și azi el este tot atât de primejdios ca altă dată. Nu sperați în lucruri. Tot ceeace vă poate veni vă va veni numai de la voi înșivă. Ori ce speranță din afară respingeți-o ca înșelătoare și perfidă. Nu vă rămân decât propriile voastre puteri.

E sumbru tabloul prezentat. Dar totuș eficace. Căci tocmai culorile lui întunecate ne excită să ne oțelim sufletul. Nimic nu fortifică mai mult inima ca certitudinea că de acum nu vom mai fi victima nici unei deziluzii, pentru că am recurs la mijlocul cel mai infailibil: am renunțat la speranțe. Cum spuneam, există uneori o secretă încurajare într'o descurajare profundă.

Marx a utilizat acest sentiment. El a arătat proletariatului că toți socialiștii până la el l-au hrănit cu minciuni, cu vise, cu promisiuni utopice. El le spune pe față: nu sperați nimic. Nu vi se va da nimic. Concentrați-vă doar în voi. Succesul marxismului constă tocmai în această desperare fundamentală, care exclude posibilitatea în viitor a vre-unei desmințiri dezamăgitoare.

In tot cazul, Benda, oricât ar exagera importanța elementului *voință*, încă nu va exagera în deajuns. Căci chiar în cazul când s'ar dovedi matematic că de acum înainte orice războiu e un dezastru pentru ambii beligeranți, tot nu e destul. Căci mai este și imbecilitatea omenească la mijloc, cu care trebue să contăm. Se poate ca guvernanții unei țări să nu priceapă adevărul de mai sus. Ș'apoi se mai poate să-l priceapă și totuș să meargă în potriva propriului lor interes. Insfârșit se mai poate ca un războiu, care e catastrofal pentru o țară, să fie foarte remuneratoriu pentru membrii guvernului care l'au declarat; adică, de ce să spunem că „se poate"? *nu se poate decât așa*, căci totdeauna guvernele care declară războae sunt compuse din avocații camuflați ai cutăror interese industriale sau comerciale care trag profit direct din existența și continuarea războiului.

Așa încât, deși oratorii congresului pacifist de dăunăzi aveau perfectă dreptate, — ideea lui Benda, de a se baza totul în principal pe o *voință de pace* este un inatacabil adevăr.

D. I. SUCHIANU

Când Freud nu exista...

(Urmare din pag. I-a)

nați acolo să nu-mi stingă lumânarea când o vor vedea.

Dar ajungând la câțiva pași de ușa morii, am auzit din ceiace se vorbea acolo: că nu se vor duce decât peste o jumătate de oră, fiindcă mama și bunica nu sunt gata cu bucatele pentru sfințire...

Mă întorsei, sării șanțul din nou, mă convinsei că lumânarea mea arde liniștit și alergai spre biserică. Distanța între a treia și a doua cotitură o trecui ca un fulger și, eșind la întâia cotitură, văzând din nou lumea la capătul aleii, mă oprii, liniștindu-mi respirația, îndreptându-mi statura și mersei apoi în pas solemn și încet înainte.

Nu fusesem încă văzut de acei care îmi așteptau întoarcerea cu atâta neliniște, nerăbdare și grijă. Atunci o nouă ideie îmi veni și mă făcu deodată să părăsesc aleea și să merg tiptil între morminte dealungul ei. Aci, înțelegeți că scopul meu era să mă apropiu cât mai mult de capătul aleii și de camarazii mei, și să sar deodată de după cel mai apropiat monument... Ce sperietură le voi trage!...

Eram încă destul de departe de scopul meu. Furișându-mă cu un freamăt ușor după morminte, am văzut și auzit deodată cum o umbră a sărit de jos și gâfâind se puse la fugă pe alee. Am recunoscut pe unul dintre camarazii mei. Am bătut din palme după el și am înaintat mai repede prin cele două rânduri de monumente mărginașe.

După câțiva pași, am dat peste o umbră de femeie rezemată de un monument; aci luminile dela biserică erau atât de aproape încât numai decât am recunoscut-o pe „Ea". Mă apropiai ca un erou serios, întrebai în șoaptă de ce se află aci și ce s'a întâmplat cu camaradul meu... Eu, îmi împlinisem doar angajamentul...

In loc de răspuns ea mă îmbrățișă și mă sărută o dată, a doua oară. Strângându-mă în brațe și așezându-mă pe o lespede lungă, îmi spuse:

— Ai să știi mai pe urmă. Acuma, sărută-mă!...

Am sărutat-o neîndemânatec și în acest timp ea mă strângea tot mai tare.

Eram zăpăcit și nu mai urmăream mișcările ei din cap, din piept, din mâini. Mă atingea desmierdându-mă peste tot. Și deodată, izbucni în șoaptă ascuțită:

— Ah, ce copil ești încă! Ce mic copil!

Și râzând:

— Intr'adevăr ai nevoe de o guvernantă care să-ți șteargă nasul cu batista.... Nu, nu! Am glumit! Ești un erou! Ai să faci isprăvi mari, când ai să crești... Hai, să mergem la dânșii. Sunt îngrijorați de tine. Am luat pe cel mai în vârstă dintre camarazii tăi și ne-am dus să te căutăm dealungul aleii printre monumente. Eram cu toții siguri că ne-ai păcălit: te-ai ascuns undeva aproape și ai vrut ca noi să pierdem răbdarea și să mergem să te căutăm, să te aflăm, poate, mort de spaimă, cu părul albit de groază...

Abia ne-am înfundat doi, după tine, dincolo de primele monumente și abia am început să ascultăm respirația vântului, camaradul tău, speriat de foșnetul pașilor tăi, se sculă nebun de groază de pe această lespede, și fugi... Mergem!

Camaradul meu atât de sperios, deși era în clasa a doua cu mine, avea vre-o cincisprezece ani...

Am eșit cu dânsa împreună pe alee, ne-au ajuns prietenii mirați. Apoi cu toții am mers până la lespedea tânărului preot de rit haldeian; am găsit lumânarea cu abajurul ei, așa cum o lăsasem.

S'a vorbit multe săptămâni în lumea liceenilor despre isprava mea... Intâlnind-o pe zâna mea aproape în fiecare zi, dimineața, când mergeam la școală ea nu numai că-mi zâmbea cu mare bucurie, ci și adăugă uneori:

— Ah, eroul meu! De ce ești atât de mic? Când ai să crești însfârșit mare?

Incă doi ani ne-am întâlnit, din ce în ce mai rar, când într'o zi am îndrăznit să-i răspund:

— Am început să cresc, trec în clasa a cincea, în Mai.

Ea îmi răspunse râzând:

— La toamnă mă înscriu la medicină la Universitatea din Petersburg.

ALEXIS NOUR

Copiilor

oferiți daruri folositoare și distractive:

INELUL PIERDUT de N. BATZARIA Lei 40.

EVREICA Nuvele și povestiri de Andersen Lei 50.

O CĂLĂTORIE IN LUMEA BASMELOR de Selma Lagerlöf traducere de Ana Canarache, 2 volume a Lei 80.

INCHISOAREA de FLORI Povești de MAX NORDAU Lei 20.

Cei trei frați împărați de P. Ispirescu Lei 20.

POVEȘTI CU NOROC de ALI-BABA, volum format mare cu clișee în culori. Lei 80

Cărticica păsărilor și animalelor de ION CIREȘU Lei 30.

O VESTE BUNĂ PENTRU COPII

A APARUT

A doua călătorie în lumea basmelor

Piticul Nils Holgersson care s'a plimbat cu gâștele sălbatece prin toată țara, a ajuns după multe peripeții în Laponia, unde a întâlnit pe bunii lui prieteni, cum și pe micul Mats.

De aci a început o nouă serie de aventuri, coborând toamna cu gâștele spre țările calde. Toate aventurile sunt cuprinse în **A doua călătorie în lumea basmelor** de Selma Lagerlöf, care a eșit acuma de sub tipar.

Toți cei care au iubit pe micul Nils, să citească negreșit sfârșitul aventurilor sale. Volumul costă 120 lei.

Trebue să citiți No. 17

GAZETA MEDICALA

Director: Dr. G. D. IONAȘESCU

S'a descoperit limbajul animalelor
Nu vorbesc numai oamenii, vorbesc și maimuțele, porcii, cerbii, broaștele, etc.
OMORAȚI MUȘTELE
Operațiuni fără durere
Boala zilei: **Tuberculoza**
Vă miroase gura?
Să mergem desculți...
Impotența sexuală
Răspunsuri la anchetă:
Fără haină și fără guler
Sportul tineretului
A. B. C.-darul medical
Consultațiuni GRATUITE
Forma viitoare a căsătoriei
Idealul fetelor berlineze
Căminul.—Copii frumoși
Numeroase ilustrațiuni
12 pagini. Un exemplar 6 lei
Red. și Ad. Str. Doamnei, 27 (Et. I)

Poeme fără viitor

Germeni

Tatăl cu cei trei băeți în restaurantul din grădina de vară: într'unul din băeți (cel mai mic) recunoști farmecul mamei absente.

* * *

Soarele a umblat azi mai puțin pe cer, luminându-ne de la o neobicinuit de mare depărtare oblică. Bate ora 12 din zi?... Nu se poate! E ora 6 seara!...

Curios cum nu s'a iscodit încă un ceasornic de gumilastic, adaptabil la anotimpuri...

* * *

(Experiență: Fără timp, toate simțirile sunt ridicole și toate evenimentele grotești).

Tragedie într'o oră. El îi face curte, o răpește; ea dă naștere unui copil, apoi își ia un amant. Mai sunt două minute: soțul îi surprinde, îi asasinează'n pat și se sinucide alături. Cortina.

* * *

S'a observat oare că chiar mahalagiii râd de mahalagiii din opera lui Caragiale?

* * *

Meșterul Manole *(A 75-a piesă cu acest subiect).*

Drama începe după *zidirea femeii meșterului Manole. Dar mănăstirea tot se dărâmă. Nu cumva o fi locul blestemat? Nu cumva femeia a fugit cu sânii zdreliți, dintre cărămizi? Manole știe: jertfa nu e îndestulătoare pentru crearea și trăinicia operei de artă. Mânăstirea nu se poate închega decât cu sângele și trupul celui care pune piatră peste piatră.*

Manole se zidește singur.

(A se cerceta printre domnii regisori și doamnele actrițe dacă un asemenea final nu e ridicol și nu va fi fluerat).

* * *

Imbrățișare prelungă.
El — Te iubesc!
Ea — Tu....
De fapt, se asasinează.

* * *

Nu mai stă gurița cuconiței, vorbind de bucate, de rochii, de albituri, de mode, croitorese și vecine — și numai chipul ei alb ca laptele și oval ca o frunză rostește în tăcerea lui deplină singurul cuvânt care, cu adevărat, din veacuri o exprimă.

* * *

Coteț cu găini la etaj, în București.

Cocoșul trâmbițează victorios, de-asupra firelor electrice, trecerea tramvaelor.

* * *

Țiganii cheltuesc noaptea între cărămizi, sub o bină. Fum. Lăută. Țapul Dionisios își strecoară cornițele și se așează cu ochii mari între ei, ațâțând jăratecul.

* * *

Revoluție.

Soarele'n dimineața asta n'a mai răsărit.

Undeva, în partea cealaltă, arde orașul, larg, leneș, pe'ndelete...

Soldați fără centiroane trec pe stradă cântând.

O prostituată sulemenită privește din poartă, ne'nțelegând nimic.

Trenurile au amorțit în zare, ca paianjeni negri pe cer.

Pe mijlocul drumului pustiu un bărbat și'n urma lui o femee cu legătură pe braț, ies din oraș îndreptându-se către ogoare...

* * *

Ce gust ți-a venit, opt ani după ce ai fugit și ai murit, să te'ntorci pe neașteptate, să intri'n odaia și'n așternutul meu și să mă'nșeli din nou cu mine-însumi?

* * *

In curtea regimentului, sub salcâmii'n soare de curând înfrunziți fanfara își încearcă instrumentele: eufonul, pistonul, fligornul, clarinetul, basonul...

In curând va veni și mâna care, ridicată, să creeze deodată muzica!

* * *

O tânără bonă elvețiană. Brodează. Pare o păpușă de câlți blonzi. In jur, amestecați cu nisipul, copiii. Și auzind cum țipă: „Carl"! Râzi, o privești gândind:
— Tiens, elle parle...

* * *

Valul te ia din lături, apoi din spate, din față și însfârșit înfășurându-te, se pierde'n tine.

* * *

Munți, remușcările zbuciumate ale pământului.

Intre două culmi de durere trece și azi o lună senină.

* * *

Șeherezada șade jos, măslinie, cu piciorușele sub ea pe un covor persan.

Vizirul cu bale'nsângerate o privește încruntat, iar mâna uscată strânge'n spasm mânerul hangerului de la coapsă.

Bazmul fetei stă să'nceapă.

Inefabila inteligență a celui înșelat! Deșteptăciunea, nebănuită, a Evei celei proaste, imbecilitatea, nevăzută, a Șarpelui iscusit!...

* * *

Luna lividă, ca buze sărutate.

* * *

Fată oacheșă grasă — caic turcesc încărcat cu pepeni galbeni, plutind pe ape leneșe.

* * *

Regină mincinoasă cu degetele mânjite de sânge, lasă capul încoronat pe umărul de oțel al regelui tău ostenit... Lumânările ard înapoia noastră, liniștit, în sfeșnicile lor de argint bătrân.

* * *

Un copil care fuge tot mai sus, pe scara latitudinală a globului, după floarea de tămâioară pe care o tot usucă vara.

Se pomenește'ntre ghețari.

* * *

O nebună suferind de mania veseliei fără pricină, e târâtă de un vardist de-alungul Palatului de Justiție.

Vardistul e asudat și 'ncruntat.

Nebunei, nimic nu-i poate strica fericirea!..

* * *

O pianistă ascultă într'un salon lectura unei poeme. Degetele ei, între timp, cântă pe câțiva trandafiri dintr'o vază, o melodie. Apoi grăește:

— Admirabilă poemă!.. Imi amintește un andante de Beethoven..

* * *

Un tată în cancelaria profesorilor:

— Nu bateți copilul!... Pe el îl doare carnea, pe mine mă doare sufletul!..

* * *

Frunza galbenă lanciolată cade'n lumina de toamnă, învârtindu-se voioasă ca o helice.

E singurul joc pe care-l mai aștepta.

F. ADERCA

Varia

Un părinte își întreabă fiul ce carieră i-ar plăcea mai bine.

— Vreau să mă fac colonel, — răspunde acesta.

— Dar bine, asta e o meserie primejdioasă. Căci te poate prinde inamicul.

— Atunci vreau să mă fac inamic...

★

Un ambasador francez în Mexic, foarte hipocondru și egoist, întreba pe secretarul lui de legație:

— Ia spune-mi, dragul meu, ce se întâmplă oare aci? Am impresia că se petrec lucruri neobișnuite.

— Cum, nu știți? A fost un cutremur spăimântător. Jumătate din oraș dărâmat; o mie de morți și cinci mii de răniți...

— Așa? Iți mulțumesc, dragă prietene; îți mulțumesc că mă liniștești. Inchipuești că crezusem că **eu** am fost apucat de amețeală...

★

Intr'o zi, prin anul 1860, doi elevi dela liceul din Agen, din clasa a șasea, s'au luat la bătae: unul era mic de stat și îndesat, celălalt svelt, blond, blajin, rece, dar totuși energic.

Loviturile plouau și dintr'o parte și din alta. In zadar interveni supraveghetorul ca să oprească lupta.

Deodată sosi un elev dela cursul de retorică, renumit pentru forța ca și pentru caracterul său simpatic. El despărți repede pe cei doi camarazi și, plasându-i la zece pași unul de altul, le ținu un mic discurs delicios compus din trei părți, foarte aplaudat de toți cei de față, asupra „înțelegerii cordiale". Pentru prima dată se pronunța acest cuvânt, devenit astăzi istoric.

Elevul furios era Jean Jules Brun, fost mai târziu ministru de război, blondul blajin era Justin de Salves, iar retoricianul era Armand Fallières, care ajunse președintele republicii.

★

Grădinarul: Planta aceasta aparține familiei begoniilor...

Clientul: Așa! Și o îngrijești d-ta cât lipsește familia!

★

Talleyrand, care avea darul de a-și exprima gândurile în vorbe puține, clare și precise, nu întrebuința nici în scris decât numărul de cuvinte indispensabile.

Odată el trimise la moartea unui prieten o scrisoare de condoleanțe, nemângâiatei văduve, cu următorul cuprins:

„Vai!

Talleyrand".

Câțiva ani mai târziu, aceiași doamnă, remăritându-se, îi comunică aceasta lui Talleyrand, care răspunse:

„Bravo!

Talleyrand".

PLASTICA

Pictorul C. Ionescu-Pașcanu a dat publicității întâia lucrare în românește despre „Tehnologia picturii".

E o carte din care artiștii, care de obiceiu nu prea cercetează materialul teoretic al specialității lor, fiindcă nu-l găsesc întotdeauna la îndemână, ar avea multe de învățat.

Autorul înfățișează într'un capitol de noțiuni generale constituția naturală a culorilor, împărțindu-le în trei grupuri distincte: minerale, animale și vegetale. Comparând aceste trei grupuri între ele, domnul Ionescu-Pașcanu constată că, din punct de vedere al întinderii, gruparea minerală poate forma o paletă completă. Din punct de vedere al rezistenței culorilor, tot gruparea minerală este recomandată în primul rând. Deasemeni, culorile din această grupare sunt și cele mai grele, putând elimina uleiul mai ușor de cât celelalte.

Domnul Ionescu-Pașcanu constată apoi că gruparea minerală e singura în stare să redea, într'o calitate coloristică superioară, lumina, aerul și materia.

Istoricul culorilor întrebuințate în pictură din timpurile cele mai vechi până azi, pregătirea pastei, compoziția paletei unor Rubens, Van Eick, Greco, Daubygnie, puterea de acoperire a culorilor, rezistența, alterarea și falsificarea lor, metodele de verificare, încercările pentru analiza culorilor, fierberea uleiurilor și sicativitatea lor, sunt cercetări folositoare tuturor celor ce pictează, dar, în acelaș timp, vrednice și de interesul publicului ce vrea să se inițieze în tainele artei.

Planșe și tablouri explicative întregesc textul și dau viață materialului informativ.

„Tehnologia picturii", rodul unei munci și al unor documentări serioase, trebue cercetată de toți elevii școalelor de Belle-Arte.

O recomandăm atențiunii Ministerului de Instrucție, fiind o lucrare de cea mai mare utilitate pentru învățământul nostru artistic.

* * *

Domnul Aurel C. Jiquidi a sintetizat „Scrisoarea pierdută" în zece litografii care înfățișează tipurile și scenele caracteristice din comedia lui Caragiale.

Gestul, amănuntul expresiv, ținuta și înconjurul, caracterizează personagiul caragialesc într'o sugestivă traducere grafică a cusurului inițial, a preocupărilor, a caracterului.

Ghița Pristanda, polițaiul orașului, cu mâna întinsă spre primăria unde se văd fâlfâind două steaguri, își demonstrează onestitatea.

Iordache Brânzovenescu și Tache Farfuridi au căzut de acord că, *dacă e trădare... trebue s'o știe și ei!*

Zaharia Trahanache, prezidentul a numeroase comitete și

comiții, e prins în momentul în care constată, indignat, că *o societate fără prințipii,... va să zică că nu le are!*

Zoe Trahanache și Ștefan Tipătescu citesc cu groază scrisoarea de șantaj a lui Cațavencu.

Cetățeanul turmentat, cu scrisoarea... găsită, întreabă parcă: „Mă rog, eu cu cine votez?"

Nae Cațavencu, avocat, director-proprietar al ziarului „Răcnetul Carpaților", prezident fondator al Societății Enciclopedice-Cooperative „Aurora Economică Română", e schițat în clipa în care alegătorii îl ovaționează pentru revelatoarea descoperire că, *în acest oraș de gugumani, el este cel dintâi!*

In sfârșit, Agamemnon Dandanache se adresează prefectului: *Păi țe crezi, neicusorule, cât p'ați să nu m'aleg; io care famelia mea dela pasopt în Cameră, si luptă si dăi si dăi si luptă...*

Intrunirea, bătaia și manifestația sânt schițate cu același umor, cu aceiași linie de șarjă, care contopește spiritul de observație și inteligența caricaturistului într'o interpretare grafică vioaie.

In această originală versiune, „Scrisoarea pierdută" rămâne un document unic, litografiile înfățișând, odată cu tipul caragialesc, și creațiile definitive ale primilor interpreți.

Mapa d-lui Jiquidi e un pios omagiu adus lui Caragiale și tălmăcitorilor textului său dramatic.

Intre puținele cărți de artă ce avem, lucrarea aceasta se înscrie cu o prețioasă contribuție.

H. BLAZIAN

FIGURI DISPĂRUTE

A. D. Xenopol

de I. PETROVICI

Intâia mea atingere cu opera și numele lui A. D. Xenopol este veche și depărtată, — ași zice, ca un velociped cu trei roate sau ca o mazurcă la balurile noastre.

Absolveam școala primară și iarăși mi se așeza pe creștet cununa premiantului întâiu. Tatăl meu, fericit de izbânzile repetate ale fiului său cel mare, se gândise să adauge și dânsul — de data aceasta — la teancul de cărți, care în sunetul de alămuri al muzicii militare mi se dădea la împărțirea premiilor, un volum mai de valoare și de un nivel mai înalt.

Mi-a destăinuit gândul său de mai înainte, fiindcă voia să cunoască dorințele mele. I-am spus că din toate ași vrea o carte de Istoria Românilor, care să povestească mai desvoltat, aceia ce în cartea de cetire a școlii era pe scurt și pe sărite. Consultându-se după asta cu directorul școlii, acesta i-a vorbit de Istoria lui Xenopol, apărută în mai multe volume. Tată-meu s'a hotărît să nu-mi cumpere de cât numai un volum și a comandat la o librărie din București, pe acel dintâiu din serie. Răspunzându-i-se că atât primul, cât și cel de-al doilea, sunt epuizate, am primit în dar volumul al treilea, care povestea tocmai partea ce mă încântase cu deosebire: domnia eroică și uimitoare a lui Mihai Viteazul.

Din prima zi de vacanță m'am pus cu zor la cetit, înecându-mă în bogăția amănuntelor, dintre care unele mai scădeau figura voevodului, așa cum o aveam eu simplificată, altele însă o făceau să strălucească și mai tare. Imi amintesc că trecusem cu cetitul de cucerirea Ardealului și-a Moldovei, și ajunsesem la bătălia de la Mirăslău, care știam că fusese începutul prăvălirii lui Mihai, și, pe când eram scuturat de frigurile unei așteptări naive, pe care adesea o ai chiar la o vârstă mai înaintată, — aceia de a-ți închipui că poate-poate au să se îndrepte lucrurile în favoarea eroului simpatic, ca și cum n'ar fi vorba de evenimente definitive, ci de unele în curs, și ar mai fi surprize cu putință într'o carte de istorie — pe când începusem deci cetirea bătăliei și studiam grafica unui plan, un unchiu al meu își făcu apariția în casă și se uită să vadă ce ceteam așa de cufundat.

— A! Istoria lui Xenopol; tu știi cine este acesta?

După ce n'am putut să-i dau nici o lămurire precisă, dânsul începu să spue:

— Am fost coleg de clasă cu Xenopol la Iași, ne întrecea pe toți camarazii, era o inteligență superioară... E foarte învățat... și altele și altele, pe care părinții mei le-au ascultat cu un interes mai mare de cât mine, pentru care autorul dispărea cu totul înaintea cărții în care mă adâncisem cu-atâta patimă și sete...

* * *

La liceu, la Sf. Sava, n'am avut prilejul până în clasa a patra — când ni s'a recomandat manualul lui de Istoria Românilor — să mai aud de Xenopol de cât o singură dată. Era vorba de-o polemică de ziare cu profesorul nostru I. C. Georgian, care tipărise o broșură unde susținea că Ștefan cel Mare domnise și 'n Muntenia 12 ani. N'am cetit de cât foiletonul lui Georgian, adus de un elev în taină și-mi amintesc și astăzi de unele expresii pitorești și agresive cu care gratifica pe Xenopol într'o replică destul de virulentă pentru a ne amuza pe noi, băetanii, care ne simțeam pe de-asupra solidari cu profesorul nostru. Astăzi nu mai este discuție, că teza lui Georgian era greșită și dacă pe noi ne convinsese așa de repede, aceasta, pe lângă admirația noastră nereflectată pentru un om în multe privințe captivant, a mai purces și de-acolo că argumentele lui Georgian erau mai la nivelul capului nostru, fiind, în cazul de față, mai mult de școlar, decât de profesor.

Despre manualul de clasa a patra, unde Xenopol oferea școlarilor o sinteză redusă, dar totuși destul de bogată a istoriei noastre naționale, păstrez amintirea precisă a însușirilor de fluență agreabilă și limpezime cristalină a stilului acestui autor, care, fără a te orbi cu profuzii de coloare, n'are însă niciodată fraze-șarade sau întortocheri sibiline.

Stilul lui A. D. Xenopol îmi amintește oratoria lui Take Ionescu, — fără imagini, dar diafană și curgătoare — caracterizată potrivit de Gheorghe Panu ca „un torent limpede și natural".

Mai rețin și alte lucruri din cartea lui Xenopol: viguroasa dialectică cu care era combătută teoria lui Roesler precum și meritul de-a ne fi făcut să iubim trecutul nostru, nu numai din paginile lui glorioase, ci și prin acelea de umilință, ceiace nu era tocmai lesne de obținut de la orgoliul necumpănit al copiilor, pentru care suferința nu sfințește și înfrângerile nu desvoltă simpatie.

* * *

Când am intrat la Universitate, fără a mai fi cetit alte scrieri ale lui Xenopol, aveam totuși convingerea — depusă din atmosferă — că el este o mare personalitate, cu toate rezervele pe care le cetisem în „Opiniile sincere" ale d-lui Nicolae Iorga, precum și din alte articole ostile ale acestui polemist redutabil și necruțător. Și atunci când Xenopol, venit pentru mai multe zile în Capitală, a fost autorizat să ție câteva conferențe la Universitatea din București, am alergat în Sala No. 4, unde am găsit o îmbulzeală, parcă și mai mare decât aceia cunoscută la cursul lui Titu Maiorescu.

Pe la nouă seara și-a făcut apariția pe ușă un moșneguț simpatic, cu favorite albe și cu mustățile rase, cu ochii limpezi și zâmbitori, surprinzându-ne mai puțin printr'o înfățișare pe care i-o cunoșteam din fotografie, cât printr'o călcătură curioasă, — ai fi zis că-i scuturat, când pășește, de o pilă electrică.

Când a rostit primele fraze am avut o scurtă decepțiune, toți acei obișnuiți cu oratoria maioresciană, turnată în fraze solemne și pline de sonoritate. Vorba lui Xenopol era familiară, nepretențioasă și c'o intonare moldovenească care numai metalică n'o făcea.

Deziluzia însă s'a risipit repede. Fiindcă vorbirea care nu domina dintru'ntâiu sala, se dovedea totuși foarte insinuantă, în forma ei prietenoasă și dulce ca o șoaptă. Dar mai presus de caracterul expunerii, care fără a fi oratorică, era *personală*, cuprinsul sistematic și luminos al conferențelor, care se desvolta cu ușurință și fără o umbră de efort, a impus tuturora și ne-a făcut să vedem un magistru înaintea ochilor noștri.

Au fost în total vre-o patru conferențe. Subiectul a două din ele mi-l aduc bine aminte: Rolul oamenilor mari în Istorie și, alta, Politica de rasă. In această din urmă conferență, Xenopol și-a afirmat credința că sistemul alianțelor viitoare va ține seama de factorul rasei. Multe din detaliile acelei previziuni nu s'au îndeplinit întocmai, însă orice s'ar spune, în ultimul război care a cutremurat Europa, înrudirea de sânge a popoarelor — cu toată diversitatea intereselor — și-a aruncat și dânsa cuvântul în balanță, potrivit prevederilor lui Xenopol din acea conferență de la începutul secolului XX.

* * *

In toamna anului 1906, o conjonctură de împrejurări a făcut să devin colegul lui Xenopol la Universitatea din Iași (coleg minor deocamdată, cu gradul de conferențiar).

De data aceasta posedam despre activitatea sa multilaterală o icoană mult mai completă. Cetisem și alte volume din Istoria Românilor, istoria lui Cuza-Vodă și mai ales studiasem Teoria Istoriei, ca mai aproape de specialitatea mea. N'aș putea să spun că această operă filosofică m'a împăcat cu desăvârșire și că n'am găsit unele inadvertențe în interpretarea filosofi-

(Continuare în pagina 4-a)

lor şi folosirea noţiunilor. In special unele concepte kantiane erau cam simplu tălmăcite...

Dar, oricâte obiecţii s'ar putea aduce, scrierea lui Xenopol, este o operă de cugetare robustă, crescută ca o plantă din pământul faptelor istorice pe care dânsul le îmbrăţişase în largi sinteze luminoase. Prin întreg dedalul eşafodajului logic, ceia ce se menţine ca un fir neîntrerupt, este un bun simţ sănătos şi realist, o intuiţie exactă a situaţiilor, care împrumută acestei opere un caracter mult mai apropiabil şi mai convingător decât bunăoară opera cu concepţie înrudită a lui Rickert, apărută cam o dată, mult mai rebarbativă după mine, prin subtilităţile ei artificiale şi prin toată atmosfera de spiţărie dialectică...

Astăzi şi mai mult decât atunci, văd în „Teoria Istoriei" a lui Xenopol, principala contribuţie a poporului nostru la tezaurul cugetării filosofice mondiale. In orice caz opera aceasta o socot mai durabilă decât aceia a lui Vasile Conta, gânditor constructiv şi dânsul, dar mai puţin deschizător de drumuri nouă.

Criticismul sever al acelora care n'au văzut în opera filosofică a lui Xenopol de cât elementele dogmatice sau naive, ca şi cum n'ar fi putut să găsească atâtea alte lucrări excelente, mai uită un lucru esenţial: că o operă de creaţie presupune şi acte de *credinţă,* care ascund îndeobşte idei nedovedite, a căror afirmare confientă seamănă adesea a naivitate.

Nu fac câtuşi de puţin apologia dogmatismului şi nu vreau să arunc pietre în grădina criticei. Dar tot aşa sunt nevoit a recunoaşte că hipercritica poate ucide creaţia, şi 'n orice operă constructivă vastă se află mai în totdeauna ş'o dungă de naivităţi...

Sosit la Iaşi cu admiraţie temeinică pentru personalitatea lui Xenopol, precum şi cu amintirea frumoaselor conferenţe ascultate la Bucureşti, mă aşteptam să găsesc un profesor, cu sala gemând de lume, cu un curs răsunător şi popular. Şi ce grozavă mi-a fost desamăgirea când l-am văzut într'o dimineaţă, la Universitate, intrând într'o minusculă săliţă unde abia se strânseseră vre-o 10—15 studenţi. De sigur mai ales în vremea aceia — când Basarabia nu-şi vărsa aicea contingentele ei de tineri — Universitatea ieşană avea studenţi puţini. Dar vina era şi-a lui Xenopol care îşi ţinea cursul cetind din cărţile sale, fără să mai învioreze filele îngălbenite cu consideraţii sau adaose noi. Cel puţin în anii săi din urmă, Xenopol nu lăsa să treacă în prelegerile universitare mai nimica din suflul meditaţiilor sale rodnice, pe care le-a împins fără odihnă până aproape de marginea vieţii.

După cum cursul său de la Universitate nu atrăgea lume multă — chiar în comparaţie cu alţi colegi de-ai lui — revista pe care o conducea la Iaşi, „Arhiva", ieşea cu pagini anemice şi fără colaboratori importanţi. Sau chiar atuncea când se rătăcea vre-unul, nu putea de-acolo ajunge la notorietate, cum este cazul tipic al lui Hogaş, care a trebuit să moară ca să devie cunoscut.

Şi totuşi în această „Arhivă" care părea vetustă şi ofilită, am cetit câteva pagini admirabile, în care se înfrăţeau armonic evocarea naturii şi meditaţia filosofică. Paginile erau scrise de Xenopol însuşi, la moşia sa de pe Jijia, unde o noapte de vară cu holdele cerului înstelate, îi inspirase asupra infinitului reflecţii pline de sugestie şi de taină...

Cu A. D. Xenopol am avut raporturi bune, fără a ajunge la intimitate. Deosebirea de vârstă era prea sensibilă, (peste 35 de ani), şi-apoi nici unul nu ne ţineam de vizite ci stam mai mult, cu cărţile, acasă. Numai târziu, la sfârşitul războiului, împrejurarea unei încuscriri familiale m'a dus adesea în locuinţa lui, dar unde — vai! — nu mai găseam pe Xenopol de altădată, ci priveliştea dureroasă a unui paralitic ce nu se mai ridica din cărucior, a unui bolnav incurabil cu vorba împleticită, cu privirea absentă, cu vioiciunea stinsă...

Totuşi am fost martor de-aproape la câteva evenimente unde dânsul a fost centru sau măcar factor important.

Imi amintesc de o sărbătorire contramandată şi de alta înfăptuită.

Ţinuse un şir de prelegeri la Sorbonna, fiind cel dintâiu Român admis pe catedra universităţii pariziene, unde Românii până atuncea nu stătuseră de cât în bănci.

Când s'a întors la Iaşi, un comitet de iniţiativă a vrut să organizeze un banchet. Dar de odată isbucneşte o campanie de presă foarte curioasă, ridiculizându-se mersul la Sorbonna şi afirmându-se că Xenopol a făcut ţara de râs. Se vede că chiar într'o astfel de chestiune, nu se poate deschide drumul fără martiraj!

Dar este fapt că această campanie deslănţuită a creat o atmosferă neprielnică sărbătoririi, şi chiar unul dintre colegii cei mai apropiaţi a refuzat să-şi oprească tacâmul, adaogând şi o reflecţie destul de grosolană.

Va fi simţit bătrânul savant adâncă amărăciune, suportând-o totuşi c'o frumoasă seninătate şi fără a se abate de la aerul său „bon enfant".

Banchetul însă s'a dat în anul următor, dupăce Xenopol ţinuse cursuri a doua oară, de data asta cu plată, la „Collège de France". Acuma amuţise toată lumea şi atmosfera de admiraţie se închegase cu un cer albastru fără picătură de nor. A fost masă mare şi însufleţită, a cărei privelişte o am limpede în minte şi zăresc chiar alături de Xenopol pe colegul cu grosolănia, căruia totuşi sărbătoritul îi zâmbea prieteneşte, — căci Xenopol nu ţinea supărare şi uita jignirile uşor.

O altă împrejurare care subliniază iarăşi calităţile de inimă ale acestui suflet bun, a fost la retragerea lui Maiorescu din învăţământ. Universitatea din Bucureşti unde ilustrul profesor funcţionase ultimii douăzeci şi cinci de ani, organizase în sala Senatului o sărbătorire impozantă, unde au vorbit rectorii şi decanii, un reprezentant al tinerimii, răspunzându-le tuturora Maiorescu, c'o emoţiune pe care ştia totuşi s'o domine totdeauna.

Xenopol a crezut că-i potrivită o analogă sărbătorire şi la Iaşi, unde Maiorescu îşi începuse cariera, ca profesor şi de unde îndrumase cultura românească, prin Junimea şi Convorbiri literare.

Sărbătorirea a şi avut loc la Iaşi, în aula Universităţii, prin Noembrie 1909.

Cu vre-o săptămână mai de vreme întâlnesc pe Xenopol pe stradă şi văd că mă opreşte.

— Ştii că-l aducem pe Maiorescu, să-l sărbătorim şi aici.

— Da?

— Am fost eu la el acasă... i-am propus şi a primit.

— Dar parcă nu eraţi bine!... îngânai eu intrigat.

— Ce are aface? E un om mare şi eu nu ţin socoteală de alte lucruri.

Despărţindu-mă de dânsul, mi-am amintit mai multe amănunte. Nu ştiam tocmai bine de unde provenise ruptura între ei, probabil de la politică, Xenopol separându-se de junimişti.

Dar ştiu că Maiorescu nu-l avea de loc la inimă şi nu o dată l-am auzit încondeindu-l cu vorbe aspre şi dispreţuitoare. Dar osebit de ce spunea în conversaţii private, nici în scris nu-l menajase şi erau numai câteva luni de zile de când într'o nouă ediţie a „Criticilor" afirmase despre Xenopol că Istoria lui Cuza-Vodă e fără nici o însemnătate şi că se vede „încurcat în formularea unei pretinse legi istorice".

Aprecieri excesiv de dure şi care nu-şi au suficientă justificare în concepţia diferită pe care o avea Maiorescu de Istorie, aşa că poate trebueşte invocată şi încordarea raporturilor personale.

Sărbătorirea lui Maiorescu la Iaşi a luat proporţii de nuntă domnească. Primire la gară dimineaţa, mai multe popasuri prin edificii unde odinioară răsunase cuvântul său elocvent, masă cu elevii de la liceul unde pe vremuri fusese director, vizită la Şcoala Normală, în sfârşit seara pe la cinci ore, ceremonia omagială din aula Universităţii.

Aci s'au ţinut mai multe discursuri. Xenopol care fusese motorul sărbătorii — desbrăcându-se de orice resentiment sau rancună — a rostit şi el o cuvântare, care dacă n'a fost cea mai bună (mult mai impresionantă prin colorit şi căldură emotivă fusese acea a profesorului Petre Răşcanu), a fost însă de sigur aceia care a împins elogiile până la superlativ. Probabil năvălit de amintiri duioase, din vremea când Maiorescu îl sprijinise efectiv, Xenopol a mărturisit patetic: „Eu sunt creaţia lui Titu Maiorescu!"

C. Barasky — Compoziţie

Am remarcat îndată că Maiorescu, răspunzând la urmă, nu i-a dat nici cea mai mică revanşă, mărginindu-se a pomeni, în forma cea mai sobră, de „vechiul său elev, Alexandru Xenopol".

Dar cu toate că ştiam bine că Maiorescu nu-şi variază sentimentele de la o zi la alta, totuşi nu fără puţină surprindere am ascultat peste vre-o lună-două această plângere a lui Xenopol care m'a acostat iarăşi la o răscruce de uliţi.

— Indrăcit om mai e profesorul d-tale ...şi al meu... îmi spune Xenopol. Bine, când l-am sărbătorit dăunăzi, eu i-am spus ce nu i-a spus nimeni: că sunt creaţia lui. Ce voia mai mult de cât atâta şi cu ce-aşi fi putut să-l omagiez mai tare?... Şi totuşi tot chiorâş se uită la mine, şi mă evită şi-acuma la Academie...

Fără voie mi-am amintit de-o frază ce mi-o spusese mai de mult Maiorescu, în vremea pe când eram student, dar cu privilegiul de a-l vizita acasă:

— Eu, când bătrânul ăsta care se bagă în toate, vorbeşte la Academie, nu stau să-l ascult niciodată.

Este drept că bunătatea angelică, nu făcea parte din tezaurul însuşirilor lui Maiorescu, de altfel superioare mai toate!

Terminând aceste însemnări de fapte, care implică caracterizări sufleteşti, voi mai face menţiune numai de o singură întâmplare, care nu îmi este deosebit de plăcută şi din care reiese iarăşi firea generoasă, spontană şi eminamente bună a lui A. D. Xenopol.

Pe la începutul anului 1910 scrisesem un studiu filosofic cu titlul: *O nouă metodă inductivă.* Imi păruse mie după aprofundări migăloase că tabloul metodelor formulate de Logica lui John Stuart Mill nu este complect şi că din practica ştiinţii s'ar mai putea extrage şi alte metode, silindu-mă, la una din ele, să-i găsesc formula, schema şi să-i definesc limitele.

Această contribuţie proprie la capitolul inducţiunii, după ce am redactat-o şi refăcut-o de mai multe ori, am trimis-o d-lui Rădulescu-Motru, pentru a o face să apară în revista sa: Studii filosofice.

După câteva luni mi s'a trimis corectura în pagini cu menţiunea de-a o înapoia cât mai curând. Când eram gata cu corijarea, am fost de-odată cuprins de un scrupul, aproape de-o îngrijorare. Pierdusem din siguranţa temeiniciei studiului şi simţeam nevoia unui control. Nu eram convins că d. Rădulescu-Motru îl cetise, deoarece, colaborator mai vechiu la revista d-sale, manuscrisele mele treceau de-adreptul la tipografie.

Cui să mă adresez la Iaşi cu rugămintea de a-mi da părerea, — părerea fireşte cât mai autorizată? Şi după puţină şovăire m'am fixat la Xenopol, cunoscător serios al metodologiei şi, mai mult decât atâta, un gânditor renumit.

M'am îndreptat spre locuinţa lui din strada Vasile Conta şi găsindu-l la lucru acasă, am stăruit să jertfească o oră-două pentru a ceti paginile ce i le-am adus.

— Bine drăguţă, bine drăguţă... o să le cetesc.

— Sunt cam aride, d-le Xenopol, dar nu te supăra, căci uite parcă am puţină îndoială.

— Eu, o să-ţi spun fără înconjur părerea mea.

Ne-am despărţit cu înţelegerea să trec iarăşi pe la dânsul, peste două zile.

Cum ar fi poimâine la aceiaşi oră, m'am prezentat din nou la el acasă, — dar servitoarea îmi spune că domnul a ieşit.

Puţin cam contrariat şi din ce în ce mai sceptic, am colindat pe străzi o vreme, pe urmă mi-am luat de la un chioşc ziare şi m'am instalat pe terasa unei berării. Ca orice ieşan încep lectura cu foile locale, cu „Opinia", care pe atunci era gazeta cea mai bine informată şi avea tirajul cel mai întins. Ca îmboldit de o presimţire desfac la pagina a doua, care de obiceiu nu este cea mai interesantă, şi ochii mi se pironesc la rubrica „Litere, Ştiinţe, Arte" pe un titlu: *O nouă metodă logică* şi pe-o iscălitură: *A. D. Xenopol.*

Aşa dar gloriosul savant nu numai că fusese mulţumit, dar nici nu-şi putuse conteni mulţumirea şi — dată fiind firea lui entusiastă — s'a dus să dea o notă la ziar.

Cu sufletul scăldat în încântare am cetit de câteva ori rândurile ce urmează:

„Domnul I. Petrovici, conferenţiarul de filosofie dela Universitatea noastră, a scris de curând în revista Studii filosofice a d-lui C. Rădulescu-Motru, un foarte însemnat studiu de Logică, intitulat: *O nouă metodă inductivă,* în care d-sa atrage luarea aminte asupra unei a 5-a metode, pe lângă cele 4 cunoscute: *a concordanţei, a diferenţei, a variaţiilor concomitente şi a rămăşiţelor.* Această metodă se referă tot la aflarea cauzei, însă într'un caz special, anume când e vorba de a se şti, dacă o cauză este numai iniţială sau trebue să fie permanentă, pentru a-şi avea efectul; cu alte cuvinte aflarea dacă o *cauză care a produs un efect este necesară menţinerii sale,* sau dacă, odată născută, fenomenul subsistă şi fără mai departe a ei lucrare.

Cercetarea d-lui Petrovici dovedeşte un spirit pătrunzător şi credem că lucrarea d-sale prezintată în o limbă streină ar fi bine primită de logicianii specialişti".

A. D . Xenopol.

Astfel primeam răspunsul prin gazetă („Opinia" din 26 Iunie 1910) odată cu tot publicul care era invitat să ia cunoştinţă.

A fost una din zilele fericite ale vieţii mele, şi surexcitat de bucurie, am rămas în oraş cu câtiva prieteni, până noaptea târziu...

I. PETROVICI

Misterele lui Edgard Poë

Există doi ani în viaţa chinuită a lui Edgar Poë de care nu ştim aproape nimic. Nici o rază de lumină n'a străbătut întunerecul lor turburător.

Poë continua la Richemond studiile pe care tatăl lui adoptiv, John Allan i le impusese întâi în Anglia. Idila începută cu o vecină s'a încheiat brusc, având pentru el cele mai neaşteptate urmări. Faptul s'a petrecut în 1827. Iubita se căsătorea. Simţirea lui de poet a fost adânc jignită. Pe de altă parte, tatăl adoptiv îi scrise câteva scrisori usturătoare din pricina unor datorii de joc de cărţi.

Rănit de două ori în orgoliul lui, Poë plecă vagabond la începutul anului 1827 şi de-aici începe taina vieţii lui.

Poë a povestit mai târziu că neavând decât un dolar, s'a angajat muncitor pe un vas de cărbuni care pleca spre Europa. Revoluţia naţională din Grecia, renumele şi pilda lui Byron, înflăcăraseră mintea lui Poë. Voia să se înroleze voluntar. Firea combativă, moştenită dela moşii lui irlandezi, se arăta în această pornire entusiastă. Moşul lui, David Poë, fusese una din figurile proeminente ale revoluţiei americane. După mărturisirile lui Edgar Poë, el nu s'a mulţumit să lupte pentru eliberarea Eladei, ci a urmat trupele ruse la Petersburg, unde în urma unor scandaluri şi bătăi cu marinarii ruşi a fost arestat, eliberat prin intervenţia ambasadorului Statelor-Unite şi repatriat. Fratele lui Edgar, William, a avut o aventură aproape identică.

Amândoi, copii de actori săraci, trecând cu trupa din oraş în oraş şi-au văzut părinţii închizând ochii într'o sărăcie cumplită. Cei doi copii au fost luaţi de oameni cu dare de mână. Familia lui Allan din Richemond a adoptat pe Edgar, familia Didier din Baltimore, pe William. Fraţii semănau sufleteşte ca două picături de apă: aceiaşi inteligenţă ascuţită. William a fost în Grecia şi apoi la Petersburg.

Ce l'a făcut pe Edgar Poë să se laude cu întâmplări trăite de fratele său?.. .Să fie dorinţa de a se lăuda? Mai curând talentul lui de a mistifica, de care dă dovadă din şcoală, la Academia militară şi mai târziu ca ziarist. Se ştie că a mistificat multă vreme cu un balon cititorii ziarului *New-York Sun.* Tot astfel cu *Revelaţia mesmerică* şi *Cazul domnului Valdemar* şi-a bătut joc, cu toată seriozitatea, de savanţi şi uluind pe neştiutori cu turburătoare descripţii.

Suferea deci de mitomanie, de acea bizarerie care-l făcea să creeze o istorisire în stare să-l pue în evidenţă şi să-i dea prestigiu.

Şi s'a petrecut un fenomen foarte ciudat. Această aventură în Grecia şi Petersburg rămăsese atât de vie în amintirea lui că după douăzeci de ani o povesteşte din nou, fiind bolnav, împodobind-o cu amănunte noui, ultra-romantice şi turburătoare. Tot povestind, începuse, probabil, să creadă şi el.

In 1847, soţia lui, biată fiinţă vestejită, bătută ca şi el de valurile vieţii, moare într'o sărăcie cumplită la Fordham. Durerea lui Poë nu se poate descrie. Cade şi el bolnav, pradă unor friguri cerebrale care-i ameninţă viaţa. Pe biata Virginia Poë o îngrijise o femeie de inimă, doamna Shew. Poë fiind încredinţat că viaţa lui amarnică se va încheia atunci, a rugat pe doamna Shew să scrie după dicteul lui povestirea călătoriei şi aventurilor lui în Europa, cu o urmare rămasă până atunci secretă.

Plecând din Rusia pe un vapor de comerţ, s'a oprit la Boulogne-sur-Mer unde, din pricina unei femei, a avut un duel şi a fost grav rănit. Il îngrijea o bătrână la care locuia. In aceiaşi casă locuia şi o doamnă din Anglia, venită să scape din ghiarele desfrânării un frate risipitor. Aflând de întâmplarea tânărului american, doamna s'a ocupat deaproape de el, săptămâni întregi. N'a fost nicio dragoste între ei, căci doamna, lipsită de farmec, avea numai o privire seducătoare. Poë a scris o poemă *Ochii binecuvântaţi,* voind să i-o dedice, dar doamna s'a opus, ca trecerea ei prin Franţa să rămâe necunoscută. Apoi l-a ajutat să plece în America.

Tot atunci Poë a mai povestit într'un roman, extraordinarele lui peripeţii în Europa, roman intitulat: *Viaţa unui artist în ţara lui şi în străinătate.* Poë a plecat la Londra, în căutarea unui editor. Manuscrisul, după neobicinuite peripeţii, s'a rătăcit, dar n'a fost pierdut cu desăvârşire. Exista o traducere franceză care a apărut sub semnătura romancierului Eugène Sue şi pe care o da drept operă proprie. (Poë afirma totdeauna că e plagiat). A scris oare într'adevăr *Ochii binecuvântaţi* şi *Viaţa unui artist?* Sau sunt numai halucinaţiile unui creer în delir? De altfel nu există nici o lucrare *Viaţa unui artist,* care să poarte semnătura lui Eugène Sue...

Povestirea întâmplărilor lui în Europa se închee cu trecerea prin Londra. Păcat că d-na Shew n'a păstrat filele scrise de mâna ei, socotindu-le simple elucubraţii ale unui biet bolnav... Mult după moartea poetului, care s'a întâmplat în 1849, întrebată de biografi, doamna Shew a încercat să reconstitue din amintire povestirea lui Poë, menită să ascundă cu desăvârşire adevărul.

Biografii cei mai noui ai poetului întunecat sunt de părere că Edgar Poë după ce a plecat din Richemond în împrejurările pe care le ştim, s'a gândit să se înroleze în armata de eliberare a Greciei. Dar a renunţat şi s'a angajat pe un vapor comercial care pleca spre Anglia. Aci, lipsit de mijloace şi neizbutind să-şi creeze venituri, s'a 'ntors în America. Dar a stat multă vreme ascuns, spre a nu se umili mărturisind înfrângerea. Schimbându-şi numele s'a înrolat în armata americană. Se numea atunci Edgar A. Perry, nume ale cărui litere iniţiale sunt ale numelui adevărat. A servit în artilerie, în garnizoana Fort. Ofiţerii cu care se împrietenise l'au sfătuit să se împace cu familia, care l'ar primi ca pe fiul risipitor. Şi-ar putea relua studiile la Academia Militară şi să devie ofiţer. Un nou orizont se deschidea vieţei lui Edgar Poë. Se duse la Richemond, deşi jurase să nu se mai întoarcă niciodată. Dar îl aştepta o nenorocire. Doamna Allan, care-l iubise mult şi poate-l înţelesese mai mult decât d. Allan, tocmai murise... Domnul Allan, mişcat de durerea lui Edgar, îl iartă şi-l ajută să intre în Şcoala Cadeţilor din West-Point.

Dar n'a stat decât puţină vreme. Din pricina indisciplinei, Edgar Poë este dat afară din şcoală şi d. Allan, furios, se desparte pentru totdeauna de fiul adoptiv.

Şi a început pentru Edgar Allan Poë acea viaţă cumplită ale cărei reflexe întunecate şi halucinante dau operei lui farmecul ei infernal. — *A.*

Alfred de Musset

Marele melancolic *Alfred de Musset* s'a născut la Paris în 1810. A fost colegul de şcoală al ducelui de Orleans, fiu al regelui Louis-Philippe, care i-a păstrat şi mai târziu prietenia. A încercat diferite studii, — medicina, dreptul, pictura; însfârşit a fost atras de mişcarea literară din 1830, spre poezie. Două culegeri de poeme publicate una după alta, îl aşezară între marile talente, dar revoltară pe cititori prin imoralitatea lor. Celebru la douăzeci şi trei de ani, deveni secretarul George-ei Sand şi făcu împreună cu ea un voiaj în Italia; în curând se produse o ruptură între el şi ilustra scriitoare, dar de pasiunea pentru ea nu s'a putut vindeca niciodată. Musset e desigur cel mai mare poet liric francez alături de Victor Hugo. Numai cu oarecare rezervă poate fi numărat între romantici, deşi membru al cenaclului lor, căci el a mers pe căile lui proprii şi şi-a râs adesea de fantasticismul romanticilor (vezi „Ballade à la lune"). Musset e poetul durerii universale, era influenţat de Byron, alături de care trebue pus. Cea mai frumoasă expresie a dat melancoliei sale în ciclul „Nopţilor": „Noaptea de Mai", — de August", — de Octombrie" şi de Decembrie". In tinereţe sorbise din plin cupa plăcerilor şi ajunsese un desgustat; blazare şi scepticism puseseră stăpânire asupră-i; în scrierile lui se arată un suflet sfâşiat de lupta lăuntrică a pasiunilor şi dispreţul precoce pentru viaţă. In „Povestea Mierloiului alb", micul roman simbolic, ironic şi sentimental, apărut în ultimul număr al „Lecturii" într'o cizelată traducere de Profira M. Sadoveanu, — e propria poveste a poetului. Musset a impus nu numai prin poeziile lui, ci şi prin proza lui. „Nuvelele" sunt capodopere de pictură, de caracter şi de vervă. A mai dat şi un şir de comedii — proverbe şi drame care avură un foarte larg succes. Pomenim printre drame pe „Lorenzacio" jucat şi la noi.

Datorită protecţiei ducelui de Orléans ocupă un loc de bibliotecar la ministerul de interne. Mai târziu Napoleon III îi dete titlul de „lector al Impărătesei". De mult poetul, care-şi simţia inspiraţia şi talentul în stingere, căuta excitaţii în desfrâu şi petreceri. A fost ales în 1852 membru al Academiei franceze. In 1857 muri în vârstă de 47 de ani.

Un strop de rouă

Pe obrazul roz de floare
Râde-un picur alb de rouă;
Şi'n lumina care plouă,
Pare-un strop desprins din soare.

Dar când se distramă zorii,
Pe pământul cald de roade
Picurul de rouă cade,
Lacrimă din geana florii.

Şi'n lumina lui pierdută,
Pare-o boabă de mister,
Unde lutul se sărută
Cu azurul de pe cer.

I. BERG

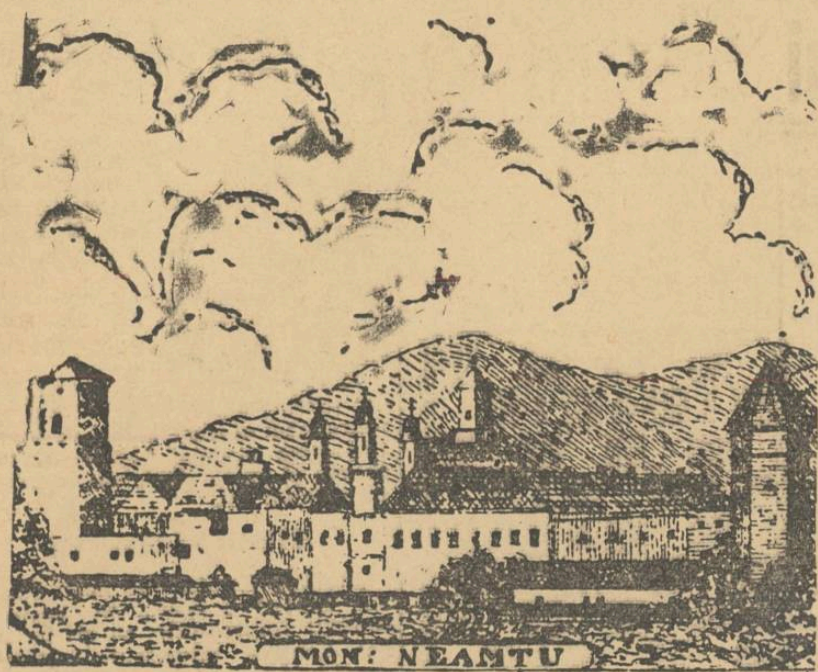
Cuprins interesant, instructiv şi distractiv hârtie aleasă şi tipar curat: iată ce este

Biblioteca „DIMINEAŢA"

au mai apărut până azi:

100. — **Pacostea** de Ion Dongorozi 8.—
101. — **Noaptea** de Vladimir Korolenko 8.—
102. — **Duşmanul somnului** de Giovani Papini 8.—
103. — **Vartolomei argatul şi dreptul său** de Ivan Cancar 8.—
104. — **Cine-i vinovat** de F. Dostoievski 8.—
105—106. — **Cucerirea vieţii** de Sergiu Voronoff 20.—
107. — **Amok** de Ştefan Zveig 8.—
108. — **Dragoste şi pâine** de August Strindberg 8.—
109. — **O noapte a Cleopatrei** de Theophile Gautier 8.—
110. — **Contesa Laginsky** de Honoré de Balzac 8.—
111—112. — **Taifun** de J. Conrad 10.—
113. — **Lirismul şi totalitatea artei** de Benedetto Croce 8.—
114—115. — **Cutreerând Spania** de Romulus Cioflec 10.—
116. — **Potirul Vieţii** de Ivan Bunin 8.—
117. — **Nuvele** de A. Cehov 8.—
118. — **Inchisorile mele** de Paul Verlaine 8.—
119. — **Scrisoarea unei necunoscute** de Ştef. Zweig 8.—
120—121. — **Popa Gapon** de Milda Chomse 15.—
122—123. — **Fermina Marquez** de Valéry Larbaud 15.—
124. — **Dactilografa** de I. A-gârbiceanu 8.—
125—126. — **Din viaţa animalelor** de George Panu

Aceste volume se găsesc de vânzare la toate librăriile din ţară şi se pot comanda direct dela editura *„Adeverul" S. A., Bucureşti, strada Constantin Mille* („Sărindar) *No. 7—11,* trimiţându-se costul volumelor prin mandat poştal şi indicându-se pe cuponul mandatului numărul volumelor comandate. Expediţia se face prompt şi franco la domiciliul indicat.

Mânăstirea Neamț

Pe valea pârâului Neamț ce se strecoară printre falnicii munți cu acelaș nume încă de la întemeerea principatului Moldovei, Petru Mușat, fondatorul dinastiei cu acelaș nume ce a dat mulți domni scaunului Moldovei, a găsit cu cale să zidească o Mânăstire, devenind și pe calea aceasta întemeetorul și al vieții călugărești în Moldova. Mânăstirea a ridicat-o pentru pomenirea și ertarea păcatelor moșilor și strămoșilor, precum și pentru a-i servi ca loc de odihnă sufletească după trecerea din această viață.

Mânăstirea fu zidită pentru părinții: Sofronie, Pimen și Silvan, foști discipoli ai lui Nicodim, întemeetorul vieței monahale în Țara românească.

După cum ne spune pizania, Mânăstirea s'a zidit în anul 1392 având hramul Inălțarea Domnului.

In anul 1472 întâmplându-se un cutremur mare, călugării de teamă începură să slujească într'o biserică de lemn cu hramul Sf. Ion Cuvântătorul ce fusese ridicată de Alexandru cel Bun.

Marele Ștefan, ctitor a numeroase biserici în Moldova, zidi și el mai sus de biserica lui Petru Mușat o alta mai mare căreia îi dădu hramul Inălțarea Domnului, pe care o sfinți în 14 Noembrie 1497 drept mulțumită că a învins pe vicleanul craiu Ion Albert al Poloniei, în codrul Cosminului.

La 1574 Tătarii ajung cu prădăciunile și pârjolul până la Mânăstire și au devastat-o cumplit, după care dată ea este părăsită de călugări ce se refugiară pe la alte mânăstiri timp de 12 ani. In urmă însă Mânăstirea ia o nouă desvoltare.

Nu scăpă Mânăstirea nici de pârjolul Leșilor conduși de falnicul Ion Sobiescky în excursiile răsboinice din nordul Moldovei în timpul ligei creștine ce se termină la 1699 prin pacea de la Carlowitz.

Ofensiva austriacă dintre 1716—1718 ajunse și pe aici și căpitanul Ferenz își stabili aici cartierul cătanelor sale.

Alexandru Voevod Cornea în 1725 zidi pe locul bisericii lui Petru Mușat o trapeză, o cuhnie și alte încăperi pentru călugări pe care apoi le-a transformat în paraclis.

Până în anul 1859 Mânăstirea Neamț avea averi foarte multe, așa o tipografie din care au eșit cărți bisericești foarte frumos tipărite într'o artă de neîntrecut, o fabrică de postav pentru călugări, una de potcape, o fabrică de tăbăcărie și alta de căldărărie. Mai avea apoi fierăria ei particulară, deasemenea lemnăria, rotăria, croitoria, cismăria și mungeria erau lucrate în atelierele proprii ale Mânăstirii.

Tot aici mai funcționa o școală de curs primar complectată cu un seminar aranjat pe curs de 16 ani. Mai era înzestrată cu o bibliotecă bogată. Avea un institut pentru invalizi și altul pentru alienați precum și o farmacie proprie.

Secularizarea din 1864 i-a dat lovitura de grație sărăcind-o complect.

Aici astăzi se încearcă înființarea unei tipografii religioase și tot aici a început să se facă locul de retragere al diferiților Episcopi din Moldova, ca Theodosie Athanasiu al Romanului și Nicodim al Hușilor.

In timpul verei se țin cursuri de o societate morală religioasă la care participă numeroși profesori universitari de la Teologie.

In figura noastră Mânăstirea este reprezentată ca o cetate puternică din evul mediu având la unghiuri turnuri puternice de observație. In mijloc apar bisericile înconjurate de chiliile călugărilor și alte încăperi. Figura o datorim maiorului topograf Papazoglu, un harnic cercetător al trecutului nostru istoric. Ne-a fost pusă la dispoziție de d-l N. Ionescu profesor la Liceul Mateiu Basarab, un colecționar iscusit de lucruri artistice românești. De aceia îi aducem mulțumirile noastre publice.

MIH. POPESCU

Anecdote

In anul 1794, într'o dimineață, în prăvălia editorului Howell din Bristol, intră un personaj mic de stat și ceru cele mai noui și mai bune bucăți pentru pian.

Howell îi arătă imediat ultimele sonate de Haydn, care tocmai apăruseră.

Cumpărătorul începu să le răsfoiască, distrat.

— Nu-mi place, zise el. Ceva mai bun nu ai?

— Dar bine, domnule, răspunse Howell, sunt ultimele compoziții ale lui Haydn!

— Cred, dar vreau ceva mai bun!

— Mai bun? întrebă vânzătorul mirat. Regret foarte mult, dar nu vă pot oferi nimic mai bun!

— Eu sunt chiar Haydn, răspunse ilustrul compozitor, râzând, și sunt în dreptul meu să cred că există și lucruri mai bune decât aceste sonate!

★

Pe vremea lui Ludovic XIV un pretendent trimise adoratei sale un diamant superb. Doamna, respingându-i iubirea, îi înapoie darul.

Atunci gentilomul sfărîmă diamantul și îl prefăcu în praf fin, scrise un bilet „crudelei" și presără, ca să usuce cerneala, praful acela, din care fiecare fir costa 5000 de franci.

★

Intr'un cimitir din Brooklyn această placardă:

„Morminte de primul ordin, într'o situație unică. Panoramă minunată asupra mării. Liniște absolută. Acei care încearcă cimitirul nostru nu-l mai părăsesc".

Desen pascal

Se-aud ciocănituri domoale
Țesând un sacadat ecou;
Pereți cu tencuială moale
Se sparg alene... Și, din ou,
Cu cioc pitic de chihlimbar,
Acum eși un pui, stingher,
Cu trupul cât un degetar,
Cu ochii — boabe de piper...

Când crapă coaja delicată,
Alți pui golași ies la lumină...
. . . .
Și cioburi mici de ciocolată
Sunt răvășite în vitrină...

ALEX. BILCIURESCU

AEZII

In golful cel liniștit se leagănă pe valurile albăstrii corăbiile lungi cu funduri negre și smolite, cu pânzele vărgate în zeci de culori. In amurgul molcom de vară, pe drumul care sue de la port spre oraș merg încet un moșneag și o fată. Unchiașul e nalt și vânjos. Pletele-i albe cad pe umeri ca fire de beteală argintie, iar ochii îi sunt închiși. Pe chipu-i frumos, odată cu amurgul, s'a lăsat o umbră de duioșie adâncă. Intr'o mână ține o liră, iar pe cealaltă a răzimat'o de umărul copilei care-l însoțește. Merg încet și par amândoi obosiți de o lungă cale.

Intru târziu, moșneagul grăește și vocea-i e lină ca un cânt de leagăn.

— Fi-va mult încă, iubită Akte, până să ajungem la palatul regelui?

Copila își îndreaptă ochii albaștri către bătrân și ridică mâna-i delicată și frumoasă spre niște ziduri care se înalță ceva mai departe în fața lor.

— Acolo, tată, acolo sunt palatele puternicului *anax* spre care ne îndreptăm pașii. Ce păcat că muza, dându-ți darul cântării ți-a luat vederea!... De-ai putea și tu admira albeața lor strălucitoare în lumina roșiatică a serii.

Bătrânul tace, oftează și grăbește pașii. Când au ajuns în Agora, o lume felurită și curioasă se adună în juru-le. Bătrânii *hegetores*, sfetnici ai regelui, cu sceptre de aur în mână, îi privesc grav și solemn. Tineri nobili, în haine strălucitoare, își zăngăne săbiile de bronz împrejuru-le, pe când *demiurgii* și-au lăsat instrumentele de lucru și aleargă în grupuri să-i vază.

Intr'un colț al pieții, ceva mai departe, s'a adunat un cârd de servitoare care arată spre străini și gesticulând, fac o gălăgie de nedescris.

— Privește, Phyle, pe cântărețul Eufranor care a venit din nou să 'nveselească pe rege și pe curtenii lui. Ce cântece frumoase știe și ce armonios curg versurile din gura lui divină! Cât aș da să fiu eu copila lui! Să rătăcesc cu el din țară în țară, să văd mereu lucruri și oameni noi și să aud într'una cântecele lui zeești...

— Ce neroadă ești tu, Cloris, să invidiezi soarta unor cerșetori care trăesc din mila celor mari, rozând oasele ce le aruncă de la masa lor!...

— Ești mai neroadă tu, Phyle! Ai uitat că Aezii sunt inspirații muzelor și favoriții zeilor?

In vremea aceasta, cântărețul și fiica lui urcă pe drumul presărat cu lespezi late spre *burgul* regesc.

In fața lor, paznicii au deschis porțile grele și, trecând prin curtea inferioară, oaspeții se opresc acum la pragul de aramă al palatului. Ușa aurită, înaintea căreia stau de pază imagini de câini de aur și de argint, se deschide încet înaintea lor. Insoțiți de o servitoare, pășesc într'o sală vastă ai cărei pereți sclipesc aruncând văpăi de aur, așa cum aruncă de pe ceruri Helios în faptul zilei sau Selene în toiul nopții. Gingașa Akte, deși a mai fost cândva pe aici, aruncă priviri furișate, când spre smalțul albăstriu care înconjură ca un brâu partea de sus a pereților, când spre jilțurile de bronz acoperite cu covoare fin țesute, când spre vatra cea vastă pe care arde un foc vioiu.

In mijlocul sălii, la o masă lungă, stau așezați în rânduri, după vechime și rang oaspeții regelui. Toți sunt îmbrăcați în haine scumpe, toți sunt veseli și întind cu plăcere mâinile spre bucatele puse în talgere de argint.

Spetele de porc gras și fraged, alături de cărnurile de bou bine nutrit fumegă și răspândesc un miros îmbietor. Lângă pâinea făcută din floare de făină, strălucitoare de albeață, stau cupele aurite în care sclipește vinul cu miros de ambră, tare și dulce ca mierea.

In capul mesei, bătrânul rege al regilor, Oeteus, cel care se trage din Zeus, s'a ridicat în picioare și închinând o cupă în cinstea *zeului adunător de nori,* îndeamnă pe oaspeți la râs și veselie.

— Iată, cârmuitori și sfetnici, ne-a sosit cu bine de pe meleagurile depărtate, dăruitul de muze, prea fericitul cântăreț Eufranor!... Așează-te, tu, favorit al lui Apolo, la locul tău și îngrijitoarea palatului să vegheze asupra ta.

Lângă un stâlp, în mijlocul sălii, fu așezat jețul aedului, iar pentru Akte se aduse un scăunel pe care ea se așeză cu modestie, după ce ajută tatălui său să ia loc. O servitoare aduse un lighean de argint și spălă cu apă limpede și parfumată picioarele oaspeților. O masă fu așezată înaintea lor și bucate și cupe cu vin o încărcară din belșug.

Oeteus privi cu blândețe spre Akte și luând din nou cuvântul:

— Fii binevenită și tu, nobilă mlădiță a divinului aed!... Cu toate că femeile nu sunt admise la ospețele noastre și cu toate că locul tău s'ar cădea să fie mai bine lângă prea cinstita mea soție care în clipele acestea îngrijește de culcare, prin iatacuri, în mijlocul servitoarelor, totuși fii binevenită, tu, pe care zeii te-au orânduit să ajuți pe tatăl tău în dumnezeescu-i meșteșug....

Oeteus tăcu o clipă și ridicând din nou glasul:

— Crainici, amestecați vinul în cupe și să bem iar în onoarea *celui care mânuește fulgerul,* în onoarea lui Zeus, aducătorul acestor oaspeți care, cu cântecele lor, vor îndulci petrecerea noastră.

II

In sala de ospăț, larma și râsetele au încetat ca prin farmec. In mâinele statuelor de efebi auriți strălucește acum numai lumina torțelor, pe când în vatra cea mare pâlpâe din când în când flacări vii. Lângă uși, servitoarele au încremenit cu tăvile în mână, pe când oaspeții toți stau muți și cu urechile ațintite. In capul mesei, pe jilțu-i bătut cu ținte de argint, bătrânul Oeteus stă nemișcat și țeapăn, de par'că ar fi atins de vâjâietoarea săgeată a lui Phoebus. Peste tot s'a coborât tăcerea și peste tot par'că picură farmecul încântării.

Aedul s'a ridicat în picioare și de pe coardele vechei lire se înalță preludii dulci și line. Aedul cântă. Fața-i palidă strălucește acum ca fildeșul unei podoabe scumpe. In lumina roșiatică a torțelor, pletele-i strălucesc ca zăpada cea albă a Heliconului. O inspirație divină îi învălue întregu-i chip și de pe buze-i curge, puternic și cristalin, ca un râu de munte, viersul armonios care pătrunde adânc în inima celor care-l ascultă. Aedul cântă crearea lumii și orânduirea lucrurilor în întregul Uranus. El cântă despre vârsta de aur, când zeii nemuritori se înfrățeau cu oamenii pe pământ, când în toate domnea bucuria, când nu erau nici munci și nici suferință. Pe măsură ce cântecu-i se întețește, chipul aedului se înviorează. O roșeață ușoară îi acopere acum paliditatea, întocmai cum Aurora cea cu degete de trandafiri roșește piscul unui munte înzăpezit. Și aedul cântă, cântă mereu. De la crearea lumii, el ajunge la lupta zeilor cu giganții și se coboară din ce în ce spre neamul omenesc.

— Cârmuitori și sfetnici ai popoarelor, ascultați acum un cântec nou pe care l'am auzit într'un oraș, departe, peste mare, dela un cântăreț mult mai bătrân și mai vestit ca mine. Acest cântăreț se numea Homer, era și el orb și cutreera cași mine din oraș în oraș, din castel în castel, pentru a vă înveseli pe voi, regi născuți din Zeus... Mai dă-mi o cupă Akte, spre a-mi înmuia în vinu-i parfumat buzele-mi uscate și spre a căpăta noi puteri.

Aedul bea cu însetare, Akte îl privește înduioșată și cântecul începe din nou. De astădată oaspeții ascultă ceva nemai auzit. Li se povestește de un război purtat de Ahei în jurul Troei depărtate. Aedul cântă mânia eroului între eroi, Achile, și cearta lui cu Agamemnon, regele regilor. El grăește de luptele necurmate între Ahei și Troieni. Oaspeții plâng auzind de pieirea lui Sarpedon, se indignează de lașitatea lui Paris, râd cu hohote, când li se descrie mutra pocită și ridiculă a lui Therist. Ei rămân plini de admirație când aud isprăvile lui Odysseu sau ale lui Hector și entuziasmul lor ajunge la culme, când aedul le cântă faptele glorioase ale lui Diomed. Diomed era strămoșul lui Oeteus și bătrânul *anax* plânge de bucurie ascultând faptele gloriosului său strămoș. Când pomenește cum acest vajnic erou a rănit pe însăși Afrodita, încântarea nu mai cunoaște margini.

Oeteus se repede și sărută aedul pe ochii-i cei orbi.

— Ce daruri să-ți fac, prea divine cântăreț, ție, care ca nimeni altul mi-ai amintit de faimosul meu strămoș?... Hei, servitoare, aduceți aici lăzi pline cu veștminte de in fin țesute, aduceți vase de aur și burdufuri pline cu vin dulce și cu untdelemn parfumat. Vreau să cinstesc, cum se cuvine, pe dumnezeescul Eufranor. Alegeți, divine aed, alegeți ce vrei!

Dar aedul care a înveselit atâta lume rămâne deodată trist și stă ca bătut de o neagră presimțire. Muza lui cea iubită îi dase pentru o clipă vederea și a putut privi atunci, pe când cânta mai cu foc, pe gingașa lui Akte surâzând cu voioșie tânărul Ilioneu, unul din cei mai frumoși și mai bogați oaspeți ai regelui. Atât... și muza i-a reluat din nou vederea spre a-i coborî pe suflet amarul unui gând chinuitor. In curând Akte avea să-l părăsească și va veni timpul, când, ca orice femee, va trebui să aprindă focul și să țese lâna în casa bărbatului ei...

III

In cetate e azi sărbătoare mare. Marinari, *demiurgi,* nobili și servitori de toată mâna se duc în gloată spre câmpul unde vor avea loc jocurile. Vor privi acolo lupte, întreceri la fugă, aruncări cu discul și vor asculta, mai presus de toate, vrăjitele cântări ale lui Eufranor. Aedul a vestit că va cânta și de data aceasta ceva nou și nemaiauzit.

In adevăr, când jocurile s'au isprăvit, el a apărut într'un *hiton* alb, purtând pe cap o cunună de lauri și având în mână lira-i cea fermecătoare. Când a început să cânte, toate glasurile au amuțit și parcă și marea care vuia în depărtare, a tăcut o clipă. De astădată aedul a cântat mai frumos ca niciodată. A cântat isprăvile viteazului și vicleanului Odysseu, silit să rătăcească zece ani pe mări la înapoierea lui dela Troia. A cântat mânia lui Posseidon, care l'a făcut pe erou să cutreere prin ținuturile necunoscute, prin țara Lotofagilor, prin insula Cyclopilor prin meleagurile uriașilor și cruzilor Lestrygoni. Fermecătoarea Circe, duioasa Calypso și Olympul întreg al zeilor nemuritori au apărut în fața mulțimii minunate. Când a încheiat cu uciderea pețitorilor și cu reîntoarcerea lui Odysseu lângă Penelope cea iubită, mulțimea a isbucnit în strigăte de bucurie.

— Glorie de veci, ție, Eufranor, iubit al muzei și favorit al lui Phoebus!

Și cortegiul triumfal s'a și alcătuit. In frunte mergea puternicul *anax* Oeteus, ducând de mână pe fericitul aed. După ei veneau în șiruri lungi bătrânii *hegetores* și *medontes* cu sceptre de aur în mâini. Urmau apoi tinerii războinici care-și sunau cu mândrie săbiile lor de bronz și suita o încheiau cei de jos: *demiurgii* și *theții.*

Ajunși în curtea palatului, Oeteus a adus pe Akte care s'a așezat sfioasă lângă tatăl ei. Akte purta și ea un *peplos* alb brodat cu fir aurit, iar pe păru-i bălai fluturau panglici de purpură strălucitoare. Ea ținea în mână o rodie, semn al rodniciei.

Când a văzut-o așezată lângă tatăl ei, Oeteus a grăit:

— Să mulțumim zeilor că pe buzele tale, o Eufranor, au presărat cântece, cum n'am mai auzit niciodată: Războiul Troiei și faptele mărețului Diomed, strămoșul meu cel glorios, dela tine le-am auzit pentru întâia oară. Tu ne-ai cântat și isprăvile mărinimosului Odysseu, faima întregului neam aheic. Cum să-ți răsplătim clipele de eternă bucurie ce ne-ai pricinuit? Oricât aur ți-am da, ori câte veștminte de in subțire ți-am grămădi la picioare, tu nu te-ai mulțumi poate. Nu te-ar mulțumi nici turmele de oi cu lână creață, nici boii cei bălțați, nici porcii cei grași, cu măsele albe. M'am gândit că singurul dar potrivit ție, ar fi acesta:

Oeteus făcu un semn și din rândul nobililor eși mândrul și frumosul Ilioneu.

— Iată pe bărbatul fiicei tale! El ți-o cumpără, dându-ți toată averea lui. Palatele părinților săi, ogoarele pe care se coace grâul cel rumen, pășunile cele grase pe care pasc nesfârșitele turme și făurariile *demiurgilor* iscusiți în a făuri de toate. Akte va țese de-aci nainte lâna cea albă, va face focul și va cânta duios lângă copilu-i, printre servitoare, în casa bărbatului său. Tu, nobile aed, vei locui în palatele mele sau ale ginerelui tău, așa după cum vei voi. Destul ai rătăcit peste țări și mări. Zeii s'au îndurat să-ți dea însfârșit odihna și liniștea pe care le meritai din plin. Primești acest dar?

Ochii cei orbi ai aedului se umplură de lacrimi de bucurie.

— Primesc, șopti el, pe când Ilioneu și Akte îi sărutau mâinile cu supunere și înduioșare.

Dar în aceiași clipă, în sufletul părintelui se înfipse, ca un ghimpe dureros, ambiția aedului... Să nu mai poată cutreera prin țări străine, căpătând noi triumfuri și noi glorii? Să nu mai cunoască el lumea aceasta atât de felurită și de frumoasă? Ce fermecătoare erau rătăcirile lui veșnice dătătoare de senzații noi! Rămase mut și numai pieptu-i svâcnitor arăta lupta cea grozavă care se da în inima-i. Iubirea de tată înfruntă din greu gloria aedului.

Atunci, muzei sale iubite i se făcu milă și, la rugămințile ei, Phoebus coborî din Olymp și veni lângă aed. Cu *plectrul* lirei, atinse ușor fruntea favoritului său și acesta căzu deodată în brațele Akteei, cuprins de somnul cel lin al morții.

Condusă de Apolo, umbra lui coborî ușor spre câmpiile Elysee. Acolo știind pe Akte fericită sus pe pământ, ea putu privi, în veci mulțumită, pe Homer, Demodoc și tot șiragul de aezi.

Cânt de cânt, ca floare lângă floare, ei împletiseră două cununi care aveau să împodobească de-apururi poezia neamului elenic: Iliada și Odysseia.

I. M. MARINESCU

GUELFO CIVININI

Avocatul

(In biroul avocatului Speroni. Intră Spinetti: de patruzeci de ani, elegant, destul de blond încă, surâs tăios).

— Bună ziua, domnule avocat.

— Bună ziua. Șezi, te rog.

— Nu-ți mai aduci aminte de mine, nu-i așa?

— Da... în adevăr...

— Spinetti, Carlo Spinetti... ne-am cunoscut cu mulți ani în urmă. Pe atunci duceai și dumneata o viață veselă... Te uiți la mine? Poate că m'am cam schimbat.

— Nu, nu de asta.... Dar oricât mă străduesc, nu pot să-mi aduc aminte...

— Cum nu? Ei, Doamne! ne-am întâlnit de două ori.... Prima oară acum zece ani, cu ocazia unei afaceri de onoare. Iți aduci aminte? Eram martori adversari într'un duel...

— A, da, da, îmi aduc aminte.

— ...Și a doua oară după doi ani. Te-am avut adversar în alt fel de afacere...

— Judiciară. Imi aduc aminte și de asta. Spinetti, Spinetti Carlo, îmi aduc aminte.

— Totuș, am fost achitat. Din cauza lipsei...

— Lipsă? Nu cred...

— Da, din cauza lipsei de dovezi suficiente. Nu că vreau să te laud, dar să ajungi la asta, având un adversar ca dumneata, nu e puțin lucru.

— Mă rog, ești prea gentil.

— Nu, nu. Am avut în totdeauna mare stimă pentru dumneata. Am prețuit întotdeauna persoanele care mi-au dat de furcă. Și dumneata mi-ai dat destul!

— Ce să faci... datoria.

— Ești un om prețios sau periculos, după împrejurări. Ești unul care găsește „clenci" cum zicem noi.

— Cine noi?

— Noi... (pauză).

— Și... cu ce pot să te servesc?

— Tocmai cu asta. Am nevoe de un „clenci" al dumitale. De obicei găsesc și eu. Și încă bun... Dar de data asta îmi lipsește...

— Atunci să auzim...

— Il cunoști pe ducele Lanzoni?

— Pe Memé Lanzoni? Am fost colegi de liceu.

— Foarte bine. Atunci lucrul o să fie și mai ușor. Dar pe Spizzichino îl cunoști.

— Pe Aronne? Cămătarul? L-am cunoscut odinioară...

— Este vorba despre...

— Vre-o afacere de cămătărie, de bună seamă. Când e la mijloc Lanzoni și Aronne Spizzichino... Săracul Memé! Femeia aceia are să-l mănânce de viu.

— Nu, domnule avocat, de data aceasta nu e amestecată Marion. In schimb sunt amestecat eu.

— Nu înțeleg.

— O să-ți explic numai decât. Acum două luni m'am dus la excelentul Aronne și i-am spus: Dragă Aronne, ducele de Lanzoni îmi scrie din Paris că are nevoe de treizeci de mii de lire. Aronne rămase puțin gânditor, apoi se scărpină în barbă...

— Și se învoi.

— Văd că îl cunoști. Când Aronne se scarpină în barbă, afacerea e făcută. Și afacerea se făcu. Cinci sau șase zile după aceia mă dusei la Aronne cu patru polițe de câte zece mii de lire, cu scadența la moartea tatii, și cu iscălitura ducelui, și încasai cele treizeci de mii de lire. După asta mă urcai în tren și... (pauză).

— Și... nu i-ai dus cele treizeci de mii de lire lui Lanzoni.

— Se înțelege.

— Chestia e foarte simplă. Inșelăciune și însușire de lucru străin, articolele...

— Nu, nu-i așa. N'ai înțeles nimic. E numai o falsificare de polițe.

— A! iscăliturile erau...

— Da, erau... imitate.

— Bine, atunci este articolul 280, recluziune de la unu la trei ani...

— Știu foarte bine. Și tocmai asta n'aș vrea. Ar fi primul pas... Și la vârsta mea primii pași sunt totdeauna ridicoli.

— Dar ce vrei să faci? Memé n'are să consimtă să accepte autografele pe care i le-ai fabricat dumneata.

— Nu, nu cred nici eu.

— Aronne, pe de altă parte, n'are să ezite un singur moment să te denunțe.

— Nu mă îndoesc.

— Atunci? Nu poți eși din asta, dragul meu.

— Sau pot eși, după câteva luni... Dar nu-mi convine. E nevoe de un clenci, domnule avocat. De aceia, am venit la dumneata. Sunt sigur că dacă ai să cauți bine, ai să găsești ceva... Uite (scoate din portofel cinci bilete) am aici cinci mii de lire; atâta mi-a rămas din cele treizeci pe care mi le-a dat simpaticul Aronne. Douăzeci și cinci s'au dus în astea două luni, între Monte-Carlo și Nisa... Le depun în mâinile dumitale. Scoate-mă din încurcătură și cele cinci mii de lire sunt ale dumitale.

— Dar... dragă Spinetti... zău că nu știu cum să... Articolul 280 este un articolaș strâmt, strâmt, gol, gol, tocmai ca... celula unei închisori.

— Totuși...

— Nu, lasă. E degeaba. Chiar dacă aș lua aceste cinci mii de lire și m'aș duce să i le duc ducelui sau mărinimosului Aronne...

— Nici de cum. Ți-am spus că sunt pentru dumneata, pentru osteneala dumitale.

— Ce osteneală, dacă îți spun că....

— Crede-mă pe mine, domnule avocat. Nu mai spune nimic. Gândește-te. Sunt sigur că ai să găsești clenciul.

— Ce vrei să găsesc, Doamne

Continuare în pag. 6-a

Sfinte ! Ascultă. Ia-ţi cele cinci mii de lire, du-te la Neapole, ia primul vapor care pleacă în America şi...

— Oho ! In America cu cinci mii de lire! Glumeşti. Mi-ar ajunge pentru ţigări. Şi apoi, sufăr de răul de mare. (Se ridică). Iţi repet: să te gândeşti. Ce pierzi, dacă te gândeşti? Am să mai trec pe aici peste cinci-şase zile. Astăzi este miercuri... am să trec luni. E bine?

— Ce pot să-ţi spun ? Treci... Dar nu-ţi face iluzii absurde.

— Nu este decât un singur lucru absurd pentru mine, dragul meu avocat: codicele.

— Eşti un tip straşnic... Dar... nu vrei o chitanţă ?

— O! Intre gentilomi !

— Bunătatea dumitale !

— Lasă ironiile, domnule avocat. Ai să vezi că luni când am să mai trec, am să fiu încă gentilom... Şi cine ştie dacă într'o zi sau alta n'o să ne mai întâlnim în vre-o afacere de onoare...

* * *

(Acasă la Aronne Spizzichino, în Ghetto. Murdărie, scaune rupte şi miros de pisici).

— Bună ziua, dragă Aronne.

— O, domnule avocat! Dumneata !... De câţi ani... Stela, ei Stela! Adu un scaun pentru domnul avocat...

— Mulţumesc, nu te deranja, Aronne. Sunt sigur că o să terminăm numai decât...

— Ei, cu atât mai bine dacă e o afacere uşoară... Căci nu mai sunt Aronne cel de demult! Dar pentru dumneata, domnule avocat, am să fac tot posibilul. Ai adus efectul ?

— Nu este vorba despre mine, Aronne. Am venit pentru efectele acelea ale ducelui Lanzoni...

— A, pentru duce... Da, da. Ce om cumsecade ! Şi ce mai face tatăl său ? N'a mai avut nimic după atacul acela de anul trecut? Ei, bietul de tine, suntem bătrâni, se ştie...

— Dragă Aronne, să scurtăm. Iscăliturile ducelui Lanzoni sunt false.

— Nu !!

— Sunt false.

Aronne abia mai trăgându-şi sufletul :

— Nu... nu... nu...

— False.

— Dar mi le-a adus Carluccio Spinetti... O, ce ticăloşie ! Sărmanii mei copii!... Stela, Stela!...

— Lasă femeile în pace. Să vorbim noi, între bărbaţi şi să vedem cum putem pune la cale treaba asta.

— Ce vrei să pui la cale. M'a sărăcit, m'a aruncat pe drumuri, domnule avocat...

— Linişteşte-te, Aronne şi să raţionăm. Aşa dar iscăliturile sunt false, Spinetti mi-a mărturisit că le-a... imitat el.

— O ! am să-l bag la ocnă ! Numai decât! Numai decât!... Stela, pălăria ! Mă duc numai decât la chestură. La ocnă ! La ocnă! Numai decât !

— La ocnă, da. Nu încape îndoială. E deajuns să-l denunţi, şi îl bagi. Nimeni n'o să-l scape de cei trei ani. Dar pe urmă ?

— Pe urmă ?

— Da, pe urmă. Cine o să-ţi dea înapoi cele treizeci de mii de lire ale dumitale ?

— Patruzeci de mii, domnule avocat.

— Fie, patruzeci de mii. Cine ţi le plăteşte ?

Aronne, hohotind de plâns :

— O, sărmanii mei copii ! Sărmana mea fiică !

— Linişteşte-te, Aronne. Dacă am venit la dumneata, este pentrucă cred că există mijlocul să nu pierzi nici o centimă.

— Cum ?....

— Dând ducelui alte treizeci de mii de lire...

(Sare în sus) — Cum ? Eşti nebun? După încurcătura pe care mi-a făcut-o?

— Dar nu ţi-a făcut el încurcătura. Ţi-a făcut-o Spinetti.

— Aşa e.

— Ai avut încredere în duce pentru patruzeci de mii de lire. Poţi să ai şi pentru optzeci de mii.

— Eşti nebun ! Şi cine o să-mi dea mie, un biet bătrân, alte patruzeci de mii ?

— Treizeci de mii...

— Treizeci de mii, fie. Cine mi le dă? Am rămas pe drumuri...

— Cât despre asta, ai să găseşti bani. Caută... Până atunci, să mai raţionăm. Nu e mai bine pentru dumneata să ai optzeci de mii de lire de luat de la Memé Lanzoni, decât patruzeci de mii de la nimeni ?

— Cum de la nimeni ?

— Da, de la nimeni. E sigur că Spinetti n'o să ţi le plătească.

— Dar are să înfunde ocna !

— Da, ştiu. Trei ani de recluziune... care au să te coste câte zece mii de lire fiecare.

— E drept

— ...Fără dobânzi.

— Atunci... vrei să risc alte patruzeci de mii.?

— Dar nu e nici un risc, dragă Aronne. Ducele cel bătrân e pe moarte, şi foarte curând... E vorba doar să câştigi alte zece mii...

— Eşti sigur ?...

— Cum sunt sigur că patruzeci de mii şi patruzeci de mii fac cinci mii.

— Cum ?

— Vreau să zic optzeci de mii.. Intr'un cuvânt, să încheem: dacă îţi aduc aici pe ducele în persoană să-ţi iscălească pentru optzeci de mii de lire...

— ...In alb.

— In alb... ai fi dispus să înapoezi cele patru efecte ale lui Spinetti ?

(După o pauză). — Zici că bătrânul n'o mai duce mult, hai ?

— Hm, nu cred. Ştii, sunt boli care....

— Bine... fă cum ştii, căci eşti avocat. Sunt în mâinile dumitale.

* * *

(In odaia de toaletă a lui Memé Lanzoni, care tocmai s'a întors de la o vânătoare de vulpi şi se îmbracă).

— Bună ziua, Memé.

— O, dragul meu! Ce mai nou ? Trebue să fie mulţi ani de când nu ne-am mai văzut. Şezi. Iartă-mă că te primesc aici...

— Ce tot vorbeşti, nu face nimic. A fost frumoasă vânătoarea ?

— Aşa şi aşa. Două galopuri discrete.

— Amazoane frumoase ?

— Ca deobicei. Dar Simoneta, dragul meu, ce minune ! Toţi mă invidiază, pentru dânsa. Rangul întâi.

— Ca Marion.

— Cu mult mai bine. Are mai puţine capricii. O cunoşti ?

— N'am plăcerea. E multă vreme de când nu mă mai duc în lume.

— Da, aşa e. Nu te mai vede nimeni, e adevărat. Mereu copleşit de codice... Aud că... Nu, Giovanni, celelalte bretele, la fel cu jartierele... Eşti un măgar, Giovanni.

— Auzi că ?...

— Aud că faci avere. Bravo ţie !... Nu vrei să mă iei în biroul tău ?

— Frumos ţi-ar sta, Memé.

— Dar o să trebuiască totuşi ca într'o zi sau alta, cel puţin cât trăeşte tata, să mă hotărăsc să fac ceva... Altfel am necazuri.

— Atunci îmi pare rău...

— De ce ?

— ...Că am venit să-ţi pricinuesc un necaz mai mult.

— Tu ?

— Da !

— Necazuri de avocaţi !... Dar nu te poţi încrede nici măcar în colegii de şcoală ! Ştii, azi nu e tocmai momentul să vii să-mi vorbeşti de afaceri. Vino altă dată, dragul meu... Inchipueşte-ţi că mâine e ziua lui Marion şi nu ştiu cum să ies din încurcătură. Vezi dar că...

— Şi totuşi, dragă Memé, va trebui să mă asculţi cinci minute... Iţi poţi închipui că nu mi-e plăcut să vin să-ţi aduc o veste rea, o veste oarecum gravă...

— Ei, asta-i!

— Ei, da, foarte gravă.

— Atunci să auzim. Cine e murdarul cămătar care te trimete ?

— Aronne Spizzichino.

— Spizzichino ? Nu-l cunosc.

— Şi totuşi... are patru poliţe ale tale.

— Cum ? Giovanni, cravata asta e o nenorocire...

— Excelenţă, depinde de cămaşă...

— Da, aşa e... Aşa dar, cum ziceai, dragul meu avocat ? Patru poliţe ? Vrei să glumeşti.

— Nu glumesc de loc. Patru poliţe de câte zece mii de lire fiecare, în alb, semnate Gulielmo Lanzoni de Cormile.

— Nu se poate !... N'am semnat niciodată nimic lui Aronne !... Ia stai puţin... Poate că am uitat... Giovanni, nu vezi că mă calci pe picior, imbecil bătrân !... Nu, îţi spun că nu. N'am semnat niciodată nimic !

— Ştiu.

— Atunci ? Ce-mi tot îndrugi?

— Poliţele tale le-a semnat în locul tău... altcineva.

— Cum? Şi cine este ticălosul acela ?

— Un ticălos, în adevăr, un anume Spinetti. Il cunoşti ?

— Spinetti ?... Spinetti ?... Stai puţin. Mi-a vorbit odată de dânsul Marion, mi se pare. Dar eu nu-l cunosc. Ce canalie! Mai era cineva care mi-ar fi dat bani, şi pungaşul ăsta mi-l şterpeleşte, în numele meu, pentru dânsul!. Dar are să înfunde ocna !... Se poate, cred !

— Cum să nu ! Dacă vrei, mă însărcinez eu însumi cu asta...

— Dacă vreau ? Imediat, imediat ! (Se plimbă gânditor). Patruzeci de mii de lire ! Nu mai puţin !... Dar eşti absolut sigur? Patruzeci de mii de lire cu iscălitura mea !

— Foarte sigur: treizeci de mii, plus cele zece mii dobânda.

— Chiar şi aşa este o afacere minunată. Dar ştii că e straşnic Brichetti al tău?

— Spinetti.

— Fie şi aşa. Trebue să fie un om extraordinar. Te asigur că eu n'aş fi reuşit niciodată. Aproape că e păcat să-l bagi la ocnă... Fumezi ?

— Mulţumesc.. Vezi... tocmai asta voiam să-ţi propun şi eu. Nu s'ar putea să aranjăm lucrurile ?

— Să le aranjăm ? Eşti nebun ? Ce să aranjăm ? Vrei să accept paternitatea acestor iscălituri ca să fac plăcerea unui ticălos pe care nici nu-l cunosc?

— Nu spun asta. Nu ca să-i faci lui plăcere... Dar dacă s'ar putea găsi mijlocul să-ţi faci o plăcere şi ţie ?...

— Nu te înţeleg.

— Vreau să spun: dacă de exemplu excelentul Spizzichini ţi-ar avansa alte treizeci de mii de bilete de câte o mie, nu i-ai lăsa, retrăgând efectele lui Spinetti, opt poliţe ale tale, autentice, de câte zece mii de lire ?

— Glumeşti, sper. Frumoasă afacere vii să-mi propui ! Optzeci de mii de lire pentru treizeci de mii ! Foarte-ţi mulţumesc, dragul meu.

— Ei, ai să le adaugi la grămadă şi...

— Dar eşti nebun! Nebun de legat! Am avut destule poliţe care m'au strâns de gât. Imi ajunge.

— Atunci să nu mai vorbim despre asta. Dimpotrivă, să ne gândim cum să-l băgăm la ocnă pe canalia aia de Spinetti.

— Chiar acuma! Chiar acuma! Ca şi pe canalia asta de fabricant de cămăşi, care... of! Chiar acuma, la ocnă.

— Da, chiar acuma. Nu e greu.

— Ce hoţ! Gândeşte-te cât trebue să năduşească cineva ca să-şi procure bani... Şi să vezi pe un Marchetti oarecare..

— Spinetti.

— Ei, e acelaşi lucru... Ce-i, Giovanni?

— O scrisoare, Excelenţă...

— A, de la Marion... Sărmana fată, mă aşteaptă mâine la prânz. E ziua ei... Necazuri, dragul meu avocat, necazuri! (pauză). Săracuţa, va trebui să mă fac că am uitat... Dar îmi pare rău... Nu merita... E aşa de bună... (altă pauză). Ia spune...

— Ce?

— Crezi în adevăr că Samuele al tău...

— Aronne.

— ... Că Aronne al tău ar fi dispus....

— Să-ţi dea cele treizeci de mii de lire? Sunt sigur. Inţelegi, decât să le piardă pe celelalte...

— Dar ar fi o cămătărie.

— O cămătărie murdară, ştiu. Dar ce vrei! Fă tu.

— Pentrucă vezi... (se plimbă).

— De altfel îţi repet, la grămadă.

— Asta e adevărat...

— Tata ce face ?

— Hm... e foarte bine. Nu i-a mers niciodată aşa de bine.

— Fă tu, îţi repet.

— Şi... mai spune-mi ceva. Când se poate vorbi cu Isac al tău?

— Şi acuma, dacă vrei. La ora asta e acasă.

— A! (pauză) Giovanni! Giovanni! Unde s'a ascuns imbecilul ăsta?

— Porunciţi, Excelenţă.

— Pardesiul şi pălăria. Repede, trântorule!

* * *

(In biroul avocatului Speroni)

— Domnule avocat.

— Dragă Spinetti.

— Aşa dar?

— Uite cele patru poliţi. Iţi recunoşti semnăturile?... Vreau să spun... pe ale ducelui?

— Astea sunt, mulţumesc.

— Ce vorbeşti! Eu să-ţi mulţumesc dumitale. Dar... bagă de seamă să nu mai faci altă dată. Sunt lucruri primejdioase.

— Aş! In fond a fost o afacere minunată pentru toţi.

— Pentru Aronne nu ştiu...

— Aşa e... Se zice că ducele cel bătrân vrea să lase toată averea „Operei catolice a pocăitelor". Ca să se poată bucura Marion de ea la bătrâneţe... Dar pentru noi ceilalţi, ne-a eşit foarte bine la toţi trei: cinci mii de lire dumneata, treizeci de mii ducele, treizeci de mii eu...

— Douăzeci şi cinci.

— Ei, aş. N'am să renunţ nici la celelalte cinci! Am făcut aşa ca să mi se restitue.

—Să ţi se restitue? Cine să ţi le restitue?

— Marion.

— Auzi!

— Da, sărăcuţa. E aşa de bună...

Trad. de ANA CANARACHE

CRONICA RIMATĂ

Pe un tablou de la bucătărie

Scena reprezintă pe bărbat şi nevastă în momentul când aceasta întinde mâna pentru bani de coşniţă. Sunt cusuţi cu arnici roşu, în toalete străvechi. Ea are rochie lungă cu puţină trenă şi în cap o pălăriuţă în vârful unui conci bogat. El poartă un fel de fes. Prin spaţiul gol stă scris următorul adagiu: Dacă bărbatul nu dă bani comanda la bucătărie nu se face...

EA. — *Dacă bani nu-mi dai bărbate*
N'am din ce să-ţi fac bucate.

EL. — *Cazi şi tu ca o năpastă*
Astăzi n'am un ban nevastă.

EA (volubilă). — *Nu ştiu eu, mie nu-mi pasă*
Dacă n'ai să ţii o casă
N'am să-ţi spun de două ori
Trebuia să nu te'nsori...

EL (cu regret). — *Recunosc le-am luat în şagă*
Toate fiindcă mi-ai fost dragă
Insă vorba asta cruntă
Nu mi-ai spus-o pân' la nuntă.

EA (cu aceiaşi volubilitate). — *Nu ţi-am spus?*
dar n'ai să negi
Că nu ţi-am dat să 'nţelegi
Şi-apoi ce mai tura-vura,
Ce stric eu că cere gura.
Nu-mi dai bani, lemne nu-mi da
Dar la prânz n'ai ce mânca.

EL. — *Gura ta e-o avalanşe*
De cuvinte. E o tranşe
De idei numai terestre
Este singura ta zestre.

EA (indignată). — *Mă insulţi?* (cu lacrimi)
Vai de-ar ştii mama

EL (resemnat). — *Ei de-acuma 'ncepe drama.*

EA (plângând). — *De-ar ştii mama, vai, cât sufăr...*

EL (cu aceiaşi resemnare). — *Foae verde foi de nufăr*
Cum te-aşi mai băga în cufăr
Şi te-aşi înmâna plocon,
Măti, ca pe-un patefon.

EL (resemnat). — EA (plânge).

T. M.

„Aş vrea să ştiu"

I. ALBU-Tg. Mureş.

Cine a descoperit curentul electric?

Descoperirea curentului electric se datoreşte unei experienţe accidentale a fiziologului italian Galvani, complectată de o serie de cercetări ale fizicianului tot italian Volta.

In 1780, Galvani, ocupându-se cu disecţia animalelor, pentru studiul anatomiei, descoperă din întâmplare că o broască jupuită, fiind în contact cu două lame metalice diferite, din care una îi atinge muşchii pulpei şi alta nervii lombari, execută imediat, deşi moartă, o serie de contracţiuni spasmodice şi regulate ale picioarelor. In aceasta con stă faimoasa „experienţă a broaştei" datorită lui Galvani şi rămasă tot atât de celebră în istoria ştiinţei ca şi mărul lui Newton şi oala lui Papin.

Galvani, ca fiziolog, interpretează fenomenul ca datorită unui fluid electric animal, rezidând în corpul broaştei. Volta, fizician contemporan, reia experienţa lui Galvani şi dovedeşte că fenomenul electric nu se datoreşte unui „fluid animal", ci contactului bimetalic cu anumite lichide excitatoare din ţesuturile broaştei. Intr'adevăr, suprapunând o serie de discuri metalice, alternativ de zinc şi de aramă, despărţite între ele prin bucăţele de postav îmbibate în acid sulfuric, Volta construeşte astfel o coloană generatoare de curent electric pe care o numeşte „pilă electrică". Acest termen a rămas până astăzi pentru a desemna asemenea surse de curent electric, deşi forma lor primitivă a fost de-atunci cu totul schimbată. In memoria celor doi savanţi italieni, electricitatea în mişcare (spre deosebire de cea statică, cunoscută din antichitate) poartă numele de „galvanică", iar elementele derivate din principiul pilei lui Volta, se zic „elemente voltaice".

I. VASILESCU-Loco.

In ce constă comunismul lui Platon?

„Comunismul" lui Platon se deosebeşte fundamental de actuala concepţie comunistă, în sensul marxist al cuvântului.

Intr'adevăr, comunismul lui Platon are un caracter mai mult aristocratic, oricât ar părea de paradoxal aceasta. In republica, pe care o preconizează ca un ideal al organizaţiei sociale omeneşti, el înţelege o societate despărţită în trei clase: 1) filosofii şi magistraţii; 2) răsboinicii ; 3) comercianţii şi meseriaşii. Filosofii au misiunea să guverneze, răsboinicii să lupte şi să apere cetatea iar ultimii să producă bunurile materiale pentru îndestularea nevoilor primelor două categorii. Pentru munca ogorului sunt destinaţi sclavii, pe care republica lui Platon îi conservă ca un element indispensabil.

Primele două clase însă, care conduceau treburile statului, urmau să posede toate bunurile în comun, chiar şi femeile. In ceeace priveşte copiii, aceştia aparţineau societăţii, fiind despărţiţi în trei clase după aptitudinile lor caracteristice şi nu după rangul naşterii.

Lăsând la o parte inichitatea acestei instituţiuni „ideale", care deşi concepută în cel mai larg spirit al antichităţii, consacra ca inevitabilă o exploatare a producătorilor materiali de către clasele guvernante şi menţinea detestabila instituţie a sclavajului, comunismul „idealist" al lui Platon se deosibeşte esenţial de metoda socialismului modern. Intr'adevăr, în timp ce socialismul ştiinţific, marxist consideră înfăptuirea desideratelor lui ca un corolor necesar al evoluţiei sociale, pe care nimic n'o poate abate, Platon vede realizarea republicei lui ideale numai printr'un consens al înţelepţilor şi oamenilor de bine, după ce aceştia se vor fi convins de superioritatea sistemului preconizat de dânsul.

Cronica Sahului

PROBLEMA No. 283

de **M. Wrobel**, Varşovia

(„Şackvarldens" 1928)

Negru : (8 figuri)

Ré4, Cb8, Né5, Pb4, b7, f6, f7 şi g5.

Alb : (9 figuri)

Rg4, Dh6, Cb5 şi d7, Nf1, Pd4, f2, f5 şi h3.

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

PROBLEMA No. 284

de **L. A. Isaev**, Moscova.

(Premiul II la „Karlovacer Monatsschrift" 1929)

Negru (7 figuri)

Rf8, Df3, Tg6, Né5, Pb6, é7, şi h6.

Alb (7 figuri)

Rh8, Da1, Tf1 şi g7, Cc7 şi é8, Nb3.

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 127

Jucată de curând într'un mic concurs din Berlin, în care premiul I a fost surprinzător câştigat de Weenink; premiul II l-a obţinut dr. Euwe şi Spielmann cu Landau au împărţit premiile III şi IV.

Alb : *Spelmann*	**Negru :** *Weenink*

Apărarea Siciliană

1. é 2—é4	c7—c5
2. Cg1—f3	Cb8—c6
3. d2—d4	c5×d4
4. Cf3×d4	Cg8—f6
5. Cb1—c3	d7—d6
6. Nf1—é2	é7—é6
7. O—0	Nf8—é7
8. Rg1—h1	a7—a6
9. f2—f4	Dd8—c7
10. f4—f5¹)	Cc6—é5²)
11. Nc1—f4	b7—b5
12. a2—a3	Dc7—b7³)
13. f5×é6	f7×é6
14. Cd4—f3!	Cé5×f3⁴)
15. Né2×f3	é6—é5
16. Nf4—g5	O—O
17. Ng5×f6	Tf8×f6
18. Dd1—d5+	Db7×d5⁵)
19. Cc3×c15	Tf6—f7
20. Nf3—h5	Tf7×f1+⁶)
21. Ta1×f1	Né7—d8⁷)
22. Nh5—f7+	Rg8—f8

Situaţia partidei după a 22-a mutare a negrului

Negru: Weenink.

Alb : Spielmann.

23. Cd5—b6	Ta8—b8
24. Cb6×c8	Nd8—f6
25. Nf7—é6	b5—b4
26. a3—a4	cedează.

Această partidă a fost singura partidă câştigată de Spielmann în sus numitul concurs şi singura partidă pierdută de Weenink.

NOTE

1) Acest atac e prematur şi n'ar fi trebuit să ducă la nici un rezultat pozitiv, dar negru nu se apără bine.

2) Negru ar fi trebuit să joace é5 urmat de h6. Aceasta din urmă mutare e necesară spre a împiedica manevra Ng5 urmat de N×f6 şi Cd5. Mutarea din text e greşită, căci permite adversarului deschiderea jocului (vezi mutarea a 13-a: f×é6).

3) Aci negru ar fi trebuit să joace Cc4.

4) Mişcarea pionului din é4 n'ar fi fost bună, căci ar fi putut urma: C×é4; 15; N×é5; d×é; 16. C×é5, C×c3; 17. Nh5+,g6; 18. b×c, Tg8; 19. Nf3, etc. cu câştig pentru alb.

5) Mai bună rezistenţă ar fi putut opune negrul, dacă, în loc în schimbe el, ar fi plecat cu regele.

6) Nu mai există nici o apărare suficientă; la g6 ar fi putut urma: 21. T×17, R×f7; 22. Tf1+, Rg7; 23. C×é7, g×h; 24. Td1, etc. cu un final victorios pentru alb.

7) Ceva mai bine ar fi fost Nf8, dar partida e pierdută şi atunci de negru, căci el n'are numai de luptat împotriva atacului adversar, dar posedă şi grave slăbiciuni în situaţia pionilor săi.

BIBLIOGRAFIE

„Revista Română de Sah" No. 3 (pe Martie) a apărut în aceleaşi condiţii ireproşabile ca şi în trecut. Conţine interesante articole, partide bine analizate, frumoase studii şi probleme, precum şi numeroase ştiri din ţară şi străinătate.

Abonamentul e de 300 lei pe an şi 175 pe 6 luni. Cererile se vor adresa la: „Revista Română de Şah", Iaşi, str. Zugravilor 19.

ING. L. LOEVENTON
P. I. NEGREANU

CUMPĂRAŢI :

Viaţa sbuciumată a marelui bărbat de stat
CLEMENCEAU
OMUL-OPERA
de **Tudor Teodorescu-Branişte**
Un elegant volum, bogat ilustrat
Preţul 60 Lei

Sub flamura roşie
Marele roman al vieţii de după războiu de **Dem. Theodorescu.**
Ediţia II-a Preţul 100 Lei

Almanachul
„Realităţii Ilustrate"
Un elegant şi extrem de interesant volum, format mare, cu ilustraţiuni şi reproduceri artistice. **Preţul 60 Lei**

Romanul celor 4
STAFIILE DRAGOSTEI
de Alexis Nour, Doctorul Ygrec Sărmanul Klopştok şi Alexandru Bilciurescu. **Preţul 60 Lei**

Minunatul roman
FERMINA MARQUEZ
al lui Valéry Larbaud
în care e descrisă în modul cel mai sugestiv adolescenţa şi viaţa de internat
Romanul, tradus în româneşte de d-na Ana Canarache a apărut în Biblioteca DIMINEAŢA No. 122-123
PREŢUL 20 LEI

Colina îndrăgostiţilor
de **N. Batzaria.** Schiţe şi nuvele din viaţa orientală — Un elegant volum
Preţul 60 lei

Rasputin
Diavolul dela Curtea Ţarilor
roman
1000 pagini **Preţul 100 lei**

INSULA DRACULUI
Afacerea Dreyfus — Procesul Zola
Două volume, aproape 2000 pagini
Preţul total 200 Lei

O călătorie în lumea basmelor
Minunate povestiri pentru copii şi tineret de **Selma Lagerlöf**
Ilustraţiuni în culori **Lei 80**

Iubita Prinţului
Roman din viaţa reală, 1000 pagini
Preţul 120 lei

REVOLUŢIA RUSA
Rasputin, Ţarina şi Lenin
de Dr. Ygrec **Preţul 60 lei**

Cei trei muşchetari
Celebrul roman de **Al. Dumas**
Operă completă. Un volum de 700 pagini **Preţul 70 Lei**

Cuza-Vodă
Mare roman popular
de Vasile Pop
Copertă ilustrată în culori Lei 100

Aceste volume se găsesc de vânzare la toate librăriile şi depozitele de ziare din ţară şi se pot comanda şi direct dela editura **„Adevĕrul" S. A. Bucureşti, Str. Const. Mille,** (Sărindar) **No. 7—9—11,** trimiţându-se costul volumelor prin mandat poştal, indicându-se pe cuponul mandatului numărul volumelor comandate. Expediţia se face prompt şi franco la domiciliul indicat.

Cărţi şi Reviste

ALEXANDRU A. PHILIPPIDE: Stânci Fulgerate (Poeme) (Edit. „Cultura Naţională")

Primele poeme ale d-lui Alexandru A. Philippide apărute în „Viaţa Românească", au căzut, în literatura noastră ca nişte bolizi.

Cu ele am cunoscut o realitate nouă, exagerată până la deformare şi obsedantă până la halucinare.

Scăpăra în fulgere revolta destructivă şi năzuinţa aprigă de a creia un nou univers; centrul de gravitate a lumii se schimbase din realitatea exterioară în cea interioară. De aceia universul nou din poemele tânărului scriitor apărea şarjat, halucinant, caricaturat în tot ceia ce face esenţa însăşi a omului. Era un amestec ciudat de emoţie ascuţită şi abstracţie, ciocniri exasperate şi contraste baroce, din care se plăzmuia o realitate nouă, dar cam nesigură, apărând ca o lume haotică, lăsată în voia întâmplării şi a fluctuaţiilor neprevăzutului unei dezlănţuite fantezii.

Oricare ar fi, însă antipatia publicului pentru noutate, oricare ar fi rezistenţa pe care o întâlneşte într'o epocă răsturnarea perspectivei obişnuite a realităţii şi împotrivirea la o estetică nouă care tinde la revizuirea completă a unei moşteniri destul de preţuită, poemele d-lui A. A. Philippide au făcut o profundă impresie. Frumuseţa ciudată a acestor poeme ia contact cu senzibilitatea cititorului, îl cucereşte prin scăpările sale geniale. Faptul real nu este de cât semnul care pătrunde eternitatea vremei şi infinitul spaţiului în coloritul unei ascuţite emotivităţi.

Constituţia proprie fiind singura realitate toată lumea din poezia d-lui A. A. Philippide pare a fi în funcţiune de ea. Am fi putut crede un moment că eul său e un simbolist, năpădit de senzaţii. Totuşi este o forţă care ţine cumpăna acestei fantastice închegări şi destrămări a lumii. Conştiinţa pură a autorului observă, compară şi judecă servindu-se de divagaţiile aparente ale fantasticului ca de un limbagiu propriu spre a-şi proecta şi exprima realitatea interioară.

In **„Aur Sterp"** se simte tumultul dinamismului unor puteri încă înlănţuite, care se răzvrătesc, se frământă, se încordează în eforturi cu atât mai exagerate cu cât poetul nu s'a cucerit încă pe sine.

E drama luptei aceluia ce nu vrea decât „să aprindă ruguri roşii" pe care să le răsfrângă în flacări de venin" pe „chipurile vane ale vânătorilor de vânt pe culmi".

In văgăuna mea când stau la pândă
Să-mi fie roşii focuri de osândă.
Ohe! Indrăgostiţii de nirvane,
Jefuitori de cripte fără morţi,
In lungi clănţănitoare caravane
Când veţi veni să-mi bateţi pe la porţi,
Pustiul meu altar fără icoane
Şi rugurile mele ca de sânge
In flăcări de venin se vor răsfrânge
Pe chipurile voastre vane...

Ca un torent de lavă s'a revărsat inteligenţa şi senzibilitatea tânărului poet şi gânditor prin mâlul şi banalitatea unei civilizaţii abia rumegate de generaţia precedentă:

O, bieţi vânători de vânt pe culmi!
Aripi de nouri, inimă-de-argilă
Făptura voastră-i vrednică de milă!

In „Stânci Fulgerate" poetul după ce s'a coborât în adâncurile realităţii interioare, descriind, răsturnând şi sfărâmând idolii, apare cuceritor al forţelor proprii, stăpânind în mod luminos şi limpede legătura între subiect si obiect, în noul său univers.

Mi-am plăsmuit un suflet cu ţăndări de bolid
Aerian şi aspru, cu nostalgii de vid.

. . . .

Fulg de nemărginire în coajă de pământ
In inimă port dorul pustiului senin

. . . .

Mi-i dat să-mi caut timpul zburând din eră'n eră
Şi să colind erratic prin secolii glodoşi.

. . . .

Am aruncat în hârburi cântecul nemuririi
Şi ciutura cu glorii banale de cişmea
Şi cumpănindu-mi visul cu rânjetul satirii
Fac lumea după chipul şi-asemănarea mea.

Ideologia elementară, sentimentalismul şi retorismul urmaşilor lui Eminescu au silit pe Al. A. Philippide să-şi tulbure „într'adins fântânele pe care şi le săpase ani de-arândul". Această rupere de generaţiile precedente, această cucerire a unei desăvârşite independenţi sufleteşti, a creiat în noul volum „climatul" special al realităţii interioare, al universului nou, formulat în versul:

Lumea începe şi sfârşeşte în mine.

Această lume este în limitarea eului între „hotarele pustii" ale celui ce a fost şi va fi poetul, în intensificarea actualului, în condensarea trecutului şi a potenţialului viitor în clipa selecţionată a eului prezent. Dar un eu legat, totuşi, prin o întinsă şi impalpabilă comunicare de realitatea exterioară şi omenirea întreagă.

Singur? Ce vorbă lipsită de'nţeles!
Sunt tu şi el şi voi atât de des!
De-atâtea ori Sfinx şi Œdip!
Trăesc în mine ca o pădure'n mii de frunze,
Ca vântu'n mii de fire de nisip...

Eul său, nu este un eu autonom, înlănţuit de stânca existenţii sale, ci un eu multiplu, mişcător ca un torent, ducând cu el o lume întreagă; un izvor de energie care îşi are origina în veşnicia vremilor şi ţinta în infinitul spaţiilor.

E dimineaţă'n mine — ca o boare
De vânt, desprinsă din pământul ud.

. . . .

O Doamne! dă-mi puterea să te-ajung!
Culeg în mine, iată, flori de soare,
Pe care la picioare ţi le-arunc,
In faţa ta sunt limpede şi prunc,
Ca o pădure plină de izvoare...

E magnificarea vieţii, a realităţii, dar peste această magnificare începe a pluti cugetarea, precumpăneşte intelectul:

Mi-i drag să-mi cuget gândul pân' la urmă
Şi nu mi-i frică să-l înfrunt şi să-l supun
— Şi să-l dobor, când ghiara lui mă scurmă
Cu crâncenă cruzime de nebun...

Aventura şi drama acestui „eu" este a noastră a tuturor. Ele sunt trăite cu carnea, inima şi creerul poetului, dar îşi iau amploarea din faptul că sunt ale omenirii înseşi:

Mi-era pustiu în suflet. Plin de trudă
Mergeam pe malul unei ape,
Şi blestemam în gândul meu cu ciudă,
Că Dumnezeu de-ar fi, şi-ar fi pe-aproape,
M'ar izbăvi — sau n'ar vrea să m'audă...
Blestem era nu din năcaz ori ură;
De nici un om n'aveam ca să mă plâng;
Dar îmi muşcam din suflet să nu plâng,
— Si parc'aş fi muşcat din zgură...
Şi doar pornisem blând de dimineaţă,
Cu ochii mari şi gândurile'n vânt!
Mă bucuram de flori, de vânt, de viaţă
Şi mă simţeam la mine-acasă
Ori unde pe pământ...

Cu priviri ascuţite de psicholog iscusit cercetează întunecimile şi le urmăreşte cutele şi întorsăturile cu pornirea pătimaşă de a le scoate la lumină, care-i este caracteristică.

In această securitate în sânul naturii, unde se simte „ca la el acasă", în această indiferenţă pentru oraşul rămas în urmă:

oraşul ca o fiară
Cu solzi de smoală şi aripi de fum

care-şi „clocotea urgia seculară", într'o stare sufletească pe care o plasticizează în versuri ca aceste:

Nu mă aveam decât pe mine'n minte...
Mă bucuram de mine ca de-o plantă
Pe care-o creşti cu grijă, zi cu zi...
Şi-un singur gând aveam: tot înainte!

în această fericită expansiune de viaţă:

De unde atunci venise ca un fior de moarte
Dorinţa asta crudă: să mă rog?

Nici odată durerea metafizică a îndoelii, aspiraţia către adevăr, nu au fost mai subtil analizate, mai sfâşietor şi mai dramatic redate ca în această poezie intitulată „ceasul greu":

Cum aş fi vrut un fir de adevăr
Un adevăr — o, fie cât de mic —
Să mi-l culeg şi să mi-l prind în suflet...
Să mi-l culeg... Dar nu găsesc nimic...

Drama se încheie apoi omeneşte şi cu înţeles profund:

Spre-un fir de iarbă m'am plecat, să-l rup
Dar mâna-mi şovăi o clipă, oarbă —
Şi fără a-l rupe-l mângâia uşor
— Când gândul meu de-odată frânt din sbor
Se agăţă de firul svelt de iarbă...

. . . .

Trecuse ceasul greu?
Pornii la drum
Cu firul meu de iarbă, ca pe-o rană...
Mergeam din nou pe mal ca dimineaţă
Cu ochii mari cu gândurile'n vânt...
Mă bucuram de flori, de vânt, de viaţă...
Şi'n loc ca să mă rog am început să cânt...

Poetul iubeşte „viaţa cu trup de aur şi solzi de glod", iubeşte şi acceptă universul cu frumuseţile şi urâţeniile lui, înţelege până şi rostul „Mocirlei" pe care

Vântul o dezmiardă cu foşnete duioase
Şi soarele-i frământă cu aur mâlul des...

Inspiraţia d-lui A. A. Philippide este mai mult înrudită cu desenul de cât cu muzica, are afinităţi cu reprezentările uscate şi nete ale desenului simplificat şi constructiv al plasticii actuale, dar materialul său este mai ales un material limbistic propriu, topit şi făurit în flacăra interioară, turnat în metafore personificate, în împerecheri neaşteptate de imagini, exprimând asociaţii elaborate prelung în inconştient şi exprimate numai prin termenul ultim al seriei.

Din adâncurile sufleteşti îi mână puteri interioare care „bat la poarta vieţii", îşi cer forma şi vesmântul. „Ce vechi sunt vorbele, ce greu e gândul" exclamă poetul în admirabila sa **„Elegie"** şi pentru gândurile şi concepţiile sale noi el făureşte cuvinte, adoptă neologisme, toarnă în tiparniţi proprii cuvinte învechite scoase din uz. Dar poetul este un om de cultură solidă, filolog înăscut, cu un simţ al limbii care nu dă greş nicăiri. In împerecherile cele mai neprevăzute cuvântul îşi păstrează autenticitatea şi aceasta îi multiplică la infinit puterea de expresie şi îi dă posibilitatea să materializeze spiritualitatea şi să spiritualizeze materia, pentru a se supune precis şi direct cerinţei imperioase, exigenţei neînduplecate a creaţiunii poetului. D-l A. A. Philippide nu pierde simţul sintaxei în compoziţiile sale cele mai asimetrice, în fierbinţala concepţiilor celor mai fantastice şi mai chinuitoare. Cu cât mai adânc pătrunde cugetarea cu atâta e mai reală şi mai desăvârşită forma. Pretutindeni o economie de mijloace, o cumpănire a frazei, o siguranţă în alegerea expresiilor, care depăşeşte îndrăzneala imaginilor, fantasticul neîntrecut al metaforelor şi al comparaţiilor, creind un limbagiu eşit în afară din orbita limbei noastre generale, dar viu, frumos şi perfect adequat realităţii philippidiane pe care o îmbracă. E un limbagiu propriu acestui mag şi vraciu modern, dar un limbagiu pe care-l primim, care ne seduce, ne farmecă şi ne sileşte să-l admirăm.

Tăcerea ca o frunte se încreţeşte'n glas
In ochiu privirea-i chiot, zilele ţipă soare
Noaptea gâlgîe hulpav în urechi cobitoare,
Vremea neadormită clipeşte 'n ochii de ceas.
Rupi timpul, creşte hidră şi clipa face două.
Nu-i nicăieri tăcere, sau — dincolo de timp
Gândul declamă singur, sârguitor şi simplu
Aşa cum plouă.

Sunt ţăndări de bolid în adevăr. Totul este exprimat: un univers şi sufletul care-l răsfrânge.

Aceste două volume ale d-lui A. A. Philippide, trebuesc privite ca un eveniment al creaţiunii noastre literare, ca singurul eveniment care s'a petrecut în poezia noastră în vremea de după războiu. Se vor mira de sigur vremurile şi generaţiile viitoare că le-au înghiţit cu atâta nepăsare valurile stagnanţei noastre actuale...

IZABELA SADOVEANU

HENRY W. PRESCOTT: „The Development of Virgil's Art" (The University of Chigago Press)

Ne-au venit din America, în cursul acestor din urmă ani, un oarecare număr de cărţi asupra lui Virgil, ale căror concluzii nu totdeauna poţi să le admiţi, dar care se citesc totdeauna cu plăcere. Fără îndoială că poeţii mari se bucură de privilegiul de a da, totdeauna, un farmec nou volumelor care le sunt consacrate de filologi, istorici şi literaţi, dealungul secolilor. Cartea lui Prescott se citeşte şi ea cu multă plăcere. Autorul nu s'a gândit să îngrămădească note, bibliografii şi comentarii pedante; el a voit numai să facă o operă de vulgarizare şi să dea publicului mijlocul de a înţelege poemele virgiliene. Aceasta nu înseamnă însă că lucrarea lui ar fi scrisă... în fuga condeiului: Prescott are desigur la bază o copioasă documentare, dar nu-i place s'o expună. A crezut mai util să scrie o operă vioaie asupra desfăşurării artei lui Virgil; a avut dreptate să gândească aşa şi a reuşit de minune.

După ce a indicat, scurt, ce ereditate literară apăsa pe umerii poetului, el se ocupă într'un lung şi interesant articol asupra chestiunii încercărilor din tinereţă. Asupra acestui punct el se desparte cu oarecare regret de eruditii americani care, urmând pe Volmer, ţineau la autenticitatea integrală a acelui „Appendix Virgiliana" şi, din toate aceste mici poeme, el nu e dispus a le atribui paternitatea virgiliană decât numai lui „Culex", lui „Catalepton" şi poate lui „Dirae". Pentru rest, el va vedea opere ale unor autori diferiţi, care vor reprezenta foarte bine tendinţele poeziei romane dintre anii 52—42, însemnată cu urme catul-iene. Am putea fi de altă părere dar ne place spiritul de independenţă al lui Prescott în locul teoriilor curente.

Mai mult de patruzeci de pagini sunt apoi consacrate studiului Bucolicelor, unde sunt evocaţi protectorii poetului: Asinius Pollion, Alfenus Varus, C. Gallus. Fiecare piesă este analizată rând pe rând, dar preferinţele lui Prescott merg mai mult către eglogele 9, 1 şi 4 pe care le opune, cu bună dreptate restului, şi cărora le pune în relief frumuseţea. Regretăm că Georgicele sunt aproape sacrificate între acest capitol rezervat Eglogelor şi lungul studiu pe care-l consacră Eneidei.

In restul cărţii autorul tratează pe Virgil ca poet naţional. Găsim în această parte a lucrării excelente pagini de punere la punct asupra regenerării morale şi sociale din care a ieşit Eneida, asupra legendei lui Enius înaintea lui Virgil, asupra felului cum imită pe Homer sau pe Apollonius din Rhodos. Că a imitat coborârea în infern sau naufragiul lui Ulisse, duelul dintre Hector şi Achille, etc., Virgil, constată cu bună dreptate Prescott, a dat totdeauna împrumuturilor lui o artă personală, a dat mai multă coerenţă povestirii, a înfăţişat progresiunea povestirii şi pateticului.

Lucrarea lui Henry W. Prescott este o carte inteligentă şi simpatică faţă de Virgil, pe care-l ajută a fi cât mai bine înţeles şi preţuit.

G. B.

Holderlin

Ocupându-se în cronica lui din **„La nouvelle revue française"** despre o lucrare a lui Stefan Zweig asupra lui Hölderlin, poetul neamţ, şi despre câteva traduceri din opera aceluiaş, d. Jacques Decour spune dela început că „acele excelente lucrări sunt suficiente pentru a face cunoscut pe cel mai perfect dintre poeţii nebuni". Intr'adevăr, se ştie că Hölderlin, născut la 1770, înebuni la 1801 şi muri în 1843, fără să-şi înceteze vre-odată creaţiunea poetică. Destinul lui are o linie logică mai simplă încă decât a misticilor: fără accident, fără scoborîri sensuale, el pleacă în căutarea absolutului divin, a infinitului. Incă din tinereţe, era incapabil să se supună realului şi „nu înţelegea deloc vorbele oamenilor". Spiritul acesta pur nu înţelegea deloc că ar exista o diferenţă între viaţă şi artă: vocaţiunea lui, o ştia, era să celebreze lucrurile sublime. Dar mai ştia că infinitul nu-l poţi întâlni decât dându-te lui întreg; şi nu avea puterea să reziste destinului său: un determinism interior îl împingea către dumnezeire, adică, în limbaj vulgar, spre demenţă. Stefan Zweig a descris foarte bine fatalitatea legată de soarta mediatorului care nu poate nici să tacă, asupra divinului, nici să releve complet inexprimabilul, ceeace face ca să fie inevitabilă căderea lui.

In istoria literaturii Hölderlin ne apare ca un discipol al lui Klopstock, Schiller şi Ossian, în ceeace priveşte forma şi ca foarte înrudit de Novalis, în ceeace priveşte ideea sau ideile lui. Mistic păgân, idealist şi romantic, el este panteist şi helenizant mai mult prin sentiment decât prin filozofia lui. Găsim la el credinţa în viaţa anterioară, în atotputernicia spiritului, dorinţa arzătoare de a vedea dispărând dualismul terestru al subiectului şi obiectului, al corpului şi spiritului, al omului şi naturei: idei care îi erau deasemenea profund naturale ca şi lui Novalis.

Amorurile lui Liszt

Moartea recentă a fostei soţii a lui Wagner, Cosima Wagner, făcu să se vorbească mult despre ciudatul menaj compus din Wagner, Minna şi Cosima. S'a vorbit, din contra, foarte puţin, sau aproape de loc, de viaţa intimă a lui Liszt, tatăl Cosimei, ale cărui amoruri au fost discutate, în vremea lor, în Europa întreagă. Căci marele muzician, virtuozul incomparabil, exercita asupra femeilor o astfel de influenţă, încât cele mai multe îşi părăseau bărbaţii, copiii şi căminul, ca să-i aducă tributul admiraţiei lor pasionate.

Frantz Liszt avea numai 17 ani când contele de Saint-Cricq îl chemă să dea lecţii de muzică fiicei sale. Deabia au fost prezentaţi unul altuia şi inimile lor s'au înţeles. Dar Carolina se căsători cu contele d'Artigaux, pe când Liszt se gândea să moară.

Prietenii lui îl sfătuiau să-şi înece durerea în valuri de armonie, ceiace el făcu timp de şasesprezece ani, până ce revăzu pe femeea adorată, căreia-i spuse că i-a păstrat tot timpul o „fraternitate cerească". Puţin timp după aceea muri.

In intervalul de şasesprezece ani, Liszt făcu cunoştinţa contesei Maria d'Agoul, care, ca să-l urmeze, îşi părăsi bărbatul şi cei trei copii. Era în vârstă de 28 ani, el numai de 19. Fu mare scandal, la Paris, când se află despre această idilă, de care George Sand se zice că nu era streină. Trei copii se născură în timpul celor câtiva ani fericiţi, apoi... se despărţiră.

Urmară şi alte aventuri. Amant al frumoasei actriţe germane Charlotte de Hogon, Liszt o părăsi, ca să se înamoreze, la Berlin, de Bettina von Armin, fosta prietenă a lui Goethe şi Beethoven, în vârstă de 57 ani. După ea veni Lola Montes, vestita dansatoare andaluză, femee pătimaşă care-l împiedica de la orice lucru. Ca să scape de ea o încue în hotel şi dispare, nelăsând nici o adresă. Apoi fu rândul prinţesei Carolina de Sayn-Wittgenstein. Tânără şi frumoasă, de tip oriental, ea încercă chiar să divorţeze de soţul ei, un ofiţer rus, dar nu căpătă învoirea papală.

Obosit, Liszt se retrase într'o mănăstire, unde ducea viaţă pacinică, sau... unde se hotărâse să ducă o viaţă pacinică. Pentrucă şi aici, o contesă, Janina, nu-l lăsa deloc cu declaraţunile ei de dragoste. Liszt, ca să scape, fugi la Budapesta. După un timp se retrage la mănăstirea lui din nou, dă un concert triumfal la Paris, unde e prins în mrejele unei noui admiratoare cu numele de Ossiana.

Astfel, până la moartea lui, în 1886 la Beyreuth, genialul muzician nu ptu scăpa de blestemul ursitoarelor.

Petrarca

O carte nouă asupra lui Petrarca publică Luigi Tonelli, cunoscutul critic şi scriitor italian. O carte nouă, desigur, şi de interes, deşi Luigi Tonelli n'a făcut cercetări în arhive: el a revizuit atent ce a scris Petrarca şi ce s'a scris despre el, isbutind să reconstitue personalitatea veridică a poetului.

Ocupându-se, în **„Latinité"** de această nouă lucrare a lui Luigi Tonelli, d. Lionello Fiumi evocă şi caracterizează mai întâi personalitatea şi opera criticului italian şi numai în a doua parte a articolului său se ocupă de noua lucrare a lui Tonelli. Printre cele mai bune lucrări ale criticului d. Fiumi remarcă: „Evoluţia teatrului contemporan", „Tragedia lui Gabriele d'Annunzio", „Critica literară italiană din ultimii cincizeci de ani" şi monografiile lui critice asupra celor doi mari romancieri ai Italiei: Verga şi Manzoni.

„Petranca" este, spune d. Lionello Fiumi, ceeace am putea numi o biografie intelectuală. Luigi Tonelli urmăreşte, pas cu pas, etapele Omului după izvoarele cele mai autorizate, apoi formaţiunea poetului şi cugetătorului. In felul acesta isbuteşte Tonelli să deplaseze conceptul pe care-l aveam despre Petrarca, după tradiţionala rutină şi clişee comode. Desigur că acestea nu privesc atât de mult pe un Petrarca poet, ci pe un Petrarca cugetător şi literat. Iată dece opera epistolară şi polemică — „De rebus familiaribus" „Variae" „Sine Titulo", „De suis ipsius et multorum ignorantia" etc. — este analizată de către Luigi Tonelli cu o insistenţă aparte.

G. B.

Aurel C. Jiquidi — Caţavencu

INSEMNĂRI

Universitatea tinerilor cu talent

Intrebatu-s'au vreodată intelectualii de seamă, ajunși în fruntea artelor, științelor și politicei în virtutea certificatelor și diplomelor scump plătite, care ar fi fost destinul lor dacă părinții n'ar fi avut de unde să achite la timp taxele școlare? Nu punem această întrebare pentru a strica seninătatea sufletească. Fără diplomă, se știe, talentul înăscut nu face două parale și somitățile medicale, juridice, politice care alcătuesc elita intelectuală în toate țările, ar lucra într'un atelier de cizmărie, ar vinde stamba cu cotul. E penibil când stai să te gândești, dar fără banii de școală, Hindenburg mareșalul, președintele de azi al republicei germane, ar servi bere clienților într'un restaurant din München și ar primi bacșiș, Paul Valéry, poetul pur, ar fi curtier de bijuterii false prin cafenelele din Marsilia, iar d. MacDonald ar fi croitor într'un orășel din Scoția.

De la aceste abstracte dureri trebue să fi purces d. Herriot, fostul prim-ministru al Franței, când a cerut pentru toți copiii Franței liceul gratuit și obligator. De la aceiaș idee, a selecționării forțelor pe alt temei decât al hazardului pungii părintești, a pornit actuala mișcare din Germania pentru întemeerea unei Universități serale. „Nu învățătură egală, ci egală posibilitate de învățătură" a exclamat fostul ministru prusac de instrucție, dr. Becker.

In Germania pletora de intelectuali se'nghesue la toate ușile administrative iar ziarele umoristice publică anunțuri după care un cismar declară că primește doi ucenici, rugând să se prezinte numai cei cu studii universitare. Mai era nevoe de o Universitate serală, pe lângă cele de zi, ai căror absolvenți să fie siliți, muritori de foame, să concureze pe hamali în porturi și pe tregherii din gări?

Cu toată această cumplită supra-producție de creere diplomate, Universitatea de noapte se va înființa la Berlin. Mișcarea e pornită — fapt semnificativ — **de un negustor** d. Handelsgerichtsrat Oscar E. Haac, care a poftit la domnia-sa acasă și a discutat serios cu reprezentanții comerțului, științei și instrucției publice. Negustorul german a arătat că ideia nu este nici nouă, nici revoluționară: există de mult universități nocturne în America, iar cea din Londra, din 1832, împlinește în curând o sută de ani. Nu e vorba să se creeze o nouă fabrică de diplomați, ci să fie puse în valoare energiile acelor tineri care, muncind douăsprezece ore pe zi în ateliere, biurouri comerciale sau uzine, se simt în stare să mai învețe timp de patru ani, la Universitate, până la miezul nopței. Nici o milă: examenele vor fi tot atât de aspre ca cele de zi, iar absolvenții unei astfel de Universități trebue să dea, la orice confruntare, iluzia că au învățat ca și colegii lor fericiți, numai ziua, prin parcuri și biblioteci, iar noaptea (ca toți tinerii de viitor) au petrecut. Universitatea tinerilor de talent va fi, desigur, o concurență puternică. Dar nimeni n'are obligația să fie îngăduitor cu intelectualii înzestrați de natură pentru manufactură sau munca în mina de cărbuni și nimeni nu e dator neapărat să ție în zgomotul atelierelor o minte creată de natură pentru tăcerea meditativă a laboratorului.

Pe când o universitate de noapte în București?...

O nouă technică a succesului teatral

Dar talentul nu înseamnă totdeauna succes. Mai cu seamă în teatru, unde talentul fără succes e ca nunta fără lăutari (adică nu mai e chef de loc) pe când succesul fără talent e ca nunta fără mireasă (ceiace nu exclude cheful). In Europa și sora ei mai tânără dar parvenită, America, technica succesului teatral n'a putut trece cu mult dincolo de valoarea în sine a piesei. Claca, al cărei organ de cugetare și exprimare sunt labele de la mâini și de la picioare, nu face decât să sublinieze cu scandal, când o piesă cade, indiferența publicului din sală, provocând un ecou spre a dovedi un vid. Deaceea claca labelor a și început să fie înlocuită cu o clacă a condeelor, numită critica teatrală. La Paris, bunăoară, întâia grijă a directorului de teatru e să fie prieten de masă și de petreceri cu domnii cronicari teatrali care au totdeauna talentul să nu amestece nici arta, nici conștiința, în cronici scrise, în definitiv, pentru... prostul de spectator.

O revoluție a technicii succesului teatral ne vine din Rusia. Autorii dramatici au renunțat de mult la clacă, iar cronicarii dramatici au renunțat la dramă. Critică de puneri în scenă fac din când în când Comisarii Poporului și se afirmă că d. Bucharin a tipărit în „Pravda" câteva observații foarte ingenioase la punerile în scenă ale lui Meyerhold. Nu se poate spune însă că, lipsite de clacă și de cronicari dramatici, piesele rusești au toate succes. Critică se face — o face chiar publicul spectator. După lăsarea cortinei pe ultimul act, publicul nu se duce acasă la culcare, fiind sigur că va afla a doua zi din ziare dacă piesa pe care a văzut-o a avut succes; ci pornește o discuție aprinsă, pe loc, care ține uneori până'n zorii zilei. După aceste desbateri furtunoase, fiecare spectator primește o pagină albă cu diferite întrebări asupra piesei, la care răspunde anonim — anonimatul fiind principiul creator al Rusiei Sovietice. Șefii de atelier, care au menirea să rezume, pentru fiecare fabrică, rezultatele anchetei teatrale, urmând a fi publicate în ziarele teatrelor, au o mare importanță, întrucât de „rezumatul" lor depinde succesul piesei.

Aci a intervenit technica cea nouă. Directorii au luat obiceiul să poftească, înainte de premieră, pe domnii șefi de ateliere în fața cărora se reprezintă piesa și cu care se începe o discuție de probă. Autorul dramatic răspunde obiecțiilor, lămurește intențiile, justifică personagiile și — firește — schimbă piesa, după opiniile, uneori contradictorii, ale șefilor de atelier. După ce directorul, autorul, actorii și șefii de atelier au căzut de acord, începe, fără nici o teamă, seria reprezentațiilor...

Căci succesul e asigurat de eri!...

Turnul ascetilor

Un tânăr filosof italian, d. **I. Evola** a pornit o nouă mișcare spirituală care va fi susținută de revista **La Tarre** — „Turnul", al cărei subtitlu spune tot: „Revista variatelor expresii ale aceleiași tradiții". **La donna è mobile,** e un principiu italian care se poate tot atât de bine aplica filosofilor. N'am văzut oare în aceiași voioasă și instabilă Italie pe **Papini** făcând praf și pulbere pe toți întemeetorii cugetării europene, ca să-și întemeeze apoi o filosofie creștină de calitate populară?... N'a batjocorit pe drept-credincioșii prejudecăților milenare, ca să scrie apoi, cu smerenie, o „Viață a lui Isus" pentru preoții de țară?...

Numai această simpatică versatilitate a inteligenții filosofice din Peninsulă, ne îngădue să cercetăm fără severitate mișcarea pornită de d. I. Evola, care — încă odată — vrea să ocrotească valorile tradiționale ale Occidentului împotriva unor „pseudo-valori contemporane". Din nenorocire, ceiace încearcă să combată filosoful italian — materialismul, industrialismul, standardizarea — sunt cele mai vechi, mai tradiționale și mai glorioase valori ale Occidentului. Fără acest „materialism", care a dus la descoperirea Americei și la invenția aeronavelor, după ce se creiaseră trenurile, automobilele și transatlanticele, Europa ar fi asemenea Asiei, unde suprema înțelepciune a Tibetului e să paști oile... D. **I. Evola** luptă, în acelaș timp pentru „supremația privilegiului ascetic, eroic și aristocrat" — care e, azi, numai o supremație de biurou.

Suntem convinși că d. Evola se complace în turnul ascetilor, pentrucă i se aduce, acolo sus, de toate, fapt care-i va atrage o mulțime de aderenți. Dacă n'ar fi rămas în stradă fabricantul de pantofi, brutarul, slujnica, spălătoreasa și mecanicul de la calorifer și ascensor — cu toți niște cumpliți materialiști! — noul ascet al eroismului și aristocrației, s'ar da repede jos și ar fugi în pădure să prindă o prepeliță ca s'o frigă pe un jărăgai de uscături.

Căci „materialismul" Europei e mai spiritual decât ne închipuim: el dă putință celor mai înverșunați „asceți" să-l ponegrească și să se creadă, în „turnul" lor cu confort modern slujitorii spiritului.

Pățania poetului Maaruf

E mai puțin confortabil să fii slujitor al spiritului în Arabia. Dovada ne-o face pățania marelui poet **Maaruf el Rasafi** care, desigur, fără a cunoaște teoria poeziei pure, emisă acum câțiva ani de poetul Paul Valéry, la Paris, s'a încumetat să scrie o poezie pură. Se știe că acest fel de poezie nu ține seamă de elementele intelectuale, didactice sau anecdotice care alcătuesc materialul poetic al ultimilor două mii de ani, ci numai de acel fluid emoționant iscat din ciocnirea câtorva silabe și din potrivirea orhestrală a consoanelor. Restul e numai literatură...

Nu de-aceiași părere sunt și arabii. Ei n'au ascultat numai la viersul lui **Maaruf el Rasafi,** cum sună și ce frumos face la ureche, ci și ce anume spune, cum recomandă postul și haremul, cum vorbește despre baia rituală și sfânta tăere a unghiilor. **Maaruf el Rasafi** a creat, în închipuirea lui de poet, un Mohamed cu totul diferit de cel al preoților musulmani, poate din convingerea că Mohamed oricum l-ai închipui, fiind divin, al cărților sfinte sau al cărților de stihuri, tot Mohamed e — poezie și cer.

Maaruf el Rasafi!... Naivule!... Cum nu ți-ai dat seama că pe malurile Iordanului n'ai dreptul să faci poezie pură ca pe malurile Senei sau ale Dâmboviței! Judecătorii puși de Allah te-au prins, ți-au izgonit femeile, ți-au luat papucii și ca pe un ucigaș la drumul mare te-au purtat în lanțuri cu alai și strigăte la închisoare.

Iți voi trimite zilele acestea, pentru mângâerea închipuirii tale stricate, o veche carte arabă „O mie și una de nopți", unde lampa lui Aladin, care e tot o poezie nelegiuită, arde, fără curent electric, de sute și sute de ani... — *F. Aderca*

Cum scrie Maurois

Eminentul nostru colaborator, d. André Maurois, a fost întrebat de Gaston Picard asupra metodei sale de lucru.

I-a răspuns, printr'o scrisoare datată din 26 Septembrie, care a apărut în revista A. B. C. Iată un pasagiu dintr'însa:

„Intocmai ca aproape toți scriitorii, îmi compun cărțile cu încetineală și dificultate. Din **„Climats"** am nici mai mult nici mai puțin decât cinci versiuni **complecte.** Din **„Byron",** la care lucrez acum, am până în prezent trei versiuni. In general, primul meu text este cu mult mai lung decât volumul gata".

Un cavaler femee

Un cavaler îmbrăcat în femee, și nici decum un cavaler care era femee. Se numea cavalerul de Eon, și nici odată vreun aventurier n'a ațâțat o mai pasionată curiozitate ca el. Desigur nu puțin a contribuit și straniul său obiceiu de a umbla în haine femeești, pe care le purta cu multă dezinvoltură, și care de altfel îl prindeau de minune. Aceasta îi făcu o reputație ciudată, în care totuși, trebue să recunoaștem că nu intra nici un echivoc, de oarece moravurile lui sexuale erau normale.

Cineva numea pe acest cavaler de Eon un „precursor al Romantismului" din pricina vieții sale aventuroase, demnă de a unui erou al lui Alexandre Dumas. De fapt nu Dumas i-a fost cronicarul, ci d-nii Jean Moura și Paul Louvet, care îi consacră o „biografie romanțată" sub titlul „Le mistère du Chevalier d'Eon" (N. R. F.).

Eterna poveste

O carte face actualmente vâlvă. Motivul l'ați ghicit. E vorba de actul sexual, în toată puritatea lui (dacă se poate spune). Dar se pare că tocmai se poate spune. Căci iată ce scrie **„L'Intransigeant":** „Această carte, ce conține pagini extrem de îndrăsnețe, rămâne totuș **pură.**

Cartea se chiamă „Une perle" și autorul este Claire Goll (Crès). Victor Margueritte spune despre această carte: „Zola, dacă ar mai trăi, ar recunoaște în Claire Goll o magistrală discipolă", iar Léon Lemonnier: „Socot, despre mine, că a vorbi fără ipocrizie de actul sexual nu ofensează nici arta nici morala".

Am avut deja o dovadă în cartea de o mare puritate a lui Maurice Martin: „Amour terre inconnue" (N. R. F.) Aceea a Clairei Goll este încă una.

Vladimir Maiacovschi

Acest nume e strâns legat de apariția în literatura rusă „tânără", înainte de războiu, a unui grup de „futuriști".

Maiacovschi a fost cel mai talentat dintre acești tineri pretențioși, manierați, nerușinați în acelaș timp.

Inchipuiți-vă un uriaș năucit parcă de ironia cu care se uita la restul lumii, îmbrăcat într'o scurteică galbenă și tatuat pe amândoi obrajii; un „cupeu" cu figurine din secolul Marchizei de Pompadour, și un mare scarabeu!

In timpul războiului, Revoluției din 1917 și Bolșevismului din 1918—1930 și-a câștigat renumele de cel mai amoral cinic, huligan în literatură, negând orice „floricele" de stil și privind poezia în mod practic, bănesc.

Scria poezii **ad hoc,** după comanda secțiunii literare a comisariatului artelor Republicii Sovietelor.

Nu se știe încă din ce cauză s'a împușcat. Gestul său întotdeauna îndrăzneț, vocea-i tunătoare nu lăsau „publicul literar" să vadă într'însul un om simplu care nu joacă pe scenă. Avea multe trăsături comune cu Sergiu Esenin, spânzurat acum 3 ani — tot un mare poet care s'a bucurat de aceiași glorie tristă.

In afara luptelor politice și literare, Maiacovschi era mereu terorizat de îndoeli; părea neîndemânatec, sentimental și uneori timid, foarte sincer și bun la inimă.

Iubirea de licean, romantic și furtunos, l-a legat pe Maiacovschi de Lilia Brick, nevasta primului jurisconsult al

Vladimir Maiacovschi

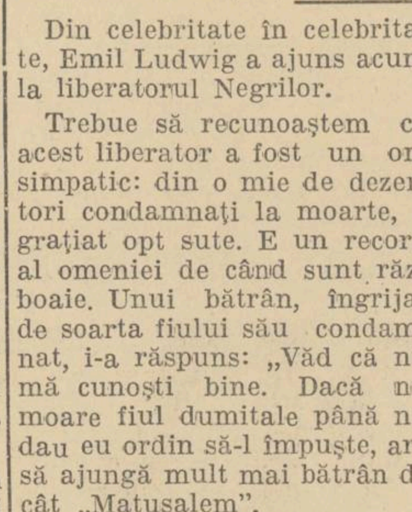
Direcției Generale a Siguranței (G. P. U.). Consecințele acestei situații să-l fi dus oare la sinucidere? Sau vre-o altă cauză? Vom vedea. Deocamdată, știm numai că din cenaclul marilor talente poetice, răsărite înainte de bolșevism și apoi utilizate de guvernul sovietic succesiv s'au sinucis: Block, Burlinc, Esenin și Maiacovschi. A mai rămas unul și ultimul bard al Sovietelor: Demian Bednâi: cel din urmă reprezentant al poeziei futuriste ante-belice...

N.

Lincoln

Din celebritate în celebritate, Emil Ludwig a ajuns acum la liberatorul Negrilor.

Trebue să recunoaștem că acest liberator a fost un om simpatic: din o mie de dezertori condamnați la moarte, a grațiat opt sute. E un record al omeniei de când sunt războaie. Unui bătrân, îngrijat de soarta fiului său condamnat, i-a răspuns: „Văd că nu mă cunoști bine. Dacă nu moare fiul dumitale până nu dau eu ordin să-l împuște, are să ajungă mult mai bătrân decât „Matusalem".

E impresionant iarăși un pasaj dintr'o scrisoare a lui Lincoln către generalul Grant: „Iți scriu ca să-ți fac o mărturisire. Nu credeam ca expediția dumitale să aibă succes, aveam doar o vagă speranță că te pricepi mai bine decât mine. Marșul spre Nord l'am considerat de asemenea ca o greșeală. Acum ași vrea să-ți spun că aveai dreptate și că mă înșelam". Să recunoști că ai greșit, numai de dragul adevărului, când nimeni nu știe că ai greșit, asta dovedește o valoare morală puțin comună.

Principalul defect al lui Lincoln, e desigur, stilul lui Ludwig. Nu avem aci spațiul și timpul, necesare pentru analiza acestui stil. Să ne mulțumim a releva excesul pe care-l face autorul cu așa numitul „prezent istoric". Pagini după pagini merg așa: „Crivățul scutură cu cruzime bordeiul... Cei din colibă sunt obicinuiți cu el, nu aud nimic, căci munca de ieri i-a obosit; dorm, părinți și copii. Singur băiatul de patru ani e treaz, căci furtuna a aruncat o piatră în zidul colibei... etc." E greu să descrii anosteala ce-o lasă în urmă câteva pagini succesive de prezent istoric.

Heine spunea despre un literat contemporan cu el: „Ăsta are să fie nemuritor cât timp are să trăiască". Credem că nemurirea lui Ludwig are să dureze mai puțin decât viața lui, chiar dacă biograful lui Lincoln n'ar ajunge la vârsta lui Matusalem.—**I.D.G.**

Umorul străin

Un tânăr ședea într'un fotoliu în hall-ul unui hotel. Lângă el, o văduvă tânără, cu un copil de cinci ani. La un moment dat, copilul se duce către tânăr și-l întreabă:

— Cum vă numiți?
— Georges Smith.
— Sunteți însurat?
— Nu!
— Rămâneți mult în hotel?
— Cincisprezece zile.

Atunci copilul se întoarse către mama lui și o întrebă cu voce tare:

— Mamă, ce vrei să-l mai întreb?

* * *

Gerard și Narcis erau gemeni. Și semănau ca două picături de apă.

Intr'o zi, cei doi frați au fost chemați la biroul de recrutare. După ce se desbrăcară amândoi, cel mai mare, Gerard, intră la comisia de cercetare. Doctorul îl examină și-l găsi inapt pentru serviciu.

— Ascultă, îi zise Narcis, așteptându-și rândul; pentru că semănăm destul de bine, du-te tot tu în locul meu.

Gerard acceptă și intră la comisie. După câteva minute eși afară.

— Te felicit, Narcis! Doctorul te-a găsit bun pentru serviciu.

Perspicacitate

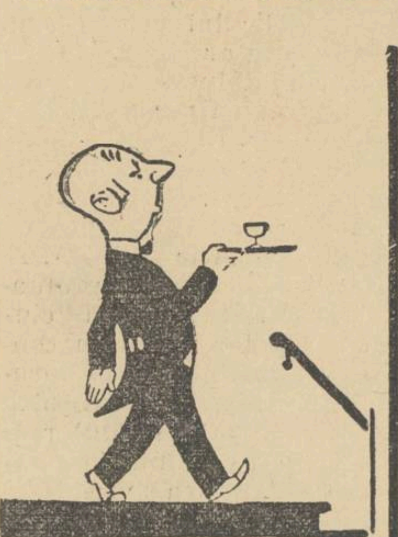
Copilul: Unchiule, fă-mi cadou pardesiul tău. Ești mare și poți foarte ușor să furi altul.

Umor radiofonic

O amatoare de radio, distrată

Chelner ideal

Citiți azi capodopera din
LECTURA No. 272
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
ALFRED de MUSSET
MIERLOIUL ALB
Romanul autobiografic
— sentimental și ironic —
al tinereții genialului poet.
Lei 5. Scrierea complectă la chioșcari și librari

TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11